

REPUBLIKA HRVATSKA

MINISTARSTVO GOSPODARSTVA I
ODRŽIVOG RAZVOJA

Uprava za procjenu utjecaja na okoliš
i održivo gospodarenje otpadom

KLASA: 351-03/23-10/1

URBROJ: 517-05-1-23-20

Zagreb, 4. kolovoza 2023.

Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, OIB 19370100881, na temelju članka 86. stavka 1. Zakona o zaštiti okoliša („Narodne novine“, broj 80/13, 153/13, 78/15, 12/18 i 118/18) i članka 30. stavka 1. Uredbe o procjeni utjecaja zahvata na okoliš („Narodne novine“, broj 61/14 i 3/17), na temelju zahtjeva nositelja zahvata Fond za financiranje razgradnje i zbrinjavanja radioaktivnog otpada i istrošenog nuklearnog goriva Nuklearne elektrane Krško, Ulica Vjekoslava Heinzela 70A, Zagreb, OIB 22388237533, zastupanog putem opunomoćenika Gabrijela Kovačić iz društva EKONERG d.o.o., Koranska 5, Zagreb, OIB 71690188016, za izdavanjem upute o sadržaju Studije o utjecaju zahvata na okoliš za centar za zbrinjavanje radioaktivnog otpada na lokaciji Čerkezovac na Trgovskoj gori, Općina Dvor, Sisačko-moslavačka županija, donosi

UPUTU

**o sadržaju Studije o utjecaju zahvata na okoliš za
centar za zbrinjavanje radioaktivnog otpada na lokaciji Čerkezovac
na Trgovskoj gori, Općina Dvor, Sisačko-moslavačka županija**

- I. Studija o utjecaju zahvata na okoliš za centar za zbrinjavanje radioaktivnog otpada na lokaciji Čerkezovac na Trgovskoj gori, Općina Dvor, Sisačko-moslavačka županija treba sadržavati poglavlja utvrđena Prilogom IV. Uredbe o procjeni utjecaja zahvata na okoliš.**
- II. U okviru poglavlja utvrđenih Prilogom IV. Uredbe o procjeni utjecaja zahvata na okoliš Studija o utjecaju zahvata na okoliš posebnu pažnju treba posvetiti sljedećim pitanjima:**
 - II.a. Prema mišljenju Upravnog odjela za poljoprivredu, ruralni razvoj, zaštitu okoliša i prirode Sisačko-moslavačke županije, KLASA: 351-03/23-01/02; URBROJ: 2176-09-03/3-23-2 od 10. ožujka 2023.:**
 - detaljno obraditi razloge zbog kojih je lokacija pogodna za smještaj ovog zahvata, bez obzira na to što su razlozi obrađeni u prije donesenim dokumentima;

- posebnu pažnju posvetiti negativnom utjecaju zahvata na druge gospodarske i društvene aktivnosti koje se obavljaju na području šireg obuhvata zahvata, kao i konkretne mjere za njihovo ublažavanje.

II.b. Prema mišljenju Uprave za klimatske aktivnosti Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja, KLASA: 351-05/23-05/83; URBROJ: 517-04-2-2-23-2 od 9. ožujka 2023.:

- uzeti u obzir moguće narušavanje kvalitete zraka uslijed prometa teške mehanizacije pri izgradnji i korištenju zahvata; detaljno opisati aktivnosti rastavljanja i prepakiranja iskorištenih izvora te sustav filtracije digestora i navedeno povezati s mjerama zaštite onečišćenja zraka te mjerama za uklanjanje učinaka radiološkog onečišćenja zraka uslijed mogućeg izvanrednog događaja;
- uzeti u obzir negativan utjecaj na tlo u vidu dugoročnog zauzimanja tla, mogućnost izvanrednog događaja uslijed onečišćenja tla radionuklidima te predložiti mjere zaštite remedijacije tla;
- uzeti u obzir zaštitu od svjetlosnog onečišćenja;
- uzeti u obzir popis vrsta i količine tvari koje ostaju nakon tehnološkog procesa te emisije u okoliš (primjerice: onečišćenje vode, zraka, tla i podzemlja, buka, vibracije, svjetlost, toplina, radijacija, otpad), detaljno navesti potrošnju i emisiju za sve dijelove tehnološkog procesa i ostalih dijelova zahvata: električne energije, plina, lož ulja, dizel goriva i/ili ostalih energenata čijim se korištenjem stvaraju direktno ili indirektno staklenički plinovi; razmotriti čitav opseg utjecaja zahvata (direktni i indirektni) i o tome voditi računa pri razmatranjima utjecaja zahvata na klimatske promjene; jasno opisati varijantna rješenja zahvata koja doprinose smanjenju emisija stakleničkih plinova te jačanju otpornosti na klimatske promjene;
- opisati trenutno stanje klime te projekcije promjene klime na širem području zahvata s analizom i opisom skupa podataka o klimatskim promjenama, koji su relevantni za zahvat; opisati očekivane klimatske promjene na području zahvata, uzimajući u obzir gori scenarij s obzirom na globalni rast koncentracija stakleničkih plinova; razmatranja o utjecaju na ublažavanje klimatskih promjena treba razdvojiti od razmatranja utjecaja na prilagodbu na/od klimatskih promjena; pri procjeni ugljičnog otiska potrebno je kvantificirati emisije koje se odnose na opseg zahvata; ukoliko se utvrdi potreba, predložiti odgovarajuće mjere zaštite.

II.c. Prema mišljenju Uprave vodnoga gospodarstva i zaštite mora Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja, KLASA: 325-11/23-05/66; URBROJ: 517-09-3-1-2-23-2 od 21. ožujka 2023.:

- prikazati detaljan opis planiranog zahvata s posebnim naglaskom na sustave odvodnje tehnoloških otpadnih voda koje nastaju na području zahvata s podacima o lokacijama ispuštanja i/ili zbrinjavanja te monitoringu tih voda;
- opisati stanje vodnih tijela i utjecaj zahvata na vodna tijela (površinska i podzemna) u užem i širem području zahvata, posebice u pogledu praćenja stanja radioaktivnosti voda i vodnog okoliša;
- obraditi način konačnog zbrinjavanja tehnoloških otpadnih voda (količine, sastav) iz postrojenja;
- obraditi način vodoopskrbe postrojenja (potrebne količine vode, izvori vode, nadležni isporučitelj);
- uzeti u obzir utjecaj potencijalne seizmičke aktivnosti na vodonepropusnost svih objekata u kojima se nalazi radioaktivni otpad i kojima se odvođe tehnološke otpadne vode;

- uskladiti Studiju o utjecaju zahvata na okoliš s planskim dokumentima upravljanja vodama.

II.d. Prema mišljenju Uprave za cestovni promet, cestovnu infrastrukturu i inspekciju Ministarstva mora, prometa i infrastrukture, KLASA: 351-03/23-01/13; URBROJ: 530-08-1-1-23-2 od 13. ožujka 2023.:

- analizirati sve oblike prometa i to opis postojećeg stanja prometne infrastrukture, podatke o postojećem prometu svih oblika i prognozu budućeg stanja prometa (putnički, teretni);
- analizirati usklađenosti sa Strategijom prometnog razvoja RH za razdoblje 2014. do 2030. („Narodne novine“, broj 131/14); Strategijom prostornog razvoja RH; Programom prostornog uređenja RH te odredbama za provođenje kojima se utvrđuje prometni sustav u dokumentima prostornog uređenja;
- opisati utjecaj na prostor, stanovništvo i promet;
- za nazive i oznake infrastrukture (javnih cesta i sl.) koji se nalaze na području zahvata koristiti nazive i oznake iz važećih Odluka o razvrstavanju javnih cesta.

II.e. Prema mišljenju Ravnateljstva civilne zaštite Ministarstva unutarnjih poslova, KLASA: 962-01/23-05/2; URBROJ: 511-01-325-23-2 od 17. ožujka 2023.:

- sadržavati opis lokacije, tehničke i ostale karakteristike zahvata na lokaciji;
- obraditi zahtjeve propisane Zakonom o radiološkoj i nuklearnoj sigurnosti („Narodne novine“, broj 141/13, 39/15, 130/17, 118/18, 21/22 i 114/22) i podzakonskim aktima u okvirima planiranog zahvata, uzevši u razmatranje sve postupke koji se planiraju provoditi u okviru tog zahvata, a vezani su za izgradnju skladišta radioaktivnog otpada, prijevoz niskoradioaktivnog radioaktivnog otpada iz Republike Slovenije i/ili iz druge zemlje u kojoj se radioaktivni otpad planira obrađivati prije konačnog skladištenja u Republici Hrvatskoj na području Centra, prijevoz na samoj lokaciji Centra, aktivnosti i postupanja s radioaktivnim otpadom na lokaciji skladištenja, kako radioaktivnog otpada iz NE Krško, tako i institucionalnog radioaktivnog otpada i iskorištenih izvora iz privremenih skladišta s Instituta Ruđer Bošković (IRB) i Instituta za medicinska istraživanja i medicinu rada (IMI) te postupke razgradnje skladišta na lokaciji Centra nakon zatvaranja skladišta;
- uključiti stručnjaka za zaštitu od ionizirajućeg zračenja;
- sadržavati rezultate preliminarne procjene sigurnosti s izračunom efektivnih doza za radnike Centra i okolno stanovništvo tijekom svih faza životnog vijeka postrojenja za zbrinjavanje radioaktivnog otpada i iskorištenih izvora i aktivnosti koje se u njemu obavljaju s ciljem usporedbe rezultata sigurnosne analize s relevantnim sigurnosnim zahtjevima te konačne prosudbe na osnovi ispunjenja sigurnosnih zahtjeva i u slučaju izvanrednog događaja te tijekom razgradnje skladišta;
- sadržavati ciljeve i načela praćenja stanja okoliša objekta za skladištenje radioaktivnog otpada;
- sadržavati obrađene rezultate nultog radiološkog stanja na lokaciji Centra i u području Općine Dvor;
- sadržavati obrađene obveze i način praćenja vrste i aktivnosti radionuklida u okolišu;
- sadržavati obveze izvješćivanja nadležnog tijela o rezultatima izvanrednog monitoringa radioaktivnosti okoliša i ljudi u slučaju izvanrednog događaja u objektu skladišta radioaktivnog otpada;

- sadržavati obveze ispunjavanja uvjeta za ambalažu za prijevoz radioaktivnih materijala;
- opisati potrebnu infrastrukturu, transportne rute i zahtjeve za prijevoz radioaktivnog otpada do lokacije skladištenja kao i prijevoz na samoj lokaciji Centra;
- sadržavati rizike povezane sa zaštitom okoliša i zaštitom od izvanrednih događaja uključujući i razvoj mogućih scenarija, analizu rizika i posljedica takvih nesreća;
- sadržavati zahtjeve o sadržaju, uvjetima, kriterijima i načinu odobravanja plana sanacije u slučaju radioaktivnog onečišćenja okoliša, prostorija, površina, predmeta i osoba.

II.f. Prema mišljenju Uprave za zaštitu prirode Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja, KLASA: 352-07/23-05/16; URBROJ: 517-10-2-2-23-3 od 4. travnja 2023.:

- sagledati mogući utjecaj zahvata na bioraznolikost (biljne i životinjske vrste s naglaskom na strogo zaštićene biljne i/ili životinjske vrste; staništa, uključivo rijetke i/ili ugrožene stanišne tipove), zaštićena područja, georaznolikost (uključivo speleološke objekte ako se prema javno dostupnim podacima i literaturi na lokaciji zahvata ili u njegovoj blizini nalaze speleološki objekti); ako se procjeni da bi zahvat na neke od sastavnica prirode mogao imati značajni negativni utjecaj potrebno je propisati/predložiti odgovarajuće mjere zaštite kojima će se ublažiti prepoznati utjecaj.

II.g. Prema mišljenju Ministarstva zdravstva, KLASA: 351-03/23-01/17; URBROJ: 534-03-3-2/10-23-3 od 18. travnja 2023.:

- uzeti u obzir parametre koji imaju utjecaj na zaštitu i očuvanje zdravlja ljudi.

III. Tijekom izrade Studije o utjecaju zahvata na okoliš uzeti u obzir mišljenja:

III.a. Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine od 28. ožujka 2023. (Broj: 10-3-50-774-20/23) i 27. travnja 2023. (Broj: 10-3-50-774-23/23).

III.b. Javnosti i zainteresirane javnosti:

- Udruženja „Resursni Aarhus centar u BiH“ iz Sarajeva od 15. ožujka 2023.;
- Udruženja „Green team“ iz Novi Grada od 15. ožujka 2023.;
- Udruženja za zaštitu i unapređenje okoliša, prirode i zdravlja Ekotim iz Sarajeva od 16. ožujka 2023.;
- Fondacije Atelje za društvene promjene – ACT iz Sarajeva od 27. ožujka 2023.

IV. Tijekom izrade Studije o utjecaju zahvata na okoliš predlaže se nositelju zahvata konzultirati sljedeća tijela i osobe:

- Ministarstvo prostornoga uređenja, graditeljstva i državne imovine;
- Zavod za javno zdravstvo Sisačko-moslavačke županije;
- Općinu Dvor;
- druga tijela i osobe za koje tijekom izrade studije ocijeni potrebnim.

V. Studiju o utjecaju zahvata na okoliš mora izraditi pravna osoba koja ima odgovarajuću suglasnost Ministarstva za obavljanje stručnih poslova zaštite okoliša sukladno članku 40. Zakona o zaštiti okoliša.

- VI. Zahtjev za provedbu procjene utjecaja na okoliš podnosi se Ministarstvu sukladno članku 80. Zakona o zaštiti okoliša.**
- VII. Nositelj zahvata dužan je na zahtjev nadležnog tijela osigurati dopunska obrazloženja ili dopunu Studije o utjecaju zahvata na okoliš prema određenim poglavljima studije sukladno članku 30. stavku 5. Uredbe.**
- VIII. Ova uputa objavljuje se na internetskim stranicama Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja.**

O b r a z l o ž e n j e

Nositelj zahvata Fond za financiranje razgradnje i zbrinjavanja radioaktivnog otpada i istrošenog nuklearnog goriva Nuklearne elektrane Krško, Ulica Vjekoslava Heinzela 70A, Zagreb, putem opunomoćenika i ovlaštenika EKONERG d.o.o., Koranska 5, Zagreb, podnio je Ministarstvu gospodarstva i održivog razvoja (u daljnjem tekstu: Ministarstvo) 16. siječnja 2023. zahtjev za izdavanje upute o sadržaju Studije o utjecaju na okoliš za centar za zbrinjavanje radioaktivnog otpada na lokaciji Čerkezovac na Trgovskoj gori, Općina Dvor, Sisačko-moslavačka županija. U prilogu zahtjeva dostavljena je stručna podloga s opisom zahvata, okoliša i učinaka te prijedlogom mjera zaštite okoliša, koju je izradio ovlaštenik EKONERG d.o.o. iz Zagreba u siječnju 2023. godine.

Na internetskim stranicama Ministarstva objavljena je 24. veljače 2023. Informacija o zahtjevu za izdavanjem upute o sadržaju Studije o utjecaju zahvata na okoliš, KLASA: 351-03/23-10/1; URBROJ: 517-05-1-23-2 od 6. veljače 2023., sukladno članku 28. stavku 3. Uredbe o procjeni utjecaja zahvata na okoliš i članku 7. stavku 3. točki 1. te članku 8. Uredbe o informiranju i sudjelovanju javnosti i zainteresirane javnosti u pitanjima zaštite okoliša („Narodne novine”, broj 64/08), te je istom pozvana javnost i zainteresirana javnost da dostavi svoje mišljenje.

Ministarstvo je u postupku izdavanja upute dostavilo zahtjev za mišljenjem o sadržaju Studije o utjecaju zahvata na okoliš, KLASA: 351-03/23-10/1; URBROJ: 517-05-1-23-3 od 6. veljače 2023. godine: Upravi za zaštitu prirode, Upravi vodnoga gospodarstva i zaštitu mora i Sektoru za zaštitu zraka, tla i od svjetlosnog onečišćenja Uprave za klimatske aktivnosti Ministarstva; Upravi za prostorno uređenje i dozvole državnog značaja Ministarstva prostornoga uređenja, graditeljstva i državne imovine; Ravnateljstvu civilne zaštite Ministarstva unutarnjih poslova; Upravi šumarstva, lovstva i drvne industrije Ministarstva poljoprivrede; Upravi za cestovni promet, cestovnu infrastrukturu i inspekciju Ministarstva mora, prometa i infrastrukture; Samostalnom sektoru za inspekcije u zdravstvu Ministarstva zdravstva; Službi za zdravstvenu ekologiju Zavoda za javno zdravstvo Sisačko-moslavačke županije; Upravnom odjelu za poljoprivredu, ruralni razvoj, zaštitu okoliša i prirode Sisačko-moslavačke županije; Općini Dvor. Zaprimiteljena mišljenja prilog su Upute.

U skladu sa člankom 3. Konvencije o procjeni utjecaja na okoliš preko državnih granica (Espoo konvencija), uzimajući u obzir i da se Republika Hrvatske obvezala dostaviti informacije Bosni i Hercegovini o predmetnoj aktivnosti nakon što zaprimi zahtjev za provedbom postupka procjene utjecaja na okoliš (KLASA: 351-01/21-01/133; URBROJ: 517-05-1-22-2 od 14. siječnja 2022.), Ministarstvo je dostavilo zahtjev za dostavom eventualnih zahtjeva odnosno ključnih okolišnih pitanja koja bi trebala biti razmotrena u Studiji o utjecaju

zahvata na okoliš Ministarstvu vanjskih poslova Bosne i Hercegovine i o zahtjevu informiralo Ministarstvo za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju Bosne i Hercegovine i Stalnu misiju Bosne i Hercegovine u Ženevi. Ministarstvo je zaprimilo mišljenja Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine od 28. ožujka 2023. (Broj: 10-3-50-774-20/23) i 27. travnja 2023. (Broj: 10-3-50-774-23/23). Zaprimiteljna mišljenja prilog su Upute.

Tijekom informiranja javnosti i zainteresirane javnosti o sadržaju Studije o utjecaju zahvata na okoliš, Ministarstvo je zaprimilo mišljenja Udruženja „Resursni Aarhus centar u BiH“ iz Sarajeva od 15. ožujka 2023., Udruženja „Green team“ iz Novi Grada od 15. ožujka 2023., Udruženja za zaštitu i unapređenje okoliša, prirode i zdravlja Ekotim iz Sarajeva od 16. ožujka 2023. i Fondacije Atelje za društvene promjene – ACT iz Sarajeva od 27. ožujka 2023. godine. Zaprimiteljna mišljenja prilog su Upute.

Na temelju članka 30. stavka 2. Uredbe o procjeni utjecaja zahvata na okoliš prije donošenja Upute o sadržaju Studije o utjecaju zahvata na okoliš Ministarstvo je o Nacrtu Upute o sadržaju Studije o utjecaju zahvata na okoliš zatražilo mišljenje nositelja zahvata, putem opunomoćenika, s rokom dostave od 15 dana od dana primitka zahtjeva (KLASA: 351-03/23-10/1; URBROJ: 517-05-1-23-18 od 5. svibnja 2023.). Opunomoćenik nositelja zahvata je dostavio mišljenje Ministarstvu elektronskom poštom 6. lipnja 2023. godine (KLASA: 351-03/23-10/1; URBROJ: 383-23-21) te će isto biti raspravljeno u okviru postupka procjene utjecaja zahvata na okoliš.

Prilog: kao u tekstu

DOSTAVITI

1. EKONERG d.o.o., Koranska 5, Zagreb

NA ZNANJE:

1. Fond za financiranje razgradnje i zbrinjavanja radioaktivnog otpada i istrošenog nuklearnog goriva Nuklearne elektrane Krško, Ulica Vjekoslava Heinzela 70A, Zagreb

REPUBLIKA HRVATSKA
SISAČKO-MOSLAVAČKA ŽUPANIJA
Upravni odjel za poljoprivredu, ruralni
razvoj, zaštitu okoliša i prirode
Odsjek za zaštitu okoliša i prirode
Zagrebačka 44
HR-44000 Sisak

KLASA: 351-03/23-01/02
URBROJ: 2176-09-03/3-23-2

Sisak, 10. ožujka 2022.

REPUBLIKA HRVATSKA
MINGOR

Primljeno	14.03.2023	
Klasifikacijska oznaka	Org. jed.	
351-03/23-10/1	05-1	
Urudžbeni broj	Pril.	Vrij.
2176-23-4	0	0,00

MINISTARSTVO GOSPODARSTVA I
ODRŽIVOG RAZVOJA

Uprava za procjenu utjecaja na
okoliš i održivo gospodarenje
otpadom

Radnička cesta 80
10000 Zagreb

Predmet: Mišljenje o sadržaju studije o utjecaju na okoliš za zbrinjavanje
radioaktivnog otpada na lokaciji Čerkezovac na Trgovskoj gori, Općina
Dvor - daje se

Veza vaš broj: KLASA: 351-02/23-10/1
URBROJ: 517-05-1-23-3
od 6. veljače 2023.

Poštovani,

vezano uz vaš zahtjev za mišljenjem o sadržaju studije o utjecaju na okoliš za zbrinjavanje radioaktivnog otpada na lokaciji Čerkezovac na Trgovskoj gori, Općina Dvor, smatramo da bi predmetna studija svakako detaljno morala obraditi razloge zbog kojih je lokacija pogodna za smještaj ovog zahvata (bez obzira na to što su razlozi obrađeni u prije donesenim dokumentima), te posebnu pažnju posvetiti negativnom utjecaju zahvata na druge gospodarske i društvene aktivnosti koje se obavljaju na području šireg obuhvata zahvata, kao i konkretne mjere za njihovo ublažavanje.

S poštovanjem,

PROČELNICA
Anita Sinjeri-Ibrišević, dr.med.vet.

ANITA SINJERI-IBRIŠEVIĆ
HR-97281037581

Elektronički potpisano: 10.03.2023T10:39:21 (UTC:2023-03-10T09:39:21Z)

Provjera: <https://epotpis.rdd.hr/provjera>

Broj zapisa: b10f385a-57ab-41a0-9556-23a8c61a0828

Sisačko-moslavačka županija
Upravni odjel za poljoprivredu, ruralni razvoj,
zaštitu okoliša i prirode

Primljeno	15.03.2023	
Klasifikacijska oznaka	Org. jed.	
351-03/23-10/1	05-1	
Urudžbeni broj	Pril.	Vrij.
517-04-23-5	0	0,00

UPRAVA ZA KLIMATSKE AKTIVNOSTI

KLASA: 351-05/23-05/83

URBROJ: 517-04-2-2-23-2

Zagreb, 9. ožujka 2023.

**UPRAVA ZA PROCJENU UTJECAJA NA OKOLIŠ
I ODRŽIVO GOSPODARENJE OTPADOM**

n/p Anamarije Matak, ravnateljice

PREDMET: **Zahtjev za izdavanje upute o sadržaju strateške studije o utjecaju na okoliš za zbrinjavanje radioaktivnog otpada na lokaciji Čerkezovac na Trgovskoj gori, Općina Dvor, Sisačko-moslavačka županija**
- mišljenje, dostavlja se

Veza: Vaš dopis, KLASA: 351-03/23-10/1, URBROJ: 517-05-1-23-3, od 6. veljače 2023.

Poštovana,

osnovom traženja iz dopisa, vezanim uz *Zahtjev za izdavanje upute o sadržaju strateške studije o utjecaju na okoliš za zbrinjavanje radioaktivnog otpada na lokaciji Čerkezovac na Trgovskoj gori, Općina Dvor, Sisačko-moslavačka županija* (u daljnjem tekstu: *Zahtjev*), dajemo sljedeće mišljenje. Prilikom donošenja mišljenja izvršen je uvid u stručnu podlogu uz *Zahtjev*, kojeg je izradio ovlaštenik Ekonerg d.o.o. iz Zagreba u siječnju 2023., za naručitelja Fond za financiranje razgradnje i zbrinjavanja radioaktivnog otpada i istrošenog nuklearnog goriva Nuklearne elektrane Krško iz Zagreba, objavljen na mrežnim stranicama Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja. Predmetni zahvat podrazumijeva zbrinjavanje nisko i srednje radioaktivnog otpada (u daljnjem tekstu: NSRAO) iz Nuklearne elektrane Krško (u daljnjem tekstu: NEK). Obveza zbrinjavanja NSRAO proizlazi iz Ugovora Republike Hrvatske i Republike Slovenije o uređenju statusnih i drugih pravnih odnosa u vezi ulaganja, korištenja i razgradnje NEK (u daljnjem tekstu: MDP) te zaključcima 13. sjednice Međudržavnog povjerenstva za praćenje provođenja MDP od 30. rujna 2019., prema kojem svaka država mora zbrinuti svoju polovicu NSRAO nastalog radom i razgradnjom NEK. U skladu s navedenim obvezama te u skladu sa Strategijom zbrinjavanja radioaktivnog otpada iskorištenih izvora i istrošenog nuklearnog goriva („Narodne novine“, broj 125/12), predviđeno je uspostavljanje Centra za zbrinjavanje radioaktivnog otpada u Republici Hrvatskoj, u kojem bi se osim NSRAO iz NEK zbrinuo institucionalni radioaktivni otpad (u daljnjem tekstu: IRAO) i iskorišteni izvori

(u daljnjem tekstu: II). Kao lokacija predložena je lokacija bivšeg Vojno-skladišnog kompleksa Čerkezovac, u Općini Dvor na južnim obroncima Trgovske gore. Radi se o kompleksu površine oko 60 ha čije je uže područje nenaseljeno. Planirana je izgradnja *Dugoročnog skladišta* za NSRAO NEK nastalog do 2023., površine oko 6330 m² uklanjanjem tri postojeća polu-ukopana betonska hangara te izgradnja pomoćne građevine površine oko 130 m². Kao *Središnje skladište* za IRAO i II rekonstruirat će se dva postojeća polu-ukopana betonska hangara ukupne površine oko 493,4 m², izvest će se objekt površine oko 48 m² za potrebe osoblja, radnika i vozača te upravna zgrada s administrativnim funkcijama, službom osiguranja, prostorima za prihvati i informiranje posjetitelja površine oko 653,89 m². Uredit će se i pristupna prometnica dužine oko 4,98 km. Rad *Dugoročnog skladišta* predviđen je do 2060., a razgradnja je planirana 2061. kad se sav uskladišteni otpad mora premjestiti na buduće odlagalište za NSRAO, IRAO i II. S tim u vezi, razgradnja *Središnjeg skladišta* planirana je uspostavom odlagališta za IRAO i II u čijem će se sastavu nalaziti novi objekt Središnjeg skladišta (nije predmet zahvata). Skrećemo pozornost izrađivaču kako je predmetni Elaborat potrebno pisati u skladu sa standardom i normama suvremenoga književnoga hrvatskoga jezika te je isti potrebno jezično i gramatički ispraviti. Napomena se odnosi i na pisanje datuma, odnosno godina, jer se u hrvatskom jeziku iza navođenja godine ne piše i riječ *godina* ili *god.*; navedeno se neujednačeno ponavlja kroz čitavu stručnu podlogu. Sukladno Zakonu o zaštiti zraka („Narodne novine“, br. 127/19 i 57/22), zaštita zraka od onečišćenja radioaktivnim tvarima uređuje se posebnim propisima, a potencijalno radiološko onečišćenje moguće je uslijed izvanrednog događaja. Studija u obzir treba uzeti moguće narušavanje kvalitete zraka uslijed prometa teške mehanizacije pri izgradnji i korištenju zahvata. Također je potrebno detaljno opisati aktivnosti rastavljanja i prepakiranja iskorištenih izvora te sustav filtracije digestora, a navedeno mora biti povezano s mjerama zaštite onečišćenja zraka te adekvatnim mjerama za uklanjanje učinaka radiološkog onečišćenja zraka uslijed mogućeg izvanrednog događaja. S aspekta zaštite tla, zahvat se planira u području okružen šumom. Studija, osim negativnog učinka na tlo u vidu dugoročnog zauzimanja tla u obzir treba uzeti i mogućnost izvanrednog događaja onečišćenja tla radionuklidima. S tim u vezi, u prijedlogu mjera zaštite okoliša u Studiji potrebno je detaljno razraditi način remedijacije tla te nadležnosti. S aspekta zaštite od svjetlosnog onečišćenja, u obzir treba uzeti lokaciju zahvata te definirati primjenjuju li se na planirani zahvat izuzeća definirana Zakonom o zaštiti od svjetlosnog onečišćenja („Narodne novine“, broj 14/19). U obzir treba uzeti i zonacije definirane Pravilnikom o zonama rasvjetljenosti, dopuštenim vrijednostima rasvjetljavanja i načinima upravljanja rasvjetnim sustavima, („Narodne novine“, broj 128/20). Skrećemo pozornost da su Pravilnik o sadržaju, formatu i načinu izrade plana rasvjete i akcijskog plana gradnje i/ili rekonstrukcije vanjske rasvjete („Narodne novine“, broj 22/23) i Pravilnik o sadržaju, formatu i načinu izrade plana rasvjete i akcijskog plana gradnje i/ili rekonstrukcije vanjske rasvjete („Narodne novine“, broj 22/23) stupili na snagu 3. ožujka 2023. Nadalje, Studija u obzir treba uzeti popis vrsta i količine tvari koje ostaju nakon tehnološkog procesa te emisije u okoliš (primjerice: onečišćenje vode, zraka, tla i podzemlja, buka, vibracije, svjetlost, toplina, radijacija, otpad), detaljno navesti potrošnju i emisiju za sve dijelove tehnološkog procesa i ostalih dijelova zahvata: električne energije, plina, lož ulja, dizel goriva i/ili ostalih energenata čijim se korištenjem stvaraju direktno ili indirektno staklenički plinovi. U razmatranje je nužno uzeti čitav opseg zahvata (direktni i indirektni) te je o tome potrebno voditi računa pri razmatranjima o utjecaju zahvata na klimatske promjene. Potrebno je jasno opisati varijantna rješenja zahvata koja doprinose smanjenu emisiju stakleničkih plinova te jačanju otpornosti na klimatske promjene. U predviđenom vijeku trajanja zahvata, klimatske promjene mogu prouzročiti znatne promjene u učestalosti i intenzitetu ekstremnih vremenskih prilika, o čemu treba voditi računa s ciljem ublažavanja rizika za zahvat. Potrebno je i opisati trenutno stanje klime te projekcije promjene klime na širem području zahvata s analizom i opisom skupa podataka o klimatskim promjenama, koji su relevantni za zahvat. Nadalje nužno je opisati

trenutno stanje klime i očekivane klimatske promjene na području zahvata, uzimajući u obzir gori scenarij s obzirom na globalni rast koncentracija stakleničkih plinova. Potrebno je jasno objasniti koji se scenarij upotrebljava i zašto te navesti koje se promjene klime očekuju na području zahvata, kako bi se u kasnijim razmatranjima klimatskih promjena vidio potencijalni utjecaj. Za određivanje klimatskih promjena preporuča se koristiti rezultate klimatskog modeliranja za Hrvatsku, koje je napravljeno za dva scenarija (RCP 4.5 i RCP 8.5), u dvije prostorne rezolucije (50 i 12,5 km) i za dva vremenska razdoblja (2011.–2040. i 2041.–2070.):

- istaknuti koji su to klimatski parametri (*npr. oborine, snježni pokrov, površinsko otjecanje, temperatura zraka, vjetar i dr.*) značajni za područje zahvata te koji se to klimatski parametri mijenjaju (*npr. ako područje obuhvata uključuje priobalje onda treba uzeti u obzir podizanje razine mora, odnosno podizanje razine mora nije značajno za planinsko područje*)
- napraviti usporednu analizu trenutnog stanja značajnih klimatskih parametara i očekivanog njihovog stanja za odabrani scenarij klimatskih promjena. Predlaže se koristiti gori scenarij s obzirom na globalni rast koncentracija stakleničkih plinova.

Potrebno je razdvojiti razmatranja o utjecaju na ublažavanje klimatskih promjena i na prilagodbu na/od klimatskih promjena. Pri analizi utjecaja zahvata na klimatske promjene potrebno je detaljno analizirati i kvantitativno obraditi emisije stakleničkih plinova koje proizlaze iz zahvata. Upućuje se koristiti Smjernice Europske investicijske banke koje sadrže metodologiju za procjenu emisija stakleničkih plinova, odnosno za izračun ugljičnog otiska. Emisije stakleničkih plinova zahvata mogu zbog kumulativnog utjecaja postati znatne te se također u obzir moraju uzeti i njihove emisije. Izračun ne služi samo za procjenu emisija stakleničkih plinova u trenutku kad je zahvat spreman za provedbu već i kao potpora analizi i uključivanju niskougljičnih rješenja u fazama planiranja i projektiranja zahvata, što je još i važnije. Stoga je u procjenu potrebno uključiti cijeli životni vijek zahvata (sadašnji trenutak, budući trenutak, klimatski ciljevi do 2030., i klimatska neutralnost u 2050., kraj životnog vijeka zahvata). Po potrebi u razmatranje treba uključiti i „trošak ugljika u sjeni“.

Pri procjeni ugljičnog otiska potrebno je kvantificirati emisije koje se odnose na opseg zahvata te uključiti:

- a) izravne emisije stakleničkih plinova
- b) neizravne emisije stakleničkih plinova
- c) kumulativni utjecaj.

Ukoliko se utvrdi negativan utjecaj zahvata na klimatske promjene, odnosno da uslijed zahvata dolazi do emisija stakleničkih plinova, nužno je predvidjeti mjere ublažavanja za smanjenje tih emisija. Analiza i zaključak trebaju biti jasni. Mjere ublažavanja klimatskih promjena za zahvat predstavlja poduzimanje mjera za smanjenje emisija stakleničkih plinova i/ili povećanje sekvestracije stakleničkih plinova te one uključuju:

- (i) dekarbonizaciju
- (ii) energetske učinkovitost
- (iii) uštedu energije
- (iv) uvođenje obnovljivih izvora energije
- (v) mjere za smanjenje emisija stakleničkih plinova
- (vi) povećanje sekvestracije stakleničkih plinova.

U zaključku o pripremi za klimatsku neutralnost potrebno je nedvosmisleno navesti način kojim će zahvat doprinijeti smanjenju emisija stakleničkih plinova i postizanju klimatske neutralnosti. Skrećemo pozornost na nužnost opisa putanje postizanja klimatske neutralnosti i smanjenje emisija stakleničkih plinova za zahvat (mjere, preporuke, aktivnosti, itd.). Detaljno razmatranje utjecaja klimatskih promjena na zahvat pružit će smjernice za potencijalnu prilagodbu zahvata na klimatske promjene (*prilagodba na*). Nužno je sagledati i način na koji zahvat utječe na prilagodbu klimatskim promjenama okoline (*prilagodba od*). Kako bi se

ublažili utjecaji na infrastrukturu uslijed ekstremnih vremenskih uvjeta uzrokovanih klimatskim promjenama, ona mora biti prilagođena. Zahvat je relativno dugog životnog vijeka te je moguće očekivati izlaganje utjecajima klimatskih promjena i svim nepovoljnim i ekstremnijim meteorološkim čimbenicima. Stoga, prilikom izrade Studije predlažemo korištenje Smjernica Europske komisije namijenjene voditeljima projekata o povećanju otpornosti ranjivih ulaganja na klimatske promjene. Naglasak je na izradi detaljne analize o trenutnoj i projekcijama buduće klime te stavljanju analize u kontekst utjecaja na zahvat, s projekcijama klimatskih promjena putem usporedbe sadašnjeg i očekivanog stanja i utjecaja. Također je potrebno izraditi procjenu ranjivosti na klimatske promjene i procjenu rizika, kao temelj za mjere prilagodbe i smanjenje *preostalog rizika* na prihvatljivu razinu, uzimajući u obzir pravne, tehničke i druge zahtjeve. Za zahvat je, ovisno o kontekstu i specifičnosti zahvata, potrebno izraditi:

- analizu osjetljivosti
- analizu izloženosti
- analizu ranjivosti
- analizu vjerojatnosti
- analizu utjecaja
- procjenu rizika
- utvrđivanje opcija prilagodbe
- ocjenjivanje opcija prilagodbe
- planiranje prilagodbe.

U razmatranju prilagodbe na klimatske promjene nužno razlikovati dva slučaja prilagodbe:

- i. *prilagodba na* (štetan učinak klimatskih promjena na zahvat koji je specifičan za određenu lokaciju i kontekst); uključuje rješenja za prilagodbu kojima se znatno smanjuje rizik od štetnog učinka trenutačne klime i očekivane buduće klime na taj zahvat ili se znatno smanjuje taj štetan učinak bez povećanja rizika od štetnog učinka na ljude, prirodu ili imovinu.
- ii. *prilagodba od* (potencijalni štetan učinak klimatskih promjena na okoliš u kojem se zahvat nalazi); pruža rješenja za prilagodbu kojima se, uz zadovoljavanje uvjeta
 - (a) ne dovodi do zahvata kojim se ugrožavaju dugoročni okolišni ciljevi, uzimajući u obzir ekonomski životni vijek tog zahvata; i
 - (b) ima znatan pozitivan učinak na okoliš na osnovi razmatranja životnog ciklusa; znatno doprinosi sprečavanju ili smanjenju rizika od štetnog učinka trenutačne klime i očekivane buduće klime na ljude, prirodu ili imovinu, bez povećanja rizika od štetnog učinka na druge ljude, prirodu ili imovinu.

Predlaganje dodatnih mjera za *prilagodbu na* i *prilagodbu od*, nužno je ukoliko se za to utvrdi potreba. Svrha mjera prilagodbe je osiguravanje primjerene razine otpornosti zahvata na klimatske promjene i ekstremne događaje, bilo da se radi o akutnim (poplave, obilne kiše, temperaturni valovi, požari, oluje, odroni tla, itd.) ili kroničnim pojavama (podizanje razine mora, promjene količina padalina, promjene vlažnosti tla i zraka, itd.). Svrha mjera je osiguravanje primjerene razine otpornosti na utjecaje klimatskih promjena, uključujući i gore navedene akutne i kronične pojave. Nužno je i predlaganje mjera kojima će se osigurati sprečavanje povećanja ranjivosti susjednih gospodarskih i društvenih struktura, a navedeno je potrebno i objasniti u poglavlju o *prilagodbi na/od* klimatskih promjena. U Studiji je također potrebno izvesti jasan zaključak o načinu osiguravanja prilagodbe zahvata na klimatske promjene i sprečavanju negativnog utjecaja na okoliš, potrebno je izvesti objedinjeni zaključak o klimatskoj neutralnosti i otpornosti na klimatske promjene, predložiti mjere za ublažavanje klimatskih promjena u skladu s rezultatima gore navedenih analiza i razmatranja, navesti obvezu periodičnog praćenja stanja klimatskih promjena na rokove od pet godina izradom analize otpornosti na klimatske promjene i klimatske neutralnosti kao i određivanja mjera u

slučaju utvrđivanja povećanog rizika. U slučaju da se tijekom analiziranja klimatskih promjena na zahvat utvrdi utjecaj toliko velik da je *prilagodba na/od* klimatskih promjena nemoguća, u tom je slučaju nužno navesti *transformacijsku mjeru prilagodbe*.

S poštovanjem,

RAVNATELJICA

Dunja Mazzocco Drvar

Način dostave: - na ruke

**MINISTARSTVO GOSPODARSTVA I ODRŽIVOG RAZVOJA
UPRAVA VODNOGA GOSPODARSTVA I ZAŠTITE MORA**

Ulica grada Vukovara 220, Zagreb

KLASA: 325-11/23-05/66
URBROJ: 517-09-3-1-2-23-2
Zagreb, 21. ožujka 2023. godine

REPUBLIKA HRVATSKA
MINGOR

Primljeno	23.03.2023	
Klasifikacijska oznaka	Org. jed.	
351-03/23-10/1	05-1	
Urudžbeni broj	Pril.	Vrij.
517-09-23-8	0	0,00

održivo gospodarstvo
otpadom
Radnička cesta 80, Zagreb

PREDMET: Zahtjev za izdavanje upute o sadržaju studije o utjecaju na okoliš za zbrinjavanje radioaktivnog otpada na lokaciji Čerkezovac na Trgovskoj gori, Općina Dvor, Sisačko-moslavačka županija
- mišljenje, *dostavlja se*

Veza: Vaša KLASA: 351-03/23-10/1, URBROJ: 517-05-1-23-3 od 6. veljače 2023. g.

Poštovani,

Uprava vodnoga gospodarstva i zaštite mora zaprimila je 27. veljače 2023. zahtjev od Uprave za procjenu utjecaja na okoliš i održivo gospodarstvo otpadom za davanje mišljenje o sadržaju studije o utjecaju na okoliš za zbrinjavanje radioaktivnog otpada na lokaciji Čerkezovac na Trgovskoj gori, Općina Dvor, Sisačko-moslavačka županija, sukladno članku 29. Uredbe o procjeni utjecaja zahvata na okoliš („Narodne novine“, br. 61/14. i 3/17.).

U okviru svoje nadležnosti Uprava vodnoga gospodarstva i zaštite mora predlaže da studija o utjecaju na okoliš za zbrinjavanje radioaktivnog otpada na lokaciji Čerkezovac na Trgovskoj gori, Općina Dvor, Sisačko-moslavačka županija pored obveznog sadržaja obradi i analizira sljedeća pitanja:

- prikazati detaljan opis planiranog zahvata s posebnim naglaskom na sustave odvodnje tehnoloških otpadnih voda koje nastaju na području zahvata s podacima o lokacijama ispuštanja i/ili zbrinjavanja te monitoringu tih voda,
- opisati stanje vodnih tijela i utjecaj zahvata na vodna tijela (površinska i podzemna) u užem i širem području zahvata, posebice u pogledu praćenja stanja radioaktivnosti voda i vodnog okoliša,
- obraditi način konačnog zbrinjavanja tehnoloških otpadnih voda (količine, sastav) iz postrojenja,
- obraditi način vodoopskrbe postrojenja (potrebne količine vode, izvori vode, nadležni isporučitelj),

- uzeti u obzir utjecaj potencijalne seizmičke aktivnosti na vodonepropusnost svih objekata u kojima se nalazi radioaktivni otpad i kojima se odvođe tehnološke otpadne vode,
- Studiju je potrebno uskladiti s planskim dokumentima upravljanja vodama, Planom upravljanja vodnim područjima 2016.-2021. („Narodne novine“, broj 66/16) i Nacrtom Plana upravljanja vodnim područjima za razdoblje 2022.-2027. koji je u postupku donošenja.

S poštovanjem,

RAVNATELJICA

Elizabeta Kos, dipl. ing.

REPUBLIKA HRVATSKA
Ministarstvo mora, prometa
i infrastrukture

Uprava za cestovni promet,
cestovnu infrastrukturu i inspekciju

KLASA: 351-03/23-01/13
URBROJ: 530-08-1-1-23-2
Zagreb, 13. ožujka 2023. godine

REPUBLIKA HRVATSKA
MINGOR

Primljeno	24.03.2023	
Klasifikacijska oznaka	Org. jed.	
351-03/23-10/1	05-1	
Urudžbeni broj	Pril.	Vrij.
530-23-10	0	0,00

MINISTARSTVO GOSPODARSTVA I ODRŽIVOG
RAZVOJA

Radnička cesta 80, 10000 Zagreb

PREDMET: **Zahtjev za izdavanje upute o sadržaju studije o utjecaju na okoliš za zbrinjavanje radioaktivnog otpada na lokaciji Čerkezovac na Trgovinskoj gori, Općina Dvor, Sisačko-moslavačka županija - mišljenje, daje se**

VEZA: Vaš dopis, KLASA: 351-03/23-10/1, URBROJ: 517-05-1-23-3 od 6. veljače 2023. godine

Poštovani,

Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture zaprimilo je zahtjev za izdavanje upute o sadržaju studije o utjecaju na okoliš za zbrinjavanje radioaktivnog otpada na lokaciji Čerkezovac na Trgovinskoj gori, Općina Dvor, Sisačko-moslavačka županija (datum i broj: gornji), sukladno kojem dostavljamo očitovanje.

Iz djelokruga nadležnosti Ministarstva mora, prometa i infrastrukture, Uprava za cestovni promet, cestovnu infrastrukturu i inspekciju mišljenja smo da sadržaj predmetne studije uz obvezni sadržaj propisan Uredbom o strateškoj procjeni utjecaja plana i programa na okoliš treba dodatno obuhvatiti:

1. Analizu svih oblika prometa i to opis postojećeg stanja prometne infrastrukture; podatke o postojećem prometu svih oblika; prognozu budućeg stanja prometa (putnički, teretni),
2. Analizu usklađenosti sa Strategijom prometnog razvoja RH za razdoblje 2014. do 2030. (Narodne novine br.: 131/14); Strategijom prostornog razvoja RH; Programom prostornog uređenja RH te odredbama za provođenje kojima se utvrđuje prometni sustav u dokumentima prostornog uređenja,
3. Opis utjecaja na prostor, stanovništvo i promet,

4. Važeće zakonske propise kojima se uređuje prometna infrastruktura i promet, a za nazive i oznake infrastrukture (javnih cesta i sl.) koji se nalaze na području predmetnog zahvata koristiti nazive i oznake iz važećih Odluka o razvrstavanju javnih cesta.

S poštovanjem,

RAVNATELJ

DOSTAVITI:

1. Naslovu,
2. Pismohrana, ovdje.

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA
RAVNATELJSTVO CIVILNE ZAŠTITE

REPUBLIKA HRVATSKA MINGOR			
Primljeno	28.03.2023		
Klasifikacijska oznaka	Org. jed.		
351-03/23-10/1	05-1		
Urudžbeni broj	Pril.	Vrij.	
378-23-12	0	0,00	

KLASA: 962-01/23-05/2
URBROJ: 511-01-325-23-2
Zagreb, 17. ožujka 2023.

MINISTARSTVO GRADITELJSTVA I ODRŽIVOG RAZVOJA

Uprava za procjenu utjecaja na okoliš i održivo gospodarenje otpadom

Ana Marija Matak, ravnateljica

Radnička cesta 80, Zagreb

PREDMET: Zahtjev za izdavanje upute o sadržaju studije o utjecaju na okoliš za zbrinjavanje radioaktivnog otpada na lokaciji Čerkezovac na Trgovskoj gori, Općina Dvor, Sisačko-moslavačka županija;

- mišljenje, dostavlja se

Veza: Vaš dopis KLASA: 351-03/23-10/1 URBROJ: 517-05-1-23-3 Zagreb, 6. veljače 2023.

Poštovana,

slijedom Vašeg dopisa iz veze koji smo zaprimili 28. veljače 2023. godine, a kojim tražite mišljenje o sadržaju studije o utjecaju na okoliš za zbrinjavanje radioaktivnog otpada na lokaciji Čerkezovac na Trgovskoj gori, Općina Dvor, Sisačko-moslavačka županija, u nastavku dostavljamo mišljenje o tome što bi studija o utjecaju na okoliš za zahvat Centra za zbrinjavanje radioaktivnog otpada trebala sadržavati iz područja nadležnosti radiološke i nuklearne sigurnosti.

Studija o utjecaju zahvata na okoliš Centra za zbrinjavanje radioaktivnog otpada (dalje u tekstu: Centra) prije svega treba sadržavati opis lokacije, tehničke i ostale karakteristike zahvata na samoj lokaciji.

Nadalje, navedenom studijom treba obraditi sve zahtjeve propisane Zakonom o radiološkoj i nuklearnoj sigurnosti („Narodne novine“, br. 141/13, 39/15, 130/17, 118/18, 21/22 i 114/22) i podzakonskih akta primjenjive na izgradnju i razgradnju skladišta radioaktivnog otpada koja se planiraju na lokaciji Čerkezovac na Trgovskoj gori u sklopu Centra.

Zahtjevi primjenjivi na izgradnju planiranih skladišta radioaktivnog otpada u sklopu Centra uključujući i njihovu razgradnju te sve ostale popratne aktivnosti vezane uz zbrinjavanje

radioaktivnog otpada na lokaciji Centra, a koje u studiji treba obraditi, propisani su sljedećim člancima Zakona o radiološkoj i nuklearnoj sigurnosti („Narodne novine“, br. 141/13, 39/15, 130/17, 118/18, 21/22 i 114/22):

- članak 21. (uvoz, izvoz, prijevoz);
- članak 23. (načela radiološke sigurnosti);
- članak 24. (mjere radiološke sigurnosti);
- članak 28. (mjerenje osobnog ozračenja izloženih radnika);
- članak 32. (uvjeti za prostor i uređaje u kojima se koriste izvori ionizirajućeg zračenja ili obavljaju djelatnosti s izvorima ionizirajućeg zračenja, a što uključuje zahtjeve propisane Pravilnikom o uvjetima i mjerama zaštite od ionizirajućeg zračenja za obavljanje djelatnosti s izvorima ionizirajućeg zračenja („Narodne novine“, br. 53/18 i 6/22) kojim su propisani uvjeti za projektiranje, gradnju, uporabu te razgradnju građevina u kojima su smješteni izvori ionizirajućeg zračenja ili se obavljaju djelatnosti s izvorima ionizirajućeg zračenja) te obraditi/ opisati moguće utjecaje ionizirajućeg zračenja na okoliš;
- članak 33. (vezano uz obveze nositelja odobrenja za zbrinjavanje radioaktivnog otpada);
- članak 49. (vezano uz ispunjavanje obveza nositelja odobrenja za zbrinjavanje radioaktivnog otpada i iskorištenih izvora te način zbrinjavanja radioaktivnog otpada i iskorištenih izvora, obveza vođenja evidencije o istima, njihov sadržaj, način vođenja i rokovi čuvanja te opseg i način izvješćivanja kako je propisano Pravilnikom o zbrinjavanju radioaktivnom otpadu („Narodne novine“, broj 88/22);
- članak 50. (vezano uz obvezu ishoda odobrenja za obavljanje djelatnosti zbrinjavanja radioaktivnog otpada i iskorištenih radioaktivnih izvora i rok važenja odobrenja);
- članak 51. (vezano uz obvezu osnivanja Centra za zbrinjavanje radioaktivnog otpada);
- članak 51.a. (vezano uz krajnju odgovornost o zbrinjavanju radioaktivnog otpada i iskorištenih radioaktivnih izvora);
- članci 60., 61. i 62. (vezano uz ispunjavanje obveza u skladu s važećim provedbenim propisima temeljem članaka 60. i 61. Zakona o radiološkoj i nuklearnoj sigurnosti koji se odnose na planiranje mjera zaštite od ionizirajućeg zračenja te postupanjima u slučaju radiološkog ili nuklearnog izvanrednog događaja za primjenjive kategorije pripravnosti, odnosno opsegu i sadržaju Plana i programa mjera u slučaju izvanrednog događaja te izvješćivanja javnosti, nadležnih tijela i međunarodnog izvješćivanja u slučaju izvanrednog događaja koji bi imao štete na zdravlje ljudi i na području druge države);
- članak 63. (vezano uz obvezu provedbe i troškova sanacije u slučaju onečišćenja okoliša te izrade plana sanacije sukladno uvjetima propisanim u Pravilniku o sadržaju te uvjetima, kriterijima i načinu odobravanja plana sanacije („Narodne novine“, br. 38/18, 147/18);
- članci 64. (vezano uz supsidijarnu odgovornost Republike Hrvatske u slučaju da sanaciju ne može osigurati nositelj odobrenja);

- članak 65. (vezano uz odgovornosti u slučaju sanacije zraka, vode za piće, vode, hrane, hrane za životinje, ili pojedinih proizvoda ili materijala kao posljedice izvanrednih događaja većih razmjera kada troškove sanacije ne može osigurati ministarstvo);
- članak 66. (vezano uz provedbu nuklearnog osiguranja postrojenja za zbrinjavanje radioaktivnog otpada te prijevoz radioaktivnog otpada sukladno odredbama Pravilnika nuklearnom osiguranju („Narodne novine, broj 38/18) te
- članak 68. o ispunjavanju svih obveza o praćenju stanja radioaktivnosti u okolišu propisanih Pravilnikom o praćenju stanja radioaktivnosti u okolišu („Narodne novine“, br. 40/18 i 6/22).

Zahtjeve iz naprijed navedenih članaka treba obraditi u studiji utjecaja na okoliš u okvirima planiranog zahvata u okolišu uzevši u razmatranje sve postupke koji se planiraju provoditi u okviru tog zahvata, a vezani su za izgradnju skladišta radioaktivnog otpada, prijevoz niskoradioaktivnog radioaktivnog otpada iz Republike Slovenije i/ili iz druge zemlje u kojoj se radioaktivni otpad planira obrađivati prije konačnog skladištenja u Republici Hrvatskoj na području Centra, prijevoz na samoj lokaciji Centra, aktivnosti i postupanja s radioaktivnim otpadom na lokaciji skladištenja, kako radioaktivnog otpada iz NE Krško, tako i institucionalnog radioaktivnog otpada i iskorištenih izvora iz privremenih skladišta sa Instituta Ruđer Bošković (IRB) i Instituta za medicinska istraživanja i medicinu rada (IMI) te postupke razgradnje skladišta na lokaciji Centra nakon zatvaranja skladišta.

Također, sukladno članku 37.a. stavku 3. i stavku 4. Zakona o radiološkoj i nuklearnoj sigurnosti, u studiju je potrebno uključiti savjet stručnjaka za zaštitu od ionizirajućeg zračenja vezano uz projektiranje prostorija u kojima se obavlja djelatnost s izvorima ionizirajućeg zračenja ili se čuvaju izvori ionizirajućeg zračenja, a vezano uz zaštitu od ionizirajućeg zračenja, određivanje područja nadgledanja i područja posebnog nadgledanja, kao i način nadziranja u području nadgledanja i posebna pravila zaštite od ionizirajućeg zračenja ili sprječavanja širenja radioaktivnog onečišćenja u području posebnog nadgledanja te način kontrole i/ili ograničavanja pristupa istom kao i postizanje i održavanje optimalne razine zaštite pojedinog stanovnika te korištenje odgovarajuće opreme i postupaka za mjerenje i procjenu ozračenja pojedinog stanovnika i radioaktivnog onečišćenja okoliša.

Nadalje, u studiji je potrebno obraditi i sve relevantne zahtjeve propisane pod zakonskim aktima koji proizlaze iz Zakona o radiološkoj i nuklearnoj sigurnosti, a vezani su za sigurno zbrinjavanje radioaktivnog otpada i iskorištenih izvora kako slijedi:

- zahtjeve propisane Pravilnikom o zbrinjavanju radioaktivnog otpada i iskorištenih izvora („Narodne novine“, broj 88/22) koji se odnose na uvjete za zbrinjavanje radioaktivnog otpada (članak 13. i 14.) te obvezu vođenja evidencija sukladno člancima 31., 32., 33. i 34. istog Pravilnika.
- zahtjeve propisane člankom 35. Prilogom 6. (Sigurnosna studija), članak 36., Prilogom 5. (*Procjena sigurnosti*) te člankom 37. Prilogom 7. (*Pregled Izvješća sigurnosne studije*), a koji su osnova za Studiju utjecaja na okoliš;
- obrađene zahtjeve za projektiranje postrojenja za zbrinjavanje radioaktivnog otpada i iskorištenih izvora (skladišta), obraditi zahtjeve propisane člankom 38. i

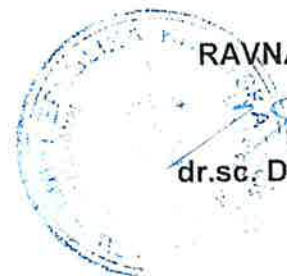
Prilogom 8. Pravilnika o zbrinjavanju radioaktivnog otpada i iskorištenih izvora („Narodne novine“, br. 88/22) kao i preporuke Međunarodne agencije za atomsku energiju;

- potrebno imati obrađene obveze za Plan zatvaranja i razgradnje postrojenja za zbrinjavanje *radioaktivnog otpada, u skladu s propisanim u člancima 43. i 44. Pravilnika o zbrinjavanju radioaktivnog otpada i iskorištenih izvora*;
- studija treba sadržavati rezultate preliminarne procjene sigurnosti s izračunom efektivnih doza za radnike Centra za zbrinjavanje radioaktivnog otpada i okolno stanovništvo tijekom svih faza životnog vijeka postrojenja za zbrinjavanje radioaktivnog otpada i iskorištenih izvora i aktivnosti koje se u njemu obavljaju s ciljem usporedbe rezultata sigurnosne analize s relevantnim sigurnosnim zahtjevima te konačne prosudbe na osnovi ispunjenja sigurnosnih zahtjeva i u slučaju izvanrednog događaja te tijekom razgradnje skladišta, kojima se preliminarno dokazuje da će efektivne doze biti ispod granica ozračenja, odnosno preporučenih doznih ograničenja koje su propisane člancima 4., 5., 6., 8. i 9. Pravilnika o granicama ozračenja, preporučenom doznom ograničenju i procjenjivanju osobnog ozračenja („Narodne novine“, br. 53/18 i 6/22);
- u studiji trebaju biti obrađeni ciljevi i načela praćenja stanja okoliša objekta za skladištenje radioaktivnog otpada na način kako je propisano člankom 4. Pravilnika o praćenju stanja radioaktivnosti u okolišu („Narodne novine“, br. 40/18 i 6/22);
- studija treba sadržavati obrađene rezultate nultog radiološkog stanja na lokaciji Centra i u području Općine Dvor (prethodno utvrđivanje stanja okoliša objekta i okoliša objekta provedeno od strane ovlaštenog tehničkog servisa sukladno članku 26. Pravilnika o praćenju stanja radioaktivnosti u okolišu („Narodne novine“, br. 40/18 i 6/22) s procjenom utjecaja na efektivnu dozu za stanovnike koja je propisana Pravilnikom o granicama ozračenja, preporučenom doznom ograničenju i procjenjivanju osobnog ozračenja („Narodne novine“, br. 53/18 i 6/22);
- studija treba imati obrađene obveze i način praćenja vrste i aktivnosti radionuklida u okolišu (Program praćenja stanja objekta i okoliša objekta) tijekom svih faza rada skladišta s niskoradioaktivnim otpadom te skladišta s institucionalni radioaktivnim otpadom te tijekom razgradnje tih dvaju skladišta, u skladu sa zahtjevima propisanim u članku 8. i članku 9. Pravilnika o praćenju stanja radioaktivnosti u okolišu („Narodne novine“, br. 40/18 i 6/22);
- obveze izvješćivanja nadležnog tijela o rezultatima izvanrednog monitoringa radioaktivnosti okoliša i ljudi u slučaju izvanrednog događaja u objektu skladišta radioaktivnog otpada u skladu s propisanim u Planu pripravnosti i odgovora Republike Hrvatske na radiološki ili nuklearni izvanredni događaj, Pravilniku o praćenju stanja radioaktivnosti u okolišu („Narodne novine“, br. 40/18 i 6/22), Pravilniku o opsegu i sadržaju Plana i programa mjera u slučaju izvanrednog događaja te izvješćivanja javnosti i nadležnih tijela („Narodne novine“, broj 43/22);
- obveze ispunjavanja uvjeta za ambalažu za prijevoz radioaktivnih materijala propisanih Pravilnikom o uvjetima i načinu izdavanja i oduzimanja odobrenja za

ambalažu za prijevoz radioaktivnih i nuklearnih materijala („Narodne novine“, br. 42/13 i 19/17);

- u studiji trebaju biti obrađeni uvjeti propisani važećim Pravilnikom o nadzoru i kontroli prekograničnog prijevoza radioaktivnog otpada i istrošenog goriva („Narodne novine“, broj 11/13) u slučaju prijevoza radioaktivnog otpada iz Nuklearne elektrane Krško ili iz zemlje u kojoj će se radioaktivni otpad iz Nuklearne elektrane Krško obrađivati prije konačnog skladištenja u Centru uz odgovarajuću zaštitu stanovništva, sukladno Direktivi vijeća 2006/117/Euratom od 20. studenoga 2006. o nadzoru i kontroli pošiljki radioaktivnog otpada i istrošenog goriva;
- opisana potrebna infrastruktura, transportne rute i zahtjevi za prijevoz radioaktivnog otpada do lokacije skladištenja kao i prijevoz na samoj lokaciji Centra;
- obrađeni rizici povezani sa zaštitom okoliša i zaštitom od izvanrednih događaja uključujući i razvoj mogućih scenarija, analizu rizika i posljedica takvih nesreća sukladno djelatnosti s izvorima ionizirajućeg zračenja i zahtjevima propisanim u Planu pripravnosti i odgovora Republike Hrvatske na radiološki ili nuklearni izvanredni događaj, Pravilniku o uvjetima i mjerama zaštite od ionizirajućeg zračenja za obavljanje djelatnosti s izvorima ionizirajućeg zračenja („Narodne novine“, br. 53/18 i 6/22) te Pravilnika o opsegu i sadržaju Plana i programa mjera u slučaju izvanrednog događaja te izvješćivanja javnosti i nadležnih tijela („Narodne novine“, broj 43/22) te
- obrađeni zahtjevi o sadržaju, uvjetima, kriterijima i načinu odobravanja plana sanacije u slučaju radioaktivnog onečišćenja okoliša, prostorija, površina, predmeta i osoba propisani Pravilnikom o sadržaju te uvjetima, kriterijima i načinu odobravanja plana sanacije („Narodne novine“, br. 38/18 i 147/21).

S poštovanjem,

RAVNATELJ

dr.sc. Damir Trut

Dostaviti:

1. Naslovu, poštom i elektroničkom poštom
(ivan.hus@mingor.hr; dino.kapuano@mingor.hr)
2. Pismohrana, ovdje

MINISTARSTVO GOSPODARSTVA I ODRŽIVOSTI
UPRAVA ZA ZAŠTITU PRIRODE

KLASA: 352-07/23-05/16
URBROJ: 517-10-2-2-23-3
Zagreb, 04. travnja 2023.

REPUBLIKA HRVATSKA	
MINGOR	
Primljeno	05.04.2023
Klasifikacijska oznaka	Org. jed.
351-03/23-10/1	05-1
Urudžbeni broj	Pril. Vrij.
517-10-23-15	0 0,00

U
NA OKOLIS I ODRZIVO
GOSPODARENJE OTPADOM
Sektor za procjenu utjecaja na okoliš

PREDMET: Zahtjev za izdavanje upute o sadržaju studije o utjecaju na okoliš za zbrinjavanje radioaktivnog otpada na lokaciji Čerkezovac na Trgovskoj gori, Općina Dvor, Sisačko-moslavačka županija
- mišljenje, daje se

Veza: Vaši dopisi KLASA: 351-03/23-10/1, URBROJ: 517-05-1-23-3 od 6. veljače 2023. i URBROJ: 517-05-1-23-14 od 30. ožujka 2023.

Poštovani,

Uprava za zaštitu prirode zaprimila je vaše zahtjeve pod gore navedenim brojevima kojima ste u postupku izdavanja upute o sadržaju studije o utjecaju na okoliš za zahvat Centar za zbrinjavanje radioaktivnog otpada na lokaciji Čerkezovac na Trgovskoj gori, Općina Dvor, Sisačko-moslavačka županija, zatražili mišljenje/dodatne zahtjeve u pogledu sadržaja studije o utjecaju na okoliš u odnosu na minimalni sadržaj propisan Uredbom o procjeni utjecaja zahvata na okoliš (Narodne novine, br. 61/14, 3/17). Uz zahtjev je dostavljena stručna podloga (Zahtjev za izdavanje upute o sadržaju studije o utjecaju na okoliš - Zahvat: Centar za zbrinjavanje radioaktivnog otpada, EKONERG d.o.o., Zagreb, siječanj 2023.).

U odnosu na minimalni sadržaj propisan citiranom Uredbom, vezano uz sektorsko područje zaštite prirode potrebno je sagledati mogući utjecaj zahvata na bioraznolikost (biljne i životinjske vrste s naglaskom na strogo zaštićene biljne i/ili životinjske vrste; staništa, uključivo rijetke i/ili ugrožene stanišne tipove), zaštićena područja, georaznolikost (uključivo speleološke objekte ako se prema javno dostupnim podacima i literaturi na lokaciji zahvata ili u njegovoj blizini nalaze speleološki objekti). Ako se procjeni da bi zahvat na neke od sastavnica prirode mogao imati značajni negativni utjecaj potrebno je propisati/predložiti odgovarajuće mjere zaštite kojima će se ublažiti prepoznati utjecaj.

Napominjemo, da je za predmetni zahvat proveden postupak prethodne ocjene prihvatljivosti za ekološku mrežu i da je ova Uprava, 31. ožujka 2023., donijela Rješenje KLASA: UP/I 352-03/22-06/76, URBROJ: 517-10-2-2-23-6, da je zahvat prihvatljiv za ekološku mrežu.

S poštovanjem,

RAVNATELJ
Igor Kreitmeyer

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO ZDRAVSTVA

KLASA: 351-03/23-01/17
URBROJ: 534-03-3-2/10-23-3
Zagreb, 18. travnja 2023.

REPUBLIKA HRVATSKA
MINGOR

Primljeno	24.04.2023	
Klasifikacijska oznaka	Org. jed.	
351-03/23-10/1	05-1	
Urudžbeni broj	Pril.	Vrij.
534-23-16	0	0,00

MINISTARSTVO GOSPODARSTVA
I ODRŽIVOG RAZVOJA
Radnička cesta 80, Zagreb
n/p Ravnateljice
Anamarija Matak

PREDMET: Zahtjev za izdavanje uputa o sadržaju studije o utjecaju na okoliš za zbrinjavanje radioaktivnog otpada na lokaciji Čerkezovac na Trgovskoj gori, Općina Dvor, Sisačko-moslavačka županija
- mišljenje, daje se

Poštovana,

Ministarstvo zdravstva zaprimilo je dopis, KLASA: 351-03/23-10/1, URBROJ: 517-05-1-23-13, od 30. ožujka 2023. godine, kojim tražite mišljenje/dodatne zahtjeve u pogledu sadržaja studije o utjecaju na okoliš za zbrinjavanje radioaktivnog otpada na lokaciji Čerkezovac na Trgovskoj gori, Općina Dvor, Sisačko-moslavačka županija.

U nastavku Vam dostavljamo traženo iz područja nadležnosti ovog javnopravnog tijela.

Prilikom izrade strateške studije utjecaja na okoliš potrebno je uzeti u obzir parametre koji imaju utjecaj na zaštitu i očuvanje zdravlja ljudi odnosno potrebno je obraditi poglavlja sa sadržajem kako je određeno u Prilogu I. Uredbe o strateškoj procjeni utjecaja strategija, plana i programa na okoliš („Narodne novine“, br. 3/17).

S poštovanjem,

izv. prof. dr. sc. Vili Berić, dr. med.

Dostaviti:
1. Naslovu;
2. Evidencija - ovdje.

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE

10000 Zagreb, Ul. grada Vukovara 78, P.P. 1034
Telefon: 61 06 111, Telefax: 61 09 201

KLASA: 351-03/23-01/45
URBROJ: 525-10/591-23-2
Zagreb, 5. travnja 2023.

402
REPUBLIKA HRVATSKA
MINGOR

Primljeno	26.04.2023	
Klasifikacijska oznaka	Org. jed.	
351-03/23-10/1	05-1	
Urudžbeni broj	Pril.	Vrij.
525-23-17	0	0,00

Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja
Uprava za procjenu utjecaja na okoliš i održivo
gospodarenje otpadom
Sektor za procjenu utjecaja na okoliš
10000 Zagreb, Radnička 80

PREDMET: Zahtjev za izdavanje upute o sadržaju studije o utjecaju na okoliš za zbrinjavanje radioaktivnog otpada na lokaciji Čerkezovac na Trgovskoj gori, Općina Dvor, Sisačko – moslavačka gora
- mišljenje, daje se

VEZA: KLASA: UP/I-351-01/23-10/1, URBROJ: 517-05-1-23-3 od 6. veljače 2023.

Poštovani,

u vezi s vašim zahtjevom pod gornjim brojem, a koji se odnosi na izdavanje uputa o sadržaju studije utjecaja na okoliš za zbrinjavanje radioaktivnog otpada na lokaciji Čerkezovac na Trgovskoj gori, Općina Dvor, Ministarstvo poljoprivrede iz nadležnosti upravnog područja šumarstva, lovstva i drvne industrije nema dodatnih zahtjeva u pogledu sadržaja studije o utjecaju na okoliš za šume i šumarstvo te divljač i lovstvo u odnosu na minimalan sadržaj propisan Uredbom o procjeni utjecaja zahvata na okoliš („Narodne novine“, broj: 61/14. i 3/17.).

S poštovanjem,

BOSNIA AND HERZEGOVINA
MINISTRY OF FOREIGN TRADE AND
ECONOMIC RELATIONS

Broj: 10-3-50-774-20 /23
Sarajevo, 28.03.2023. godine

REPUBLIKA HRVATSKA
Ministarstvo gospodarstva
i održivog razvoja
Ministar Davor Filipović

PREDMET: Nota broj 378/2023 od 24.02.2023. godine zaprimljena od Ambasade Republike Hrvatske u Bosni i Hercegovini – postupak određivanja sadržaja studije o uticaju na životnu sredinu zbrinjavanja radioaktivnog otpada na lokaciji Čerkezovac na Trgovskoj gori, Opština Dvor, Sisačko-moslavačka županija, Odgovor na Notifikaciju - *dostavlja se;*

Poštovani ministre Filipović,

Povodom Vaše notifikacije od 6. februara 2023. godine („Notifikacija“), koja je zaprimljena od strane Ministarstva inostranih poslova Bosne i Hercegovine dana 28. februara 2023. godine, Bosna i Hercegovina ovim putem dostavlja svoj odgovor na Notifikaciju odnosno komentare na Zahtjev za izdavanje sadržaja o studiji uticaja na životnu sredinu („Sadržaj“) u ostavljenom roku od 30 dana od dana prijema.

Imajući u vidu našu molbu za produženje roka za izjašnjenje od 20. marta 2023. godine, Bosna i Hercegovina ostaje pri svim svojim ranijim navodima u tom pogledu i još jednom ističe prigovor da ostavljeni rok nije predstavljao razuman period za analizu Sadržaja, prikupljanje svih relevantnih informacija i komentara, te formulaciju adekvatnog odgovora s tim u vezi. Međutim, budući da na našu molbu do danas nije odgovoreno, Bosna i Hercegovina, predostrožnosti radi, dostavlja svoje primjedbe u zadanom roku, te **zadržava** pravo da u daljem periodu ističe i dodatne prigovore.

Osim toga, Bosna i Hercegovina ovim putem takođe upućuje zahtjev za **formiranje** zajedničkog tijela sa Republikom Hrvatskom, kao i zahtjev za dostavljanje **dodatne** dokumentacije.

U skladu sa navedenim, ovaj odgovor se sastoji iz sledećih cjelina:

- (i) primjedbe na Notifikaciju;
- (ii) primjedbe na Sadržaj;

Доставити:

- Наслову,
- Министарству за просторно уређење, грађевинарство и екологију Републике Српске, Трг Републике Српске 1, 78000 Бања Лука,
- а/а.

Мусали 9, 71 000 Сарајево, тел: +387 33 220 093 факс: +387 33 33 220 091

Musala 9, 71 000 Sarajevo, tel: + 387 33 33 220 093 faks: +387 33 33 220 091

www.mvten.gov.ba

- (iii) zahtjev za formiranje zajedničkog tijela; i
- (iv) zahtjev za dostavljanjem dodatne dokumentacije.

Ovaj dopis je takode priložen prilogima 1-3, koji predstavljaju pojedinačne i sveobuhvatne primjedbe, kao i predloženi minimalni sadržaj studije uticaja na životnu sredinu/okoliš.

(i) **Primjedbe na Notifikaciju**

Prema članu 3(1) Konvencije o procjeni uticaja na životnu sredinu u prekograničnom kontekstu („Espoo konvencija“), Strana porijekla će, u pogledu aktivnosti koja će vjerovatno izazvati značajan nepovoljni prekogranični uticaj, a u svrhu obezbjeđivanja adekvatnih i efikasnih konsultacija po članu 5., obavijestiti svaku Stranu, za koju smatra da može biti pogođena Strana, što je ranije moguće, a najkasnije onda kad informiše i svoju javnost o toj predloženoj aktivnosti. Republika Hrvatska je, pozivajući se na navedenu odredbu, dostavila svoju Notifikaciju Bosni i Hercegovini. Međutim, Bosna i Hercegovina smatra da predmetna Notifikacija nije blagovremena (a) niti sadržinski ispravna (b).

(a) Notifikacija nije blagovremena

Bosna i Hercegovina već godinama svjedoči intenzivnim aktivnostima Republike Hrvatske na pripremi izgradnje skladišta radioaktivnog otpada na lokaciji Čerkezovac. Uprkos vrlo jasnom protivljenju Bosne i Hercegovine ovom projektu, uprkos tome što je javnost odavno upoznata o predmetnoj aktivnosti, i uprkos tome što je jasno da je Republika Hrvatska već izvršila definitivni izbor lokacije za izgradnju skladišta (iako je to javno negirala) – ista je uporno odbijala da uputi notifikaciju po članu 3(1) Espoo konvencije. U tom pogledu, podsjećamo Vas i da je posljednji put kada je Bosna i Hercegovina zatražila dostavu notifikacije po Espoo konvenciji bilo dana 7. decembra 2021. godine, i to putem Ministarstva prostornog uređenja i ekologije Republike Srpske (kao kontakt tačke za Espoo konvenciju). Tada je kategoričan zahtjev za dostavu notifikacije odbijen od strane Republike Hrvatske (tj. Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja) dana 14. januara 2022. godine. Republika Hrvatska je tada istakla kako će Bosnu i Hercegovinu blagovremeno uključiti u proces vezan za planirano skladište, a sve u skladu sa Espoo konvencijom. Međutim, dostavljanjem Notifikacije i prpratnog Sadržaja, samo je potvrđeno da se Republika Hrvatska odavno prošla stadijum u koji je morala biti uključena i Bosna i Hercegovina. Kao što je poznato, Republika Hrvatska sa Republikom Slovenijom ima zaključen sporazum po kojem je dužna već u 2025. godini ukloniti svoju polovinu LLRW iz Nuklearne elektrane Krško koju će prihvatiti i uskladištiti na svojoj teritoriji (lokacija Trgovska gora – Čerkezovac). U tu svrhu su sprovedene brojne aktivnosti na samoj lokaciji na kojoj se planira napraviti skladište kao i u širem krugu lokacije. Radi se o različitim geološkim, geofizičkim, seizmološkim i ostalim radovima kojima je cilj bio pokazati kakav je to teren i šta se nalazi ispod same lokacije. Takode, sprovedene su dvije faze razminiranja terena, a preostalo je još terena koji je potrebno da bude razminiran što je planirano da se radi u ovoj godini. Iz navedenih razloga, Bosna i Hercegovina ističe da joj je prekasno, odnosno neblagovremeno data mogućnost da učestvuje u procesu prekograničnih konsultacija.

Neblagovremeno uključivanje pogođene strane u dati postupak se negativno odrazilo ne samo na mogućnost pripreme te strane i njene javnosti za učešće u izradi studije, već se evidentno negativno odrazilo i na kvalitet i sveobuhvatnost Sadržaja (kao što je obrazloženo dalje u tekstu). Bosna i Hercegovina takode ističe da je Republika Hrvatska učinila i druge značajne propuste i kršenja Espoo konvencije, uključujući i u fazi strateške studije uticaja, kada su – između ostalog – komentari Bosne i Hercegovine bili suštinski ignorisani.¹

Naročito skrećemo pažnju na to da prema članu 13. Zajedničke konvencije o sigurnosti zbrinjavanja istrošenog goriva i sigurnosti zbrinjavanja radioaktivnog otpada („**Zajednička konvencija**“): „*Svaka ugovorna strana preduzima odgovarajuće korake da bi obezbijedila da se za predloženo postrojenje za zbrinjavanje radioaktivnog otpada uspostave i primjenjuju postupci ... za procjenu svih odgovarajućih lokacijskih faktora koji mogu uticati na sigurnost takvog postrojenja tokom radnog vijeka postrojenja, kao i na sigurnost odlagališta nakon zatvaranja*“.

Osim toga, ista odredba predviđa da bi država porijekla trebalo da uspostavi i primjenjuje i postupke „*za konsultovanje ugovornih strana u blizini takvog postrojenja ako je na njih moguć uticaj postrojenja, i dostavljanje, ako to zatraže, osnovnih informacija o postrojenju da bi mogle procijeniti vjerovatan efekat sigurnosti koji bi postrojenje moglo imati na njihovo područje*.“ Zajednička konvencija dalje precizira da svaka ugovorna strana na taj način preduzima odgovarajuće korake da bi obezbijedila da takva postrojenja nemaju neprihvatljive efekte na druge ugovorne strane u njihovoj blizini.

Slično tome, prema Espoo konvenciji, izbor lokacije za ovakvu vrstu aktivnosti mora biti rezultat pozitivne studije uticaja na životnu sredinu, uključujući naročito i studiju prekograničnih efekata. Iako je sprovodila i fazu strateške studije uticaja na životnu sredinu, Republika Hrvatska nije analizirala prekogranične efekte, kao što to nije učinila ni prilikom izrade Sadržaja. Budući da studija još uvijek nije izrađena, niti su analizirani prekogranični efekti, ne smije se prejudicirati ni konačnost izbora lokacije Čerkezovac – što Republika Hrvatska upravo čini. Sa druge strane, ako Republika Hrvatska i dalje tvrdi da Čerkezovac nije konačna lokacija, onda ostaje nejasno zbog čega isključivo tu lokaciju razmatra u preostalom roku za preuzimanje otpada iz NE Krško, koji nije čak ni dovoljno dug da se za nju pravilno i adekvatno sprovede studija uticaja na životnu sredinu.

Iz svega navedenog jasno proizlazi da je Republika Hrvatska odlučila da konsultuje Bosnu i Hercegovinu prekasno, te da je proces konsultacija morala da pokrene u trenutku kada je razmatrala više lokacija za planirano skladište. Kako to nije učinila, već je Bosnu i Hercegovinu odlučila da uključi u proces kada je svoju odluku o skladištu **faktički** već donijela, Notifikacija je nesumnjivo neblagovremena, a sam projekat je neophodno vratiti u prethodnu fazu izbora lokacije, u kome bi bila konsultovana Bosna i Hercegovina.

¹ Imajući u vidu svrhu ovog dopisa, Bosna i Hercegovina u ovom trenutku neće dalje obrazlagati svoje stavove povodom datih kršenja.

(b) Notifikacija nema odgovarajući sadržaj

U svakom slučaju, nezavisno od pitanja blagovremenosti, Notifikacija takođe nije ni sadržajno u skladu sa Espoo konvencijom. Konkretno, prema članu 3(2) Espoo konvencije, notifikacija mora sadržavati:

- Informacije o predloženoj aktivnosti, uključujući sve eventualno raspoložive informacije o njenom mogućem prekograničnom uticaju;
- Prirodu moguće odluke; te
- Indikaciju razumnog roka u kome je potreban odgovor, uzimajući u obzir prirodu predložene aktivnosti.

Kao što je već napomenuto iznad, Notifikacija koju je uputila Republika Hrvatska ne sadrži apsolutno nikakve informacije o mogućem prekograničnom uticaju predmetne aktivnosti. Takve informacije nisu sadržane ni u priloženom Sadržaju. Tačnije, na stranici 119 Sadržaja je samo navedeno kako „*planirani zahvat pri svom normalnom radu neće imati prekograničnog uticaja. Eventualni uticaji tokom vanrednih događaja će se analizirati u studiji i utvrditi njihov mogući prekogranični uticaj.*“ Podsjećamo Vas da je Republika Hrvatska i tokom izrade Strateške studije uticaja takođe u potpunosti izbjegla da u datoj studiji analizira bilo kakve prekogranične uticaje, već je isticala kako će se „*Pri izradi pojedinačne studije o uticaju na životnu sredinu moći će se mnogo detaljnije elaborirati uticaji na životnu sredinu pa i oni na područje BiH (ako ih uopće bude).*“² Međutim, kao što se može primijetiti iz Notifikacije i Sadržaja, uticaji na područje BiH ponovo nisu obrađeni, a naročito ne „mnogo detaljnije“ – uslijed čega su izostale relevantne informacije o predloženoj aktivnosti, odnosno o njenom mogućem prekograničnom uticaju.

Što se tiče prirode moguće odluke, Republika Hrvatska je obrazložila svoje planove vezano za skladištenje radioaktivnih otpada različitih kategorija na lokaciji Čerkezovac. Međutim, ostaje nejasno na koji tačno način će se o izgradnji skladišta odlučiti i da li je takva odluka već donijeta (uz usputnu izradu studije uticaja) ili će biti donijeta nakon što studija uticaja bude izrađena. Po svemu sudeći, Republika Hrvatska je već donijela čvrstu odluku o izgradnji predmetnog skladišta na datoj lokaciji, i to znatno prije nego što je bilo kakva studija o procjeni uticaja izrađena. U prilog tome govori činjenica da je do 2025. godina planiran početak rada predmetnog skladišta. U takvim okolnostima, Bosna i Hercegovina izražava zabrinutost da se planirana studija uticaja na životnu sredinu svodi na puku formalnost u toku formiranja skladišta, umjesto što bi trebalo da predstavlja ključan korak u odlučivanju o tome da li će Republika Hrvatska izgraditi skladište na datoj lokaciji ili ne.

Konačno, što se tiče indikacije razumnog roka za odgovor, Bosna i Hercegovina je u svom dopisu od 20. marta 2023. godine već istakla kako smatra da rok od 30 dana ne predstavlja razuman rok za odgovor na notifikaciju. Tačnije, rok od 30 dana predstavlja razuman rok za odgovor na pitanje da li Bosna i Hercegovina kao pogođena strana planira učestvovati u postupku izrade studije uticaja na životnu sredinu, ali ne predstavlja razuman rok za dostavljanje komentara tj. eventualnih zahtjeva i ključnih pitanja životne sredine koje bi trebalo razmotriti u studiji (odnosno Sadržaju). Termin „razuman rok“ nije definisan ni u

jednom dijelu Espoo konvencije, te se isti treba cijeliti od slučaja do slučaja. Kao što je Bosna i Hercegovina objasnila u svojoj noti od 20. marta 2023. godine, u trenutnoj, konkretnoj situaciji postoji više faktora koji jasno ukazuju da rok od 30 dana nije razuman, te da isti treba produžiti na najmanje 60 dana.

S obzirom na prethodno navedeno, Bosna i Hercegovina smatra da Notifikacija nije upućena u roku i na način predviđen Espoo konvencijom.

(ii) Primjedbe na Sadržaj

Nakon analize dostavljenog Sadržaja u zadatom roku, Bosna i Hercegovina zaključuje da Zahtjev za izdavanje uputstva o sadržaju Studije sadrži krucijalne nedostatke i isti ne može biti podloga za dalje korake, odnosno izradu Studije dok se ne izvrši korekcija istog. Naime, sadržaj dokumenta bi mogao biti adekvatan za projekat čija realizacija u Republici Hrvatskoj ne može imati uticaj na životnu sredinu i zdravlje ljudi u Bosni i Hercegovini što, cijeneći namjenu projekta ovdje ne može biti slučaj.

Prije svega, neprihvatljiva je činjenica da se u tački 2. „Podaci o zahvatu i opis obilježja zahvata“, ne navodi da zahvat spada i u tačku 3. Dodatka I liste aktivnosti Espoo konvencije. S tim u vezi, i cijeli sadržaj Zahtjeva za izdavanje uputstva o sadržaju Studije bi trebalo da bude drugačije pripremljen, uzimajući u obzir i Dodatak II Espoo konvencije u kom je regulisan minimalni sadržaj dokumentacije za procjenu uticaja na okolinu. Konkretno, Dodatak II predviđa da informacije koje se uključuju u dokumentaciju za procjenu uticaja na okolinu će minimalno sadržavati:

- (a) opis predložene aktivnosti i njene svrhe;
- (b) opis, po potrebi, razumnih alternativa (npr. lokacijskih ili tehnoloških) predloženoj aktivnosti kao i alternativu nepostupanja;
- (c) opis okoline koja će vjerovatno biti značajno pogođena predloženom aktivnošću i njenim alternativama;
- (d) opis potencijalnog uticaja na okolinu predložene aktivnosti i njenih alternativa te procjenu njegovog značaja;
- (e) opis mjera ublažavanja u cilju održavanja nepovoljnih uticaja na okolinu na minimumu;
- (f) kategoričnu indikaciju korištenih metoda predviđanja i propratnih pretpostavki, kao i relevantnih podataka o okolini;
- (g) identifikaciju jazova u znanju i nesigurnosti na koje se naišlo u prikupljanju potrebnih informacija;
- (h) po potrebi, skicu programa za praćenje i upravljanje i eventualne planove za post-projektnu analizu; te
- (i) netehnički siže u kome će biti vizuelna prezentacija (mape, grafikoni, itd).

Međutim, Republika Hrvatska očigledno nije pratila navedene elemente prilikom izrade Sadržaja. Tako je, primjera radi, već na prvi pogled zabrinjavajući potpuni nedostatak odgovarajućih alternativa predloženom skladištu, kako u lokacijskom tako i u tehničkom

² EKOENERG, Odgovori na primjedbe i mišljenja sa javnog uvida (strateška studija), str. 226.

smislu. Naime, kao što je već objašnjeno, nijedna druga lokacija osim kasarne Čerkezovac se uopšte ne razmatra. U Sadržaju se površno i usputno razmatraju samo alternativne mikrolokacije u okviru Čerkezovca (tj. u okviru iste lokacije), što svakako ne predstavlja odgovarajuću lokacijsku alternativu. Takođe, „varijante“ skladišta koje su predstavljene u Sadržaju predstavljaju suštinski ista rješenja, te ne daju bilo kakvu odgovarajuću i efektivnu tehnološku alternativu. Stoga se nameće logično pitanje: šta su opcije Republike Hrvatske ukoliko studija uticaja za Čerkezovac bude negativna? Na koji način će Republika Hrvatska da postupi u tom slučaju, s obzirom na rokove koje ima za preuzimanje predmetnog otpada? Po svemu sudeći, Republika Hrvatska, protivno svojim međunarodnim obavezama – prejudicira ishod date studije uticaja na životnu sredinu – te stvara opravdanu bojazan kod Bosne i Hercegovine da dati proces neće biti sproveden pravilno i sveobuhvatno. Osim nedostatka alternativa, Republika Hrvatska takođe nije ispratila ni druge elemente predviđene Dodatkom II, kao što je objašnjeno detaljnije u Prilozima.

Konačno, Republika Hrvatska mora imati u vidu i odredbe Zajedničke konvencije, a naročito Poglavlja 3. koje reguliše sigurnost zbrinjavanja radioaktivnog otpada. U tom smislu, Bosna i Hercegovina smatra da postupanje Republike Hrvatske (i sam Sadržaj) krši niz odredbi Zajedničke konvencije, uključujući ali se ne ograničavajući na članove 11. (opšte sigurnosne odrednice), 13. (lociranje predloženih postrojenja), 14. (projekat i izgradnja postrojenja), 15. (procjena sigurnosti postrojenja) i 25. (pripremljenost za vanredne situacije). Stoga, Sadržaj mora biti usklađen sa relevantnim odredbama Zajedničke konvencije prije izrade same studije.

Povrh navedenih osnovnih i principijelnih primjedbi, u Prilogu 1 dajemo detaljnije pojedinačne primjedbe na Sadržaj, u Prilogu 2 dajemo sveobuhvatne primjedbe na Sadržaj, dok u Prilogu 3 dajemo i prijedlog minimalnog sadržaja Studije.

U skladu sa navedenim, kompletan tekst *Zahtjeva za izdavanje uputstva o sadržaju studije o uticaju na životnu sredinu* je neprihvatljiv da bi se na bazi istog utvrdio obim studije uticaja. S tim u vezi, a na osnovu navedenih nepravilnosti, stav Bosne i Hercegovine je da se realizacija planirane aktivnosti na utvrđivanju obima studije uticaja ne može nastaviti na bazi ovog dokumenta. Izrađivač Zahtjeva - kompanija EKONERG – Institut za energetiku i zaštitu okoliša, Zagreb, je dužna izvršiti korekciju podataka prema ovim primjedbama, nakon čega će se dokument pregledati i dati dalja uputstva u pogledu obima i sadržaja Studije uticaja na životnu sredinu, koja mora biti pripremljena sa posebnim dijelom koji se odnosi na teritoriju BiH.

(iii) Prijedlog za formiranje zajedničkog tijela

Prema članu 8. Espoo konvencije, Strane mogu nastaviti postojeći ili stupiti u novi bilateralni ili multilateralni sporazum ili drugi aranžman u cilju sprovođenja svojih obaveza po ovoj Konvenciji. Takvi sporazumi ili drugi aranžmani mogu biti zasnovani na elementima navedenim u Dodatku VI Dodatak VI precizira da dotične strane mogu uspostaviti, po potrebi, institucionalne aranžmane ili proširiti mandat postojećih institucionalnih aranžmana u okviru bilateralnih i multilateralnih sporazuma u cilju davanja pune snage ovoj Konvenciji. Navedeni sporazumi i aranžmani, između ostalog, mogu obuhvatati preduzimanje, po

potrebi, zajedničkih procjena uticaja na okolinu, razvoj zajedničkih programa za praćenje stanja, međukalibracija sredstava za praćenje stanja i usklađivanje metodologija u cilju uporedivosti pribavljenih podataka i informacija.

Osim toga, Espoo konvencija u nekoliko drugih odredbi (vid. čl. 3(6), 4(2) i 5(2)) promoviše formiranje zajedničkog tijela i razmjenu informacija i dokumentacije između Strane porijekla i pogođene Strane na taj način.

Imajući u vidu navedeno, a nezavisno (i bez prejudiciranja) primjedbi koje Bosna i Hercegovina ističe u odnosu na Notifikaciju i Sadržaj, predlažemo formiranje zajedničkog tijela/tima sa Republikom Hrvatskom, radi efikasnije i direktnije razmjene informacija i dokumentacije, odnosno radi neposrednijeg učešća Bosne i Hercegovine u postupku konsultacija i izrade studije uticaja na životnu sredinu u predmetnom projektu. Ukoliko je takav prijedlog prihvatljiv Republici Hrvatskoj, ostale detalje oko formiranja tima (broj članova, sastav, način komunikacije i sl.) bismo naknadno dogovorili. S obzirom na trenutne okolnosti, smatramo da bi takav tim trebalo formirati što je prije moguće.

(iv) Zahtjev za dostavljanjem dodatne dokumentacije

Prema članu 4(2) Espoo konvencije, Strana porijekla će dostaviti pogođenoj Strani, po potrebi, putem zajedničkog tijela tamo gdje ono postoji, dokumentaciju za procjenu uticaja na okolinu. Dotične Strane će urediti raspodjelu dokumentacije organima i vlastima ugrožene Strane u oblastima koje će vjerovatno biti pogođene i za dostavu komentara nadležnom organu Strane porijekla, bilo direktno tom ograni, ili po potrebi, putem Strane porijekla, u razumnom roku prije donošenja konačne odluke o predloženoj aktivnosti.

Imajući u vidu navedeno, Bosna i Hercegovina svakako očekuje blagovremeno dostavljanje kompletne dokumentacije za procjenu uticaja na okolinu od strane Republike Hrvatske shodno citiranom članu. Povrh toga, Bosna i Hercegovina moli da joj se, u što kraćem vremenu, dostavi ili učini dostupnim dokument *"Prethodna ocjena prihvatljivosti lokacije Čerkezovac na Trgovskoj gori za smještaj Centra za zbrinjavanje radioaktivnog otpada, APO doo 2015"* (*"Prethodna ocjena"*), a na koji se referira niz značajnih dokumenata i akata.

Indikativno je da su većina relevantnih dokumenata javno dostupni, a da *"Prethodne ocjene"* nema, kao i da je odbijeno dostavljanje na zahtjev predstavnika Bosne i Hercegovine.

Naime, Republika Hrvatska je 2014. godine usvojila *"Strategiju zbrinjavanja radioaktivnog otpada, iskorištenih izvora i istrošenog nuklearnog goriva"* (NN 125/2014-2382), a nakon čega je naredne 2015. godine izrađen i traženi dokument *"Prethodna ocjena"*. U daljem toku, Republika Hrvatska usvaja 2018. godine i *"Nacionalni program provođenja Strategije zbrinjavanja radioaktivnog otpada, iskorištenih izvora i istrošenog nuklearnog goriva (Program za period do 2025. godine s pogledom do 2060. godine)"*. U ovom dokumentu se *"Prethodna ocjena"* navodi kao izvor u spisku literature i na šest mjesta direktno referira u samoj Strategiji. Na temelju procjene ispunjenosti kriterijuma razrađena je i sama Strategija. Kao posebno uznemirujući i neprihvatljiv propust svih navedenih dokumenata ističemo da Bosna i Hercegovina i potencijalno ugroženo stanovništvo u dolini rijeke Une nisu uključeni

niti u proces donošenja odluka, a iz citiranih dijelova "Prethodne ocjene" očigledno je da stanovništvo na teritoriji BiH uopšte nije ubrajano u zahvaćenu populaciju pri određivanju kriterijuma zavisnih o populacijskoj gustini iako se nalaze unutar kritičnih radijusa od 2 ili 5 km, zavisno o analiziranom kriterijumu.

U toku je izrada dokumenta kojim će se definisati sadržaj potencijalne Studije uticaja na životnu sredinu, a koja je dokument u slijedu navedenih. U okviru aktivnosti koje sprovodi tim eksperata iz Bosne i Hercegovine u zaštiti vitalnih interesa Bosne i Hercegovine u procesu pokušaja izgradnje skladišta ili odlagališta radioaktivnog otpada, istrošenih izvora i potencijalno istrošenog nuklearnog goriva na području Trgovske Gore, a uz granicu Bosne i Hercegovine, isti nisu mogli doći do "Prethodne ocjene" kao esencijalnog dokumenta.

Odbijen je i zahtjev za dostavljanje "Prethodne ocjene" upućen email-om od predstavnika ekspertskog tima Bosne i Hercegovine na ime direktora Fonda za finansiranje razgradnje i zbrinjavanja radioaktivnog otpada i istrošenoga nuklearnog goriva Nuklearne elektrane Krško, gospodina Josipa Lebengera, uz izgovor da je Studija zastarjela i da nije primjenjiva. Bez obzira na njenu aktuelnost ili primjenjivost smatramo da je pravo Bosne i Hercegovine, njenih institucija i zainteresovane javnosti da ostvari uvid u istu. Ukoliko se prihvati njena "zastarjelost" i izgovor da nije primjenjiva mogu se osporiti i svi naredni koraci izvedeni na temelju zaključaka "Prethodne ocjene", pa tako i trenutno aktuelne procedure definisanja sadržaja Studije uticaja na životnu sredinu. Osim toga, samu Prethodnu procjenu bi trebalo u tom slučaju poništiti, ponovo revidirati, te poništiti sve odluke i zaključke bazirane na nalazima ovog dokumenta, a to svakako znači vraćanje na analizu prihvatljivosti odabrane lokacije i uporednu ocjenu sa najmanje četiri prethodno analizirane lokacije (Papuk, Moslovačka Gora, Slunj i Trgovska Gora) ili više njih.

Bosna i Hercegovina je u dosadašnjem toku aktivnosti koristila raspoloživa sredstva u nastojanju da bude uključena i upoznata o aktivnostima neposredno uz svoju granicu, te je na temelju obuhvatne i objektivne analize iskazala protivljenje izgradnji odlagališta ili skladišta uz međunarodnu granicu. Ovom prilikom ponavljamo naše protivljenje i očekujemo da se takav stav prezentuje u budućim aktivnostima i da se analiziraju svi prekogranični uticaji na koje ukazujemo.³

Nadamo se da će dalji postupci u pokušaju odlaganja ili skladištenja radioaktivnog otpada na našoj granici uzeti u obzir otvoreno i direktno neslaganje susjedne zemlje, te primjedbe koje iznosimo. Ističemo našu spremnost da ovaj ozbiljan čin ugrožavanja naših dobrosusjedskih odnosa shvatimo kao priliku da objektivno, stručno i tehnički utemeljeno, nepristrasno i uzajamno korektno, razmotrimo sve objektivne faktore i donesemo ispravnu odluku koja će na identičan način tretirati prava stanovništva Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine.

³ Ništa u ovom dopisu se ne može smatrati kao bilo kakvo priznanje, ograničenje ili odricanje od bilo kog argumenta ili prava Bosne i Hercegovine u vezi sa predmetnom situacijom. Radi izbjegavanja sumnje, Bosna i Hercegovina zadržava puno pravo da iznosi sve prigovore i argumente povodom radnji Republike Hrvatske u vezi sa planiranim skladištenjem radioaktivnog otpada na lokaciji Čerkezovac.

Od organa nadležnog za davanje konačne odluke u ovom postupku tražimo izjašnjenje o daljim koracima po ovom aktu.

Primite, gospodine ministre, izraze mog iskrenog poštovanja.

Prilog: kao u tekstu:

Prilog 1 – Pojedinačne primjedbe na Zahtjev za izdavanje uputstva o sadržaju studije o uticaju na životnu sredinu za Zahvat: Centar za zbrinjavanje radioaktivnog otpada

Prilog 2 – Sveobuhvatne primjedbe na Zahtjev za izdavanje uputstva o sadržaju studije o uticaju na životnu sredinu za Zahvat: Centar za zbrinjavanje radioaktivnog otpada

Prilog 3 – (minimalni) sadržaj studije zaštite životne sredine u kontekstu izgradnje skladišta nuklearnog otpada

Dostaviti:

- Naslovu;
- a/a.

PRILOG I

POJEDINAČNE PRIMJEDBE

na Zahtjev za izdavanje uputstva o sadržaju studije o uticaju na životnu sredinu za Zahvat: Centar za zbrinjavanje radioaktivnog otpada

Poslije analize dokumenta Zahtjev za izdavanje uputstva o sadržaju studije o utjecaju na životnu sredinu za Zahvat: Centar za zbrinjavanje radioaktivnog otpada, ekspertski tim Bosne i Hercegovine je, uz učešće drugih relevantnih organa i institucija iz Bosne i Hercegovine, primijetio te iznosi sljedeće nedostatke, primjedbe i komentare:

1. Dokument po svojoj strukturi ima elemente ekološke studije, ali su ključni nedostatak nepotpune radiološke informacije o otpadu koji se namjerava skladištiti na lokaciji Čerkezovac, Trgovska gora. Ekološka studija uticaja na životnu sredinu nema smisla bez tih podataka.
2. U Poglavlju 2.1.5. na strani 6, ponavlja se navod da „odlagalište nije predmet ovog zahvata“. Doduše, u tekstu iznad je navedeno da je „polovina pogonskog NSRAO proizvedena do 2023. godine i biće smještena u 2.450 RCC betonskih spremnika“. Naravno, nema podatka o kojoj se masi/količini tog otpada radi? Da li se tu govori o navedenih 15 tona? Nadalje, navedeno je „pogonski NSRAO koji će se proizvesti od 2024. godine do kraja pogonskog vijeka NE Krško i dekomisijski NSRAO NE Krško će se početi preuzimati 2050. godine i neće ići u skladište nego u odlagalište, koje će do tada biti izgrađeno.“ Gdje je planirano mjesto za ove namjene, ako se već iz ovih podataka može zaključiti da se radi o odlagalištu? Projekat koji nije planiran na predmetnoj lokaciji ili neće biti izgrađen na lokaciji Čerkezovac ne treba se navoditi kao pretpostavka o kojoj će se naknadno govoriti. Šta znači konstatacija da se lokacija odlagališta za II, IRAO i NSRAO treba tek odrediti? Da li to znači da će se odloženi otpad u kasarni Čerkezovac izmjestiti nakon 2050. godine?
3. Na stranici 9 istog poglavlja navedeno je da kompleks Čerkezovac već posjeduje dva vodospremnika, te ako se pokaže nedostatnim biće ih nužno povećati. Potrebno je definisati o kakvim se vodospremnikima radi, za koje namjene i kada će se znati da li su dovoljni ili ih treba povećati. Takođe, neophodno je dodati podatke o tome za koje svrhe se koristi voda iz vodospremnika i gdje je krajnji recipijent vode iz vodospremnika?
4. U istom poglavlju navedeno je: “za slučaj da specifikacija betonskog spremnika sa kondicionisanim NSRAO ne zadovoljava WAC kriterijume ...predviđen je dio u skladištu gdje će se takav spremnik uskladištiti... do povrata u postrojenje za obradu i kondicionisanje”. Postavlja se pitanje da li se takav otpad može dovesti iz NE Krško i da li se isti tako lako može vratiti na kondicionisanje? Kako se neprovjerena arubalaža (spremnik) može sprovesti vozilom i preko teritorije Republike Hrvatske, a posebno saobraćajnicom u neposrednoj blizini rijeke Une, neposrednoj blizini Novog Grada i teritorije Bosne i Hercegovine? Neprihvatljiv je nedostatak opisa karakteristika dijela skladišta na koji se doveze nepouzdan spremnik.
5. U poglavlju 2.1.5.1. - Dugoročno skladište se tvrdi da se zaštita od zračenja sprovodi sistemom inženjerskih barijera a odmah potom se iznosi tvrdnja da je potpuna zaštita

ostvarena skladišnim spremnikom koji zadovoljava uslove transporta stoga što ima brzinu doze zračenja manju od 0.1 mSv/h na udaljenosti od 1 m, odnosno 2 mSv/h na kontaktu. Potom se navodi da se time zadovoljavaju kriterijumi za prihvatanje otpada WAC te specifikacija paketa otpada *Waste Package Specification WPS*.

Ova tvrdnja o potpunoj zaštiti od zračenja je potpuno netačna jer brzina doze pojedinačnog betonskog spremnika koja se odnosi na transport i prihvatanje u zgradu skladišta se ne može koristiti kao jedini osnov za zaštitu od zračenja od doze zračenja u skladištu gde se namjerava odlagati 2450 betonskih spremnika. Pomenuta specifikacija otpada WPS, mora sadržavati detaljnu informaciju o radionuklidima u svakom pojedinačnom paketu, specifičnu aktivnost otpadnog materijala koji se skladišti kao i hemijske i fizičke karakteristike otpada u betonskom spremniku. Tek po imanju informacije o inventaru radionuklida, hemijskih i fizičkih karakteristika otpada se može razmatrati uticaj ionizirajućeg zračenja u skladištu u normalnom radnom režimu, u režimu incidenata, u slučaju kvarova, nesreće i zlonamjernih činova.

Imanje potpune informacije o karakteristikama otpadnog materijala (radiološko, hemijsko, fizičko) omogućava sprovođenje studija za zaštitu životne sredine za npr. zaštitu od zračenja u okolini odnosno atmosferi, tlu, površinskim i podzemnim vodama, flori i fauni i osnovnom zdravlju ljudi, angažovanim radnicima i stanovništvu u okolini.

U kompletnom priloženom dokumentu nema niti jedan podatak potreban za sprovođenje studije uticaja na životnu sredinu.

6. U poglavlju 2.1.5.1. se navodi da je treća inženjerska barijera zid za zaštitu od zračenja prema dijelu istovara betonskih spremnika, fasadni zid skladišne građevine i nepropusna podna ploča. Interesantno da se ne pominje krov skladišta koji bi trebao da spriječi efekat "sky shine" u životnu sredinu. Navodi se da je podna površina skladišta 6330 m² ali se ne objašnjava da li je u pitanju jedna kontinualna podna ploča ili se vrši spajanje više podnih ploča što automatski povlači pitanje nepropusnosti.
7. Skladištenje otpada je aktivna operacija za razliku od odlagališta. To podrazumijeva postojanje električnih instalacija za osvjettljenje i sve pomoćne sisteme, sistem protivpožarne zaštite, sistem drenaže ispod podne ploče, sabirnu jamu za prikupljanje vode ili eventualnog izliva iz betonskih spremnika za slučaj incidenata, aktivan sistem ventilacije da bi se obezbijedilo prečišćavanje atmosfere, odnosno minimalna doza za radnike koji vrše redovni obilazak betonskih spremnika ili redovne inspekcije integriteta betonskih spremnika koje se moraju sprovoditi mnogo češće nego jednom u 5 ili 10 godina kako se navodi dalje u dokumentu.
8. Dokument navodi da se radiološki monitoring sprovodi za praćenje brzine doze unutar i u neposrednoj blizini skladišta i preko stanica u široj životnoj sredini. To je potrebno, ali je također potrebno uspostavljanje mjernih stanica (bunara) za praćenje migracije radionuklida u podzemne vode i umicanje u akvifer. Redovito uzorkovanje tla, flore, faune, je pomenuto.
9. U poglavlju 2.1.5.1.1. na strani 10, navedeno je "za potrebe vanrednih događaja osigurano je sedam evakuacijskih izlaza iz skladišnog prostora". O kakvim incidentnim situacijama se radi i šta se dešava sa neposrednim okruženjem skladišta u takvim

uslovima? Ko obavještava stanovništvo na teritoriji Bosne i Hercegovine o incidentnim situacijama?

10. U poglavlju 2.1.5.1.1. Pogon dugoročnog skladišta se navodi da se pri prijemu vrši provjera dokumentacije WPS, provjera brzine doze na kontaktu ili odstojanju od 1 m, a ne pominje se provjera površinske kontaminacije što je ozbiljan propust. Potom se navodi da se očekuje prijem oko 40 spremnika u 24 sata u periodu kampanje što daje indicaciju da sve provjere i pozicioniranje pojedinačnog spremnika traju oko 36 minute/spremnik. To je primjer ili fantastične efikasnosti ostvarive u mašti autora dokumenta ili je indicacija o (nedostatku) solidnosti i kvalitetu predviđenih provjera pri prijemu.
11. Zatim, na stranici 11 se navodi razgradnja dugoročnog skladišta NSRAO, predviđena do 2061. godine. Šta znači i odakle je preuzeta ova premisa da skladištenje izuzetno opasnog otpada traje 40 godina? Nameće se i pitanje da li je ovo praksa koja se već primjenjuje u Evropi ili u svijetu? Sa kojim projektom u Evropi ili svijetu je moguće izvršiti poređenje da bi se stekao utisak o sigurnom odlaganju izuzetno opasnog radioaktivnog otpada? U dijelu koji govori o centralnom skladištu za IRAO I, II se opet navodi da mogu biti neusklađeni sa kriterijumima prihvata i da se u centralnom skladištu može izvršiti prepakiranje ili privremeno skladištenje do preuzimanja od strane ovlaštene institucije. Nedostaju informacije o tome o kakvoj se sigurnosti skladišta radi i kako je moguće izvršiti transport ovakvog otpada saobraćajnicom u neposrednoj blizini rijeke Une i neposrednoj blizini granice sa Bosnom i Hercegovinom što je neprihvatljivo. Takođe, nedostaju podaci o kakvoj vrsti odlagališta se radi ako se u tekstu navodi da je to građevina bez stalno zaposlenih? Nadalje, navedeno je "ukoliko proračun pokaže da pasivnim mjerama nije moguće osigurati minimalne mikroklimatske uslove (misli se na ventilaciju), moguće je u sklopu daljne projektne dokumentacije planirati ugradnja ... umjetne ventilacije". Ovakav pristup bez detaljnog obrazloženja o tako krucijalnom dijelu projekta je neprihvatljiv i neprimjeren ovoj vrsti projekta te se zahtjeva detaljniji pristup definisanju navedenih sistema i detaljniji pristup izvorima i informacijama o tome na bazi koje stručne/projektne podloge je uopšte urađen tekst u dostavljenom dokumentu.
12. Na stranici 19 Zahtjeva se daje opis saobraćajne infrastrukture. Imajući u vidu da je granica sa Bosnom i Hercegovinom u neposrednoj blizini kao i vodotok rijeke Une, u dokumentu uopšte nema podataka o položaju saobraćajnice u odnosu na ova dva parametra. Podsjećamo da se sa teritorije BiH jasno vide vozila koja i sada saobraćaju prema opisanoj lokaciji. S tim u vezi, podaci koji su dati u opisu postojeće saobraćajnice, "nove prometnice", konfiguracije terena za koji se i u dokumentu navodi da je težak i da se mora osigurati znakovima upozorenja i sl., su neprihvatljivi i moraju biti detaljno opisani sa stručnim i svim podacima ove saobraćajnice u odnosu na rijeku Unu. Podsjećamo da se ova saobraćajnica planira za prevoz izuzetno opasnog otpada, da se eventualnim udesima radioaktivni otpad može prosuti na predmetnom terenu i završiti u rijeci Uni. Dokument ne sadrži, niti su opisani sigurnosni sistemi transporta ove vrste otpada od mjesta nastanka do lokacije Čerkezovac. U nastavku teksta o prometnicama se navode rigole i odvodnja sa saobraćajnica ka krajnjem recipijentu, koja već postoji ili će biti izgrađena na novim dionicama trase puta. Pretpostavka je da

je u sadašnjim uslovima krajnji recipient obližnji površinski vodotok. Ovakav princip odvodnje može biti prihvatljiv za saobraćajnicu koja ne služi za transport radioaktivnog otpada, na kojoj se može desiti incidentna situacija ili havarija. Nadalje, na stranici 21 dokumenta se navodi: "zbog odvijanja teškog teretnog prometa na pristupnoj cesti ne preporuča se koristiti konkavni i konveksni radijus manji od $R=400m$ " i sa tim navodom se završava opis saobraćajnica prema lokaciji ili od lokacije, bez podataka o udaljenosti od granice sa BiH, rijeke Une i detaljne i jasne dispozicije otpadnih voda koje mogu biti opterećene veoma opasnim materijama u slučaju bilo kakave vrste incidenta u saobraćaju. Ovakav nepažljiv pristup je neprihvatljiv i mora se mnogo preciznije definisati.

13. U Poglavlju 2.1.5.6. na stranici 22, ponovo se navodi sistem za odvodnju kontaminirane tekućine, ali bez opisa porijekla tekućine i konačnom tretmanu kontaminirane tekućine iz sabirne jame.
14. U Poglavlju 2.1.5.8. na stranici 22, u dijelu: „Sustav radiološkog monitoringa“ navedeno je šta predviđa sistem radiološkog monitoringa. S tim u vezi, navedene su postaje za mjerenje brzine doze u širem okolišu namijenjenih zaštiti okolnog stanovništva (prsten od 8 uređaja). Na ovaj način se ipak pretpostavlja da uticaja na životnu sredinu i zdravlje ljudi može biti, ali u opisu uopšte nema podataka koji je intenzitet i učestalost takvih emisija, gdje se postavljaju uređaji, da li stanovništvo na teritoriji BiH bilo obaviješteno i na koji način i kakve bi uopšte mogle biti posljedice po zdravlje ljudi na teritoriji BiH. Ukoliko se radi monitoring za teritoriju Hrvatske, onda se u istom obimu i sadržaju, tj. po istom principu treba provesti monitoring i za pogođena područja u BiH.
15. Na stranici 24 navedeno je šta čini sistem tehničke zaštite, ali bez bilo kakvog opisa o kakvom sistemu se radi i na koji obuhvat teritorije se odnosi.
16. Na stranici 24 dokumenta data je skica skladišta prema predloženom idejnom projektu. Iz te ilustracije je očigledno da projektant nije razumio da je skladište aktivna a ne pasivna operacija. Sasvim je jasno iz priložene skice da ne postoji pristup individualnim spremnicima, odnosno da redovna vizuelna inspekcija nije moguća. Način skladištenja bi bio više u skladu sa principom odlagališta u kome se spremnici tijesno pakuju pa potom izoluju od spoljašnjih uticaja, što daje degradaciju spremnika. U skladištu koje je otvoreno za promjene vlage, temperature, često i ulaz snijega kroz otvore aktivne ili pasivne ventilacije, samim time i za kondenzaciju degradacija spremnika se znatno ubrzava. Stoga se i vrše česte inspekcije pojedinačnih spremnika. U predloženom konceptu je gotovo nemoguće izvaditi betonski spremnik iz drugog reda (po visini) u sredini skladišta. Takav poduhvat bi zahtijevao pomjeranje i privremeno skladištenje niza drugih spremnika.
17. U poglavlju 2.1.5.6. se govori o opremi i sistemima za skladište NSRAO sa NE Krško, što je već komentarisano.
18. Na str. 26, tačka 2.2.1. je naveden je tabelarni prikaz vrsta NSRAO u NE Krško. Iz tabele je jasno da postoje i vrste NSRAO koje nisu u čvrstom stanju. S tim u vezi, na kraju stranice je navedeno da će se broj paketa svake vrste otpada definisati u reviziji

studije o podjeli i preuzimanju NSRAO iz NE Krško u skladu sa predloženim praktičnim pristupu podjele. Navedeno podrazumjeva da se u vrijeme pripreme ovog Zahtjeva nije raspolagalo sa podacima i vrstama NSRAO koje će Hrvatska odlagati na lokaciji Čerkezovac, a s tim u vezi i količine koje su izražene u stručnim jedinicama Si – Sistema ne znače ništa široj javnosti. Jasno je da su u vrstama otpada (barem po opisu) ne nalazi samo čvrsti otpad jer isti sadrži i rezervoarske taloge, jonske smole i sl. što je zahtijevalo barem detaljniji opis na jeziku razumljivom za širu javnost koja ima opravdan strah od realizacije ovog projekta u neposrednoj blizini svoje imovine. Podatak da će za hrvatsku polovinu otpada nastalog do 2023. godine trebati 1025 – 1300 spremnika ne znači ništa ako nema preciznih podataka, jer se iz teksta vidi da će se za pojedine vrste otpada tek raditi karakterizacija i u zavisnosti od rezultata, odlučiće se o optimalnom načinu obrade. Zaključuje se da je ovaj zahtjev rađen na bazi pretpostavki i bez tačnih i preciznih podataka, potrebnih radi upoznavanja stanovništva na teritoriji BiH o rizicima aktivnosti i posljedica po životnu sredinu i zdravlje stanovništva. Kada je riječ o inventaru IRAO I, II to je bar potvrđeno da se radi o grubim i preliminarnim podacima (jedinica mjere m^3), dok za NSRAO nema takve konstatacije. Imajući u vidu o kakvom se otpadu radi, ovi podaci su neprihvatljivi.

19. U poglavlju 2.2.1. se u tabeli 2.2-1. daje popis 6 vrsta NSRAO u NE Krško. Tu, međutim, nema potrebnog inventara radionuklida za pojedinu vrstu NSRAO, odnosno hemijsko-fizičkih osobina po obradi i kondicionisanju istih.

Bilo bi za očekivati da se u dokumentu da pregled raspona aktivnosti radiološki relevantnih radionuklida u svim pojedinim vrstama radioaktivnog otpada. Donja tabela daje primjer aktivnosti za iono-izmenjivačke smole i talog evaporatora, odnosno za vrste označene sa 1. EC i 2. SIR kao što su definisane u tabeli 2.2-1. To bi bile minimalna i maksimalne aktivnosti prije kondicionisanja i pakovanja u betonske spremnike.

Radionuclide	Half-life [a]	min. spec. act. [Bq/g]	geom. mean act. [Bq/g]	max. spec. act. [Bq/g]
Co-60	5.3	2	200	$1 \cdot 10^4$
Cs-137	30	40	7,000	$9 \cdot 10^4$
Ni-59	$7.6 \cdot 10^4$	0.02	4	90
Ni-63	100.6	2	200	6.000
Sr-90	28.8	0.2	10	$1 \cdot 10^4$
Nb-94	$2 \cdot 10^4$	0.007	0.3	60
Tc-99	$2.1 \cdot 10^5$	0.03	5	40
Pu-238	87.7	$3 \cdot 10^{-4}$	0.01	4
Pu-239/240	$2.4 \cdot 10^4$ / 6,600	$2 \cdot 10^{-4}$	0.01	2
Pu-241	14,3	$2 \cdot 10^{-3}$	0.1	5

Tek pošto su poznati podaci za svaku pojedinačnu vrstu otpada iz NE Krško, izveštaji o karakterizaciji i mjerenjima pojedinačnih radionuklida, direktnim mjerenjima, radiohemijskim analizama i uspostavljanjem vektora radionuklida se može pristupiti preliminarnim sigurnosnim analizama koje je potrebno imati prije nego što se završi rad na Studiji za zaštitu životne sredine. Svaki drugi pristup ne može rezultovati relevantnom studijom zaštite životne sredine.

20. Na stranici 31 se ponovo navodi da se kriterijumi za skladištenje IRAO I, II tek trebaju odrediti i da ova vrsta otpada mora zadovoljiti uslove za transport, a preuzimanje i prihvata u Centralno skladište je sadržano u dokumentu, koji nije uvršten u podloge na osnovu kojih je pripreman zahtjev i iz istog nisu uopšte navedeni bilo kakvi kriterijumi neophodni za preuzimanje i prihvata. Sav ostali tekst do 35. stranice daje citate iz postojećih propisa bez adekvatno opisanih procedura za vrste otpada koje se planiraju odlagati na lokalitetu Čerkezovac. Dakle, prepisani su samo literaturni podaci koji mogu biti izvor podataka, ali se isti nisu uporedili u odnosu na uslove za odlaganje NSRAO, IRAO I, II.
21. Tabela 2.2-4. daje osnovne tehničke podatke betonskih spremnika a tabela 2.2-5. njihovu specifikaciju. Očito je da su dati zahtjevi za prikupljanje ponuda za betonske spremnike, jer se u dokumentu tvrdi da će detaljni podaci o istim biti poznati tek poslije sprovedenog postupka javne nabavke i odabira proizvođača. Očito je da ovi podaci nisu u potpunosti relevantni za studiju zaštite životne sredine. Takođe se navodi da konačan broj spremnika nije poznat jer nije poznato gdje će se vršiti kondicionisanje i da li će biti maksimalno 2450 ili optimalno 1025-1300 betonskih spremnika. Postavlja se onda pitanje čemu služi ovaj dokument i kakav mu je značaj za studije zaštite životne sredine.
22. Unutar poglavlja 2.2.5 a na stranici 36 navodi se da će postojati paketi koji ne zadovoljavaju uslove skladištenja (odlaganja), a na više mjesta u dokumentu je navedeno da će se na lokaciju dovoziti otpad pripremljen za skladištenje. Ovi navodi su, prije svega površni i nisu temeljni niti približno zadovoljavajući, imajući u vidu značaj i potencijalne rizike koji su za njih vezani. Navodi se transport otpada nepripremljenog za odlaganje, a zatim zbrinjavanje takvog otpada od strane ovlaštene institucije. Prije svega se može uočiti da nedostaje naznaka koja će institucija biti nadležna za ovo zbrinjavanje tog otpada. Nadalje, na stranici 36 se navodi da će se u studiji procijeniti količine vode za potrebe projekta. Ovo je neprihvatljivo. Unutar zahtjeva je nužno navesti osnovne i pomoćne sirovine, vodu, električnu energiju i sl., a ne prejudicirati izradu studije na bazi paušalnih podataka. Sljedeće značajno pitanje je odakle je planirano da se crpi voda za potrebe rada projekta i šta je krajnji recipijent. Napominjemo, da je predmetna lokacija izuzetno bogata vodotocima, a da je krajnji recipijent rijeka Una i dalje crnomorski sliv, što je neprihvatljivo i ugrožava i značajan broj stanovnika i nosi sa sobom velike rizike.
23. Što se tiče klimatskih promjena, nedostatak prethodnih studija je bio razlog da se nije vidio uticaj i mogući uticaj klimatskih promjena na područje Trgovske gore. Jasno je da područje Trgovske gore neće imati veliki uticaj na emisije GHG, međutim, područje jeste i biće mnogo više ranjivo na uticaje od klimatskih promjena. Ranjivost prostora od savremenih i mogućih uticaja klimatskih promjena treba da bude u fokusu u poglavlju

koje se odnosi na klimatske promjene jer je Trgovske gora dosta ugroženo područje klimatskim promjenama. U Studiji treba naglasiti, između ostalog, da se trebaju očekivati rezultati oko modelovanih intenzivnih padavina koje mogu usloviti bujične poplave.

24. Na stranici 36 navedeno je da se "zaštita zraka od onečišćivanja uzrokovanih radioaktivnim tvarima uređuje posebnim propisom" i ne navodi da takav propis u Republici Hrvatskoj postoji. S tim u vezi, izrađivač zahtjeva (ovlašćenik) prelazi na odredbe Zakona o zaštiti zraka i podzakonske akte te navodi izvore onečišćenja koji nastaju radom ovakve vrste objekata. Paradoks je što se ovdje navode osnovni parametri kvaliteta vazduha od kojih se niti jedan ne odnosi na radioaktivne supstance. Ponovo se navodi da će se "radioaktivni otpad dopremati sukladno WAC kriterijima, neće biti u tekućoj ili plinovitoj formi, biće kondicioniran..." što je kontradiktorno podacima u dokumentima na koje je i u ovom aktu ukazano. Upravo zadnji stav teksta na stranici 36 dokumenta ukazuje na kontradiktornosti podataka na kojoj je navedeno da: "U Centru nije predviđena obrada NSRAO, međutim, u prijemnoj građevini Središnjeg skladišta predviđen je prostor za rastavljanje i prepakivanje ...". Postavlja se pitanje, da li je rastavljanje fizički tretman? U daljem tekstu ponovo se pojavljuju navodi u vezi otpada koji ne zadovoljava kriterijume skladištenja, kao i prostor za skladištenje otpada koji ne zadovoljava kriterijume. Kako je moguće da se ovakav otpad (nepripremljen) doveze na lokaciju Čerkezovac i koji je krajnji način njegovog zbrinjavanja ili pripreme u skladu sa kriterijumima za skladištenje?
25. Na stranici 37 navedene su emisije otpadnih voda iz kojih jasno proizilazi sva manjkavost i nepotkrepljenost podataka dostavljenih u ovom zahtjevu odnosno dokumentu. Navedeni tretman otpadnih voda (odvod u krajnji recipijent, kolektor javne odvodnje i zbrinjavanje od strane neke ovlašćene kompanije) bi bio primjenjiv za određene proizvodne pogone koje u svom proizvodnom procesu nemaju opasne supstance, ali ne i za ovaj projekat. Pored toga, ponovo se navodi izrada određenih dokumenata u budućem periodu (Sigurnosna studija), što znači da je ovaj zahtjev rađen na bazi pretpostavki o emisijama u životnu sredinu, bez pouzdanih podataka koje bi ta studija, bar po nazivu, trebala da sadrži. Nadalje, u dijelu koji se odnosi na "gospodarenje otpadom", uopšte se ne navode podaci o kategorijama otpada niti zbrinjavanju istog, koji može biti kontaminiran radijacijom. Kategorije navedene u tekstu mogu nastati u bilo kom postrojenju, što nije slučaj kada je u pitanju izgradnja skladišta radioaktivnog otpada.
26. Na str. 39 se ponovo nalaze navodi u vezi saobraćajnice za koju se kaže da rekonstrukcija nije dio ovog zahvata. Kako je moguće da se navede ova konstatacija, ako se zna da ista prolazi u neposrednoj blizini teritorije Bosne i Hercegovine i rijeke Une i ako se zna za koje namjene se planira ova saobraćajnica?
27. Na stranici 40 u najkraćim crtama je dat opis sanitarne i oborinske odvodnje pri čemu je ukazano da ne postoji sistem javne odvodnje, a trenutno se oborinska voda ispušta u "okoliš". Nadalje se govori da su u sklopu projektne dokumentacije analizirani tipovi nastanka oborinske odvodnje. Postavlja se pitanje, koja je to projektna dokumentacija, ako nije navedena u podlozi za izradu ovog zahtjeva, za koju se na početku dokumenta

navodi da je korišćena kao idejno rješenje. Nadalje je navedeno da će ispuštanje vode u sistem javne odvodnje, koji trenutno ne postoji, biti regulisano u daljoj fazi izrade projektne dokumentacije. Ovo je nesumnjiv dokaz o paušalnosti i površnosti navoda za ovakav dokument i ovu vrstu projekta (zahvata). Na stranici 41 dokumenta, govori se o dokumentima koji će biti izrađeni u budućnosti (dalja faza izrade projektne dokumentacije, Sigurnosna studija). Ovi navodi su neprihvatljivi. Takođe, izuzetno neprihvatljiv i protivrječan je tekst koji opisuje sistem odvodnje sa zgrade dugoročnog skladišta NSRAO, za koji se kaže da se predviđa ispuštanje oborinske krovne odvodnje u lokalne brdske vodotoke. Takođe se predviđa "Ukoliko lokalne terenske prilike i okolišni uvjeti upućuju na drugačiji tip ispuštanja u okolni teren, projektom će biti predviđen sustav kontrolirane infiltracije koji će biti opremljen svom potrebnom opremom". Isti navod je dat i za oborinske vode pratećih prostorija skladišta. Nema sumnje da ovaj projekat ove vrste zahtijeva drugačiji tip ispuštanja, posebno ako se uzme u obzir da je krajnji recipijent rijeka Una ili neki drugi površinski vodotok visoke vrijednosti kvaliteta vode. Izgradnja separatora za lake tekućine se predviđa u daljoj fazi izrade projektne dokumentacije, nakon izrade Studije uticaja na okoliš, te sigurnosne studije. Imajući taj navod u vidu, postavlja se pitanje, čemu dostavljeni dokument služi i koji je značaj Studija uticaja ako se navodi da će se precizni podaci za odvodnju kao i za sve ostale parametre razraditi u budućnosti, nakon izrade Studije. Ovakvi nedostaci se moraju izmijeniti i pravilno i pažljivo obraditi jer predstavljaju značajne rizike. Povrh toga, protivno je pozitivnim zakonskim propisima planirano rješenje koje se navodi, a kojim se predviđa da će se nakon obrade u separatoru, otpadne vode sa parkinga odvoditi u okolni teren te se i to rješenje mora izmijeniti.

28. Na stranicama 42 i 43 je navedena krajnje neprihvatljiva mogućnost ispuštanja otpadne vode iz Sistema za odvodnju potencijalno kontaminirane tekućine, potencijalno kontaminirane vode sa manipulativnih površina dugoročnog skladišta NSRAO i centralnog skladišta, u recipijent odnosno okoliš, kada ista zadovolji uslove ispuštanja u recipijent. Naravno, ovdje se navodi da će se to znati u daljoj fazi izrade projektne dokumentacije, nakon izrade Studije uticaja na životnu sredinu, te izrade sigurnosne studije. Ovakvi paušalni i neutemeljeni navodi nisu prihvatljivi i predstavljaju veliku potencijalnu opasnost za površinske vodotokove iz kojih se vodom za piće snabdijeva više jedinica lokalnih самоуправа na teritoriji BiH. Na str. 44/45 Zahtjeva daje se opis situacije ako sigurnosna studija ukaže na kontaminaciju istih površina, uz ponovljene navode o spremniku i ispuštanje u okoliš i opet će se podaci znati nakon izrade sigurnosnih analiza i u sklopu idejnog projekta. Neprihvatljiva je činjenica da će se stanovništvo na teritoriji BiH držati u neizvjesnosti u neodređenom vremenskom periodu, jer se vodotok rijeke Une i nizvodni vodotokovi rijeke Une koriste za vodosnabdijevanje stanovništva i druge potrebe za normalan život.
29. Generalna primjedba na poglavlje o uticajima na segmente životne sredine je da je kvalitet pruženih podataka nedovoljan, a samim tim i neprimjeren za ovakvu vrstu projekta i da se ne smije dozvoliti da nadležni organ prihvati ovaj dokument kao pravno valjan za izradu Studije uticaja na životnu sredinu.
30. Sa početkom na stranici 48, dat je prikaz smještaja zahvata na katastarskim česticama. Slike su potpuno nejasne, neprecizne i povrh toga prikazane u takvoj razmjeri da nije

moguće izvršiti identifikaciju bilo kakvih značajnih orijentira ili objekata na lokaciji, a posebno identifikovati katastarske čestice prema kojima bi se nedvosmisleno utvrdila udaljenost lokacije od granice sa teritorijom BiH, kao i najbližim stambenim objektima na tom području. Ovo je neprihvatljivo i očigledan je primjer da izrađivač zahtjeva nije pristupio izradi dokumenta na stručan način te se ovo mora ispraviti.

31. Na stranici 52, dat je apsolutno netačan podatak o udaljenosti od granice sa BiH. Nema podatka od koje tačke je računata ova udaljenost. U prethodnim postupcima, od strane BiH je u više navrata ukazivano o kojoj se udaljenosti od granice sa BiH i rijeke Une radi, tako da je BiH imala očkivanje da će se ti podaci na neki način uvrstiti ili iskoristi u dokumentu, što bi podrazumijevalo da se u dokumentu naznače konkretne tačke i podaci iz kojeg mjesta je vršeno mjerenje razdaljine. Posebno se to odnosi na udaljenost od 5 km od opštine Novi Grad. Pored toga, posljedice izgradnje navedenog projekta ne trpi samo opština Novi Grad tako da je neosnovan navod o broju stanovnika u Novom Gradu. Kao što je već isticano u ranijim postupcima, posljedice realizacije ovog projekta mogu da pogode oko 250.000 stanovnika, jer je očigledno da se lokacija nalazi na prostoru gdje je najveća koncentracija stanovništva na teritoriji susjedne države (za razliku od opštine Dvor). Upravo ovo je ključna odrednica o neprihvatljivosti lokacije za odlaganje radioaktivnog otpada na lokaciji Čerkezovac.
32. Na stranici 56 je naveden podatak koji je očigledan dokaz paušalnosti odabira lokaliteta Čerkezovac za namjenu izgradnje odlagališta radioaktivnog otpada. U citatu iz Strategije prostornog razvoja Republike Hrvatske navode se podaci iz ranijeg perioda o odabiru lokaliteta te se tekst završava sa: "Programom je Trgovska gora, kao jedna od lokacija, utvrđena prostorom za izgradnju odlagališta nisko i srednje radioaktivnog otpada, uz uvjet provođenja detaljnih istraživanja u skladu sa međunarodnim standardima i sudjelovanjem javnosti te utvrđivanja postupaka koji će osigurati partnersku ulogu lokalne zajednice s jasnim uvidom u sve aspekte izgradnje i korišćenja tog objekta. Istraživanje i postupci kojima bi se pokazala konačna potvrda prihvatljivosti te lokacije za smještaj odlagališta nisko i srednje radioaktivnog otpada nisu sprovedeni".

U daljem tekstu se navodi citat iz Programa prostornog uređenja Republike Hrvatske, u kojem stoji: "Trgovska gora se, na temelju preliminarne istraživanja, utvrđuje prostorom za izgradnju odlagališta. Na utvrđenom prostoru treba osigurati uvjete za daljnja istraživanja. Potrebna istraživanja treba nastaviti u skladu sa međunarodnim standardima i sudjelovanja javnosti. Isto tako treba utvrditi postupke koji će osigurati partnersku ulogu lokalne zajednice s jasnim uvidom u sve aspekte izgradnje i korišćenja tog objekta (nadzor nad sigurnošću, gospodarske koristi i ograničenja...)".

33. Na stranici 58 je navedeno da je u Prostornom planu Sisačko-Moslavačke županije isključena mogućnost planiranja odlagališta na Trgovskoj gori, kao ni u izmjenama i dopunama prostornog plana Sisačko-Moslavačke županije, u kojem je predmetni prostor rezervisan za objekte za potrebe odbrane te takvi objekti zasigurno nisu odlagalište radioaktivnog otpada. Pri tome je čak navedeno da će se prometni koridori na području Županije, naročito na području uz državnu granicu te razvoj plovnih puteva, vodoprivrede i infrastrukturnih koridora, uskladiti sa potrebama odbrane. U odredbama

za provođenje prostornog plana se navodi "jedna od lokacija prostora od značaja za odbranu na području opštine Dvor je "Čerkezovac" skladište". Do danas namjena prostora lokaliteta Čerkezovac nije promijenjena i kao takva ne može biti uopšte razmatrana kao odlagalište radioaktivnog otpada ni prema propisima kojima je uređena radijaciona bezbjednost, niti propisima kojima je uređena namjena površina, kao ni propisa kojima je uređena oblast zaštite životne sredine. Čak ni Prostorni plan uređenja opštine Dvor, prema citatima navedenim u ovom zahtjevu ne mogu dati jasnu odrednicu o promjeni namjene prostora kada je jasno da nije ispoštovana usklađenost prostorno – planske dokumentacije u hijerarhijskom smislu. U nastavku dokumenta, na stranicama 64 i 65, navodi se da je Fond za finansiranje razgradnje i zbrinjavanja radioaktivnog otpada i istrošenog nuklearnog goriva Nuklearne elektrane Krško, na osnovu poziva za dostavu zahtjeva za izradu Državnog plana prostornog razvoja, dostavio 2018. godine zahtjev da se na dijelu Trgovske gore umjesto označene zone posebne namjene na lokaciji Čerkezovac predvidi građevina za upravljanje otpadom NSRAO. U tekstu se navodi da je Elaborat, podnešen uz zahtjev, bio pripremljen na bazi tada dostupnih podataka o lokaciji i zahvatu, što samim tim znači je izrađen bez adekvatnih istraživanja koja su usklađena sa međunarodnim standardima. Navedeni zahtjev Fonda je u 2020. godini izmjenjen i dopunjen u odnosu na 2018. godinu, ali nema dokaza na osnovu čega su izvršene izmjene i dopune sa namjerom da se za lokalitet Čerkezovac i Trgovska gora promjeni namjena. U nastavku dokumenta je samo dat prikaz navoda iz propisa Republike Hrvatske iz područja radiološke i nuklearne sigurnosti i zbrinjavanja radioaktivnog otpada, pri čemu se jasno navodi da se prije provođenja postupka procjene uticaja zahvata na životnu sredinu, ovakvu namjenu područja potrebno planirati odgovarajućim prostornim planovima. Koji su to prostorni planovi kojima je lokalitet Trgovske gore određen za odlagalište radioaktivnog otpada i sa kojima je tekst predmetnog zahtjeva usklađen?

Dakle radi se o kontradiktornim podacima o odabiru lokaliteta Trgovska gora od predviđene četiri lokacije, za koje je u ovom zahtjevu trebalo navesti koji su standardi i po kojim istraživanjima odredili lokalitet Trgovska gora, za ove namjene. S obzirom na navedeno, a imajući u vidu zainteresovanu javnost na teritoriji BiH u neposrednoj blizini lokaliteta Čerkezovac, promjena namjene ovog lokaliteta iz prostora od značaja za BiH i ona mora biti uključena da bi se zadovoljili navedeni međunarodni standardi, navedeni na 56. stranici dokumenta. Jasno je navedeno da prostorno-planska dokumentacija predmetnog područja nije usklađena po pitanju skladištenja RAO i da kao takva ne može biti podloga za izradu ovog zahtjeva niti Studije uticaja na životnu sredinu. Slijedom svega navedenog, zahtjev za određivanje obima studije je preuranjen jer je jasno navedeno da se postupak procjene uticaja sprovodi nakog planskog dokumenta što je istaknuto i na 67. stranici dokumenta.

34. Na stranici 84, navodi se netačan podatak da se na teritoriji Federacije BiH nalazi park prirode "Una". Nije tačan podatak koji se odnosi na kategoriju zaštićenog područja, a podataka o zaštićenom području, Park prirode "Una" na teritoriji opština Novi Grad, Kostajnica i Kozarska Dubica - uopšte nema. Ovo mora biti obrađeno, uključujući podatke o udaljenosti lokaliteta Čerkezovac od zaštićenih područja na teritoriji BiH.

35. Na stranici 87. navedeno je "Što se tiče područja posebne zaštite voda, zahvat se nalazi na slivu osjetljivog područja (Dunavski sliv)". Ovo bi trebao biti dobar indikator da se kod odabira lokacije nisu izvršila istraživanja prema međunarodnim standardima, a posebna je primjedba u vezi sadržaja ovog dokumenta u dijelu mjera za zaštitu voda. Mjere i uslovi navedeni u ovom dokumentu ne odgovaraju činjenici o osjetljivosti područja (Dunavski sliv).
36. Na stranici 88 je navedeno da postoji velika vjerovatnost plavljenja pristupnih cesta i parkirališta. Problematično je što ovaj rizik koji smatramo vrlo ozbiljnim nije detaljnije obrazložen i smatramo da se mora istražiti i iscrpno obrazložiti.
37. Na stranici 90. Zahtjeva daju se varijantna rješenja zahvata sa uporištem u Nacionalnom programu provođenja strategije zbrinjavanja radioaktivnog otpada, kojim je lokalitet Čerkezovac naveden kao preferentna lokacija za uspostavljanje centralnog skladišta IRAO i II i dugoročnog skladišta NSRAO. Ovdje se posebno ukazuje da varijante nisu ponuđene prema prostorno-planskoj dokumentaciji iako bi morale biti sa tom dokumentacijom usklađene. Posebno je problematično to što se na navedenoj stranici kao varijantna rješenja navode tri mikrolokacije na predmetnom lokalitetu. Izrađivač ovog Zahtjeva je na ovaj način pokazao da se radi o mikrovarijantama o izvedbama samog skladišta na lokaciji Čerkezovac, a ne o varijantama koje su razmatrane van lokaliteta Trgovska gora. Ovo je nedostavno i neprihvatljivo za ovakvu vrstu zahvata. Posebno je zabrinjavajuća konstatacija da je varijanta centralnog skladišta izabrana zbog potrebe za manjim tehničkim zahvatima i preinakama postojećih polukopanih armiranih betonskih hangara. Na istoj stranici navodi se i to da se varijante razlikuju prema potencijalnom uticaju na okoliš. Pored svega navedenog ističemo i to da je izrazito neprimjereno dokumentu i zahvatu to što nedostaje obrazloženje koja mikrovarijanta ima veći ili manji uticaj na životnu sredinu. Smatramo nužnim da se ovom problemu pristupi sa potpuno drugačijeg stanovišta i da je neophodno da se dokument dopuni.
38. Na stranici 93 su navedeni jako paušalni navodi o osnovnim emisijama u vazduh, da bi se na str. 94 ipak naveo digestor i tretman radioaktivnog otpada, bez podataka o emisijama. Povrh toga ponovo se napominje da će se taj uticaj razmotriti tek u daljem razvoju projekta. Ovakav pristup izrađivača ovog Zahtjeva pokazuje neiskustvo u pripremi dokumenata koji se cijene u postupku procjene uticaja na životnu sredinu jer se ne radi o nekom postrojenju koje za posljedicu nema emisije niti je potrebno utvrđivati mjere zaštite životne sredine, te se ovim putem zahtjeva dopuna u tom dijelu.
39. Na strani. 97, dat je prikaz uticaja na vodna tijela, u kojem je navedeno da se radi o izrazito nepovoljnom lokalitetu sa stanovišta hidrologije, te se čak navodi da završni izvještaj nije finaliziran. Postavlja se pitanje na osnovu kojih podataka je pripremljen ovaj zahtjev i koja mu je svrha? Navodi se da je krajnji recipijent svih vodotokova na lokaciji rijeke Une (dakle teritorija Bosne i Hercegovine), da je sve vodotokove potrebno ispitati, da postoji velika mogućnost od erozije (nestabilnost padina) kao i to da su to važni parametri kada se budu utvrđivali geotehničke karakteristike terena. Ovo pokazuje potpunu neprimjenjivost ovog Zahtjeva za buduće korake u procjeni uticaja na životnu sredinu. Nedopustiva je tvrdnja da će se istraživanja koristiti za potrebe

ocjene uticaja zahvata na vode, te ocjenu opasnosti od plavljenja, ako to već u ovom dokumentu nije izvršeno.

40. Na stranici 100 ponovo se govori o budućim dokumentima u kojima će se ponuditi rješenja i kojima će se nešto propisati (sigurnosna studija, izvještaj sigurnosne studije, procjena sigurnosti). Radi se o pretpostavkama da će određeni dokumenti dokazati pouzdanost i sigurnost realizacije zahvata, a u dostavljenom dokumentu i planiranom projektu su samo teoretske pretpostavke da će njegovo izvršenje biti bezbjedno. Ističemo zahtjev da se pruže pouzdani parametri i dokumenati na osnovu kojih je bezbjednost utvrđena i koje predstavljaju osnovu za dostavljeni dokument.
41. Na stranici 101 dokumenta nije dat odgovarajući prikaz otpada. Navedene su samo kategorije koje bi mogle nastati u bilo kojem postrojenju. Ovakav projekat zahtjeva potpuno utvrđivanje kategorija otpada, uključujući i konačno zbrinjavanje istog.
42. Na stranicama 106 i 107, navedeni su paušalni (literaturni) podaci o uticaju u slučaju vanrednih događaja. S tim u vezi, navedeno je da se tek sada sprovode istraživanja u vezi seizmologije, da će se izvršiti određene sigurnosne studije koje bi trebale dokazati kakve su mjere potrebne za ovakav projekat da se ne bi desile posljedice po zdravlje ljudi i životnu sredinu u slučaju vanrednih događaja. Navedeno je da se studije poplavnog rizika neće napraviti, iako je navedeno da saobraćajnice i parking mogu biti pod visokim rizikom od poplava, navedena je učestalost erozije, veliki broj vodotoka i slični problemi, ali posebna studija rizika za vode nije predviđena.

Nadalje, navodi se da će biti izvršena ocjena prihvatljivosti za ekološku mrežu, bez navoda da se pri ovoj ocjeni u obzir moraju uzeti i zaštićena područja na teritoriji BiH, te direktne i indirektno posljedice realizacije odlagališta radioaktivnog otpada na navedena područja u BiH. Smatramo ovo neprihvatljivim i tražimo dopunu dokumenta kako bi se adekvatno odgovorilo na ova pitanja.

43. Na stranici 109 nema podataka o stanovništvu na teritoriji BiH, a poznato je da je koncentracija stanovništva na ovom području BiH značajna i da bi taj dio stanovništva mogao da se nađe pod direktnim ili indirektnim uticajima ovog zahvata i da bi zahvat imao uticaj na život i zdravlje tog dijela stanovništva. Stoga smatramo da se dokument mora dopuniti tim podacima.
44. Između ostalog, trebalo bi pripremiti i izvještaj o zdravstvenom stanju pogođenog stanovništva, radi uvida u registrovane bolesti i izmjene zdravstvenog stanja prema starosnoj dobi, polu, obrazovanju, mjestu stanovanja i dužini života provedenog na navedenom području. Podaci iz zdravstvene statistike bi se pratili kontinuirano i komparirali na godišnjem nivou, jer jonizirajuće zračenje djeluje u funkciji vremena. Na stranici 114, nema niti jednog podatka o socio-ekonomskom uticaju zahvata na stanovništvo na teritoriji BiH (ne navode se ni mogući ekonomski gubici ili uticaji koji onemogućavaju normalan život na ovom području), ukoliko bi se izgradilo odlagalište radioaktivnog otpada na lokalitetu Čerkezovac. Navodi se samo primjer naknade za opštinu Dvor, te smatramo da se ovo mora dopuniti.

45. Na stranici 115, navedeno je da će se osigurati zaštita životne sredine na način da se primjene međunarodni standardi i hrvatski propisi. Međutim, nije navedeno koji su to standardi i koje mjere iz hrvatskih propisa su potrebne da se spriječe, ili svedu na najmanju moguću mjeru, uticaji nastali usljed redovnih (a posebno vanrednih) aktivnosti ili situacija. Smatramo da je ovaj propust vrlo značajan i da nije dato nikakvo obrazloženje zašto takve mjere nisu navedene u ovom dokumentu, kako bi se nedvosmisleno utvrdilo da su iste adekvatne za zdravlja ljudi i životnu sredinu, te da se ovaj propust mora ispraviti.

46. Na stranici 119 su navedeni paušalni podaci o vjerovatnosti značajnih prekograničnih uticaja. Razlog tome je što je ovaj zahtjev pripreman na bazi propisa iz Republike Hrvatske, a ne na bazi ESPOO konvencije. Tekst naveden na ovoj stranici je neprihvatljiv i ne daje bilo kakve značajne podatke vezane za pogođenu stranu odnosno BiH. Informacije uključene u dokumentaciju procjene uticaja na životnu sredinu minimalno trebaju sadržavati sljedeće:

- (1) opis predložene aktivnosti i njene svrhe;
- (2) opis, po potrebi, razumnih alternativa (npr. lokacijskih ili tehnoloških) predloženoj aktivnosti kao i alternativu nepostupanja;
- (3) opis životne sredine koja će vjerovatno biti pogođena njenom aktivnošću i njene alternative;
- (4) opis mogućih uticaja na životnu sredinu predložene aktivnosti i njene alternative i procjene njenog značaja;
- (5) opis mjera za ublažavanje koje će održavati negativne efekte po životnu sredinu na minimumu;
- (6) precizno naglašene metode predviđanja i važne pretpostavke kao i relevantne podatke o životnoj sredini koji su korišteni;
- (7) prepoznavanje nedostataka u znanju i nesigurnosti do kojih se došlo prilikom sakupljanja traženih informacija;
- (8) gdje je pogodno, nacrt programa za praćenje i upravljanje i bilo koje planove za postprojektnu analizu; i
- (9) netehnički sažetak uključujući vizuelnu prezentaciju gdje je to potrebno (karte, grafikoni, itd.)

Navedeno je djelimično sadržano u različitim poglavljima. Referisati se na poglavlja gdje su sadržani ili dopuniti studiju po potrebi.

47. Studija treba navesti BiH aktere iz institucionalnog i neinstitucionalnog sektora i njihov način uključivanja.

48. Pitanja koja se odnose na cijelu Studiju:

- (1) Na koji dio teritorije BiH se odnosi potencijalni prekogranični uticaj?
- (2) Koji je izbor reprezentativnih vanrednih događaja? Da li uključuje slučaj potresa i požara?
- (3) Da li su predviđeni scenariji za nekontrolisano oslobađanje radioaktivnih tvari u vazduh u slučaju teških vanrednih događaja, kolika je moguća koncentracija u vazduhu i procijenjena ekspozicija, odnosno doza za stanovništvo?

- (4) Koja je planirana metodologija procjene u slučaju vanrednog događaja i procjena potencijalnog prekograničnog uticaja u slučaju vanrednih događaja?
- (5) Koji su radiološki kriterijumi procjene ekspozicije stanovništva pri redovnom radu, a koji za vanredne događaje?
- (6) Koji su kriterijumi ocjene utjecaja na stanovništvo i životnu sredinu?
- (7) Koji je predviđeni mehanizam komunikacije RH i BiH u slučaju vanrednog događaja?

49. Poglavlje 2. Podaci o zahvatu i opis obilježja zahvata

U skladu s Prilogom I Uredbe o procjeni uticaja zahvata na životnu sredinu (NN 61/14, 3/17), zahvat spada pod tačku 7. Postrojenja za: - za skladištenje (planirani rok skladištenja duži od 10 godina) istrošenog nuklearnog goriva ili radioaktivnog otpada na lokaciji izvan mjesta proizvodnje.

Komentar: Podebljano je da se zahvat odnosi na postrojenje za skladištenje (planirani rok skladištenja duži od 10 godina) istrošenog nuklearnog goriva ili radioaktivnog otpada na lokaciji van mjesta proizvodnje, čime se područje primjene studije ograničava na skladište, ali ne i odlagalište radioaktivnog otpada. S obzirom da skladište ne može automatski postati odlagalište radioaktivnog otpada u budućnosti, da li je za odlagalište predviđena druga lokacija?

50. Poglavlje 2.1.2. Uvod

Pri projektovanju i pogonu skladišta za radioaktivni otpad uz hrvatske propise koristiće se i međunarodno verifikovane te objedinjene smjernice izdane od strane Međunarodne agencije za atomsku energiju.

Komentar: Koje IAEA smjernice se namjeravaju koristiti i zahtjevi radijacione sigurnosti (*safety requirements*)?

51. Poglavlje 2.1.2 Uvod

„Pri projektiranju i pogonu skladišta za radioaktivni otpad osigurat će se zaštita radnika, javnosti i okoliša tako da su ispunjeni sljedeći uvjeti:

- *Doze zračenja za radnike i javnost, kao posljedica aktivnosti skladištenja otpada, ne prelaze relevantne granične vrijednosti utvrđene u IAEA standardu i hrvatskim propisima,*
- *Skladišta se projektiraju i rade na način da se optimizira zaštita od zračenja radnika i javnosti u skladu sa zahtjevima iz standarda IAEA i hrvatskim propisima,*
- *Posljedice bilo kojeg predvidivog kvara ili nesreće bit će takve da se zaštitne mjere mogu optimirati kako je predviđeno u standardu IAEA i hrvatskim propisima. Zaštitne mjere, sukladno standardima IAEA-e i hrvatskim propisima, bit će takve da u slučaju bilo kojeg predvidivog kvara ili nesreće pri radu skladišta nema posljedica na ljude i okoliš.“*

Komentar: Koji kriterijumi uticaja na uposlenike Centra, stanovništvo, životnu sredinu (doza, rizik) će se koristiti?

52. 2.1.5.1. DUGOROČNO SKLADIŠTE

„NSRAO koji će se početi preuzimati 2050. godine neće ići u skladište nego u odlagalište, koje će do tada biti izgrađeno, zato za taj NSRAO nisu predviđeni skladišni kapaciteti.“

Komentar: U slučaju da odlagalište ne bude izgrađeno, koja je opcija (*uncertainty management*)?

53. 2.1.5.2.1. Prijemna građevina Središnjeg skladišta

„3 Prostor za rastavljanje i prepakiranje iskorištenih izvora zračenja

Za potrebe provođenja ove aktivnosti, u predviđenom dijelu prijemne građevine Središnjeg skladišta, nalazi se specijalizirani uređaj kao digestor. Digestor će biti opremljen zasebnim ventilacijskim sustavom, opremljen adekvatnim filterima, koji može biti spojen na ventilacijski sustav hot-cell-a ili neovisan.

4 Prostor za privremeni prihvati paketa koji ne zadovoljavaju uvjete za skladištenje

Prostor će sadržavati i dodatne mjere zaštite u vidu hot-cella, što će biti definirano u daljnjem razvoju projekta. Hot-cell će biti opremljen zasebnim ventilacijskim sustavom, opremljen adekvatnim filterima, koji može biti spojen na ventilacijski sustav digestora ili neovisan“

Komentar: Da li će obje navedene prostorije imati predviđen Hot cell? Koje kategorije II će biti procesirane u Hot cell-u?

54. 2.1.5.8. SUSTAV RADIOLOŠKOG MONITORINGA

„Predviđen je jedinstveni sustav radiološkog monitoringa koji bi se sastojao od:

(1) praćenja brzine doze unutar i u neposrednoj blizini objekata u svrhu dodatne zaštite zaposlenika,

(2) postaja za mjerenje brzine doze u širem okolišu namijenjenih zaštiti okolnog stanovništva“

Komentar: Da li je predviđen radiološki monitoring ventilacijskog sistema?

55. 2.2.1. INVENTAR NSRAO

„Postoji više vrsta radioaktivnog otpada (tab. 2.2-1) koji nastaje i od kojih nastaju različite forme

NSRAO-a (waste form). NSRAO-a (waste form) jest fizički i kemijski oblik kojega NSRAO poprima nakon obrade i kondicioniranja.“

Komentar: Koje radionuklide, aktivnosti sadrži NSRAO?

56. 2.2.3. INVENTAR IRAO I II

„U skladištu je predviđeno skladištenje svih količina IRAO i II.“

Komentar: Koje radionuklide, aktivnosti sadrži IRAO I II?

57. 2.2.4. PRELIMINARNI KRITERIJI ZA PRIHVAT PAKETA IRAO I II U SREDIŠNJE SKLADIŠTE

„Tab. 2.2-8: Preliminarni WAC kriteriji i pripadajuća ograničenja za skladištenje

HP ≤ 2 mSv/h;

2H1m $\leq 0,1$ mSv/h.“

Komentar: Da li su oznake u skladu sa nazivima parametara?

58. 5.1.10. UTJECAJ U SLUČAJU IZVANREDNOG DOGAĐAJA

Komentar: Koji su kriterijumi za ocjenu uticaja?

59. 5.1.15. UTJECAJ NA LJUDE I LJUDSKO ZDRAVLJE

„Sukladno Pravilniku o granicama ozračenja, preporučenom doznom ograničenju i procjenjivanju osobnog ozračenja (NN 38/18, 8/22), dozno ograničenje za maksimalno izloženog pojedinca iz stanovništva (reprezentativna osoba ili engl. MEI - Maximum Exposed Individual) od djelatnosti skladištenja RAO iznosi 0,3 mSv/god.“

Komentar: Da li je vrijednost 0,3 mSv/god kriterijum za procjenu ekspozicije stanovništva pri redovnom radu i vanrednom događaju? Da li će isti kriterijum biti korišćen za procjenu potencijalne ekspozicije BiH stanovništva?

60. 5.1.15.2. UTJECAJ TIJEKOM KORIŠTENJA ZAHVATA

„U godišnjem izvješću mjerenja radioaktivnosti za definiranje nultog (postojećeg) stanja navodi se sljedeće:

- *U svim uzorcima analiziranim u ovom istraživanju detektirani su isključivo prirodni radionuklidi dok su ostali antropogeni radionuklidi bili ispod granica detekcija.*

[...]

- *Vrijednosti koncentracija/masениh aktivnosti prirodnih radionuklida te ^{137}Cs i ^{90}Sr detektiranih u svim analiziranim uzorcima usporedive su i ne odskakuju od vrijednosti koje se uobičajeno detektiraju u sličnim ili istim tipovima uzoraka tijekom redovitog praćenja stanja radioaktivnosti u okolišu u RH, praćenja stanja radioaktivnosti u rijekama Savi i Dunavu.“*

Komentar: Da li je druga tvrdnja u skladu sa prvom da nisu detektovani antropogeni radionuklidi?

„U godišnjem izvješću mjerenja radioaktivnosti za definiranje nultog (postojećeg) stanja navodi se sljedeće:

[...]

Razmatrajući radiološki rizik, iz provedenog istraživanja i analize rezultata, zaključuje se kako dominantni rizici izraženi efektivnom dozom stanovnika nisu blisko vezani uz sam okoliš i prisutnost radionuklida u okolišu.“

Komentar: Da li je očekivana povećana ekspozicija stanovništva ionizirajućem zračenju i zašto?

61. U poglavlju 5. – „Opis mogućih značajnijih utjecaja zahvata na okoliš i razmatranih mjera zaštite okoliša“, potpoglavlje 5.1. – „Opis i obilježja mogućih utjecaja“ prikazuju se različiti uticaji kroz 21 tačku (5.1.1 - 5.1.21), počev od uticaja na kvalitet vazduha, vodna tijela, tlo, biljni i životinjski svijet preko uticaja na ljude i ljudsko zdravlje, socio-ekonomski uticaj, poljoprivredu i brojni drugi uticaji. Poslije potpoglavlja 5.1. slijedi kratko potpoglavlje 5.2. – „Vjerojatnost značajnijih prekograničnih utjecaja“ (nešto više od pola stranice) u kome se zaključuje da „planirani zahvat (misli se na skladište radioaktivnog otpada na Čerkezovcu) pri svom normalnom radu neće imati prekograničnog utjecaja“, nakon čega slijedi zaključna rečenica „Eventualni utjecaji tokom izvanrednih događaja će se analizirati u studiji i utvrditi njihov mogući prekogranični utjecaj“.

Imajući u vidu navedeno, smatramo da se u predmetnoj Studiji o uticaju na životnu sredinu moraju obraditi svi mogući uticaji zahvata na životnu sredinu na teritoriji Bosne i Hercegovine, koji se obrađuju kroz 21 tačku u potpoglavlju 5.1. za teritoriju R. Hrvatske. To se naročito odnosi na vode i ljude, jer izvoriste pitkih voda Mlakve iz koga se vodosnabdijeva Novi Grad (BiH) pripada istom vodonosniku, odnosno vodnom tijelu kao i izvoriste Matijevići, koje se koristi za vodosnabdijevanje Dvora (HR) i pritom je izvoriste Mlakve bliže planiranom skladištu od izvorista Matijevići, a po morfologiji i geologiji terena ranjivije sa aspekta ugroženosti skladištem. Povrh svega, sa Mlakvi se snabdijeva veći broj stanovništva nego sa Matijevića. Dakle, navedena dva izvorista pripadaju istom prekograničnom vodnom tijelu i nedopustivo je da se za jedno izvoriste sagledava uticaj (Matijeviće), a za drugo (Mlakve), da se paušalno, bez ikakve procjene, zaključi da ne može biti ugroženo. Isto tako ne može se razmatrati uticaj na ljude i ljudsko zdravlje u Hrvatskoj, a ne razmatrati isti uticaj na ljude u Bosni i Hercegovini, iako je Novi Grad najbliže naseljeno mjesto Čerkezovcu. Osim navedenih uticaja datih u 21. tački u okviru potpoglavlja 5.1. predlažemo da se dodaju i obrade, za teritoriju Bosne i Hercegovine i Hrvatske, sljedeće tačke:

5.1.22. Uticaj uspostavljanja skladišta na turizam;

5.1.23. Uticaj planiranja i uspostavljanja skladišta na migraciju stanovništva;

5.1.24. Uticaj planiranja i uspostavljanja skladišta na mentalno zdravlje stanovništva u donjem toku rijeke Une s posebnim osvrtom na različitost pristupa ohrabrivanja materijalnom dobiti (podsticajima od strane Republike Hrvatske), koja je predviđena za stanovništvo Dvora, ali ne i stanovništvo Novog Grada i drugih mjesta u BiH;

5.1.25. Uticaj zahvata na eksploataciju mineralnih sirovina, uključujući i eksploataciju termalnih voda (geotermalne energije) i mogući negativni uticaji na sigurnost skladišta usljed eksploatacije mineralnih sirovina i termalnih voda;

5.1.26. Uticaj na proizvodnju zdrave hrane (naročito meda);

5.1.27. Uticaj vjetrova, padavina, površinskih i podzemnih voda na prenos kontaminanata prisutnih na lokaciji skladišta u toku i nakon njegove uspostave.

62. Uticaji na životnu sredinu (5.1.11) u tekstu Zahtjeva za izdavanje uputstva o sadržaju studije o uticaju na životnu sredinu su iznenađujuće nepotpuni, tako da je nemoguće oteći se utisku da dokument koji treba obraditi uticaje na životnu sredinu, zanemaruje životnu sredinu. Rijeka Una je udaljena od ulaza u kompleks kasarne Čerkezovac cca 850 m, s tim u vezi nedopustivo je izostavljati zaštićena područja samo iz razloga jer se ne nalaze na teritoriji Republike Hrvatske. Na rijeci Uni se prostiru Nacionalni park Una i Park prirode Una, te da je u toku procedura proglašenja još jednog zaštićenog područja na rijeci Uni koje će biti poveznica u zaštiti na teritoriji koja se nalazi između Nacionalnog parka i Parka prirode. Oba zaštićena područja i treće u proceduri proglašenja su zanemareni sadržajem Zahtjeva te je riječ o neprihvatljivom propustu. Samo u Parku prirode Una, bazirano na posljednjim podacima, u rijeci je moguće identifikovati 325 životinjskih vrsta, od kojih se čak 92 nalaze na popisu Dodatka Konvencije o zaštiti evropskih divljih vrsta i prirodnih staništa (1979, Bern) i Konvenciji o zaštiti migratornih vrsta divljih životinja (1979, Bon). Florističke vrijednosti Parka prirode Una nisu dovoljno istražene, međutim i na osnovu nepotpunih podataka evidentno je postojanje preko 252 taksona u jednom vegetacijskom periodu. Kada tom dodamo specifičnosti i daleko veće bogatstvo biodiverziteta Nacionalnog parka Una, te područje kanjona rijeke Une u kom je i dalje prisutan veliki broj endemskih i refugijalno-reliktnih ekosistema – dolazimo do predstave kolikih obima je navedeni propust. Uz to, vrijedi imati na umu da su gore navedena zaštićena područja u planu za uvrštavanje u okvire mreže Natura 2000. Uz to, izostavljen je Nacionalni park Kozara, koji je dom za 865 biljnih vrsta, od kojih je registrovano 19 rijetkih i ugroženih, kao što je područje i prostor na kom je moguće identifikovati značajan broj migratornih vrsta kao i vrsta koji spadaju na Crvenu listu zaštićenih vrsta.
63. Imajući u vidu decidno protivljenje građana primarno pogođenih lokalnih zajednica, potrebno je posebnu pažnju posvetiti detaljnim analizama koje tretiraju uticaje na Bosnu i Hercegovinu, odnosno na kulturno-istorijsku baštinu, socio-ekonomske uticaje, uticaje na migracije, uticaje na privredu i poljoprivredu, posebno obrađujući pažnju na održivi razvoj i turizam. Pored toga, potrebno je analizirati dosadašnje negativne uticaje koje je najava projekta rezultovala na teritoriji sjeverozapadne Bosne i Hercegovine. Od nemjerljive važnosti je uvrstiti i analizirati prethodno pobrojano, vodeći računa o odbijanju lokalnih zajednica u regiji da snose rizike realizacije projekta.
64. Plan upravljanja slivom rijeke Save i mapu opasnosti rizika od poplava i zagađenja nije uključena u Sadržaj studije, a po našem mišljenju je veoma bitna posebno za vrijeme transporta radioaktivnog otpada.
65. Studija uticaja na okolinu se radi prije bilo kakvog odobrenja za planirani zahvat, a u ovom slučaju po našem mišljenju predmetna lokacija nije obrazložena na bazi prethodnog dokumenta/elaborata u kome su analizirane i druge alternativne lokacije uz analizu više modela: fizikalni, naučnouticajni, statistički, model analogije, model na

bazi ekspertne ocjene i javnog uvida. Lokacija koja se spominje kao konačna i njen uticaj na životnu sredinu nije obrazložena sa aspekta: meteoroloških, klimatskih (posebno globalnih promjena), hidroloških, hidrogeoloških, geotehničkih, seizmoloških, pedoloških, bioloških, zdravstvenih, socioloških, prostornih (urbanih/ruralnih) i posebno prekograničnih u skladu sa EU direktivama i propisima. Jako su važni podaci iz Prostornog plana R. Hrvatske kao i informacije o odnosu sa javnošću bh. strane prije izrade Studije uticaja na životnu sredinu.

66. U Studiji je obavezno prikazati rezultate istraživanja koje će izvesti institucije sa područja Bosne i Hercegovine.
67. Imajući u vidu istorijski kontekst sukoba na posmatranom području, neslaganje lokalnih zajednica sa ovim projektom, prisutnost oružja i minsko-eksplozivnih sredstava iz proteklih ratova, najmanje devet minskih polja lociranih u šumskom pojasu oko lokaliteta Čerkezovac, radikalizam i terorističke prijetnje, migrantske rute te kontinuirane ocjene političkog vrha Republike Hrvatske gdje se na Bosnu i Hercegovinu gleda kao zemlju sa ozbiljnim sigurnosnim problemima, u skladu sa tim insistiramo da se u saradnji sa institucijama Bosne i Hercegovine, uvrste pobrojani rizici u sigurnosne analize projekta.
68. S obzirom na nedostatak bitnih informacija smatramo da je sadržaj Studije uticaja na životnu sredinu za Centar za upravljanje radioaktivnim otpadom Čerkezovac deklarativne prirode.

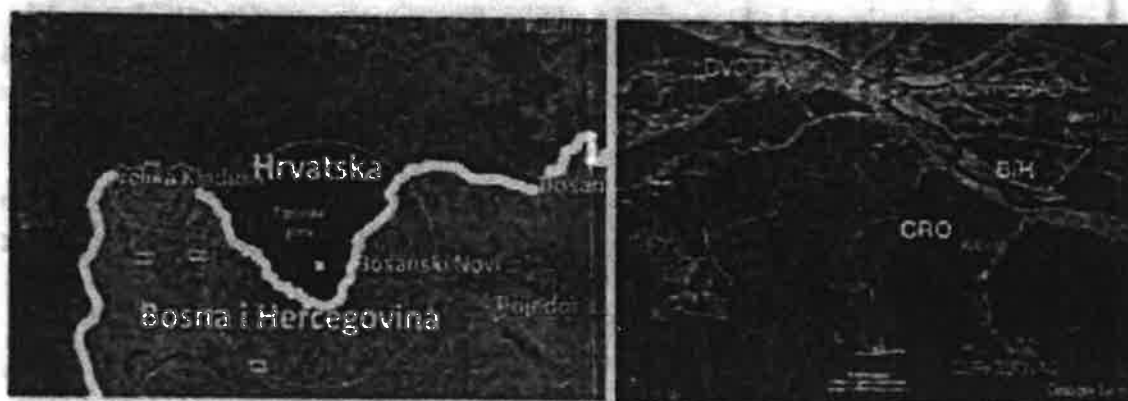
PRILOG 2

SVEOBUHVAATNE PRIMJEDBE

na Zahtjev za izdavanje uputstva o sadržaju studije o uticaju na životnu sredinu
za Zahvat: Centar za zbrinjavanje radioaktivnog otpada

- (i) **Državna granica ne ograničava i ne isključuje kriterijume, prava i obaveze po bilo kom parametru ili kriterijumu**

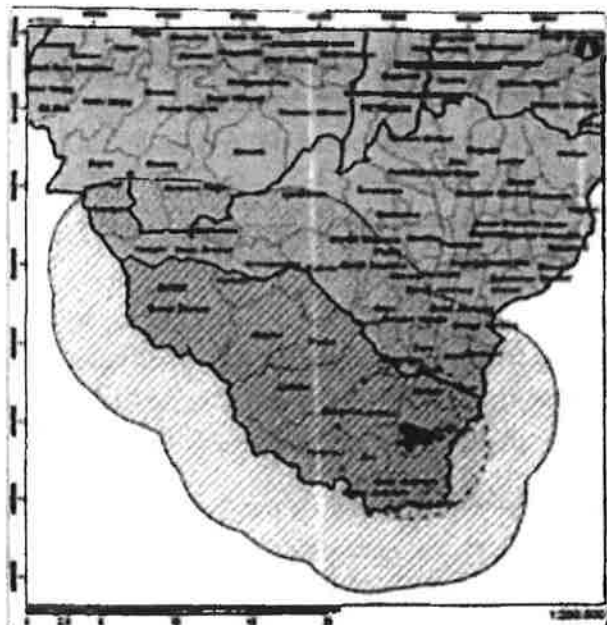
Studija uticaja na životnu sredinu mora analizu svih uticajnih parametara sprovesti jednako na teritoriji obje države, odnosno međudržavna granica ne smije biti i granica analize uticaja. Osim prekograničnih uticaja i međunarodnih normi koje se odnose na ovu vrstu uticaja u slučaju curenja radioaktivnosti, u ovom slučaju je nužno po svakom od kriterijuma uključiti i teritoriju Bosne i Hercegovine jer se većina zone uticaja nalazi upravo na teritoriji susjedne države Bosne i Hercegovine.

Slika : Ilustracija prostornog odnosa međudržavne granice Hrvatske i Bosne i Hercegovine iz koje se vidi odnos zona uticaja u obje države.

Međudržavna granica ne može ograničavati ili isključivati kriterijume, prava i obaveze u postupku po bilo kom parametru u identifikovanim zonama uticaja, bilo da se radi o radijusu udaljenosti od objekta, bilo o pravcima distribucije kontaminenata, a što je u dosadašnjim procjenama bio princip u odnosu na teritoriju Bosne i Hercegovine. Svi kriterijumi, zaštitni mehanizmi i elementi procjene moraju se ravnopravno primjeniti za teritoriju na području Bosne i Hercegovine jednako i na isti način kako se valoriziraju za teritoriju Republike Hrvatske. Domaći i međunarodni propisi uređuju niz eliminirajućih i ocjenjujućih kriterijuma, te elemenata koji se moraju uzeti u obzir. Imajući u vidu činjenicu da se većina zone uticaja nalazi na teritoriji Bosne i Hercegovine, bez obzira da li se analizira radijus od 2 km, 20 km ili neki drugi, svi tehnički i drugi normativi koji se primjenjuju na teritoriji Hrvatske moraju se na isti nači i u istoj mjeri odnositi i na zaštitu građana i teritorije Bosne i Hercegovine.

Samo na teritoriji BiH u radijusu od 20 km oko objekta živi preko 80.000 stanovnika, odnosno više od 160 stanovnika po km², a što je dvostruko više od eliminirajućeg kriterijuma "gustina naseljenosti". Posebno ističemo odnos broja stanovnika u području uticaja koji je na teritoriji Bosne i Hercegovine naspram onog na teritoriji Hrvatske. Evidentno je da se najmanje 2/3 uticaja odnosi na prostor i građane Bosne i Hercegovine.

Slika : Ilustracija preuzeta iz Strateške studije za nacionalni program sprovođenja strategije zbrinjavanja RAO iz 2016. godine, u kome je potpuno isključena analiza uticaja na teritoriji Bosne i Hercegovine

(ii) Poštivanje domaćih i međunarodnih propisa i konvencija

Nužno je da se u okviru Studije uticaja na životnu sredinu valorizira ispunjenost međunarodnih konvencija koje se odnose i mogu biti primjenjene na predmetnu nuklearnu instalaciju. Tek nakon dosljednog sprovođenja procedura po međunarodnim konvencijama moguće je dalje voditi postupak. U postupku izbora lokacije Republika Hrvatska je prekršila niz međunarodnih i domaćih propisa, a posebno ukazujemo na odredbe međunarodne Konvencije o nuklearnoj sigurnosti (IAEA), Konvencije o procjeni uticaja na životnu sredinu preko državnih granica (ESPOO), te odredbe Konvencije o pristupu informacijama, učešću javnosti u odlučivanju i pristupu pravdi u pitanjima životne sredine (Arhuška konvencija). Smatramo da izgradnja nuklearne instalacije koja je sa tri strane svijeta (jug, istok, zapad) omeđena granicom Bosne i Hercegovine, a uz ignorisanje stavova i zahtjeva državnih organa i javnosti BiH, te protivljenje države Bosne i Hercegovine, predstavlja kršenje Međunarodne konvencije o nuklearnoj sigurnosti, ugrožavanje teritorijalnog integriteta, mira i stabilnosti, te je dalje postupanje nužno tretirati u skladu sa navedenim činjenicama.

Članom 10. EuroAtom direktive utvrđena je obaveza zemalja članica kako slijedi: „*Member States shall ensure that the public be given the necessary opportunities to participate effectively in the decisionmaking process regarding spent fuel and radioactive waste management in accordance with national legislation and international obligations*“. Vođenje postupka u situaciji kada je javnost na području opštine Dvor, okolnih naselja i susjedne Bosne i Hercegovine izričito protiv, je u suprotnosti sa odredbama pomenutog člana. Nužno je prethodno uskladiti postupke sa ovom i drugim odredbama, te uzeti u obzir analizu uticaja eventualnog kršenja ovih odredbi na gradnju objekta i rizike po okolinu.

Uredba o informisanju i učestvovanju javnosti i zainteresovane javnosti u pitanjima zaštite životne sredine Hrvatske od 29.05.2008. godine u članu 5 stav (4) utvrđena je obaveza da se javnost informiše o "postupku u vezi mogućeg prekograničnog uticaja plana i programa te o postupku učestvovanja vezano za stratešku procjenu u drugoj državi". Republika Hrvatska je izradila Stratešku studiju uticaja na životnu sredinu za Nacionalni program sprovođenja Strategije zbrinjavanja radioaktivnog otpada, iskorištenih izvora i istrošenog nuklearnog goriva (Program za period do 2025. godine s pogledom do 2060.godine). U okviru Studije nalazi se i poglavlje „Prekogranični uticaji na Republiku Bosnu i Hercegovinu“. Sam tekst je površan i neutemeljen, a Studija je bila osnov za dalje postupanje i prilika da BiH delegira pitanja u skladu sa svojim pravima i obavezama. Autori su potpuno zanemarili da se najveći dio površine uticaja (udaljenost od 5 km) nalazi upravo na području Bosne i Hercegovine.

U skladu sa međunarodnim iskustvima, a posebno preporukama po autorici Helen Wallace (2010) nužno je razmotriti skustva o nizu pojava koje bi mogle dugoročno ugroziti radio-aktivne barijere i dovesti do značajnog ispuštanja radio-aktivnosti:

1. Boce (bačve) od bakra ili čelika i ambalaža mogu znatno brže da korodiraju nego što se to očekuje.
2. Efekti zagrijavanja usljed radioaktivnog raspada mogu umanjiti kapacitet radioaktivnih barijera za neke radionuklide.
3. Porast pritiska gasa u spremištu može oštetiti barijere i omogućiti kretanje radionuklida.
4. Malo poznati hemijski procesi, kao što su formiranje koloida, mogu ubrzati transport radioaktivnih materija.
5. Neidentifikovane frakture i rasjedi ili nedovoljno poznavanje strujanja fluida kroz pukotinski sistem, mogu dovesti do oslobađanja radionukleida u podzemne vode mnogo brže nego što se to očekuje.
6. U toku iskopavanja i izrade spremišta dolazi do oštećenja okolnih stijena, čime se mogu stvoriti dodatne trajektorije za kretanje kontaminata.
7. Nije moguće precizno predvidjeti buduće događaje i mogućnost da dođe do narušavanja hermetičnosti i izolovanosti radionukleida, bilo da se radi o prirodnim ili antropogenim uzročnicima.
8. Kroz duži vremenski period ne mogu se isključiti drugi vidovi ljudskih grešaka, svjesnih pokušaja ugrožavanja sigurnosti i slično. Nije moguće predvidjeti motivaciju i interese pojedinaca ili grupa po pitanju korištenja otpada za različite ciljeve.
9. Zemljotresi mogu oštetiti kontejnere, radioaktivne barijere i stijene.

Kao primjer nuklearnog incidenta Studija uticaja na životnu sredinu treba razmotriti slučaj odlagališta RAO Hanford u SAD (savezna država Washington) koji se dogodio 6. maja 2016. godine, kada je došlo do iznenadnog curenja radioaktivnosti. Evidentirane su posljedice po zdravlje 47 radnika, ali je za kratko vrijeme iscurilo oko 3.500 galona (1000 litara) radioaktivnog otpada. Događaj je ocijenjen kao ekološka katastrofa, a dugoročne posljedice se ne mogu ni pretpostaviti. Lokacija ovog odlagališta je u mnogo povoljnijim uslovima nego što je to lokacija Trgovske Gore. Nesporno je da se ovakvi incidenti ne mogu isključiti, a Studija

uticaja na životnu sredinu mora utvrditi precizno zahvaćenost prostora, izvršiti procjenu vrste i intenziteta uticaja, izloženu populaciju stanovništva, okolinu i druge faktore.

Ovakvi događaji i međunarodna iskustva moraju biti inkorporisani u buduće analize i procjene rizika, a u skladu sa ISO standardima za upravljanje rizika 31000 i drugim standardima u okviru ove standardizacije. Nužno je utvrditi relevantne hazarde, izvršiti procjenu njihove vjerovatnoće i posljedica, te na osnovu toga evaluirati visinu rizika, ocijeniti prihvatljivost takvog rizika, mjere za upravljanje i redukciju rizicima, utvrditi "vlasnike rizika", ali i utvrditi bolje postupke ili prakse kojim je moguće izbjeći neprihvatljivo velike rizike. U prethodnom slučaju takva analiza rizika mora uključiti i komparaciju sa drugim potencijalnim lokacijama.

Slika : Ilustracija nuklearnog incidenta na odlagalištu RAO Hanford u SAD (2016. godine).

(iii) Procjena uticaja u odnosu na „eliminirajuće kriterijume“ i poređenje sa drugim lokacijama

Studija uticaja na životnu sredinu mora obraditi kriterijume koji su propisani dokumentom "Zaključak o utvrđivanju kriterijuma za izbor lokacija za termoelektrane i nuklearne objekte, Klasa: 54201/91-01/01, Urbroj: 5030114-92-1", i to po eliminacijskim kriterijumima i uporednim kriterijumima. Eliminirajući kriterijumi se moraju pojedinačno utvrditi i provjeriti za lokalitet Trgovska Gora, a uporedne kriterijume je nužno utvrditi najmanje za četiri posljednje analizirane lokacije: Papuk, Slunj, Moslovačka Gora i Trgovska Gora.

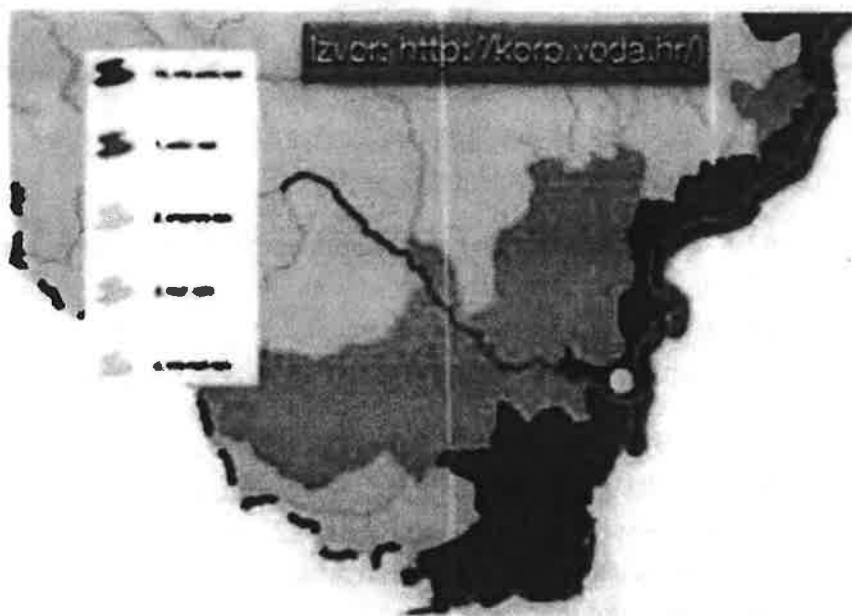
Studija uticaja na životnu sredinu mora dokazati ispunjenost svakog od eliminirajućih kriterijuma u skladu sa domaćim i međunarodnim propisima i tehničkim normativima. Dokumentom "Prijedlog nacionalnog programa sprovođenja Strategije zbrinjavanja radio-aktivnog otpada, iskorištenih izvora i istrošenog nuklearnog goriva Republike Hrvatske, juli 2015. godine" utvrđena je jedinstvena lokacija za radioaktivni otpad Republike Hrvatske na području Trgovska gora. Nakon više od 10 godina rasprava u kojima se analiziralo sedam lokacija, odbačene su opcije, a na samom rejonu Trgovske Gore prvobitna lokacija Majdan je zamijenjena lokacijom Čerkezovac, koja je još 2 km bliže granici sa BiH. U tekstu dokumenta nisu jasni kriterijumi kojim se vodila Republika Hrvatska, a posebno nisu jasne komparativne prednosti rejona Trgovska Gora u odnosu na druge lokalitete. Evidentno je da lokalitet ne ispunjava kumulativno nekoliko kriterijuma, a posebno se može naglasiti da gorje čine karbonatne a ne granitne ili druge pogodne stijene, da prostor obiluje rasjedima, da je porozan i ispunjen nizom površinskih i podzemnih tokova, da je u neposrednoj blizini registrovan nedavno razoran zemljotres skale IX. po Evropskoj mikroseizmičkoj skali (EMS), odnosno modifikovanoj Merkalijevoj skali, te da je lociran u prostoru velikih prirodnih i antropoloških vrijednosti, evidentan je izostanak stručnih analiza, kao i učešće javnosti u procesu odabira lokacije.

Pri analizi uticaja na životnu sredinu nužno je primarno provesti analizu ispunjenosti eliminirajućih kriterijuma, kao i ocjenu pogodnosti po kriterijumima koji se vrednuju i kategorišu. Kao pravni osnov za ocjenu po ovim kriterijumima nužno je dosljedno primijeniti smjernice i odredbe IAEA i poštovati odredbe propisa u Republici Hrvatskoj. Osnovni akt kojim su propisani kriterijumi za izbor i procjenu lokacije sadržani su u dokumentu "Zaključak o utvrđivanju kriterijuma za izbor lokacija za termoelektrane i nuklearne objekte, Klasa: 54201/91-01/01, Urbroj: 5030114-92-1" (u daljem tekstu: "Zaključak o kriterijumima za izbor lokacija").

Sa prosječnim padavinama od 870 mm i maksimalnom količinom od 1086,9 mm, maksimalnom visinom snijega od 78 cm i sa 86,4% dana sa izraženim vjetrom može se konstatovati da se lokalitet Čerkezovac nalazi u području iz koga su mogući intenzivni pravci distribucije kontaminenata, te je neophodno analizirati ove okolnosti.

(a) Plavljenje

Po kriterijumu uticaja plavljenja na objekat nužno je imati u vidu da se eliminišu svi prirodni poplavni prostori bez obzira da li su zaštićeni ili ne. Lokalitet Čerkezovac je na jednom od vrhova Trgovske Gore, odnosno nalazi se na nepovoljnijoj višoj koti u odnosu na teren. Iako se na samom lokalitetu može smatrati da opasnost od plavljenja nije izrazito velika mora se imati u vidu najbliže zone sa visokim rizikom plavljenja i uticaj eventualnih incidenata ili akcidenata na kontaminaciju vode, ali i uticaj poplava na upravljanje samim objektom i sprovođenje mjera sigurnosti zbog komunikacijske blokade koje poplave mogu izvesti.

Slika : Zone opasnosti od plavljenja (izvor: <http://korp.voda.hr/>)

Nužno je razmotriti pravce i dinamiku kretanja površinskih i podzemnih voda na slivnoj površini, utvrditi infiltraciju površinske vode i hidrauličke veze lokaliteta sa rijekom Unom, a posebno potencijalno plavnim područjem. Nužno je utvrditi širenje radioaktivnih materija površinskim i podzemnim tokovima u slučaju plavljenja.

(b) Seizmotehonika i seizmologija

Kako se eliminišu područja s maksimalnim mogućim intenzitetom potresa IX i višeg stepena MCS skale i prostori u zoni nominiranih aktivnih rasjeda, nužno je objektivno analizirati ove faktore, a posebno uzeti u obzir posljednji razorni zemljotres u području neposredno oko lokaliteta Trgovska Gora. "Dana 28. decembra 2020. godine u 6 sati i 28 minuta dogodio se jak zemljotres magnitude 5.0 prema Rihteru s epicentrom kod Petrinje. Sljedili su ga jak i prilično jak zemljotres magnitude 4.7 i 4.1 u 7 sati i 49 minuta te u 07 sati i 51 minutu, kao i niz slabijih zemljotresa. Nažalost, oni su bili samo prethodni zemljotresi najjačem udaru, razornom zemljotresu koji se dogodio 29. decembra 2020. godine u 12 sati i 19 minuta. Magnituda ovog potresa iznosila je 6.2 prema Rihteru i time je jedan od dva najjača instrumentalno zabilježena zemljotresa u Republici Hrvatskoj (od 1909. godine). Zemljotres se osjetio širom Hrvatske i u okolnim zemljama, a intenzitet u epicentru preliminarno je ocijenjen na VIII-IX stepeni EMS skale." (Izvor: https://www.pmf.unizg.hr/geof/seizmoloska_sluzba/potresi_kod_petrinje)

Zemljotres je bio jačine 6,4 prema momentnoj magnitudi na dubini od 10 kilometara, prema Advanced National Seismic Systemu (ANSS)^[11] i Evromediteranskomu seizmološkom centru (EMSC),^[12] dok je Seizmološka služba Hrvatske zabilježila 6,2 po Rihterovoj skali. Maksimalni intenzitet osjećaja bio je od VIII ("jako štetan") do IX ("destruktivan") po Evropskoj makroseizmičkoj skali (EMS)^[13] i VIII ("ozbiljan") na skali (MMI).

Studija uticaja na životnu sredinu mora uzeti u obzir utvrđeni nivo zemljotresa koji je eliminirajući po ovom kriterijumu te izvesti konstataciju u skladu sa ovim eliminirajućim kriterijumom.

(c) Litološke i geomorfološke karakteristike

Po ovom kriterijumu eliminišu se područja s pojačanom erozijom prouzrokovanom litološkim sastavom ili dinamičnim reljefom; izgrađena od stijena nestabilnih u prirodnim uslovima i prilikom građevinske aktivnosti. Eliminišu se područja s klizištima i tereni skloni odronjavanju, ako ugrožavaju vanjske objekte odlagališta (zavisno od njegove geometrije).

Pri ocjeni nužno je imati u vidu da Trgovska gora pripada strukturama Unutrašnjih Dinarida izgrađenih od „karbonatno klastičnih formacija pasivnog kontinentalnog ruba“ i „Dinaridsko-ofiolitne zone“. Trgovsku goru grade uglavnom klastične naslage paleozoika raspona donji devon - karbon, zastupljene pretežno šejlovima (glineni škriljci), silitima, pješčenjacima, rjeđe konglomeratima, krečnjakom i dolomitima.

Gradu čine sedimenti paleozojske, odnosno karbon – devonske starosti. Izgrađeni su od litoloških članova škriljaca, pješčara, silita, konglomerata podređeno, zatim krečnjaka i dolomita.

Uvidom u geološku kartu lista Bosanski Novi (R – 1 : 100 000), prostorna orijentacija slojeva ukazuje na mikrotektonske deformacije koje bi u značajnom obimu mogle uticati na homogenost/nehomogenost litoloških članova. Uočava se postojanje rasjeda pružanja skoro zapad-istok. Trasa je oko 450 m južno od vojnog objekta Čerkezovac. Na geološkoj karti vidljivo je postojanje nekoliko napuštenih rudarskih radova kojima su se eksploatisali Fe, Pb, Cu, kao i pojave barita. Nužno je prikupiti podatke i utvrditi uticaj „rudarskih aktivnosti“ na kriterijum o izboru i mjere koje bi u takvom slučaju morale biti zadovoljene.

Inženjersko-geološka istraživanja ne mogu se bazirati samo na geoelektričnim sondiranjima koja se koriste uglavnom za istraživanje podzemnih voda. Nužno je (najmanje) koristiti (i) refrakcionu geofizičku metodu koja bi dala podatke o dezintegriranosti predmetnog terena.

(d) Hidrogeologija i zaštita vodonosnika

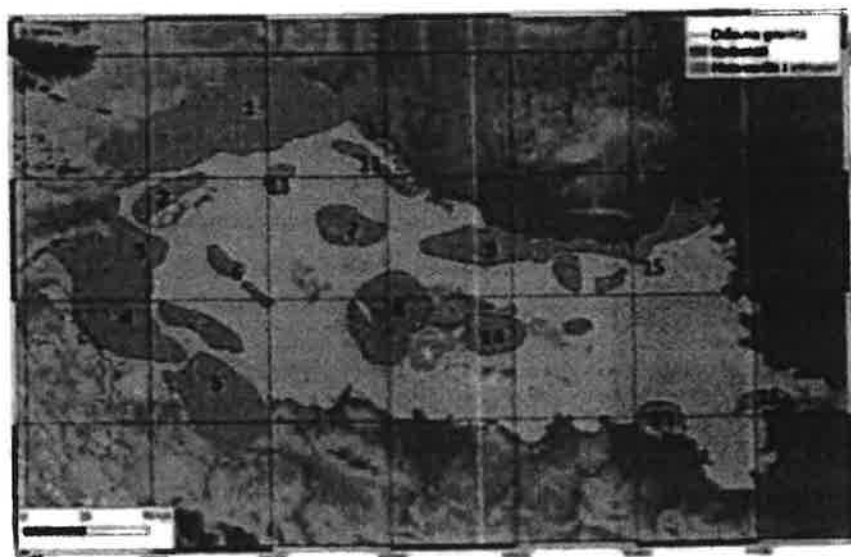
Eliminišu se područja zaštite izvorišta pitke vode prema Pravilniku o zaštitnim mjerama i uslovima za određivanje zona sanitarne zaštite izvorišta vode za piće. U cilju zaštite voda lokacija odlagališta ne smije biti u područjima sa značajnijim vodonosnicima bilo kojeg tipa.

Nužno je imati u vidu da područje Trgovske gore i mikrolokacije Čerkezovac pripada grupiranom vodnom tijelu podzemne vode Una (Donji tok Une). Obnovljive zalihe, odnosno prosječni godišnji dotok podzemne vode je 54 miliona m³/god.

Studija mora analizirati i uticaj na snabdijevanje pitkom vodom stanovništva u cjelosti. Nasuprot Čerkezovca, na desnoj obali Une u BiH, locirani su glavni izvori vode za Novi Grad – izvorište Donje Mlakve (bunari u aluvionu kod stadiona u Novom Gradu). Danas se sa ovog izvorišta pitkom vodom snabdijeva oko 15 500 stanovnika.

U zoni je intergranularni akvifer oko zone Dvora, odnosno Matijevića. Kapacitet vodoopskrbnih objekata je $Q \approx 8,0 \text{ l/s}$ i kako se intergranularnom-međuzrnskom poroznošću može kontaminirati isti nekoherentni materijal sliva rijeke Une. Litološki članovi šljunka i pijeska, koji grade fluvijalne tvorevine su nepovoljni i nestabilni po pitanju sprečavanja transporta kontaminenata.

Isto tako trebaju se razmotriti uticaji na pretpostavljene rezervoare termalnih voda (obnovljive izvore geotermalne energije) u podini karbonskih stijena. Naime, u dokumentu "Delineacija i karakterizacija tijela geotermalnih podzemnih voda u Republici Hrvatskoj" (delineacija i karakterizacija tijela geotermalnih podzemnih voda u rh.pdf) urađenom od strane Hrvatskog geološkog instituta (HGI) 2020. godine u području Trgovske gore i same lokacije Čerkezovac pretpostavljen je krški akvifer, tj. glinsko-topuski karbonatni kompleks (slika ispod). Dakle, to znači da se ispod paleozojskih stijena na lokaciji Čerkezovac očekuju karbonatni mezozojski akviferi. Ovakve strukture su povoljne za nastanak rezervoara termalnih voda, što potvrđuje i lokacija Topusko, koja je dio ovog karbonatnog kompleksa (slika – Geotermalno tijelo Topusko).

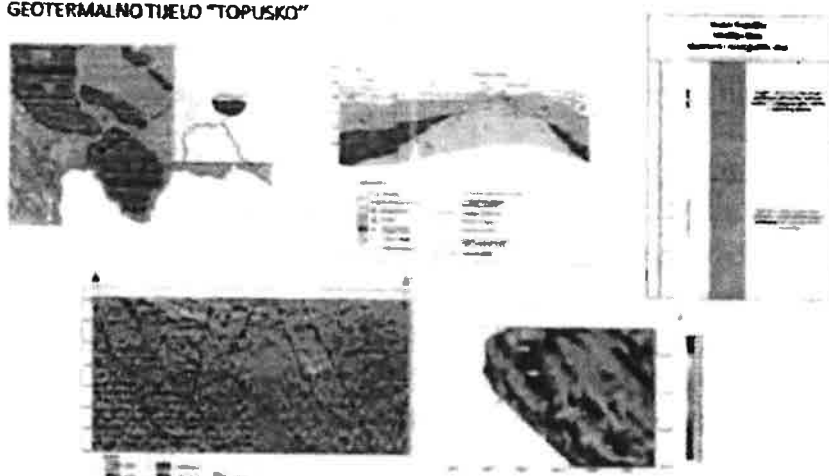

KARBONATNI KOMPLEKSI

1 ČAKOVAČKO VARAŽDINSKO ZAGORSKI	10 BABINA GREDI
2 KONUŠČINSKI	11 DUBOKO DRAVSKI
3 ZAGREBAČKO SVETONEDELSKI	12 GOLA FERDINANDOVAC
4 KARLOVAČKO SVETOJANSKI	13 KRIŽEVAČKO
5 GLINSKO TOPUSKI	14 POŽEŠKI
6 KOPČEVAC	15 BARANJSKI
7 CIGLENSKO	16 SRIJEMSKI
8 ZAPADNO PAPUČKI	
9 SLATINSKO VIROVITIČKI	

Slika: Karbonatni mezozojski kompleksi i metamorfiti/magmatiti paleozoika i paleotrijasa (Hrvatski geološki institut, 2020)

GEOTERMALNO TIJELO "TOPUSKO"

Slika 6.9.1 Geološka, strukturno-tektonska obilježja područja Topuskog geotermalnog tijela

Slika: Geotermalno tijelo Topusko (HGI, 2020)

Temperature vode na izvorima u Topuskom iznose 46–50°C, a na bušotinama 60–65°C (HGI, 2020). Imajući u vidu da se Trgovska gora nalazi između banja Topusko (HR) i Lješljani (31°C) -Novi Grad (BiH), u zoni izražene potresne aktivnost (što pokazuje petrinjski zemljotres), kao i da predstavlja povoljnu geološku strukturu za formiranje termalnih voda to se ne smije propustiti da se u Studiji o životnoj sredini ne razmatra uticaj termalnih voda na predmetno skladište RAO na Čerkezovcu i obrnuto, uticaj eksploatacije ovih voda na skladište. Za ovakvu analizu u Studiji uticaja na životnu sredinu potrebno je da učestvuje iskusan geotermičar i strukturni geolog, kao i druge stručne osobe koje mogu razmotriti geohemijske i termičke uticaje na radioaktivne materije i materijale za izgradnju skladišta i barijera.

Mišljenja smo da se ne može pristupiti izradi Studije uticaja na životnu sredinu dok se ne sprovedu sva geološka, hidrološka, seizmološka, hidrogeološka istraživanja i druga istraživanja potrebna za definisanje geološkog sklopa terena, definisanje hidrogeoloških i hidrohemijskih uslova sredine, uključujući i utvrđivanje dubine zalijeganja karbonatnih mezozojskih stijena te utvrđivanja karakteristika voda koje su akumulirane u njima, kao i hidrogeoloških parametara sredine i to u znatno većem prostoru od onog koji je razmatran u dosadašnjim strateškim dokumentima Hrvatske i tehničkim specifikacijama za istražne radove. Bez ovakog pristupa ne može se napraviti relevantan hidrogeološki model terena niti izvršiti simulacija transporta zagađenja u slučaju incidentne situacije.

Isto tako, pošto se radi o području u kome BiH i HR dijele površinska (rijeka Una) i podzemna vodna tijela (aluvijalne, karstne i pukotinske akvifere) svjetska praksa je da se države koje ih dijele međusobno usaglase (potpišu sporazume) na koji način će da ih koriste i štite u kvalitativnom i kvantitativnom smislu. Smatramo da ovaj aspekt treba biti razmotren prije izrade Studije uticaja na životnu sredinu.

U Studiji takođe posebno treba obraditi kojim sve hidrološkim i hidrogeološkim putevima kontaminant može dospjeti u rijeku Unu i na koje udaljenosti se može prenijeti rijekom i sedimentima, kao i koje posljedice će biti na okolne akvifere, tlo, sedimente i u konačnici na ljude, biljni i životinjski svijet.

Uz gred napomenimo da su Ekspertskom timu BiH, dana 18.07.2022., na sastanku u Info centru u Dvoru i na lokaciji Čerkezovac, od strane predstavnika izvođača radova prezentovani preliminarni rezultati bušenja četiri istražne bušotine na lokaciji Čerkezovac i obuhvat istraživanja, kada smo bili uvjeravani da je to samo početak istraživanja i da će se u narednim fazama provesti detaljnija geološka i hidrogeloška istraživanja i da će rezultati geoloških istraživanja biti dostavljeni BiH na komentare. Mi do danas nismo dobili nijedan izvještaj o sprovedenim geološkim istraživanjima (Grupa poslova 1) niti imamo ikakve zvanične rezultate dosadašnjih provedenih istraživanja, niti koja se još istraživanja planiraju. Napominjemo da su BiH eksperti imali značajnih primjedbi na prezentovane rezultate, kao što su obuhvat istraživanja, kriterijume lociranja bušotina (teren je bio prethodno miniran i nisu se bušotine locirale u zonama rasjeda, tj. zonama privilegovanih pravaca cirkulacije podzemnih i površinskih voda), nepotpunost hidrogeoloških istraživanja na bušotinama (nisu izvedeni terenski opiti za definisanje koeficijena filtracije, nisu ugrađene pijezometarske konstrukcije i dr.

(e) Gustoća naseljenosti

Eliminiraju se područja kod kojih je kumulativna gustoća naseljenosti u radijusu od 20 km veća od 80 stanovnika na km².

U krugu 20 km od lokaliteta oko 60% površine je na prostoru Bosne i Hercegovine, a što iznosi oko 500 km². Ova površina i stanovništvo u Bosni i Hercegovini su potpuno zanemareni u analizama pogodnosti lokacije. U ovom pojasu nalaze se cijela ili veći dijelovi teritorije administrativnih jedinica u BiH, kako slijedi:

- ❖ Novi Grad sa oko 27.115 stanovnika;
- ❖ Bužim sa oko 19.340 stanovnika;
- ❖ Bosanska Krupa sa oko 29.659 stanovnika; i
- ❖ Kostajnica sa oko 5.977 stanovnika.

Ukupan zbir procijenjenog broja stanovnika na teritoriji BiH u zoni zahvata radijusa 20 km oko objekta je 82.091, prema posljednjim zvaničnim podacima. Podijelimo li ovaj broj sa oko 500 km², koliko teritorija BiH ulazi u radijus, dobić se gustina naseljenosti od 164.182 stanovnika po km², a što je dvostruko više od eliminirajućeg kriterijuma "gustina naseljenosti".

Posebno se mora imati u vidu odnos broja stanovnika u području uticaja koji je na teritoriji Bosne i Hercegovine naspram onog na teritoriji Hrvatske. Evidentno je da najmanje 2/3 uticaja se odnosi na građane Bosne i Hercegovine, a čime se značaj prekograničnog uticaja ove instalacije mora tretirati sa punom pažnjom i poštivanjem susjedne Bosne i Hercegovine. U dosadašnjem toku ovaj broj je zanemaren, a ovakvom netačnom tumačenju pogoduje geografska pozicija reiona Trgovske Gore, koja duboko ulazi prema teritoriji BiH, tako da sa tri strane svijeta (istok, zapad i jug) granica od 20 km se u potpunosti nalazi u BiH, a samo sa sjeverne strane je u području Hrvatske.

(f) Zaštita prirodne baštine

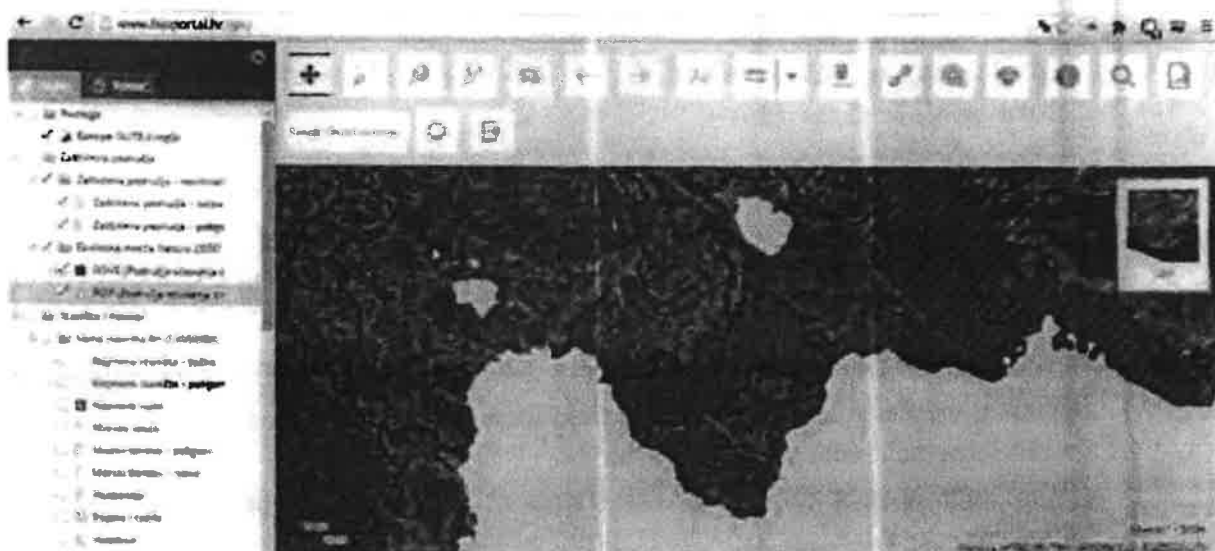
Neposredno uz nuklearnu instalaciju su površine zaštićene zone Natura 2000. Na 850 m od kruga instalacije i manje od 2000 m od mjesta odlaganja, a na znatno nižoj koti terena je međudržavna granica koja ide sredinom rijeke Une, koja je jedan od najznačajnijih prirodnih resursa u Bosni i Hercegovini. Jedan od nacionalnih parkova u BiH je upravo dolina Une. Sa desne obale Une, neposredno uz granicu objekta, locirani su izvori pitke vode u aluvionu Une kojim se snabdijeva stanovništvo u širem rejonu Novog Grada. Pravac kretanja podzemnih i površinskih voda je usmjeren sa više kote Čerkezovac ka obali Une, te se izvorište pitke vode može smatrati direktno ugroženim i moraju se analizirati uticaj, odnosno rizici u slučaju manjih ili većih nuklearnih incidenata.

Po kriterijumima eliminišu se prostori nacionalnih parkova, nominiranih parkova prirode i ostalih značajnih rezervata prirode, a to neposredno okruženje Trgovske Gore jeste.

Područje Trgovske gore, a posebno slivna površina prema Dvoru na Uni do granice sa BiH, označeni su kao „područje očuvanja Ekološke mreže Natura 2000“⁴ (Slika 1). Ovi prostori gravitiraju na području nacionalnog parka u BiH, na kome se razvija i živi niz ugroženih i endemičnih životinjskih i biljnih vrsta i izvor pitke vode. Na ovim prostorima su pronađene nove životinjske vrste, a kao posebne vrijednosti biodiverziteta su vrste riba, vidre i druge životinjske vrste koje ne obitavaju na prostoru EU ili su ugrožene vrste. Kao takve predstavljaju prostor izuzetne prirodne i antropološke vrijednosti, što ga čini nepogodnim za odlaganje radioaktivnog materijala.

Ulazna kapija u kasarnu Čerkezovac u kojoj se planira izgradnja odlagališta RAO nalazi se na udaljenosti od samo 850 m od zaštićene zone NATURA 2000 u naselju Matijevići. Čitavo područje reiona Trgovska Gora nalazi se na 200-1000 m udaljenosti od zaštićene zone NATURA2000 na pravcu Trgovi-Grmušani-Vanići-Dvor. U oba slučaja najkraćim pravcima prisutni su površinski vodotoci iz zone Čerkezovac prema zaštićenim zonama, sa padom terena (gradijentom) ka zaštićenim zonama. Zavisno od toga gdje će se locirati odlagalište RAO unutar kasarne Čerkezovac, njena maksimalna udaljenost od zaštićene zone ne prelazi 1000 m, sa gradijentom pada terena ka zaštićenoj zoni i pravcem distribucije kontaminirana vodom, tlom i vazduhom ka zaštićenim zonama.

⁴www.natura2000.eec.europa.eu

Slika 1: Područja očuvanja Ekološke mreže Natura 2000 [Izvor: www.bioportal.hr/eis/, 2.12.2015]

U dosadašnjim analizama procjena uticaja na zaštićeni pojas "Natura 2000" izvršena je na osnovu administrativnog dokumenta "ocjene prihvatljivosti" koji se ne zasniva ni na kakvim analizama ili objektivizaciji. U prethodnoj Strateškoj studiji stoji: „Proveden je postupak prethodne ocjene prihvatljivosti Nacionalnog programa provedbe Strategije zbrinjavanja radioaktivnog otpada, iskorištenih izvora i istrošenog nuklearnog otpada za ekološku mrežu. Ministarstvo zaštite okoliša i prirode 3. ožujka 2015. godine donijelo je Rješenje o prihvatljivosti Nacionalnog programa za ekološku mrežu (KLASA: UP/I 612-07/15-60/07, URBROJ: 517-07-2-1-15-5) – PRILOG 2“.

Studija uticaja na životnu sredinu mora obraditi uticaj pojedinih rizičnih situacija na zaštićeni prostor u smislu očekivanog obima i specifičnosti širenja kontaminenata, pravca, dinamike, vrste i intenziteta kontaminacije, te način na koji će se osigurati bilo kakav uticaj na nekoliko stotina metara udaljeno područje od posebnog značaja "Natura 2000".

Buduće Natura 2000 područje: Krušnica BA 8200038 nalazi se u području opštine Bosanska Krupa.

(Identifikovano je više staništa i vrsta od značaja za biodiverzitet EU a samim tim i FBiH od čega su vrste jako osjetljive na promjene stanja životne sredine).

Identifikovane vrste se nalaze u članu 4. Priloga II Direktive Savjeta 92/43/EEZ o očuvanju prirodnih staništa i divlje faune i flore.

U skladu sa Nacionalnom legislativom FBiH, mnoge vrste sa ovog Natura 2000 staništa su na popisu Crvene liste ugroženih divljih vrsta i podvrsta biljaka, životinja i gljiva („Službene novine Federacije BiH“, broj 7/14), popis vrsta kako slijedi:

- *Leptidea morsei* L. Code 4036
- *Proteus anguinus* L. 1186
- *Hucho hucho* L. 1105
- *Morimus funereus* L. Code 1089

- *Aspius aspius* L. Code 1130
- *Cobitis elongata* L. Code 2533
- *Cottus gobio* L. Code 1163
- *Gymnocephalus schraetzer* L. 1157
- *Zingel streber* L. 1160

Nadalje, definisana su sljedeća staništa koja se nalaze na Prilogu I Direktiva Savjeta 92/43/EEZ o očuvanju prirodnih staništa i divlje faune i flore kako slijedi:

- 91E0 stanište Aluvijalne šume sa crnom johom *Alnus glutinosa* L. i običnim jasenom
- *Fraxinus excelsior* L. (alno – padion, alion incananae, salicion albae L.)
- 91E0 šume mekih lišćara na fluvisolima
- 9180 šume plemenitih lišćara (*Tilio-Acerion* L.) na strmim padinama, siparima i jarugama
- 91L0 ilirske hrastovo-grabove šume (*Erythronio-Carpinion* L.)
- 5130 šibljadi kleke na vrištinama i kraškim livadama.

Navedeno Natura 2000 područje: Krušnica BA 8200038 cc 20 km vazdušne linije od potencijalnog mjesta odlaganja nuklearnog otpada.

Napominjemo da se samo zbog jedne vrste (*Leptidea morsei* L. Code 4036) u EU u cilju zaštite proglašeno je 61 Natura 2000 područje jer je vrsta od izuzetne važnosti za EU.

Nadalje što se tiče zaštićenih područja koja su proglašena ili trebaju biti proglašena u skladu sa Zakonom o zaštiti prirode („Službene novine Federacije BiH“, broj 66/13), a predviđena su i prostorno planskom dokumentacijom je takode područje Krušnice.

Obrazloženje: Ovaj lokalitet je još u SR BiH prepoznala navedeni lokalitet kao važan, te je u skladu sa svojom važnosti stavljen pod određeni stepen zaštite. Međutim, klasifikacija i registracija ovog područja još uvijek nije usklađena s novim zakonskim propisima. Nije razjašnjen status odluka o zaštiti koje su donesene na osnovu Zakona o prirodi, kulturnom i istorijskom naslijeđu SR BiH („Sl. list SR BiH“, broj 4/1965), zbog čega se ne može smatrati da je ovo područje službeno zaštićeno.

Bosanska Krupa danas zauzima prostor od 556 km². Kroz grad protiče i rijeka Krušnica. Prirodni fenomen je izvor rijeke Krušnice, udaljen šest km od središta Bosanske Krupe. Međunarodna speleoronička ekspedicija u Unsko-sanskom kantonu 2008. god. donijela je senzacionalno otkriće.

Naime iako su zaronili do dubine od 112 m, ronjoci nisu pronašli dno. U neposrednoj blizini izvora ove rijeke nalazi se pećina u kojoj je prema posljednjim ispitivanju potvrđeno prisustvo „čovječje ribice“. Rijeka Krušnica je cijelim svojim tokom pitka.

Područje je prepoznato kao izuzetno važno od različitih ekspertnih strana.

Šumsko-privredno društvo „Unsko-sanske šume“ je šumske ekosisteme koji okružuju neposrednu okolinu izvorišta proglasio u šumsko-privrednoj osnovi kao visoko vrijedne šume sa posebnim režimom zaštite. Područje od interesa je takode uvršteno i u prostorno planske osnove – Prostorni plan Opštine Krupa (<http://gradbosanskakrupa.ba/wp->

content/uploads/delightful-downloads/2016/02/Prostorni_plan-2007_2027.pdf) kao i LEAP ove opštine i Strategija Opštine Bosanska Krupa.

Federalno ministarstvo okoliša i turizma planira u skladu sa Zakonom o zaštiti prirode („Službene novine Federacije BiH“, broj 66/13) revidirati sva zaštićena područja koja su zaštićena navedenim Zakonom SR BiH (koja se nalaze na prostoru FBiH), a trenutno nemaju status zaštite.

Donošenjem Zakona o Nacionalnom parku Una (2008. godine) štiti se visoko vrijedno prirodno i kulturno područje koje predstavlja jedinstvenu prirodnu cjelinu, značajnu ne samo za u Bosnu i Hercegovinu nego i za Evropu.

Područje NP Una raspolaže velikim brojem visokovrijednih i ugroženih vrsta i njihovih staništa koja su zaštićena u skladu sa Zakonom o zaštiti prirode („Službene novine Federacije BiH“, broj 66/13). Takođe su na popisu Crvene liste ugroženih divljih vrsta i podvrsta biljaka, životinja i gljiva („Službene novine Federacije BiH“, broj 7/14), a mjere zaštite propisane su Pravilnikom o mjerama zaštite za strogo zaštićene i zaštićene vrste i podvrste i zaštićene vrste i podvrste („Službene novine Federacije BiH“, broj 21/20).

Područje Nacionalnog Parka Una je stanište velikog broja vrsta koje su zaštićene i u skladu sa Konvencijom o zaštiti evropskih divljih vrsta i prirodnih staništa, poznatija kao Bernska konvencija (Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats, Bern Convention) <https://www.coe.int/en/web/bern-convention>.

Takođe, područje NP Una je i buduće NATURA 2000 područje, što je sastavni dio evropske ekološke mreže za očuvanje staništa vrsta.

Bosna i Hercegovina je EU kandidat i zemlja potpisnica velikog broja konvencija i protokola, čiji obavezujući međunarodno pravni instrumenti moraju biti iskorišteni u cilju zabrane izgradnje odlagališta radioaktivnog otpada na lokaciji Čerkezovac na Trgovskoj gori.

Imajući u vidu navedeno potrebno je iskoristiti sve mehanizme, procedure i postupke Bernske konvencije, kao i Konvencije o procjeni uticaja na životnu sredinu preko državnih granica (ESPOO Konvencija).

(iv) Uporedivi kriterijumi za odlagalište nisko i srednje radioaktivnog otpada

Studija uticaja na životnu sredinu treba sadržavati poglavlja o genezi, odnosno dosadašnjim postupcima u procesu izbora lokacije te formalnim odlukama i kriterijumima na kojim su iste bazirane. Posebno je nužno razmotriti kriterijume u okviru dokumenta "Izbor mjesta odlagališta nisko i srednjeradioaktivnog otpada u Republici Hrvatskoj", autora A. Schallera, objavljenog u APO novosti - Agencija za posebni otpad, 1997. godine. Studija uticaja na životnu sredinu mora potvrditi ispravnost konačnog izbora lokacije i dokazati ključne eliminacijske i procjenjujuće elemente na kojim se zasniva takva odluka, te iste uporediti sa najmanje četiri lokacije analizirane tokom 1997. godine, od kada se postupak vodi protivno principima i načelima struke, po metodologiji koja ne zadovoljava naučne principe i protivno nizu domaćih i međunarodnih pravnih normi.

Uporedivi kriterijumi za odlagalište nisko i srednje radioaktivnog otpada grupirani su prema prevladavajućim karakteristikama u četiri grupe: **tehničko-tehnološki aspekti (A), sigurnost objekta (B), sigurnost i prihvatljivost uže lokacije (C) i prihvatljivost šire lokacije (D)**. Poređenje se vrši u odnosu na druge potencijalne lokalitete, odnosno ova vrsta analize nema smisla ukoliko se sprovodi isključivo za jednu lokaciju. Mjerama eliminacije ili sužavanja na osnovu objektivnih parametara i konzistentno primjenjene metodologije nužno je doći do više lokacija koje će se porediti i na čemu će se zasnivati ocjena pogodnosti odabrane lokacije. Tehničko-tehnološki aspekti moraju uključiti naučno utemeljenu komparaciju faktora: **geologija i seizmologija, seizmotektonika i seizmika, inženjerska geologija, mehanika tla i temeljenje**.

U okviru **sigurnosti objekta** nužno je obraditi meteorološke i hidrološke aspekte uticaja na objekat, sigurnost od plavljenja samog objekta ili uticaja širenja kontaminenata u slučaju plavljenja prostora u slivnoj površini na kojoj je objekat nuklearne instalacije. Nužno je utvrditi granice slivnih površina na reljefu, kao i pravce strujanja podzemnih voda od samog objekta. Nužno je izraziti i procijeniti uticaje meteoroloških aspekata na objekat i rizike.

U okviru oblasti "**Zaštita okoline**" analizirati uticaj na stanje tla i biljnu proizvodnju, biološko-ekološke vrijednosti, hemijsku agresivnost, zaštitu prirodne baštine, zaštitu kulturne baštine, kao i na radiološke aspekte u postojećem stanju. Nužno je izbrojati zaštićene objekte, utvrditi zaštićene površine i identifikovati posebno vrijedne elemente kulturne baštine u krugu od 20 km od lokaliteta koji se upoređuje.

Analiza uslova transporta mora obraditi pravce i uslove dopremanja radioaktivnog otpada, te potencijalne rizike u slučaju sudara, prevrtanja vozila, požara na vozilima, zastoja usljed plavljenja područja naselja Matijevići, a kroz koje prolazi jedina putna komunikacija koja je često poplavljena pri jačim kišama. Osim toga, područje Banije je zbog događaja iz proteklog rata i složenih međunacionalnih odnosa pogodno za izazivanje incidenata koji mogu imati dalekosežne sigurnosne posljedice, te bi transport i upravljanje u takvim uslovima dodatno povećalo sigurnosne rizike u prostoru.

Analiza namjene i korištenje prostora mora se bazirati na preciznoj identifikaciji svih naselja, kako onih direktno pogođenim samom instalacijom u krugu od 5 km, tako i onih koji mogu biti ozračeni u slučaju incidenata ili akcidenata na samoj instalaciji. Mora se imati u vidu da je veoma nepovoljno lociranje nuklearne instalacije na visokoj koti terena sa izrazito strmim nagibima terena, a što uveliko dinamizuje prostiranje kontaminenata u prostoru i povećava zonu uticaja. Mora se uzeti u obzir uticaj nuklearne instalacije na sve aspekte života i opstanka stanovništva. Posebno se mora imati u vidu da se u ovom prostoru već odvija proizvodnja "zdrave hrane", jer se radi o "netaknutoj prirodi". Veliki je i turistički potencijal čitav pojas oko rijeke Une, a što će biti direktno ili indirektno ugroženo ukoliko se deponuje nuklearni otpad u neposrednoj okolini. Kao primjer može se navesti da je Fond finansijski pomagao pčelare na području Dvora jasno identifikujući veći broj domaćinstava koja žive od proizvodnje meda. Nužno je objektivizirati uticaj prisustva radijacije na upotrebljivost meda, a posebno moguća

ograničenja zbog prisustva radioaktivnih materija u području doleta pčela koje daju med. Samo prisustvo skladišta nuklearnog otpada, navedeni prostor će automatski izdvojiti kao područje sa nepovoljnim geografskim porijeklom. Danas je veoma teško postići standarde i registrovati područje sa povoljnim geografskim porijeklom za neki proizvod, ali ga lako „skidamo“ sa normalnog područja u područje sa lošim geografskim porijeklom.

Analiza uticaja na poljoprivredu i šumarstvo mora uzeti u obzir izrazito veliku vrijednost zemljišta i šuma u zahvaćenom području. "Život od zemlje" je i danas osnova opstanka većine stanovništva, a realizacija i najmanjeg incidenta u toku transporta, pripreme, skladištenja ili nakon odlaganja ili skladištenja, ugrozila bi mogućnost daljeg korištenja ovih resursa.

Analiza uticaja minskih polja i šumskih požara mora uzeti u obzir veoma visoku mogućnost pojave antropogenih ili prirodnih požara, tešku mogućnost pristupa prostoru i gašenja, veliku pokrivenost minskim poljima iz poteklog rata o kojim nema preciznih podataka, te izrazito tešku mogućnost pristupa lokalitetu. Nužno je simulirati pojave požara na nepovoljnim lokacijama, te scenario u procesu gašenja, kako bi se dokazalo kakve i koliko obimne vatrogasne resurse bi bilo neophodno imati uz objekat da bi se rizik posljedica požara sveo na prihvatljiv nivo.

U skladu sa odredbama Euroatom direktive, za ovakve slučajeve nužno je razmotriti i mogućnosti upravljanja požarnim rizicima, a u prvom redu postojanje resursa i infrastrukture za kontrolu požarne opasnosti. Sa aspekta upravljanja rizicima usljed prirodnih i antropogenih požara nužno je identifikovati infrastrukturu za gašenje i kontrolu, odnosno izvršiti procjenu požarne opasnosti.

Najmanje devet minskih polja je locirano u šumskom pojasu oko lokaliteta Čerkezovac. U slučaju pojave šumskih požara ovi tereni su nepristupačni, odnosno ne mogu se gasiti sa zemlje zbog opasnosti od neeksplozivnih ubojitih sredstava. Zbog udaljenosti od Jadranskog mora veoma je teško osigurati gašenje kanaderima u slučaju požara.

PRILOG 3

(MINIMALNI) SADRŽAJ STUDIJE ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE U KONTEKSTU IZGRADNJE SKLADIŠTA NUKLEARNOG OTPADA

1. KONTEKST STUDIJE UTICAJA NA ŽIVOTNU SREDINU

- 1.1. Lokacija projekta**
- 1.2. Trenutna upotreba zemljišta**
- 1.3. Pregled i svrha projekta**
 - 1.3.1. Svrha projekta
 - 1.3.2. Pozadina projekta
 - 1.3.3. Sažeti opis projekta
 - 1.3.4. Vremenski plan realizacije projekta
 - 1.3.5. Procjena troškova projekta
- 1.4 Predlagač projekta**
- 1.5 Proces procjene životne sredine i regulatorna odobrenja**
 - 1.5.1 Odgovorno tijelo
 - 1.5.2 Identifikacija drugih državnih organa
 - 1.5.3 Delegiranje izrade studija procjene ovlaštenim organizacijama
- 1.6 Međunarodni sporazumi, razmatranja i obaveze**
- 1.7 Pristup procjeni**
 - 1.7.1 Procjena životne sredine kao podloga za planiranje projekta
 - 1.7.2 Učestvovanje javnosti
 - 1.7.3 Održivi razvoj u kontekstu projekta
 - 1.7.4 Konzervativni pristup procjeni zaštite životne sredine
 - 1.7.5 Metode procjene zaštite životne sredine

2. UČESTVOVANJE JAVNOSTI

- 2.1. Planovi komunikacije**
 - 2.1.1. Ciljevi komunikacije
 - 2.1.2. Strategija komunikacije
 - 2.1.3. Ciljana publika
 - 2.1.4. Ključne poruke
- 2.2 Pregled učestvovanja javnosti**
 - 2.2.1 Učestvovanje javnosti:
- 2.3 Brifinzi organizovani od strane Vlade Republike Hrvatske**
 - 2.3.1 Brifinzi s lokalnim opštinama i agencijama
- 2.4 Brifinzi sa akterima u javnim raspravama**
 - 2.4.1. Brifinzi sa vlasnicima nekretnina i udruženjima lokalnog stanovništva
 - 2.4.1 Savjetovanje s organizacijama i grupama zaposlenika nuklearne i energetske industrije
 - 2.4.2 Brifinzi sa nevladinim organizacijama
 - 2.4.3 Projektni bilteni
 - 2.4.4 Web stranica
- 2.5 Ostalo učestvovanje javnosti**
- 2.6 Mediji**
- 2.7 Identifikacije i praćenja**

- 2.7.1 Komentari i pitanja zajednice i aktera u javnim raspravama
- 2.7.2 Kriterijumi odabira značajnih komponenti ekosistema (ZKE)
- 2.7.3 Doprinosa aktera u identifikaciji problema zaštite životne sredine
- 2.8 Zaključci
- 2.9 Plan komunikacija nakon završetka Studije zaštite životne sredine

3. OPRAVDANOST PROJEKTA

3.1 Svrha i cilj projekta

- 3.1.1. Regulativa za nuklearni otpad
- 3.1.2 Dugoročno planiranje Fonda razgradnje NEK-a
- 3.1.3 Memorandum o razumijevanju sa Opštinom
- 3.1.4 Sporazum o hostingu sa Opštinom
- 3.1.5 Anketa sprovedena u zajednici

3.2 Alternative projektu

- 3.2.1 Poređenje izvodivih alternativa projektu
- 3.2.2 Komunikacija i savjetovanje o alternativama
- 3.2.3 Sažetak poređenja alternativa projektu

3.3 Alternativna sredstva za sprovođenje projekta

- 3.3.1 Smanjenje radioaktivnog otpada na izvoru
- 3.3.2 Izbor mjesta
- 3.3.3 Alternativno mjesto projekta
- 3.3.4 Način pristupa pohrani otpada
- 3.3.4 Raspored pohrane otpada
- 3.3.5 Dizajn površinskog objekta skladišta
- 3.3.6 Mjere zaštite za otpad srednjih nivoa aktivnosti ILW-a
- 3.3.7 Kontejnment (zadržavanje) otpada
- 3.3.8 Sažetak procjene alternativa

4 OPIS PROJEKTA U SVRHE STUDIJE ZA ZAŠTITU ŽIVOTNE SREDINE (EA)

4.1 Lokacija projekta

4.2 Koncept skladištenja i opis objekta

- 4.2.1 Površinske zgrade i infrastruktura
- 4.2.2 Zajednički infrastrukturni servisi

4.3 Otpad koji se odlaze u skladište

- 4.3.1 Količina otpada
- 4.3.2 Ukupni detaljni popis svih radionuklida u otpadu, posebno za svaku vrstu otpada (waste stream)
- 4.3.3 Hemijski popis svih elemenata u otpadu posebno za svaku vrstu (waste stream)
- 4.3.4 Fizikalne i hemijske karakteristike svih drugih materijala u skladištu (pakovanja i slično)

4.4. Faze projekta

- 4.4.1 Faza pripreme lokacije i izgradnje skladišta
 - 4.4.4.1 Zahtjevi za pripremu mjesta i faze programa
 - 4.4.4.2 Priključenje na saobraćajnice
 - 4.4.4.3 Priključenje na sistem vodosnabdijevanja

- 4.4.4.4 Priključenje na sistem sanitarne odvodnje
- 4.4.4.5 Priključenje na sistem oborinske odvodnje
- 4.4.4.6 Priključenje na elektroenergetsku mrežu
- 4.4.4.7 Priključenje na telekomunikacijsku (tk) infrastrukturu
- 4.4.4.8 Priključenje na hidrantsku mrežu
- 4.4.4.9 Konstrukcija površinskih objekata
- 4.4.4.10 Upravljanje građevinskim otpadom
- 4.4.4.11 Emisija i otpadne vode
- 4.4.4.12 Preliminarni plan puštanja u rad
- 4.4.2 Operativna faza
 - 4.4.2.1 Transport otpada i kriterijumi za prijem otpada
 - 4.4.2.2 Sistem za rukovanje (material handling) otpadom u skladištu
 - 4.2.2.3 Operativno upravljanje otpadom
 - 4.2.2.4 Emisije, efluenti i otpadni materijal u toku operativnog rada
 - 4.2.2.5 Programski zahtjevi operativne faze
- 4.5 Upravljanje rizicima
 - 4.5.1 Izmjene projekta
 - 4.5.2 Promjene dizajna
 - 4.5.3 Prekid projekta
 - 4.5.4 Javne komunikacije za slučaja izmjena u projektu
- 4.6 Faza razgradnje (dekomisije) skladišta
 - 4.6.1 Ciljevi krajnjeg stanja nakon razgradnje
 - 4.6.2 Strategija razgradnje
 - 4.6.3 Razgradnja pojedinih objekata
 - 4.6.4 Upravljanje otpadom iz razgradnje
 - 4.6.5 Opasnosti i zaštita prilikom razgradnje
 - 4.6.6 Napuštanje lokacije i konačno stanje
- 4.7 Kvarovi, nesreće i zlonamjerni činovi
 - 4.7.1 Radiološki kvarovi i nesreće
 - 4.7.2 Konvencionalne neispravnosti i nesreće
 - 4.7.3 Zlonamjerni činovi
- 4.8 Organizacija i upravljanje
 - 4.8.1 U fazi pripreme lokacije i izgradnje skladišta
 - 4.8.2 U operativnoj fazi
 - 4.8.3 U fazi razgradnje (dekomisije) skladišta
- 4.9 Pristup i procedure za zaštitu životne sredine
 - 4.9.1 Zaštita životne sredine
 - 4.9.2 Programi praćenja životne sredine
- 4.10 Programi za zaštitu zdravlja i sigurnosti na radu
 - 4.10.1 Program zaštite od zračenja na radu
 - 4.10.2 Predviđene doze zračenja za radnike
 - 4.10.3 Upravljanje neradiološkom sigurnošću na radu - konvencionalna sigurnost na radu
- 4.11 Zaštita od požara i hitni odziv
 - 4.11.1 Hitni odziv
 - 4.11.2 Sistem zaštite od požara

5. GRANICE PROCJENE OKOLINE SKLADIŠTA

5.1 Limiti procjene okoline

- 5.1.1 Utvrđivanje i definisanje prostornih granica istraživanja i razmjera (definicija perimetra)
- 5.1.2 Regionalno područje studija
- 5.1.3 Lokalno područje studija
- 5.1.4 Područje proučavanja lokacije
- 5.1.5 Područje samog projekta
- 5.1.6 Mjesto projekta
- 5.1.7 Izmjena područja studija

5.2 Vremenske granice studija ekosistema

5.3 Značajne komponente ekosistema (ZKE)

- 5.3.1. Ukupni pristup odabiru ZKE
- 5.3.2 Identifikacija ZKE
- 5.3.3 Povezanost između ZKE i naučnih, stručnih i inženjerskih disciplina.

6. POSTOJEĆE OKRUŽENJE

6.1 Opis metoda koji će se koristiti za Sudiju zaštite životne sredine

6.2 Komponente okoline

6.3 Opis postojećeg okruženja

6.3.1 Geologija

- 6.3.1.1 Utvrđivanje i definisanje prostornih granica istraživanja
- 6.3.1.1 Značajne komponente ekosistema
- 6.3.1.2 Temeljenje
- 6.3.1.3 Kvalitet tla
- 6.3.1.4 Geologija temeljnih stijena (bedrock)
- 6.3.1.5 Hidrogeologija
- 6.3.1.6 Hidrogeokemija
- 6.3.1.7 Geomehanika
- 6.3.1.8 Regionalna seizmičnost

6.3.2 Hidrologija i kvalitet površinske vode

- 6.3.2.1 Utvrđivanje i definisanje prostornih granice istraživanja
- 6.3.2.2 Značajne komponente ekosistema
- 6.3.2.3 Pregled ključnih karakteristika
- 6.3.2.4 Hidrologija
- 6.3.2.5 Kvalitet površinske vode

6.3.3 Kopneno okruženje/TLO

- 6.3.3.1 Utvrđivanje i definisanje prostornih granice istraživanja
- 6.3.3.2 Značajne komponente ekosistema
- 6.3.3.3 Vegetacijske zajednice i vrste
- 6.3.3.4 Staništa divljih životinja
- 6.3.3.5 Sistem prirodne baštine
- 6.3.3.6 Zajednice i vrste divljih životinja
- 6.3.3.7 Značajne vrste životinjskog svijeta

6.3.4 Vodna okolina

- 6.3.4.1 Utvrđivanje i definisanje prostornih granice istraživanja
- 6.3.4.2 Značajne komponente ekosistema
- 6.3.4.3 Vodna staništa i biota

6.3.5 Zračenje i radioaktivnost

6.3.5.1 Utvrđivanje i definisanje prostornih granice istraživanja

6.3.5.2 Značajne komponente ekosistema

6.3.5.3 Izvori zračenja i radioaktivnosti u okolini

6.3.5.4 Radioaktivna ispuštanja u okolinu

6.3.5.5 Radioaktivnost u okolini

6.3.5.6 Radioaktivnost u površinskoj vodi

6.3.5.7 Radioaktivnost u vodenom okruženju

6.3.5.8 Radioaktivnost u kopnenom okruženju

6.3.5.9 Radioaktivnost u podzemnoj vodi

6.3.5.10 Doze zračenja za generalnu populaciju

6.3.5.11 Doze zračenja registrovanim nuklearnim radnicima

6.3.5.12 Doza zračenja za nenuklearne radnike

6.3.6 Klima, vremenski uslovi i kvalitet vazduha

6.3.6.1 Utvrđivanje i definisanje prostornih granica istraživanja

6.3.6.2 Značajne komponente ekosistema

6.3.6.3 Klima i meteorologija

6.3.6.4 Klimatske promjene

6.3.6.5 Postojeći kvalitet vazduha

6.3.7 Nivo buke

6.3.7.1 Utvrđivanje i definisanje prostornih granica istraživanja

6.3.7.2 Značajne komponente ekosistema

6.3.7.3 Terenski programi

6.3.7.4 Postojeći nivoi buke (lokalna područja i mjesta za proučavanje buke)

6.3.8 Socio-ekonomsko okruženje

6.3.8.1 Utvrđivanje i definisanje prostornih granica istraživanja

6.3.8.2 Značajne komponente ekosistema

6.3.8.3 Privatna imovina

6.3.8.4 Finansijska imovina

6.3.8.5 Fizička imovina

6.3.8.6 Socijalna imovina

6.3.8.7 Prirodna imovina

6.3.8.8 Stav javnosti prema ličnoj i dobrobiti celokupne zajednice

6.3.9. Ljudsko zdravlje

6.3.9.1 Izvori postojećih informacija

6.3.9.2 Utvrđivanje i definisanje prostornih granica istraživanja

6.3.9.3 Značajne komponente ekosistema

6.3.9.4 Fizičke determinante okoline

6.3.9.5 Socio-ekonomske odrednice

6.3.9.6 Kulturne odrednice

6.3.9.7 Emocionalne odrednice

6.3.9.8 Cjelokupno zdravlje

6.4 Zaključci za definisanje osnove studije za zaštitu životne sredine

7 PREDVIĐANJE EFEKATA, MJERE UBLAŽAVANJA I ZNAČAJ ZAOSTALIH NEGATIVNIH EFEKATA (ADVERSE RESIDUAL EFFECTS)

7.1 Metode procjene

7.1.1 Učinci okoline na projekat

- 7.1.2 Razmatranje klimatskih promjena
- 7.2 Geologija**
 - 7.2.1. Selekcija kriterijuma za procjenu
 - 7.2.2 Identifikacija i procjena efekata
 - 7.2.3 Značaj zaostalih negativnih efekata
- 7.3 Hidrologija i kvalitet površinske vode**
 - 7.3.1 Selekcija kriterijuma za procjenu
 - 7.3.2 Identifikacija i procjena efekata na okolinu
 - 7.3.3 Značaj zaostalih negativnih efekata
- 7.4 Kopneno okruženje/TLO**
 - 7.4.1 Selekcija kriterijuma za procjenu
 - 7.4.2 Identifikacija i procjena efekata
 - 7.4.3 Značaj zaostalih negativnih efekata
- 7.5 Vodna okolina**
 - 7.5.1 Selekcija kriterijuma za procjenu
 - 7.5.2 Identifikacija i procjena efekata
 - 7.5.3 Značaj zaostalih negativnih efekata
- 7.6 Radiološki uslovi**
 - 7.6.1 Selekcija kriterijuma za procjenu
 - 7.6.2 Identifikacija i procjena efekata
 - 7.6.3 Značaj zaostalih negativnih efekata
- 7.7 Kvalitet vazduha**
 - 7.7.1 Selekcija kriterijuma za procjenu
 - 7.7.2 Identifikacija i procjena efekata
 - 7.7.3 Značaj zaostalih negativnih efekata
- 7.8 Buka i vibracije**
 - 7.8.1 Selekcija kriterijuma za procjenu
 - 7.8.2 Identifikacija i procjena efekata
 - 7.8.3 Značaj zaostalih negativnih efekata
- 7.9 Socio-ekonomsko okruženje**
 - 7.9.1 Selekcija kriterijuma za procjenu
 - 7.9.2 Identifikacija i procjena efekata
 - 7.9.3 Značaj zaostalih negativnih efekata
- 7.10 Ljudsko zdravlje**
 - 7.10.1 Učinci na populaciju
 - 7.10.2 Učinci na cjelokupno zdravlje za lokalne stanovnike
 - 7.10.3 Učinci na cjelokupno zdravlje za sezonske korisnike
 - 7.10.4 Učinci na zdravlje radnika
 - 7.10.5 Značaj zaostalih negativnih efekata
- 7.11 Učinci okoline na projekat**
 - 7.11.1 Seizmički događaji
 - 7.11.2 Obalna poplava
 - 7.11.3 Površinska poplava
 - 7.11.4 Grmljavinske oluje
 - 7.11.5 Munje
 - 7.11.6 Oluje
 - 7.11.7 Tornada
 - 7.11.8 Ledene oluje

7.12 Sumarni prikaz vjerovatnih efekata okoline na projekat

7.13 Primjena pristupa konzervativizma u procjeni

7.13.1 Primjena tradicionalnog znanja u procjeni

7.13.2 Hidrologija i kvalitet površinske vode

7.13.3 Kopneno okruženje/TLO

7.13.4 Vodna okolina

7.13.5 Zračenje i radioaktivnost

7.13.6 Kvalitet vazduha i nivo buke

7.13.7 Ljudsko zdravlje

8 NEISPRAVNOSTI, NESREĆE I ZLONAMJERNI ČINOVİ

8.1 Mogući inicirajući događaji

8.2 Radiološki kvarovi i nesreće

8.2.1 Radiološki kvarovi i nesreće tokom pripreme lokacije i izgradnje skladišta, u operativnoj fazi i fazi razgradnje

8.2.2 Radiološki kvarovi i nesreće u fazi napuštanja i kao rezultat dugotrajnog rada skladišta

8.2.3 Planovi za smanjenje rizika, nepredviđene situacije i hitne intervencije

8.3 Neradiološki kvarovi i nesreće

8.3.1 Pregled konvencionalnih kvarova i nesreća

8.3.2 Potencijalni efekti

8.3.3 Preventivne mjere, planovi za vanredne situacije i hitni postupci

8.4 Zlonamjerni čini

8.4.1 Potencijalni efekti

8.4.2 Posljedice zlobnih djela

8.4.3 Poređenje efekata zlobnih djela s neispravnošću i nesrećama

9 DUGOROČNA SIGURNOST SKLADIŠTENJA

9.1 Demonstracija dugoročne sigurnosti

9.1.1 Izbor scenarija procjene

9.1.2 Normalni scenario evolucije

9.1.3 Disruptivni ("šta ako") scenariji

9.2 Matematički modeli (prikaz korištenih)

9.2.1 Rezultati procjene i poređenje s kriterijumima prihvatanja

9.2.2 Rezultati uobičajenog scenarija evolucije

9.2.3 Rezultati ometajućih scenarija

9.2.4 Uticaji na neljudsku biotu i neradiološki uticaji

9.2.5 Implikacije na dizajn

9.2.6 Tradicionalna upotreba zemljišta i resursa

9.2.7 Neizvesnosti/neodređenosti (*uncertainties*)

9.3 Dodatni argumenti za sigurnost skladišta (safety case)

9.4 Zaključci

10 KUMULATIVNI EFEKTI

10.1 Metoda procjene kumulativnih efekata

10.2 Preostali štetni i korisni efekti projekta

10.3 Opis drugih projekata i aktivnosti u okruženju

10.3.1 Pregled projekata

- 10.3.2 Identifikacija projekata sa sličnim efektima
- 10.3.3 Identifikacija efekata koji se u vremenu preklapaju
- 10.3.4 Identifikacija efekata koji se prostorno preklapaju
- 10.3.5 Sažetak efekata koji se preklapaju u vrsti efekta, vremena i prostora

10.4 Procjena kumulativnih efekata

- 10.4.1 Količina i protok površinske vode
- 10.4.2 Kopneno okruženje
- 10.4.3 Vodna okolina
- 10.4.4 Kvalitet vazduha
- 10.4.5 Nivo buke
- 10.4.6 Zračenje i radioaktivnost

10.5 Značaj kumulativnih efekata

10.6 Sumarna procjena kumulativnih efekata

11 KAPACITETI OBNOVLJIVIH RESURSA

11.1 Resursi površinskih voda

11.2 Geologija i resursi podzemnih voda

- 11.2.1 Podzemna voda
- 11.2.2 Resursi agregata stijena
- 11.2.3 Kvalitet tla

11.3 Vodeni resursi

11.4 Kopneni resursi

11.5 Socio-ekonomski resursi

12 PROGRAM PRAĆENJA STANJA PO IZVOĐENJU PROJEKTA SKLADIŠTA

- 12.1 Svrha programa praćenja
- 12.2 Početni opseg programa praćenja
- 12.3 Uslovi za obnavljanje operativne dozvole

13 ZAKLJUČCI PROCJENE STUDIJE UTICAJA NA ŽIVOTNU SREDINU

14 REFERENCE

15 POPIS AKRONIMA, JEDINICA I POJMOVA

- 15.1 Akronimi
- 15.2 Jedinice
- 15.3 Rječnik

DODACI:

DODATAK A: PROCJENA ZDRAVLJA LJUDI

A1. UVOD

A2. Opis postojećeg okruženja

A3. Identifikacija i procjena efekata na životnu sredinu

A4. Značaj zaostalih negativnih efekata

A5. Preliminarni programi praćenja

A6. Zaključak

A7. REFERENCE

DODATAK B: UČESTVOVANJE JAVNOSTI

B1. Komunikacijski planovi

B2. Komunikacijski i konsultacijski materijali relevantni za zaštitu životne sredine

B3. Nezavisna studija procjene

B4. Izvještaji otvorenih informacija o projektu

B5. Povezani medijski izvještaji

B6. Sastanci sa nevladinim organizacijama (NVO)

B7. Sastanci sa zaposlenicima nuklearne i energetske industrije,

B8. Bilješke o sastancima – uzorci zapisnika sa sastanaka

B9. Skladište: upiti i odgovori na javnim raspravama

DODATAK C: POSTOJEĆI PROPISI I LEGISLATIVA

BOSNIA AND HERZEGOVINA
MINISTRY OF FOREIGN TRADE AND
ECONOMIC RELATIONS

Broj: 10-3-ŠO-PPV-2323
Sarajevo, 27.04.2023. godine

REPUBLIKA HRVATSKA
Ministarstvo gospodarstva
i održivog razvoja
Ministar Davor Filipović

PREDMET: Nota broj 378/2023 od 24.02.2023. godine zaprimljena od Ambasade Republike Hrvatske u Bosni i Hercegovini – postupak određivanja sadržaja studije o uticaju na životnu sredinu zbrinjavanja radioaktivnog otpada na lokaciji Čerkezovac na Trgovskoj gori, Opština Dvor, Sisačko-moslavačka županija, Odgovor na Notifikaciju - *dostavlja se;*

Poštovani ministre Filipoviću,

Povodom Vaše notifikacije od 6. februara 2023. godine („Notifikacija“), a u skladu sa Vašim dopisom od 23. marta 2023. godine, koji je zaprimljen u Ministarstvu za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju Republike Srpske (kao kontakt tačke za Espoo konvenciju) dana 20. aprila 2023. godine, Bosna i Hercegovina Vam, ovim putem, dostavlja dopunu svog odgovora od 28. marta 2023. godine („Odgovor“), te ističe i dodatne prigovore na Notifikaciju na osnovu primjedbi organa i institucija koji su naknadno prispjeli.

Prije svega, zahvaljujemo se na razumijevanju i prihvatanju produženja roka za davanje dodatnih primjedbi, iako smo o tome obaviješteni nakon isteka inicijalno datog roka. Suvišno je reći da u Bosni i Hercegovini postoji izuzetno veliko interesovanje za ovu temu ne samo na svim nivoima vlastima, već i od strane opšte i stručne javnosti, kao i niza nevladinih organizacija. Iako je kroz odgovor od 28. marta 2023. godine, kao i ovu dopunu odgovora, dobar dio takvih subjekata dao svoje komentare, određen broj njih to nije uspio ili je od toga odustao smatrajući da u okviru inicijalno zadatog roka to neće uspjeti. Između ostalog, iz sektora nevladinih organizacija za zaštitu životne sredine je naročito skrenuta pažnja „da je rok bio prekratak što je veći broj organizacija i građana spriječilo da steknu sveobuhvatan uvid, te daju svoje komentare također“.

U svakom slučaju, shodno datom produženju, Bosna i Hercegovina u ovom dopisu ističe: (i) dodatne primjedbe na proces notifikacije; (ii) dodatne opšte primjedbe; i (iii) dodatne pojedinačne primjedbe u vezi sa poslatim Sadržajem planirane studije uticaja.

(i) Dodatne primjedbe na proces notifikacije

Prije svega, skrenuli bismo pažnju na konstataciju iz Vaše Notifikacije, ali i naknadnog dopisa, da se dostave „eventualni zahtjevi odnosno ključna okolinska pitanja koja bi bila razmotrena u studiji“. Kao što je to evidentno iz našeg Odgovora, najveći dio već dostavljenih komentara i primjedbi se odnosi na neadekvatno, nestručno i neutemeljeno pripremljen Zahtjev za izdavanje upute o sadržaju „Studije o uticaju na okoliš za zahtvat Centar za zbrinjavanje radioaktivnog otpada“. Dakle, sadržaj Zahtjeva je nestručno i neargumentovano pripremljen i ne sadrži potrebne podatke na osnovu kojih bi se kao pogođena strana adekvatno izjasnila o eventualnom sadržaju Studije. Nastavljanje postupka izrade Studije uticaja, bez prethodno izvršene ispravke i dopune teksta navedenog Zahtjeva prema već dostavljenim primjedbama institucija iz Bosne i Hercegovine bi predstavljalo grubo kršenje čl. 3. Espoo konvencije, kojim je propisano šta obavještenje treba da sadrži. Sadržajno korigovan i upotpunjen Zahtjev za izdavanje upute o sadržaju Studije bi zatim trebalo dostaviti institucijama Bosne i Hercegovine sa razumnim rokom za izjašnjenje. Drugim riječima, kompletan tekst Zahtjeva za izdavanje upute o sadržaju studije uticaja je trenutno neprihvatljiv da bi se na bazi istog utvrdio obim studije uticaja.

Osim toga, ističemo i da je neosnovano pozivanje Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja Republike Hrvatske na član 5. Espoo konvencije u svom dopisu od 23. marta 2023. godine, imajući u vidu da se još uvijek nisu ispunili uslovi niti okončala faza iz člana 3. navedene konvencije.

(ii) Dodatne opšte primjedbe

Poslije analize priloženih naknadno pristiglih primjedbi relevantnih organa i institucija iz Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina iznosi i sljedeće opšte prijedloge, nedostatke, primjedbe i komentare.

Prije svega, treba imati u vidu da građani Novog Grada, kao ni Bosne i Hercegovine nisu koristili električnu energiju iz nuklearne elektrane Krško, a Bosna i Hercegovina nije imala ekonomske, energetske niti druge dobiti od navedene elektrane. U skladu s tim, neprihvatljivo da Bosna i Hercegovina snosi nametnute rizike koje sa sobom nosi radioaktivni otpad. Važno je dodati da je dato područje naročito osjetljivo imajući u vidu da je proglašen Park prirode Una na teritoriji opština Novi Grad, Kozarska Dubica, Krupa na Uni i Kostajnica. Uz to, rijeka Una u svom gornjem toku je Nacionalni park Bosne i Hercegovine, dok je srednji tok na području Bosanske Krupe u proceduri proglašenja zaštićenog područja.

Pri tom, Novi Grad, kao najpogođenija opština, već sada trpi gubitke ekonomske i socijalne prirode, te se na izuzetno ozbiljan način ugrožava perspektiva ne samo održivog razvoja već o opstanka uopšte, od strane projekta čija se realizacija najavljuje od 1999. godine – koliko traje i protivljenje građana. Odabrana lokacija koja se nalazi u pograničnoj oblasti, uz zaštićena područja, u lokalnoj zajednici koja to ne prihvata, uz lokalne zajednice koje to ne prihvataju, uklinjena u teritoriju Bosne i Hercegovine, na lokaciji gdje bi se u okviru

akcidenta većina negativnih uticaja odnosila na Bosnu i Hercegovinu, predstavlja neprihvatljivu prijetnju. Povrh toga, u oktobru 2019. godine Opštinsko vijeće Dvora je jednoglasno usvojilo zaključak kojim se potvrđuje protivljenje odlaganju radioaktivnog otpada na području ove opštine što je sve jasna potvrda da se ne samo građani Bosne i Hercegovine, već i hrvatski državljani zahvaćenog područja protive ovom projektu.

S obzirom na brojne i očigledne pokazatelje neadekvatnosti lokacije za planirano skladište, javlja se opravdana sumnja da su razlozi odabira predmetne lokacije čisto političke prirode, sa izraženim demografsko-etničkim kriterijumima, budući da je sa obje strane granice u najpogođenijem području potencijalnog uticaja skladišta većinski srpsko stanovništvo.

Napominjemo i da se izgradnja skladišta radioaktivnog otpada sa pretežnim prekograničnim efektima protivi i politici odnosno regulativi EU kojom se zabranjuje transfer opasnog otpada iz država članica OECD-a u treće države. Iako se u predmetnoj situaciji ne radi o fizičkom transferu samog otpada na teritoriju BiH kao treće države – s obzirom na potencijalno polje uticaja radioaktivnog otpada, te njegovu specifičnu pograničnu lokaciju – efekat izgradnje datog skladišta jeste upravo transfer negativnih uticaja. Samim tim, smatramo da se takvo postupanje protivi i načelima navedene regulative.

Treba ponovo napomenuti da Republika Hrvatska mora obratiti posebnu pažnju na Zajedničku konvenciju o sigurnosti zbrinjavanja istrošenog nuklearnog goriva i sigurnosti zbrinjavanja radioaktivnog otpada, kao i njene ciljeve – te da je neophodno revidirati Zahtjev odnosno Sadržaj studije shodno tome.

(iii) Dodatne pojedinačne primjedbe

Osim dodatnih opštih komentara, Bosna i Hercegovina takođe iznosi i dodatne pojedinačne komentare, prijedloge i primjedbe, i to u formi izmjena i dopuna Priloga 1. Odgovora Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH od 28. marta 2023. godine.

S obzirom na prethodno navedena vremenska ograničenja, Ekspertski tim BiH je takođe naknadno utvrdio da postoje i određene greške tehničko-terminološke prirode koje postoje u navedenom Prilogu 1, te ih ovim putem takođe koriguje.

Stoga, BiH ovim putem dostavlja korigovani Prilog 1. Odgovora, i to u prečišćenoj verziji, kao i u verziji sa označenim izmjenama i dopunama, radi lakšeg praćenja.

Radi izbjegavanja sumnje, Bosna i Hercegovina u cjelosti ostaje pri svim svojim ranije iznijetim stavovima, primjedbama i prijedlozima, te se ovaj dopis ne može smatrati kao bilo kakvo priznanje, ograničenje ili odricanje od bilo kog argumenta ili prava Bosne i Hercegovine u vezi sa predmetnom situacijom.

Na osnovu svega gore navedenog, još jednom ukazujemo na potrebu da Republika Hrvatska izvrši korekcije Zahtjeva za izdavanje upute o sadržaju „Studije o utjecaju na okoliš za zahvat Centar za zbrinjavanje radioaktivnog otpada“ prema dostavljenim primjedbama iz BiH, uključujući i korekciju ispravnog naziva zahvata u skladu sa Aneksom 1. (tačka 3) Espoo konvencije.

Takode Vas molimo da se u što kraćem roku izjasnite i o drugim prijedlozima i zahtjevima BiH, a naročito u pogledu dostavljanja nedostajuće dokumentacije i formiranja zajedničkog tima.

Primite, gospodine ministre, izraze mog iskrenog poštovanja.

MINISTAR
Staza Kosarac

Prilozi: kao u tekstu:

1. Pojedinačne primjedbe na Zahtjev za izdavanje uputstva o sadržaju studije o uticaju na životnu sredinu za Zahvat: Centar za zbrinjavanje radioaktivnog otpada (prečišćena verzija i verzija za označenim promjenama od 27. aprila 2023. godine);

Dostaviti:

- Naslovu;

- a/a.

PRILOG 1

POJEDINAČNE PRIMJEDBE

na Zahtjev za izdavanje uputstva o sadržaju studije o uticaju na životnu sredinu za Zahvat: Centar za zbrinjavanje radioaktivnog otpada

Poslije analize dokumenta Zahtjev za izdavanje uputstva o sadržaju studije o utjecaju na životnu sredinu za Zahvat: Centar za zbrinjavanje radioaktivnog otpada, ekspertski tim Bosne i Hercegovine je, uz učešće drugih relevantnih organa i institucija iz Bosne i Hercegovine, primijetio te iznosi sljedeće nedostatke, primjedbe i komentare:

1. Dokument po svojoj strukturi ima elemente ekološke studije, ali su ključni nedostatak nepotpune radiološke informacije o otpadu koji se namjerava skladištiti na lokaciji Čerkezovac, Trgovska gora. Ekološka studija uticaja na životnu sredinu nema smisla bez tih podataka.
2. Uvidom u organizacionu šemu organizacije koja je autor Sadržaja upitan je nedostatak zasebne organizacione jedinice za pitanja radijacijske sigurnosti, upravljanja opasnim otpadom ili slične službe. Povrh toga, prema zvaničnoj internet prezentaciji, laboratorija autora Sadržaja, uprkos drugim akreditacijama, nema akreditovane metode za ispitivanje radijacijskog zračenja. Ovo su pokazatelji koji podižu ozbiljnu sumnju u pogledu referentnih i stručnih kompetencija institucije za rad autora Studije u vrlo kompleksnoj oblasti zbrinjavanja radioaktivnog otpada.

3. Na stranici broj 2 predmetnog Sadržaja se navodi:

„Sukladno Prilogu I. Uredbe o procjeni utjecaja zahvata na okoliš (NN 61/14, 3/17), zahvat spada pod točku 7. Postrojenja za:
- proizvodnju ili obogaćivanje nuklearnog goriva
- obradu istrošenog nuklearnog goriva ili visokoradioaktivnog otpada
- za konačno odlaganje istrošenog nuklearnog goriva
- za konačno odlaganje radioaktivnog otpada
- za skladištenje (planirani rok skladištenja duži od 10 godina) istrošenog nuklearnog goriva ili radioaktivnog otpada na lokaciji izvan mjesta proizvodnje“.

Naprijed navedeno ostavlja dojam da je zakonska podloga zakonodavca u Republici Hrvatskoj takva da se po klasifikaciji predmetno skladište može koristiti ne samo za skladištenje RAO nego i za čitav drugi niz aktivnosti koje mogu potencijalno biti znatno opasnije od samog skladištenja (naravno, pod uslovom da se skladištenje RAO odvija u adekvatnom prostoru, pod kontrolisanim uslovima u najmanje štetnom geološkom, geografskom, prirodnom i društvenom ambijentu gledano sa aspekta uticaja RAO na zdravlje ljudi i životnu sredinu, u bližem i daljem okruženju skladišta RAO). Iako razumijemo da je prema Sadržaju planirana samo posljednja od gore citiranih tačaka, ipak smatramo da je neophodno pojasniti na nesumnjiv način da je jedina vrsta nuklearnog objekta koja se razmatra na datoj lokaciji isključivo opisano skladište IRAO i II, te da se bilo koji drugi nuklearni objekti (a naročito kasnija odlagališta) neće opšte uzimati u obzir kao opcija na istom području.

- 2.4. U Poglavlju 2.1.5. na strani 6, ponavlja se navod da „odlagalište nije predmet ovog zahvata“. Doduše, u tekstu iznad je navedeno da je „polovina pogonskog NSRAO

proizvedena do 2023. godine i biće smještena u 2.450 RCC betonskih spremnika“. Naravno, nema podatka o kojoj se masi/količini tog otpada radi? Da li se tu govori o navedenih 15 tona? Nadalje, navedeno je „pogonski NSRAO koji će se proizvesti od 2024. godine do kraja pogonskog vijeka NE Krško i dekomisijski NSRAO NE Krško će se početi preuzimati 2050. godine i neće ići u skladište nego u odlagalište, koje će do tada biti izgrađeno.“ Gdje je planirano mjesto za ove namjene, ako se već iz ovih podataka može zaključiti da se radi o odlagalištu? Projekat koji nije planiran na predmetnoj lokaciji ili neće biti izgrađen na lokaciji Čerkezovac ne treba se navoditi kao pretpostavka o kojoj će se naknadno govoriti. Šta znači konstatacija da se lokacija odlagališta za II, IRAO i NSRAO treba tek odrediti? Da li to znači da će se odloženi otpad u kasarni Čerkezovac izmjestiti nakon 2050. godine?

- 3.5. Na stranici 9 istog poglavlja navedeno je da kompleks Čerkezovac već posjeduje dva vodospremnika, te ako se pokaže nedostatnim biće ih nužno povećati. Potrebno je definisati o kakvim se vodospremnikima radi, za koje namjene i kada će se znati da li su dovoljni ili ih treba povećati. Takođe, neophodno je dodati podatke o tome za koje svrhe se koristi voda iz vodospremnika i gdje je krajnji recipijent vode iz vodospremnika?
- 4.6. U istom poglavlju navedeno je: “za slučaj da specifikacija betonskog spremnika sa kondicionisanim NSRAO ne zadovoljava WAC kriterijume ...predviđen je dio u skladištu gdje će se takav spremnik uskladištiti... do povrata u postrojenje za obradu i kondicionisanje“. Postavlja se pitanje da li se takav otpad može dovesti iz NE Krško i da li se isti tako lako može vratiti na kondicionisanje? Kako se neprovjerena ambalaža (spremnik) može sprovesti vozilom i preko teritorije Republike Hrvatske, a posebno saobraćajnicom u neposrednoj blizini rijeke Une, neposrednoj blizini Novog Grada i teritorije Bosne i Hercegovine? Neprihvatljiv je nedostatak opisa karakteristika dijela skladišta na koji se doveze nepouzdan spremnik.
- 5.7. U poglavlju 2.1.5.1. - Dugoročno skladište se tvrdi da se zaštita od zračenja sprovodi sistemom inženjerskih barijera a odmah potom se iznosi tvrdnja da je potpuna zaštita ostvarena skladišnim spremnikom koji zadovoljava uslove transporta stoga što ima brzinu doze zračenja manju od 0.1mSv/h na udaljenosti od 1 m, odnosno 2 mSv/h na kontaktu. Potom se navodi da se time zadovoljavaju kriterijumi za prihvata otpada WAC te specifikacija paketa otpada *Waste Package Specification WPS*.

Ova tvrdnja o potpunoj zaštiti od zračenja je potpuno netačna jer brzina doze pojedinačnog betonskog spremnika koja se odnosi na transport i prihvata u zgradu skladišta se ne može koristiti kao jedini osnov za zaštitu od zračenja od doze zračenja u skladištu gdje se namjerava odlagati 2450 betonskih spremnika. Pomenuta specifikacija otpada WPS, mora sadržavati detaljnu informaciju o radionuklidima u svakom pojedinačnom paketu, specifičnu aktivnost otpadnog materijala koji se skladišti kao i hemijske i fizičke karakteristika otpada u betonskom spremniku. Tek po imanju informacije o inventaru radionuklida, hemijskih i fizičkih karakteristika otpada se može razmatrati uticaj ionizirajućeg zračenja u skladištu u normalnom radom režimu, u režimu incidenata, u slučaju kvarova, nesreće i zlonamjernih činova.

Imanje potpune informacije o karakteristikama otpadnog materijala (radiološko, hemijsko, fizičko) omogućava sprovođenje studija za zaštitu životne sredine za npr.

zaštitu od zračenja u okolini odnosno atmosferi, tlu, površinskim i podzemnim vodama, flori i fauni i osnovnom zdravlju ljudi, angažovanim radnicima i stanovništvu u okolini.

U kompletnom priloženom dokumentu nema niti jedan podatak potreban za sprovođenje studije uticaja na životnu sredinu.

- 6.8. U poglavlju 2.1.5.1. se navodi da je treća inženjerska barijera zid za zaštitu od zračenja prema dijelu istovara betonskih spremnika, fasadni zid skladišne građevine i nepropusna podna ploča. Interesantno da se ne pominje krov skladišta koji bi trebao da spriječi efekat "sky shine" u životnu sredinu. Navodi se da je podna površina skladišta 6330 m² ali se ne objašnjava da li je u pitanju jedna kontinualna podna ploča ili se vrši spajanje više podnih ploča što automatski povlači pitanje nepropusnosti.
- 7.9. Skladištenje otpada je aktivna operacija za razliku od odlagališta. To podrazumijeva postojanje električnih instalacija za osvjtljenje i sve pomoćne sisteme, sistem protivpožarne zaštite, sistem drenaze ispod podne ploče, sabimu jamu za prikupljanje vode ili eventualnog izliva iz betonskih spremnika za slučaj incidenata, aktivan sistem ventilacije da bi se obezbijedilo prečišćavanje atmosfere, odnosno minimalna doza za radnike koji vrše redovni obilazak betonskih spremnika ili redovne inspekcije integriteta betonskih spremnika koje se moraju sprovesti mnogo češće nego jednom u 5 ili 10 godina kako se navodi dalje u dokumentu.
- 8.10. Dokument navodi da se radiološki monitoring sprovodi za praćenje brzine doze unutar i u neposrednoj blizini skladišta i preko stanica u široj životnoj sredini. To je potrebno, ali je također potrebno uspostavljanje mjernih stanica (bunara) za praćenje migracije radionuklida u podzemne vode i umicanje u akvifer. Redovito uzorkovanje tla, flore, faune, je pomenuto.
- 9.11. U poglavlju 2.1.5.1.1. na strani 10, navedeno je "za potrebe vanrednih događaja osigurano je sedam evakuacijskih izlaza iz skladišnog prostora". O kakvim incidentnim situacijama se radi i šta se dešava sa neposrednim okruženjem skladišta u takvim uslovima? Ko obavještava stanovništvo na teritoriji Bosne i Hercegovine o incidentnim situacijama?
- 10.12. U poglavlju 2.1.5.1.1. Pogon dugoročnog skladišta se navodi da se pri prijemu vrši provjera dokumentacije WPS, provjera brzine doze na kontaktu ili odstojanju od 1 m, a ne pominje se provjera površinske kontaminacije što je ozbiljan propust. Potom se navodi da se očekuje prijem oko 40 spremnika u 24 sata u periodu kampanje što daje indicaciju da sve provjere i pozicioniranje pojedinačnog spremnika traju oko 36 minute/spremnik. To je primjer ili fantastične efikasnosti ostvarive u mašti autora dokumenta ili je indicacija o (nedostatku) solidnosti i kvalitetu predviđenih provjera pri prijemu.
- 11.13. ~~Zatim, na stranici 11 se navodi razgradnja dugoročnog skladišta NSRAO, predviđena do 2061. godine. Šta znači i odakle je preuzeta ova premissa da skladištenje izuzetno opasnog otpada traje 40 godina? Nameće se i pitanje da li je ovo praksa koja se već primjenjuje u Evropi ili u svijetu? Sa kojim projektom u Evropi ili svijetu je moguće izvršiti poređenje da bi se stekao utisak o sigurnom odlaganju izuzetno opasnog~~

radioaktivnog otpada? U dijelu koji govori o centralnom skladištu za IRAO (institucionalni radioaktivni otpad) i II (istrošeni izvori) se opet navodi da mogu biti neusklađeni sa kriterijumima prihvata i da se u centralnom skladištu može izvršiti prepakiranje ili privremeno skladištenje do preuzimanja od strane ovlaštene institucije. Nedostaju informacije o tome o kakvoj se sigurnosti skladišta radi i kako je moguće izvršiti transport ovakvog otpada saobraćajnicom u neposrednoj blizini rijeke Une i neposrednoj blizini granice sa Bosnom i Hercegovinom što je neprihvatljivo. Takođe, nedostaju podaci o kakvoj vrsti odlagališta skladišta se radi ako se u tekstu navodi da je to građevina bez stalno zaposlenih? Nadalje, navedeno je "ukoliko proračun pokaže da pasivnim mjerama nije moguće osigurati minimalne mikroklimatske uslove (misli se na ventilaciju), moguće je u sklopu daljne projektne dokumentacije planirati ugradnja ... umjetne ventilacije". Ovakav pristup bez detaljnog obrazloženja o tako krucijalnom dijelu projekta je neprihvatljiv i neprimjeren ovoj vrsti projekta te se zahtjeva detaljniji pristup definisanju navedenih sistema i detaljniji pristup izvorima i informacijama o tome na bazi koje stručne/projektne podloge je uopšte urađen tekst u dostavljenom dokumentu.

+2.14. Na stranici 19 Zahtjeva se daje opis saobraćajne infrastrukture. Imajući u vidu da je granica sa Bosnom i Hercegovinom u neposrednoj blizini kao i vodotok rijeke Une, u dokumentu uopšte nema podataka o položaju saobraćajnice u odnosu na ova dva parametra. Podsjećamo da se sa teritorije BiH jasno vide vozila koja i sada saobraćaju prema opisanoj lokaciji. S tim u vezi, podaci koji su dati u opisu postojeće saobraćajnice, "nove prometnice", konfiguracije terena za koji se i u dokumentu navodi da je težak i da se mora osigurati znakovima upozorenja i sl., su neprihvatljivi i moraju biti detaljno opisani sa stručnim i svim podacima ove saobraćajnice u odnosu na rijeku Unu. Podsjećamo da se ova saobraćajnica planira za prevoz izuzetno opasnogradioaktivnog otpada, da se eventualnim udesima radioaktivni otpad može prosuti na predmetnom terenu i završiti u rijeci Uni. Dokument ne sadrži, niti su opisani sigurnosni sistemi transporta ove vrste otpada od mjesta nastanka do lokacije Čerkezovac. U nastavku teksta o prometnicama se navode rigole i odvodnja sa saobraćajnica ka krajnjem recipijentu, koja već postoji ili će biti izgrađena na novim dionicama trase puta. Pretpostavka je da je u sadašnjim uslovima krajnji recipient obližnji površinski vodotok. Ovakav princip odvodnje može biti prihvatljiv za saobraćajnicu koja ne služi za transport radioaktivnog otpada, na kojoj se može desiti incidentna situacija ili havarija. Nadalje, na stranici 21 dokumenta se navodi: "zbog odvijanja teškog teretnog prometa na pristupnoj cesti ne preporuča se koristiti konkavni i konveksni radijus manji od $R=400m$ " i sa tim navodom se završava opis saobraćajnica prema lokaciji ili od lokacije, bez podataka o udaljenosti od granice sa BiH, rijeke Une i detaljne i jasne dispozicije otpadnih voda koje mogu biti opterećene veoma opasnim materijama u slučaju bilo kakve vrste incidenta u saobraćaju. Ovakav nepažljiv pristup je neprihvatljiv i mora se mnogo preciznije definisati.

+3.15. U Poglavlju 2.1.5.6. na stranici 22, ponovo se navodi sistem za odvodnju kontaminirane tekućine, ali bez opisa porijekla tekućine i konačnom tretmanu kontaminirane tekućine iz sabirne jame.

- ~~14~~.16. U Poglavlju 2.1.5.8. na stranici 22, u dijelu: „Sustav radiološkog monitoringa“ navedeno je šta predviđa sistem radiološkog monitoringa. S tim u vezi, navedene su postaje za mjerenje brzine doze u širem okolišu namijenjenih zaštiti okolnog stanovništva (prsten od 8 uređaja). Na ovaj način se ipak pretpostavlja da uticaja na životnu sredinu i zdravlje ljudi može biti, ali u opisu uopšte nema podataka koji je intenzitet i učestalost takvih emisija, gdje se postavljaju uređaji, da li stanovništvo na teritoriji BiH bilo obaviješteno i na koji način i kakve bi uopšte mogle biti posljedice po zdravlje ljudi na teritoriji BiH. Ukoliko se radi monitoring za teritoriju Hrvatske, onda se u istom obimu i sadržaju, tj. po istom principu treba provesti monitoring i za pogođena područja u BiH.
- ~~15~~.17. Na stranici 24 navedeno je šta čini sistem tehničke zaštite, ali bez bilo kakvog opisa o kakvom sistemu se radi i na koji obuhvat teritorije se odnosi.
- ~~16~~.18. Na stranici 24 dokumenta data je skica skladišta prema predloženom idejnom projektu. Iz te ilustracije je očigledno da projektant nije razumio da je skladište aktivna a ne pasivna operacija. Sasvim je jasno iz priložene skice da ne postoji pristup individualnim spremnicima, odnosno da redovna vizuelna inspekcija nije moguća. Način skladištenja bi bio više u skladu sa principom odlagališta u kome se spremnici tijesno pakuju pa potom izoluju od spoljašnjih uticaja, što daje degradaciju spremnika. U skladištu koje je otvoreno za promjene vlage, temperature, često i ulaz snijega kroz otvore aktivne ili pasivne ventilacije, samim time i za kondenzaciju degradacija spremnika se znatno ubrzava. Stoga se i vrše česte inspekcije pojedinačnih spremnika. U predloženom konceptu je gotovo nemoguće izvaditi betonski spremnik iz drugog reda (po visini) u sredini skladišta. Takav poduhvat bi zahtijevao pomjeranje i privremeno skladištenje niza drugih spremnika.
- ~~17~~.19. U poglavlju 2.1.5.6. se govori o opremi i sistemima za skladište NSRAO sa NE Krško, što je već komentarisano.
- ~~18~~.20. Na str. 26, tačka 2.2.1. je naveden je tabelarni prikaz vrsta NSRAO u NE Krško. Iz tabele je jasno da postoje i vrste NSRAO koje nisu u čvrstom stanju. S tim u vezi, na kraju stranice je navedeno da će se broj paketa svake vrste otpada definisati u reviziji studije o podjeli i preuzimanju NSRAO iz NE Krško u skladu sa predloženim praktičnim pristupu podjele. Navedeno podrazumjeva da se u vrijeme pripreme ovog Zahtjeva nije raspolagalo sa podacima i vrstama NSRAO koje će Hrvatska odlagati na lokaciji Čerkezovac, a s tim u vezi i količine koje su izražene u stručnim jedinicama Si – Sistema ne znače ništa široj javnosti. Jasno je da su u vrstama otpada (barem po opisu) ne nalazi samo čvrsti otpad jer isti sadrži i rezervoarske taloge, jonske smole i sl. što je zahtijevalo barem detaljniji opis na jeziku razumljivom za širu javnost koja ima opravdan strah od realizacije ovog projekta u neposrednoj blizini svoje imovine. Podatak da će za hrvatsku polovinu otpada nastalog do 2023. godine trebati 1025 – 1300 spremnika ne znači ništa ako nema preciznih podataka, jer se iz teksta vidi da će se za pojedine vrste otpada tek raditi karakterizacija i u zavisnosti od rezultata, odlučiće se o optimalnom načinu obrade. Zaključuje se da je ovaj zahtjev rađen na bazi pretpostavki i bez tačnih i preciznih podataka, potrebnih radi upoznavanja stanovništva na teritoriji BiH o rizicima aktivnosti i posljedica po životnu sredinu i zdravlje stanovništva. Kada

je riječ o inventaru IRAO ~~II~~ II to je bar potvrđeno da se radi o grubim i preliminarnim podacima (jedinica mjere m^3), dok za NSRAO nema takve konstatacije. Imajući u vidu o kakvom se otpadu radi, ovi podaci su neprihvatljivi.

~~19.21.~~ U poglavlju 2.2.1. se u tabeli 2.2-1. daje popis 6 vrsta NSRAO u NE Krško. Tu, međutim, nema potrebnog inventara radionuklida za pojedinu vrstu NSRAO, odnosno hemijsko-fizičkih osobina po obradi i kondicionisanju istih.

Bilo bi za očekivati da se u dokumentu da pregled raspona aktivnosti radiološki relevantnih radionuklida u svim pojedinim vrstama radioaktivnog otpada. Donja tabela daje primjer aktivnosti za iono-izmenjivačke smole i talog evaporatora, odnosno za vrste označene sa 1. EC i 2. SIR kao što su definisane u tabeli 2.2-1. To bi bile minimalna i maksimalne aktivnosti prije kondicionisanja i pakovanja u betonske spremnike.

Radionuclide	Half-life [a]	min. spec. act. [Bq/g]	geom. mean act. [Bq/g]	max. spec. act. [Bq/g]
Co-60	5.3	2	200	$1 \cdot 10^4$
Cs-137	30	40	7,000	$9 \cdot 10^4$
Ni-59	$7.6 \cdot 10^4$	0.02	4	90
Ni-63	100.6	2	200	6.000
Sr-90	28.8	0.2	10	$1 \cdot 10^4$
Nb-94	$2 \cdot 10^4$	0.007	0.3	60
Tc-99	$2.1 \cdot 10^5$	0.03	5	40
Pu-238	87.7	$3 \cdot 10^{-4}$	0.01	4
Pu-239/240	$2.4 \cdot 10^4$ / 6,600	$2 \cdot 10^{-4}$	0.01	2
Pu-241	14,3	$2 \cdot 10^{-3}$	0.1	5

Tek pošto su poznati podaci za svaku pojedinačnu vrstu otpada iz NE Krško, izveštaji o karakterizaciji i mjerenjima pojedinačnih radionuklida, direktnim mjerenjima, radiohemijskim analizama i uspostavljanjem vektora radionuklida se može pristupiti preliminarnim sigurnosnim analizama koje je potrebno imati prije nego što se završi rad na Studiji za zaštitu životne sredine. Svaki drugi pristup ne može rezultovati relevantnom studijom zaštite životne sredine.

~~20.22.~~ Na stranici 31 se ponovo navodi da se kriterijumi za skladištenje IRAO ~~II~~ II tek trebaju odrediti i da ova vrsta otpada mora zadovoljiti uslove za transport, a preuzimanje i prihvata u Centralno skladište je sadržano u dokumentu, koji nije uvršten u podloge na osnovu kojih je pripreman zahtjev i iz istog nisu uopšte navedeni bilo kakvi kriterijumi neophodni za preuzimanje i prihvata. Sav ostali tekst do 35. stranice daje citate iz postojećih propisa bez adekvatno opisanih procedura za vrste otpada koje se planiraju ~~odlagati~~ skladištiti na lokalitetu Čerkezovac. Dakle, prepisani su samo literaturni podaci

koji mogu biti izvor podataka, ali se isti nisu uporedili u odnosu na uslove za odlaganje NSRAO, IRAO i II.

- 24.23. Tabela 2.2-4. daje osnovne tehničke podatke betonskih spremnika a tabela 2.2-5. njihovu specifikaciju. Očito je da su dati zahtjevi za prikupljanje ponuda za betonske spremnike, jer se u dokumentu tvrdi da će detaljni podaci o istim biti poznati tek poslije sprovedenog postupka javne nabavke i odabira proizvođača. Očito je da ovi podaci nisu u potpunosti relevantni za studiju zaštite životne sredine. Takođe se navodi da konačan broj spremnika nije poznat jer nije poznato gdje će se vršiti kondicionisanje i da li će biti maksimalno 2450 ili optimalno 1025-1300 betonskih spremnika. Postavlja se onda pitanje čemu služi ovaj dokument i kakav mu je značaj za studije zaštite životne sredine.
- 22.24. Unutar poglavlja 2.2.5 a na stranici 36 navodi se da će postojati paketi koji ne zadovoljavaju uslove skladištenja (odlaganja), a na više mjesta u dokumentu je navedeno da će se na lokaciju dovoziti otpad pripremljen za skladištenje. Ovi navodi su, prije svega površni i nisu temeljni niti približno zadovoljavajući, imajući u vidu značaj i potencijalne rizike koji su za njih vezani. Navodi se transport otpada nepripremljenog za odlaganje skladištenje, a zatim zbrinjavanje takvog otpada od strane ovlaštene institucije. Prije svega se može uočiti da nedostaje naznaka koja će institucija biti nadležna za ovo zbrinjavanje tog otpada. Nadalje, na stranici 36 se navodi da će se u studiji procijeniti količine vode za potrebe projekta. Ovo je neprihvatljivo. Unutar zahtjeva je nužno navesti osnovne i pomoćne sirovine, vodu, električnu energiju i sl., a ne prejudicirati izradu studije na bazi paušalnih podataka. Sljedeće značajno pitanje je odakle je planirano da se crpi voda za potrebe rada projekta i šta je krajnji recipijent. Napominjemo, da je predmetna lokacija izuzetno bogata vodotocima, a da je krajnji recipijent rijeka Una i dalje crnomorski sliv, što je neprihvatljivo i ugrožava i značajan broj stanovnika i nosi sa sobom velike rizike.
- 23.25. Što se tiče klimatskih promjena, nedostatak prethodnih studija je bio razlog da se nije vidio uticaj i mogući uticaj klimatskih promjena na područje Trgovske gore. Jasno je da područje Trgovske gore neće imati veliki uticaj na emisije GHG, međutim, područje jeste i biće mnogo više ranjivo na uticaje od klimatskih promjena. Ranjivost prostora od savremenih i mogućih uticaja klimatskih promjena treba da bude u fokusu u poglavlju koje se odnosi na klimatske promjene jer je Trgovske gora dosta ugroženo područje klimatskim promjenama. U Studiji treba naglasiti, između ostalog, da se trebaju očekivati rezultati oko modelovanih intenzivnih padavina koje mogu usloviti bujične poplave.
- 24.26. Na stranici 36 navedeno je da se "zaštita zraka od onečišćivanja uzrokovanih radioaktivnim tvarima uređuje posebnim propisom" i ne navodi da takav propis u Republici Hrvatskoj postoji. S tim u vezi, izrađivač zahtjeva (ovlašćenik) prelazi na odredbe Zakona o zaštiti zraka i podzakonske akte te navodi izvore onečišćenja koji nastaju radom ovakve vrste objekata. Paradoks je što se ovdje navode osnovni parametri kvaliteta vazduha od kojih se niti jedan ne odnosi na radioaktivne supstance. Ponovo se navodi da će se "radioaktivni otpad dopremiti sukladno WAC kriterijima, neće biti u tekućoj ili plinovitoj formi, biće kondicioniran..." što je kontradiktorno podacima u dokumentima na koje je i u ovom aktu ukazano. Upravo zadnji stav teksta na stranici

36 dokumenta ukazuje na kontradiktornosti podataka na kojoj je navedeno da: "U Centru nije predviđena obrada NSRAO, međutim, u prijemnoj građevini Središnjeg skladišta predviđen je prostor za rastavljanje i prepakivanje ...". Postavlja se pitanje, da li je rastavljanje fizički tretman? U daljem tekstu ponovo se pojavljuju navodi u vezi otpada koji ne zadovoljava kriterijume skladištenja, kao i prostor za skladištenje otpada koji ne zadovoljava kriterijume. Kako je moguće da se ovakav otpad (nepripremljen) doveze na lokaciju Čerkezovac i koji je krajnji način njegovog zbrinjavanja ili pripreme u skladu sa kriterijumima za skladištenje?

25.27. Na stranici 37 navedene su emisije otpadnih voda iz kojih jasno proizilazi sva manjkavost i nepotkrepljenost podataka dostavljenih u ovom zahtjevu odnosno dokumentu. Navedeni tretman otpadnih voda (odvod u krajnji recipijent, kolektor javne odvodnje i zbrinjavanje od strane neke ovlašćene kompanije) bi bio primjenjiv za određene proizvodne pogone koje u svom proizvodnom procesu nemaju opasne supstance, ali ne i za ovaj projekat. Pored toga, ponovo se navodi izrada određenih dokumenata u budućem periodu (Sigurnosna studija), što znači da je ovaj zahtjev rađen na bazi pretpostavki o emisijama u životnu sredinu, bez pouzdanih podataka koje bi ta studija, bar po nazivu, trebala da sadrži. Nadalje, u dijelu koji se odnosi na "gospodarenje otpadom", uopšte se ne navode podaci o kategorijama otpada niti zbrinjavanju istog, koji može biti kontaminiran ~~radionukleidima~~ ~~radioaktivnom~~ radioaktivnom. Kategorije navedene u tekstu mogu nastati u bilo kom postrojenju, što nije slučaj kada je u pitanju izgradnja skladišta radioaktivnog otpada.

26.28. Na str. 39 se ponovo nalaze navodi u vezi saobraćajnice za koju se kaže da rekonstrukcija nije dio ovog zahvata. Kako je moguće da se navede ova konstatacija, ako se zna da ista prolazi u neposrednoj blizini teritorije Bosne i Hercegovine i rijeke Une i ako se zna za koje namjene se planira ova saobraćajnica?

27.29. Na stranici 40 u najkraćim crtama je dat opis sanitarne i oborinske odvodnje pri čemu je ukazano da ne postoji sistem javne odvodnje, a trenutno se oborinska voda ispušta u "okoliš". Nadalje se govori da su u sklopu projektne dokumentacije analizirani tipovi nastanka oborinske odvodnje. Postavlja se pitanje, koja je to projektna dokumentacija, ako nije navedena u podlozi za izradu ovog zahtjeva, za koju se na početku dokumenta navodi da je korišćena kao idejno rješenje. Nadalje je navedeno da će ispuštanje vode u sistem javne odvodnje, koji trenutno ne postoji, biti regulisano u daljoj fazi izrade projektne dokumentacije. Ovo je nesumnjiv dokaz o paušalnosti i površnosti navoda za ovakav dokument i ovu vrstu projekta (zahvata). Na stranici 41 dokumenta, govori se o dokumentima koji će biti izrađeni u budućnosti (dalja faza izrade projektne dokumentacije, Sigurnosna studija). Ovi navodi su neprihvatljivi. Takođe, izuzetno neprihvatljiv i protivrječan je tekst koji opisuje sistem odvodnje sa zgrade dugoročnog skladišta NSRAO, za koji se kaže da se predviđa ispuštanje oborinske krovne odvodnje u lokalne brdske vodotoke. Takođe se predviđa "Ukoliko lokalne terenske prilike i okolišni uvjeti upućuju na drugačiji tip ispuštanja u okolni teren, projektom će biti predviđen sustav kontrolirane infiltracije koji će biti opremljen svom potrebnom opremom". Isti navod je dat i za oborinske vode pratećih prostorija skladišta. Nema sumnje da ovaj projekat ove vrste zahtijeva drugačiji tip ispuštanja, posebno ako se uzme u obzir da je krajnji recipijent rijeka Una ili neki drugi površinski

vodotok visoke vrijednosti kvaliteta vode. Izgradnja separatora za lake tekućine se predviđa u daljoj fazi izrade projektne dokumentacije, nakon izrade Studije uticaja na okoliš, te sigurnosne studije. Imajući taj navod u vidu, postavlja se pitanje, čemu dostavljeni dokument služi i koji je značaj Studija uticaja ako se navodi da će se precizni podaci za odvodnju kao i za sve ostale parametre razraditi u budućnosti, nakon izrade Studije. Ovakvi nedostaci se moraju izmijeniti i pravilno i pažljivo obraditi jer predstavljaju značajne rizike. Povrh toga, protivno je pozitivnim zakonskim propisima planirano rješenje koje se navodi, a kojim se predviđa da će se nakon obrade u separatoru, otpadne vode sa parkinga odvoditi u okolni teren te se i to rješenje mora izmijeniti.

28.30. Na stranicama 42 i 43 je navedena krajnje neprihvatljiva mogućnost ispuštanja otpadne vode iz Sistema za odvodnju potencijalno kontaminirane tekućine, potencijalno kontaminirane vode sa manipulativnih površina dugoročnog skladišta NSRAO i centralnog skladišta, u recipijent odnosno okoliš, kada ista zadovolji uslove ispuštanja u recipijent. Naravno, ovdje se navodi da će se to znati u daljoj fazi izrade projektne dokumentacije, nakon izrade Studije uticaja na životnu sredinu, te izrade sigurnosne studije. Ovakvi paušalni i neutemeljeni navodi nisu prihvatljivi i predstavljaju veliku potencijalnu opasnost za površinske vodotokove iz kojih se vodom za piće snabdijeva više jedinica lokalnih samouprava na teritoriji BiH. Na str. 44/45 Zahtjeva daje se opis situacije ako sigurnosna studija ukaže na kontaminaciju istih površina, uz ponovljene navode o spremniku i ispuštanje u okoliš i opet će se podaci znati nakon izrade sigurnosnih analiza i u sklopu idejnog projekta. Neprihvatljiva je činjenica da će se stanovništvo na teritoriji BiH držati u neizvjesnosti u neodređenom vremenskom periodu, jer se vodotok rijeke Une i nizvodni vodotokovi rijeke Une koriste za vodosnabdijevanje stanovništva i druge potrebe za normalan život.

29.31. Generalna primjedba na poglavlje o uticajima na segmente životne sredine je da je kvalitet pruženih podataka nedovoljan, a samim tim i neprimjeren za ovakvu vrstu projekta i da se ne smije dozvoliti da nadležni organ prihvati ovaj dokument kao pravno valjan za izradu Studije uticaja na životnu sredinu.

30.32. Sa početkom na stranici 48, dat je prikaz smještaja zahvata na katastarskim česticama. Slike su potpuno nejasne, neprecizne i povrh toga prikazane u takvoj razmjeri da nije moguće izvršiti identifikaciju bilo kakvih značajnih orijentira ili objekata na lokaciji, a posebno identifikovati katastarske čestice prema kojima bi se nedvosmisleno utvrdila udaljenost lokacije od granice sa teritorijom BiH, kao i najbližim stambenim objektima na tom području. Ovo je neprihvatljivo i očigledan je primjer da izrađivač zahtjeva nije pristupio izradi dokumenta na stručan način te se ovo mora ispraviti.

31.33. Na stranici 52, dat je apsolutno netačan podatak o udaljenosti od granice sa BiH. Nema podatka od koje tačke je računata ova udaljenost. U prethodnim postupcima, od strane BiH je u više navrata ukazivano o kojoj se udaljenosti od granice sa BiH i rijeke Une radi, tako da je BiH imala očekivanje da će se ti podaci na neki način uvrstiti ili iskoristiti u dokumentu, što bi podrazumijevalo da se u dokumentu naznače konkretne tačke i podaci iz kojeg mjesta je vršeno mjerenje razdaljine. Posebno se to odnosi na udaljenost od 5 km od opštine Novi Grad. Pored toga, posljedice izgradnje navedenog

projekta ne trpi samo opština Novi Grad tako da je neosnovan navod o broju stanovnika u Novom Gradu. Kao što je već isticano u ranijim postupcima, posljedice realizacije ovog projekta mogu da pogode oko 250.000 stanovnika, jer je očigledno da se lokacija nalazi na prostoru gdje je najveća koncentracija stanovništva na teritoriji susjedne države (za razliku od opštine Dvor). Upravo ovo je ključna odrednica o neprihvatljivosti lokacije za odlaganje radioaktivnog otpada na lokaciji Čerkezovac.

~~33.34.~~ Na stranici 56 je naveden podatak koji je očigledan dokaz paušalnosti odabira lokaliteta Čerkezovac za namjenu izgradnje odlagališta radioaktivnog otpada. U citatu iz Strategije prostornog razvoja Republike Hrvatske navode se podaci iz ranijeg perioda o odabiru lokaliteta te se tekst završava sa: "Programom je Trgovska gora, kao jedna od lokacija, utvrđena prostorom za izgradnju odlagališta nisko i srednje radioaktivnog otpada, uz uvjet provođenja detaljnih istraživanja u skladu sa međunarodnim standardima i sudjelovanjem javnosti te utvrđivanja postupaka koji će osigurati partnersku ulogu lokalne zajednice s jasnim uvidom u sve aspekte izgradnje i korišćenja tog objekta. Istraživanje i postupci kojima bi se pokazala konačna potvrda prihvatljivosti te lokacije za smještaj odlagališta nisko i srednje radioaktivnog otpada nisu sprovedeni".

U daljem tekstu se navodi citat iz Programa prostornog uređenja Republike Hrvatske, u kojem stoji: "Trgovska gora se, na temelju preliminarnih istraživanja, utvrđuje prostorom za izgradnju odlagališta. Na utvrđenom prostoru treba osigurati uvjete za daljnja istraživanja. Potrebna istraživanja treba nastaviti u skladu sa međunarodnim standardima i sudjelovanja javnosti. Isto tako treba utvrditi postupke koji će osigurati partnersku ulogu lokalne zajednice s jasnim uvidom u sve aspekte izgradnje i korišćenja tog objekta (nadzor nad sigurnošću, gospodarske koristi i ograničenja...)".

~~33.35.~~ Na stranici 58 je navedeno da je u Prostornom planu Sisačko-Moslavačke županije isključena mogućnost planiranja ~~odlagalištaskladišta~~ na Trgovskoj gori, kao ni u izmjenama i dopunama prostornog plana Sisačko-Moslavačke županije, u kojem je predmetni prostor rezervisan za objekte za potrebe odbrane te takvi objekti zasigurno nisu ~~predviđeni za odlagalište-skladište~~ radioaktivnog otpada. Pri tome je čak navedeno da će se prometni koridori na području Županije, naročito na području uz državnu granicu te razvoj plovnih puteva, vodoprivrede i infrastrukturnih koridora, uskladiti sa potrebama odbrane. U odredbama za provođenje prostornog plana se navodi "jedna od lokacija prostora od značaja za odbranu na području opštine Dvor je "Čerkezovac" skladište". Do danas namjena prostora lokaliteta Čerkezovac nije promijenjena i kao takva ne može biti uopšte razmatrana kao ~~odlagališteskladište~~ radioaktivnog otpada ni prema propisima kojima je uređena radijaciona ~~sigurnost~~ i bezbjednost, niti propisima kojima je uređena namjena površina, kao ni propisa kojima je uređena oblast zaštite životne sredine. Čak ni Prostorni plan uređenja opštine Dvor, prema citatima navedenim u ovom zahtjevu ne mogu dati jasnu odrednicu o promjeni namjene prostora kada je jasno da nije ispoštovana usklađenost prostorno – planske dokumentacije u hijerarhijskom smislu. U nastavku dokumenta, na stranicama 64 i 65, navodi se da je Fond za finansiranje razgradnje i zbrinjavanja radioaktivnog otpada i istrošenog nuklearnog goriva Nuklearne elektrane Krško, na osnovu poziva za dostavu zahtjeva za izradu Državnog plana prostornog razvoja, dostavio 2018. godine zahtjev da se na dijelu

Trgovske gore umjesto označene zone posebne namjene na lokaciji Čerkezovac predvidi građevina za upravljanje otpadom NSRAO. U tekstu se navodi da je Elaborat, podnešen uz zahtjev, bio pripremljen na bazi tada dostupnih podataka o lokaciji i zahvatu, što samim tim znači je izrađen bez adekvatnih istraživanja koja su usklađena sa međunarodnim standardima. Navedeni zahtjev Fonda je u 2020. godini izmjenjen i dopunjen u odnosu na 2018. godinu, ali nema dokaza na osnovu čega su izvršene izmjene i dopune sa namjerom da se za lokalitet Čerkezovac i Trgovska gora promjeni namjena. U nastavku dokumenta je samo dat prikaz navoda iz propisa Republike Hrvatske iz područja radiološke i nuklearne sigurnosti i zbrinjavanja radioaktivnog otpada, pri čemu se jasno navodi da se prije provođenja postupka procjene uticaja zahvata na životnu sredinu, ovakvu namjenu područja potrebno planirati odgovarajućim prostornim planovima. Koji su to prostorni planovi kojima je lokalitet Trgovske gore određen za odlagalište radioaktivnog otpada i sa kojima je tekst predmetnog zahtjeva usklađen?

Dakle radi se o kontradiktornim podacima o odabiru lokaliteta Trgovska gora od predviđene četiri lokacije, za koje je u ovom zahtjevu trebalo navesti koji su standardi i po kojim istraživanjima odredili lokalitet Trgovska gora, za ove namjene. S obzirom na navedeno, a imajući u vidu zainteresovanu javnost na teritoriji BiH u neposrednoj blizini lokaliteta Čerkezovac, promjena namjene ovog lokaliteta iz prostora od značaja za BiH i ona mora biti uključena da bi se zadovoljili navedeni međunarodni standardi, navedeni na 56. stranici dokumenta. Jasno je navedeno da prostorno-planska dokumentacija predmetnog područja nije usklađena po pitanju skladištenja RAO i da kao takva ne može biti podloga za izradu ovog zahtjeva niti Studije uticaja na životnu sredinu. Slijedom svega navedenog, zahtjev za određivanje obima studije je preuranjen jer je jasno navedeno da se postupak procjene uticaja sprovodi nakog planskog dokumenta što je istaknuto i na 67. stranici dokumenta.

~~34.~~36. Na stranici 84, navodi se netačan podatak da se na teritoriji Federacije BiH nalazi park prirode "Una". Nije tačan podatak koji se odnosi na kategoriju zaštićenog područja, a podataka o zaštićenom području, Park prirode "Una" na teritoriji opština Novi Grad, Kostajnica i Kozarska Dubica - uopšte nema. Ovo mora biti obrađeno, uključujući podatke o udaljenosti lokaliteta Čerkezovac od zaštićenih područja na teritoriji BiH.

~~35.~~37. Na stranici 87. navedeno je "Što se tiče područja posebne zaštite voda, zahvat se nalazi na slivu osjetljivog područja (Dunavski sliv)". Ovo bi trebao biti dobar indikator da se kod odabira lokacije nisu izvršila istraživanja prema međunarodnim standardima, a posebna je primjedba u vezi sadržaja ovog dokumenta u dijelu mjera za zaštitu voda. Mjere i uslovi navedeni u ovom dokumentu ne odgovaraju činjenici o osjetljivosti područja (Dunavski sliv).

~~36.~~38. Na stranici 88 je navedeno da postoji velika vjerovatnost plavljenja pristupnih cesta i parkirališta. Problematično je što ovaj rizik koji smatramo vrlo ozbiljnim nije detaljnije obrazložen i smatramo da se mora istražiti i iscrpno obrazložiti.

~~37.~~39. Na stranici 90. Zahtjeva daju se varijetna rješenja zahvata sa uporištem u Nacionalnom programu provođenja strategije zbrinjavanja radioaktivnog otpada, kojim je lokalitet Čerkezovac naveden kao preferentna lokacija za uspostavljanje centralnog

skladišta IRAO i II i dugoročnog skladišta NSRAO. Ovdje se posebno ukazuje da varijante nisu ponuđene prema prostorno-planskoj dokumentaciji iako bi morale biti sa tom dokumentacijom usklađene. Posebno je problematično to što se na navedenoj stranici kao varijantna rješenja navode tri mikrolokacije na predmetnom lokalitetu. Izrađivač ovog Zahtjeva je na ovaj način pokazao da se radi o mikrovarijantama o izvedbama samog skladišta na lokaciji Čerkezovac, a ne o varijantama koje su razmatrane van lokaliteta Trgovska gora. Ovo je nedostatno i neprihvatljivo za ovakvu vrstu zahvata. Posebno je zabrinjavajuća konstatacija da je varijanta centralnog skladišta izabrana zbog potrebe za manjim tehničkim zahvatima i preinakama postojećih poluukopanih armiranih betonskih hangara. Na istoj stranici navodi se i to da se varijante razlikuju prema potencijalnom uticaju na okoliš. Pored svega navedenog ističemo i to da je izrazito neprimjereno dokumentu i zahvatu to što nedostaje obrazloženje koja mikrovarijanta ima veći ili manji uticaj na životnu sredinu. Smatramo nužnim da se ovom problemu pristupi sa potpuno drugačijeg stanovišta i da je neophodno da se dokument dopuni.

38-40. Na stranici 93 su navedeni jako paušalni navodi o osnovnim emisijama u vazduh, da bi se na str. 94 ipak naveo digestor i tretman radioaktivnog otpada, bez podataka o emisijama. Povrh toga ponovo se napominje da će se taj uticaj razmotriti tek u daljem razvoju projekta. Ovakav pristup izrađivača ovog Zahtjeva pokazuje neiskustvo u pripremi dokumenata koji se cijene u postupku procjene uticaja na životnu sredinu jer se ne radi o nekom postrojenju koje za posljedicu nema emisije niti je potrebno utvrđivati mjere zaštite životne sredine, te se ovim putem zahtijeva dopuna u tom dijelu.

39-41. Na strani 97, dat je prikaz uticaja na vodna tijela, u kojem je navedeno da se radi o izrazito nepovoljnom lokalitetu sa stanovišta hidrologije, te se čak navodi da završni izvještaj nije finaliziran. Postavlja se pitanje na osnovu kojih podataka je pripremljen ovaj zahtjev i koja mu je svrha? Navodi se da je krajnji recipijent svih vodotokova na lokaciji rijeke Une (dakle teritorija Bosne i Hercegovine), da je sve vodotokove potrebno ispitati, da postoji velika mogućnost od erozije (nestabilnost padina) kao i to da su to važni parametri kada se budu utvrđivali geotehničke karakteristike terena. Ovo pokazuje potpunu neprimjenjivost ovog Zahtjeva za buduće korake u procjeni uticaja na životnu sredinu. Nedopustiva je tvrdnja da će se istraživanja koristiti za potrebe ocjene uticaja zahvata na vode, te ocjenu opasnosti od plavljenja, ako to već u ovom dokumentu nije izvršeno.

40-42. Na stranici 100 ponovo se govori o budućim dokumentima u kojima će se ponuditi rješenja i kojima će se nešto propisati (sigurnosna studija, izvještaj sigurnosne studije, procjena sigurnosti). Radi se o pretpostavkama da će određeni dokumeti dokazati pouzdanost i sigurnost realizacije zahvata, a u dostavljenom dokumentu i planiranom projektu su samo teoretske pretpostavke da će njegovo izvršenje biti bezbjedno. Ističemo zahtjev da se pruže pouzdani parametri i dokumenati na osnovu kojih je bezbjednost utvrđena i koje predstavljaju osnovu za dostavljeni dokument.

41-43. Na stranici 101 dokumenta nije dat odgovarajući prikaz otpada. Navedene su samo kategorije koje bi mogle nastati u bilo kojem postrojenju. Ovakav projekat

zahtjeva potpuno utvrđivanje kategorija otpada, uključujući i konačno zbrinjavanje istog.

- 42.44. Na stranicama 106 i 107, navedeni su paušalni (literaturni) podaci o uticaju u slučaju vanrednih događaja. S tim mu vezi, navedeno je da se tek sada sprovode istraživanja u vezi seizmologije, da će se izvršiti određene sigurnosne studije koje bi trebale dokazati kakve su mjere potrebne za ovakav projekat da se ne bi desile posljedice po zdravlje ljudi i životnu sredinu u slučaju vanrednih događaja. Navedeno je da se studije poplavnog rizika neće napraviti, iako je navedeno da saobraćajnice i parking mogu biti pod visokim rizikom od poplava, navedena je učestalost erozije, veliki broj vodotoka i slični problemi, ali posebna studija rizika za vode nije predviđena.

Nadalje, navodi se da će biti izvršena ocjena prihvatljivosti za ekološku mrežu, bez navoda da se pri ovoj ocjeni u obzir moraju uzeti i zaštićena područja na teritoriji BiH, te direktne i indirektne posljedice realizacije skladišta radioaktivnog otpada na navedena područja u BiH. Smatramo ovo neprihvatljivim i tražimo dopunu dokumenta kako bi se adekvatno odgovorilo na ova pitanja.

45. Na stranici 109 nema podataka o stanovništvu na teritoriji BiH, a poznato je da je koncentracija stanovništva na ovom području BiH značajna i da bi taj dio stanovništva mogao da se nađe pod direktnim ili indirektnim uticajima ovog zahvata i da bi zahvat imao uticaj na život i zdravlje tog dijela stanovništva. Stoga smatramo da se dokument mora dopuniti tim podacima.
46. Zdravstveni aspekti uticaja Skladišta, transporta i skladištenja RAO na Trgovskoj Gori i kasarni Čerkezovac obuhvaćeni su u manje od 5 % sadržaja ovog dokumenta, i svodi se u suštini na pet rečenica na III. stranici. Smatramo naročito bitnim naglasiti da bi se u Studiji ovi aspekti morali vrlo detaljno obraditi.
47. Uvidom u spisak zaposlenih na izradi ovog dokumenta na prvoj stranici, te njihove stručne kvalifikacije i zvanja, kao i Rješenje od nadležnog Ministarstva u Vladi Republike Hrvatske sa spiskom u prilogu istog, počevši od voditelja postupka pa do niže rangiranih stručnih saradnika angažovanih kod Ovlaštenika - može se uočiti da nijedan stručni saradnik nema dovoljno veze, ni po svom zvanju ni po svojim kvalifikacijama, sa stručnom manipulacijom radioaktivnim materijama, radiološkim zračenjima i radiologijom u generalnom smislu. Nedostatak odgovarajućih saradnika je pogotovu primijetan u specifičnom smislu štetnih uticaja ovih aktivnosti na zdravlje ljudi, iznad i prije svega, pa tek onda na ostale jako bitne elemente životne sredine, životinjski i biljni svijet, vodu, vazduh i zemljište, u kontekstu Sadržaja.
- 43.48. U vezi sa prethodnom tačkom, primjetno je i da na spisku uposlenika Ovlaštenika nema nijednog stručnjaka iz oblasti medicinskih nauka što upućuje da ljudsko zdravlje stanovništva oko Čerkezovca i Trgovske Gore nije suštinski predmet interesovanja autora ovog dokumenta (jer je na nivou ispod statističke greške obuhvaćen ovaj aspekt <5% obima Sadržaja polazi se od uticaja buke pri gradnji i korištenju, teškog dokazivanja da je radioaktivno zračenje izazvalo zdravstvene promjene itd), teksta Sadržaja kao ni samog Naručitelja elaborata predloženog javnosti u formi predmetnog Zahtjeva za izdavanje upute.

44.49. Između ostalog, trebalo bi pripremiti i izvještaj o zdravstvenom stanju pogođenog stanovništva, radi uvida u registrovane bolesti i izmjene zdravstvenog stanja prema starosnoj dobi, polu, obrazovanju, mjestu stanovanja i dužini života provedenog na navedenom području. Podaci iz zdravstvene statistike bi se pratili kontinuirano i komparirali na godišnjem nivou, jer jonizirajuće zračenje djeluje u funkciji vremena. Na stranici 114, nema niti jednog podatka o socio-ekonomskom uticaju zahvata na stanovništvo na teritoriji BiH (ne navode se ni mogući ekonomski gubici ili uticaji koji onemogućavaju normalan život na ovom području), ukoliko bi se izgradilo odlagališteskladište radioaktivnog otpada na lokalitetu Čerkezovac. Navodi se samo primjer naknade za opštinu Dvor, te smatramo da se ovo mora dopuniti.

45.50. Na stanici 115, navedeno je da će se osigurati zaštita životne sredine na način da se primjene međunarodni standardi i hrvatski propisi. Međutim, nije navedeno koji su to standardi i koje mjere iz hrvatskih propisa su potrebne da se spriječe, ili svedu na najmanju moguću mjeru, uticaji nastali usljed redovnih (a posebno vanrednih) aktivnosti ili situacija. Smatramo da je ovaj propust vrlo značajan i da nije dato nikakvo obrazloženje zašto takve mjere nisu navedene u ovom dokumentu, kako bi se nedvosmisleno utvrdilo da su iste adekvatne za zdravlja ljudi i životnu sredinu, te da se ovaj propust mora ispraviti.

46.51. Na stranici 119 su navedeni paušalni podaci o vjerovatnosti značajnih prekograničnih uticaja. Razlog tome je što je ovaj zahtjev pripreman na bazi propisa iz Republike Hrvatske, a ne na bazi ESPOO konvencije. Tekst naveden na ovoj stranici je neprihvatljiv i ne daje bilo kakve značajne podatke vezane za pogođenu stranu odnosno BiH. Informacije uključene u dokumentaciju procjene uticaja na životnu sredinu minimalno trebaju sadržavati sljedeće:

- (1) opis predložene aktivnosti i njene svrhe;
- (2) opis, po potrebi, razumnih alternativa (npr. lokacijskih ili tehnoloških) predloženoj aktivnosti kao i alternativu nepostupanja;
- (3) opis životne sredine koja će vjerovatno biti pogođena njenom aktivnošću i njene alternative;
- (4) opis mogućih uticaja na životnu sredinu predložene aktivnosti i njene alternative i procjene njenog značaja;
- (5) opis mjera za ublažavanje koje će održavati negativne efekte po životnu sredinu na minimumu;
- (6) precizno naglašene metode predviđanja i važne pretpostavke kao i relevantne podatke o životnoj sredini koji su korišteni;
- (7) prepoznavanje nedostataka u znanju i nesigurnosti do kojih se došlo prilikom sakupljanja traženih informacija;
- (8) gdje je pogodno, nacrt programa za praćenje i upravljanje i bilo koje planove za postprojektnu analizu; i
- (9) netehnički sažetak uključujući vizuelnu prezentaciju gdje je to potrebno (karte, grafikoni, itd.)

Navedeno je djelimično sadržano u različitim poglavljima. Referisati se na poglavlja gdje su sadržani ili dopuniti studiju po potrebi.

47.52. _____ Studija treba navesti BiH aktere iz institucionalnog i neinstitucionalnog sektora i njihov način uključenja.

48.53. _____ Pitanja koja se odnose na cijelu Studiju:

- (1) Na koji dio teritorije BiH se odnosi potencijalni prekogranični uticaj?
- (2) Koji je izbor reprezentativnih vanrednih događaja? Da li uključuje slučaj potresa i požara?
- (3) Da li su predviđeni scenariji za nekontrolisano oslobađanje radioaktivnih tvari u vazduh u slučaju teških vanrednih događaja, kolika je moguća koncentracija u vazduhu i procijenjena ekspozicija, odnosno doza za stanovništvo?
- (4) Koja je planirana metodologija procjene u slučaju vanrednog događaja i procjena potencijalnog prekograničnog uticaja u slučaju vanrednih događaja?
- (5) Koji su radiološki kriterijumi procjene ekspozicije stanovništva pri redovnom radu, a koji za vanredne događaje?
- (6) Koji su kriterijumi ocjene utjecaja na stanovništvo i životnu sredinu?
- (7) Koji je predviđeni mehanizam komunikacije RH i BiH u slučaju vanrednog događaja?

49.54. _____ Poglavlje 2. Podaci o zahvatu i opis obilježja zahvata

U skladu s Prilogom I Uredbe o procjeni uticaja zahvata na životnu sredinu (NN 61/14, 3/17), zahvat spada pod tačku 7. Postrojenja za: - za skladištenje (planirani rok skladištenja duži od 10 godina) istrošenog nuklearnog goriva ili radioaktivnog otpada na lokaciji izvan mjesta proizvodnje.

Komentar: Podebljano je da se zahvat odnosi na postrojenje za skladištenje (planirani rok skladištenja duži od 10 godina) istrošenog nuklearnog goriva ili radioaktivnog otpada na lokaciji van mjesta proizvodnje, čime se područje primjene studije ograničava na skladište, ali ne i odlagalište radioaktivnog otpada. S obzirom da skladište ne može automatski postati odlagalište radioaktivnog otpada u budućnosti, da li je za odlagalište predviđena druga lokacija?

50.55. _____ Poglavlje 2.1.2. Uvod

Pri projektovanju i pogonu skladišta za radioaktivni otpad uz hrvatske propise koristiće se i međunarodno verifikovane te objedinjene smjernice izdane od strane Međunarodne agencije za atomsku energiju.

Komentar: Koje IAEA smjernice se namjeravaju koristiti i zahtjevi radijacione sigurnosti (*safety requirements*)?

51.56. _____ Poglavlje 2.1.2 Uvod

„Pri projektiranju i pogonu skladišta za radioaktivni otpad osigurat će se zaštita radnika, javnosti i okoliša tako da su ispunjeni sljedeći uvjeti:

- Doze zračenja za radnike i javnost, kao posljedica aktivnosti skladištenja otpada, ne prelaze relevantne granične vrijednosti utvrđene u IAEA standardu i hrvatskim propisima,*
- Skladišta se projektiraju i rade na način da se optimizira zaštita od zračenja radnika i javnosti u skladu sa zahtjevima iz standarda IAEA i hrvatskim propisima,*

- *Posljedice bilo kojeg predviđivog kvara ili nesreće bit će takve da se zaštitne mjere mogu optimirati kako je predviđeno u standardu IAEA i hrvatskim propisima. Zaštitne mjere, sukladno standardima IAEA-e i hrvatskim propisima, bit će takve da u slučaju bilo kojeg predviđivog kvara ili nesreće pri radu skladišta nema posljedica na ljude i okoliš.“*

Komentar: Koji kriterijumi uticaja na uposlenike Centra, stanovništvo, životnu sredinu (doza, rizik) će se koristiti?

~~§3.57.~~ 2.1.5.1. DUGOROČNO SKLADIŠTE

„NSRAO koji će se početi preuzimati 2050. godine neće ići u skladište nego u odlagalište, koje će do tada biti izgrađeno, zato za taj NSRAO nisu predviđeni skladišni kapaciteti.“

Komentar: U slučaju da odlagalište ne bude izgrađeno, koja je opcija (*uncertainty management*)?

~~§3.58.~~ 2.1.5.2.1. Prijemna građevina Središnjeg skladišta

„3 Prostor za rastavljanje i prepakiranje iskorištenih izvora zračenja

Za potrebe provođenja ove aktivnosti, u predviđenom dijelu prijemne građevine Središnjeg skladišta, nalazi se specijalizirani uređaj kao digestor. Digestor će biti opremljen zasebnim ventilacijskim sustavom, opremljen adekvatnim filterima, koji može biti spojen na ventilacijski sustav hot-cell-a ili neovisan.

4 Prostor za privremeni prihvati paketa koji ne zadovoljavaju uvjete za skladištenje

Prostor će sadržavati i dodatne mjere zaštite u vidu hot-cella, što će biti definirano u daljnjem razvoju projekta. Hot-cell će biti opremljen zasebnim ventilacijskim sustavom, opremljen adekvatnim filterima, koji može biti spojen na ventilacijski sustav digestora ili neovisan“

Komentar: Da li će obje navedene prostorije imati predviđen Hot cell? Koje kategorije II će biti procesirane u Hot cell-u?

~~§4.59.~~ 2.1.5.8. SUSTAV RADIOLOŠKOG MONITORINGA

„Predviđen je jedinstveni sustav radiološkog monitoringa koji bi se sastojao od:

(1) praćenja brzine doze unutar i u neposrednoj blizini objekata u svrhu dodatne zaštite zaposlenika,

(2) postaja za mjerenje brzine doze u širem okolišu namijenjenih zaštiti okolnog stanovništva“

Komentar: Da li je predviđen radiološki monitoring ventilacijskog sistema?

~~§5.60.~~ 2.2.1. INVENTAR NSRAO

„Postoji više vrsta radioaktivnog otpada (tab. 2.2-1) koji nastaje i od kojih nastaju različite forme

NSRAO-a (waste form). NSRAO-a (waste form) jest fizički i kemijski oblik kojega NSRAO poprima nakon obrade i kondicioniranja.“

Komentar: Koje radionuklide, aktivnosti sadrži NSRAO?

~~56.61.~~ 2.2.3. INVENTAR IRAO I II

„U skladištu je predviđeno skladištenje svih količina IRAO i II.“

Komentar: Koje radionuklide, aktivnosti sadrži IRAO I II?

~~57.62.~~ 2.2.4. PRELIMINARNI KRITERIJI ZA PRIHVAT PAKETA IRAO I II U SREDIŠNJE SKLADIŠTE

„Tab. 2.2-8: Preliminarni WAC kriteriji i pripadajuća ograničenja za skladištenje

$HP \leq 2 \text{ mSv/h};$

$2H1m \leq 0,1 \text{ mSv/h}.$ “

Komentar: Da li su oznake u skladu sa nazivima parametara?

~~58.63.~~ 5.1.10. UTJECAJ U SLUČAJU IZVANREDNOG DOGAĐAJA

Komentar: Koji su kriterijumi za ocjenu uticaja?

~~59.64.~~ 5.1.15. UTJECAJ NA LJUDE I LJUDSKO ZDRAVLJE

„Sukladno Pravilniku o granicama ozračenja, preporučenom doznom ograničenju i procjenjivanju osobnog ozračenja (NN 38/18, 8/22), dozno ograničenje za maksimalno izloženog pojedinca iz stanovništva (reprezentativna osoba ili engl. MEI - Maximum Exposed Individual) od djelatnosti skladištenja RAO iznosi 0,3 mSv/god.“

Komentar: Da li je vrijednost 0,3 mSv/god kriterijum za procjenu ekspozicije stanovništva pri redovnom radu i vanrednom događaju? Da li će isti kriterijum biti korišćen za procjenu potencijalne ekspozicije BiH stanovništva?

~~60.65.~~ 5.1.15.2. UTJECAJ TIJEKOM KORIŠTENJA ZAHVATA

„U godišnjem izvješću mjerenja radioaktivnosti za definiranje multog (postojećeg) stanja navodi se sljedeće:

- *U svim uzorcima analiziranim u ovom istraživanju detektirani su isključivo prirodni radionuklidi dok su ostali antropogeni radionuklidi bili ispod granica detekcija.*

[...]

- *Vrijednosti koncentracija/masenih aktivnosti prirodnih radionuklida te ^{137}Cs i ^{90}Sr detektiranih u svim analiziranim uzorcima usporedive su i ne odskakuju od vrijednosti koje se uobičajeno detektiraju u sličnim ili istim tipovima uzoraka tijekom redovitog praćenja stanja radioaktivnosti u okolišu u RH, praćenja stanja radioaktivnosti u rijekama Savi i Dunavu.“*

Komentar: Da li je druga tvrdnja u skladu sa prvom da nisu detektovani antropogeni radionuklidi?

„U godišnjem izvješću mjerenja radioaktivnosti za definiranje nultog (postojećeg) stanja navodi se sljedeće:

[...]

Razmatrajući radiološki rizik, iz provedenog istraživanja i analize rezultata, zaključuje se kako dominantni rizici izraženi efektivnom dozom stanovnika nisu blisko vezani uz sam okoliš i prisutnost radionuklida u okolišu.“

Komentar: Da li je očekivana povećana ekspozicija stanovništva ionizirajućem zračenju i zašto?

64.66. U poglavlju 5. – „Opis mogućih značajnijih utjecaja zahvata na okoliš i razmatranih mjera zaštite okoliša“, potpoglavlje 5.1. – „Opis i obilježja mogućih utjecaja“ prikazuju se različiti uticaji kroz 21 tačku (5.1.1 - 5.1.21), počev od uticaja na kvalitet vazduha, vodna tijela, tlo, biljni i životinjski svijet preko uticaja na ljude i ljudsko zdravlje, socio-ekonomski uticaj, poljoprivredu i brojni drugi uticaji. Poslije potpoglavlja 5.1. slijedi kratko potpoglavlje 5.2. – „Vjerojatnost značajnijih prekograničnih utjecaja“ (nešto više od pola stranice) u kome se zaključuje da „planirani zahvat (misli se na skladište radioaktivnog otpada na Čerkezovcu) pri svom normalnom radu neće imati prekograničnog utjecaja“, nakon čega slijedi zaključna rečenica „Eventualni utjecaji tokom izvanrednih događaja će se analizirati u studiji i utvrditi njihov mogući prekogranični utjecaj“.

Imajući u vidu navedeno, smatramo da se u predmetnoj Studiji o uticaju na životnu sredinu moraju obraditi svi mogući uticaji zahvata na životnu sredinu na teritoriji Bosne i Hercegovine, koji se obrađuju kroz 21 tačku u potpoglavlju 5.1. za teritoriju R. Hrvatske. To se naročito odnosi na vode i ljude, jer izвориšte pitkih voda Mlakve iz koga se vodosnabdijeva Novi Grad (BiH) pripada istom vodonosniku, odnosno vodnom tijelu kao i izвориšte Matijevići, koje se koristi za vodosnabdijevanje Dvora (HR) i pritom je izвориšte Mlakve bliže planiranom skladištu od izвориšta Matijevići, a po morfologiji i geologiji terena ranjivije sa aspekta ugroženosti skladištem. Povrh svega, sa Mlakvi se snabdijeva veći broj stanovništva nego sa Matijevića. Dakle, navedena dva izвориšta pripadaju istom prekograničnom vodnom tijelu i nedopustivo je da se za jedno izвориšte sagledava uticaj (Matijeviće), a za drugo (Mlakve), da se paušalno, bez ikakve procjene, zaključuje da ne može biti ugroženo. Isto tako ne može se razmatrati uticaj na ljude i ljudsko zdravlje u Hrvatskoj, a ne razmatrati isti uticaj na ljude u Bosni i Hercegovini, iako je Novi Grad najbliže naseljeno mjesto Čerkezovcu. Osim navedenih uticaja datih u 21. tački u okviru potpoglavlja 5.1. predlažemo da se dodaju i obrade, za teritoriju Bosne i Hercegovine i Hrvatske, sljedeće tačke:

5.1.22. Uticaj uspostavljanja skladišta na turizam;

5.1.23. Uticaj planiranja i uspostavljanja skladišta na migraciju stanovništva;

5.1.24. Uticaj planiranja i uspostavljanja skladišta na mentalno zdravlje stanovništva u donjem toku rijeke Une s posebnim osvrtom na različitost

pristupa ohrabrivanja materijalnom dobiti (podsticajima od strane Republike Hrvatske), koja je predviđena za stanovništvo Dvora, ali ne i stanovništvo Novog Grada i drugih mjesta u BiH;

5.1.25. Uticaj zahvata na eksploataciju mineralnih sirovina, uključujući i eksploataciju termalnih voda (geotermalne energije) i mogući negativni uticaji na sigurnost skladišta usljed eksploatacije mineralnih sirovina i termalnih voda;

5.1.26. Uticaj na proizvodnju zdrave hrane (naročito meda);

5.1.27. Uticaj vjetrova, padavina, površinskih i podzemnih voda na prenos kontaminenata prisutnih na lokaciji skladišta u toku i nakon njegove uspostave.

62.67. _____ Uticaji na životnu sredinu (5.1.11) u tekstu Zahtjeva za izdavanje uputstva o sadržaju studije o uticaju na životnu sredinu su iznenađujuće nepotpuni, tako da je nemoguće oteti se utisku da dokument koji treba obraditi uticaje na životnu sredinu, zanemaruje životnu sredinu. Rijeka Una je udaljena od ulaza u kompleks kasarne Čerkezovac cca 850 m, s tim u vezi **nedopustivo je izostavljati zaštićena područja samo iz razloga jer se ne nalaze na teritoriji Republike Hrvatske. Na rijeci Uni se prostiru Nacionalni park Una i Park prirode Una, te da je u toku procedura proglašenja još jednog zaštićenog područja na rijeci Uni koje će biti poveznica u zaštiti na teritoriji koja se nalazi između Nacionalnog parka i Parka prirode. Oba zaštićena područja i treće u proceduri proglašenja su zanemareni sadržajem Zahtjeva te je riječ o neprihvatljivom propustu. Samo u Parku prirode Una, bazirano na posljednjim podacima, u rijeci je moguće identifikovati 325 životinjskih vrsta, od kojih se čak 92 nalaze na popisu Dodatka Konvencije o zaštiti evropskih divljih vrsta i prirodnih staništa (1979, Bern) i Konvenciji o zaštiti migratornih vrsta divljih životinja (1979, Bon). Florističke vrijednosti Parka prirode Una nisu dovoljno istražene, međutim i na osnovu nepotpunih podataka evidentno je postojanje preko 252 taksona u jednom vegetacijskom periodu. Kada tom dodamo specifičnosti i daleko veće bogatstvo biodiverziteta Nacionalnog parka Una, te područje kanjona rijeke Une u kom je i dalje prisutan veliki broj endemskih i refugijalno-reliktnih ekosistema – dolazimo do predstave kolikih obima je navedeni propust. Uz to, vrijedi imati na umu da su gore navedena zaštićena područja u planu za uvrštavanje u okvire mreže Natura 2000. Uz to, izostavljen je Nacionalni park Kozara, koji je dom za 865 biljnih vrsta, od kojih je registrovano 19 rijetkih i ugroženih, kao što je područje i prostor na kom je moguće identifikovati značajan broj migratornih vrsta kao i vrsta koji spadaju na Crvenu listu zaštićenih vrsta.**

63.68. _____ Imajući u vidu decidno protivljenje građana primarno pogođenih lokalnih zajednica, potrebno je posebnu pažnju posvetiti detaljnim analizama koje tretiraju uticaje na Bosnu i Hercegovinu, odnosno **na kulturno-istorijsku baštinu, socio-ekonomske uticaje, uticaje na migracije, uticaje na privredu i poljoprivredu, posebno obraćajući pažnju na održivi razvoj i turizam. Pored toga, potrebno je analizirati dosadašnje negativne uticaje koje je najava projekta rezultovala na teritoriji sjeverozapadne Bosne i Hercegovine. Od nemjerljive važnosti je uvrstiti i analizirati prethodno pobrojano, vodeći računa o odbijanju lokalnih zajednica u regiji da snose rizike realizacije projekta.**

- ~~64~~69. _____ Plan upravljanja slivom rijeke Save i mapu opasnosti rizika od poplava i zagađenja nije uključena u Sadržaj studije, a po našem mišljenju je veoma bitna posebno za vrijeme transporta radioaktivnog otpada.
- ~~65~~70. _____ Studija uticaja na okolinu se radi prije bilo kakvog odobrenja za planirani zahvat, a u ovom slučaju po našem mišljenju predmetna lokacija nije obrazložena na bazi prethodnog dokumenta/elaborata u kome su analizirane i druge alternativne lokacije uz analizu više modela: fizikalni, naučnouticajni, statistički, model analogije, model na bazi ekspertne ocjene i javnog uvida. Lokacija koja se spominje kao konačna i njen uticaj na životnu sredinu nije obrazložena sa aspekta: meteoroloških, klimatskih (posebno globalnih promjena), hidroloških, hidrogeoloških, geotehničkih, seizmoloških, pedoloških, bioloških, zdravstvenih, socioloških, prostornih (urbanih/ruralnih) i posebno prekograničnih u skladu sa EU direktivama i propisima. Jako su važni podaci iz Prostornog plana R. Hrvatske kao i informacije o odnosu sa javnošću bh. strane prije izrade Studije uticaja na životnu sredinu.
- ~~66~~71. _____ U Studiji je obavezno prikazati rezultate istraživanja koje će izvesti institucije sa područja Bosne i Hercegovine.
- ~~67~~72. _____ Imajući u vidu istorijski kontekst sukoba na posmatranom području, neslaganje lokalnih zajednica sa ovim projektom, prisutnost oružja i minsko-eksplozivnih sredstava iz proteklih ratova, najmanje devet minskih polja lociranih u šumskom pojasu oko lokaliteta Čerkezovac, radikalizam i terorističke prijetnje, migrantske rute te kontinuirane ocjene političkog vrha Republike Hrvatske gdje se na Bosnu i Hercegovinu gleda kao zemlju sa ozbiljnim sigurnosnim problemima, u skladu sa tim insistiramo da se u saradnji sa institucijama Bosne i Hercegovine, uvrste pobrojani rizici u sigurnosne analize projekta.
- ~~68~~73. _____ S obzirom na nedostatak bitnih informacija smatramo da je sadržaj Studije uticaja na životnu sredinu za Centar za upravljanje radioaktivnim otpadom Čerkezovac deklarativne prirode.

PRILOG 1

POJEDINAČNE PRIMJEDBE

na Zahtjev za izdavanje uputstva o sadržaju studije o uticaju na životnu sredinu za Zahvat: Centar za zbrinjavanje radioaktivnog otpada

Poslije analize dokumenta Zahtjev za izdavanje uputstva o sadržaju studije o utjecaju na životnu sredinu za Zahvat: Centar za zbrinjavanje radioaktivnog otpada, ekspertski tim Bosne i Hercegovine je, uz učešće drugih relevantnih organa i institucija iz Bosne i Hercegovine, primijetio te iznosi sljedeće nedostatke, primjedbe i komentare:

1. Dokument po svojoj strukturi ima elemente ekološke studije, ali su ključni nedostatak nepotpune radiološke informacije o otpadu koji se namjerava skladištiti na lokaciji Čerkezovac, Trgovska gora. Ekološka studija uticaja na životnu sredinu nema smisla bez tih podataka.
2. Uvidom u organizacionu šemu organizacije koja je autor Sadržaja upitan je nedostatak zasebne organizacione jedinice za pitanja radijacijske sigurnosti, upravljanja opasnim otpadom ili slične službe. Povrh toga, prema zvaničnoj internet prezentaciji, laboratorija autora Sadržaja, uprkos drugim akreditacijama, nema akreditovane metode za ispitivanje radijacijskog zračenja. Ovo su pokazatelji koji podižu ozbiljnu sumnju u pogledu referentnih i stručnih kompetencija institucije za rad autora Studije u vrlo kompleksnoj oblasti zbrinjavanja radioaktivnog otpada.

3. Na stranici broj 2 predmetnog Sadržaja se navodi:

„Sukladno Prilogu I. Uredbe o procjeni utjecaja zahvata na okoliš (NN 61/14, 3/17), zahvat spada pod točku 7. Postrojenja za:

- proizvodnju ili obogaćivanje nuklearnog goriva*
- obradu istrošenog nuklearnog goriva ili visokoradioaktivnog otpada*
- za konačno odlaganje istrošenog nuklearnog goriva*
- za konačno odlaganje radioaktivnog otpada*
- za skladištenje (planirani rok skladištenja duži od 10 godina) istrošenog nuklearnog goriva ili radioaktivnog otpada na lokaciji izvan mjesta proizvodnje“.*

Naprijed navedeno ostavlja dojam da je zakonska podloga zakonodavca u Republici Hrvatskoj takva da se po klasifikaciji predmetno skladište može koristiti ne samo za skladištenje RAO nego i za čitav drugi niz aktivnosti koje mogu potencijalno biti znatno opasnije od samog skladištenja (naravno, pod uslovom da se skladištenje RAO odvija u adekvatnom prostoru, pod kontrolisanim uslovima u najmanje štetnom geološkom, geografskom, prirodnom i društvenom ambijentu gledano sa aspekta uticaja RAO na zdravlje ljudi i životnu sredinu, u bližem i daljem okruženju skladišta RAO). Iako razumijemo da je prema Sadržaju planirana samo posljednja od gore citiranih tačaka, ipak smatramo da je neophodno pojasniti na nesumnjiv način da je jedina vrsta nuklearnog objekta koja se razmatra na datoj lokaciji isključivo opisano skladište IRAO i II, te da se bilo koji drugi nuklearni objekti (a naročito kasnija odlagališta) neće opšte uzimati u obzir kao opcija na istom području.

4. U Poglavlju 2.1.5. na strani 6, ponavlja se navod da „odlagalište nije predmet ovog zahvata“. Doduše, u tekstu iznad je navedeno da je „polovina pogonskog NSRAO

proizvedena do 2023. godine i biće smještena u 2.450 RCC betonskih spremnika". Naravno, nema podatka o kojoj se masi/količini tog otpada radi? Da li se tu govori o navedenih 15 tona? Nadalje, navedeno je „pogonski NSRAO koji će se proizvesti od 2024. godine do kraja pogonskog vijeka NE Krško i dekomisijski NSRAO NE Krško će se početi preuzimati 2050. godine i neće ići u skladište nego u odlagalište, koje će do tada biti izgrađeno.“ Gdje je planirano mjesto za ove namjene, ako se već iz ovih podataka može zaključiti da se radi o odlagalištu? Projekat koji nije planiran na predmetnoj lokaciji ili neće biti izgrađen na lokaciji Čerkezovac ne treba se navoditi kao pretpostavka o kojoj će se naknadno govoriti. Šta znači konstatacija da se lokacija odlagališta za II, IRAO i NSRAO treba tek odrediti? Da li to znači da će se odloženi otpad u kasarni Čerkezovac izmjestiti nakon 2050. godine?

5. Na stranici 9 istog poglavlja navedeno je da kompleks Čerkezovac već posjeduje dva vodospremnika, te ako se pokaže nedostatnim biće ih nužno povećati. Potrebno je definisati o kakvim se vodospremnikima radi, za koje namjene i kada će se znati da li su dovoljni ili ih treba povećati. Takođe, neophodno je dodati podatke o tome za koje svrhe se koristi voda iz vodospremnika i gdje je krajnji recipijent vode iz vodospremnika?
6. U istom poglavlju navedeno je: “za slučaj da specifikacija betonskog spremnika sa kondicionisanim NSRAO ne zadovoljava WAC kriterijume ...predviđen je dio u skladištu gdje će se takav spremnik uskladištiti... do povrata u postrojenje za obradu i kondicionisanje”. Postavlja se pitanje da li se takav otpad može dovesti iz NE Krško i da li se isti tako lako može vratiti na kondicionisanje? Kako se neproverjena ambalaža (spremnik) može sprovesti vozilom i preko teritorije Republike Hrvatske, a posebno saobraćajnicom u neposrednoj blizini rijeke Une, neposrednoj blizini Novog Grada i teritorije Bosne i Hercegovine? Neprihvatljiv je nedostatak opisa karakteristika dijela skladišta na koji se doveze nepouzdan spremnik.
7. U poglavlju 2.1.5.1. - Dugoročno skladište se tvrdi da se zaštita od zračenja sprovodi sistemom inženjerskih barijera a odmah potom se iznosi tvrdnja da je potpuna zaštita ostvarena skladišnim spremnikom koji zadovoljava uslove transporta stoga što ima brzinu doze zračenja manju od 0.1mSv/h na udaljenosti od 1 m, odnosno 2 mSv/h na kontaktu. Potom se navodi da se time zadovoljavaju kriterijumi za prihvrat otpada WAC te specifikacija paketa otpada *Waste Package Specification WPS*.

Ova tvrdnja o potpunoj zaštiti od zračenja je potpuno netačna jer brzina doze pojedinačnog betonskog spremnika koja se odnosi na transport i prihvrat u zgradu skladišta se ne može koristiti kao jedini osnov za zaštitu od zračenja od doze zračenja u skladištu gde se namjerava odlagati 2450 betonskih spremnika. Pomenuta specifikacija otpada WPS, mora sadržavati detaljnu informaciju o radionuklidima u svakom pojedinačnom paketu, specifičnu aktivnost otpadnog materijala koji se skladišti kao i hemijske i fizičke karakteristika otpada u betonskom spremniku. Tek po imanju informacije o inventaru radionuklida, hemijskih i fizičkih karakteristika otpada se može razmatrati uticaj ionizirajućeg zračenja u skladištu u normalnom radom režimu, u režimu incidenata, u slučaju kvarova, nesreće i zlonamjernih činova.

Imanje potpune informacije o karakteristikama otpadnog materijala (radiološko, hemijsko, fizičko) omogućava sprovođenje studija za zaštitu životne sredine za npr.

zaštitu od zračenja u okolini odnosno atmosferi, tlu, površinskim i podzemnim vodama, flori i fauni i osnovnom zdravlju ljudi, angažovanim radnicima i stanovništvu u okolini.

U kompletnom priloženom dokumentu nema niti jedan podatak potreban za sprovođenje studije uticaja na životnu sredinu.

8. U poglavlju 2.1.5.1. se navodi da je treća inženjerska barijera zid za zaštitu od zračenja prema dijelu istovara betonskih spremnika, fasadni zid skladišne građevine i nepropusna podna ploča. Interesantno da se ne pominje krov skladišta koji bi trebao da spriječi efekat "sky shine" u životnu sredinu. Navodi se da je podna površina skladišta 6330 m² ali se ne objašnjava da li je u pitanju jedna kontinualna podna ploča ili se vrši spajanje više podnih ploča što automatski povlači pitanje nepropusnosti.
9. Skladištenje otpada je aktivna operacija za razliku od odlagališta. To podrazumijeva postojanje električnih instalacija za osvjetljenje i sve pomoćne sisteme, sistem protivpožarne zaštite, sistem drenaže ispod podne ploče, sabirnu jamu za prikupljanje vode ili eventualnog izliva iz betonskih spremnika za slučaj incidenata, aktivan sistem ventilacije da bi se obezbijedilo prečišćavanje atmosfere, odnosno minimalna doza za radnike koji vrše redovni obilazak betonskih spremnika ili redovne inspekcije integriteta betonskih spremnika koje se moraju sprovoditi mnogo češće nego jednom u 5 ili 10 godina kako se navodi dalje u dokumentu.
10. Dokument navodi da se radiološki monitoring sprovodi za praćenje brzine doze unutar i u neposrednoj blizini skladišta i preko stanica u široj životnoj sredini. To je potrebno, ali je također potrebno uspostavljanje mjernih stanica (bunara) za praćenje migracije radionuklida u podzemne vode i umicanje u akvifer. Redovito uzorkovanje tla, flore, faune, je pomenuto.
11. U poglavlju 2.1.5.1.1. na strani 10, navedeno je "za potrebe vanrednih događaja osigurano je sedam evakuacijskih izlaza iz skladišnog prostora". O kakvim incidentnim situacijama se radi i šta se dešava sa neposrednim okruženjem skladišta u takvim uslovima? Ko obavještava stanovništvo na teritoriji Bosne i Hercegovine o incidentnim situacijama?
12. U poglavlju 2.1.5.1.1. Pogon dugoročnog skladišta se navodi da se pri prijemu vrši provjera dokumentacije WPS, provjera brzine doze na kontaktu ili odstojanju od 1 m, a ne pominje se provjera površinske kontaminacije što je ozbiljan propust. Potom se navodi da se očekuje prijem oko 40 spremnika u 24 sata u periodu kampanje što daje indicaciju da sve provjere i pozicioniranje pojedinačnog spremnika traju oko 36 minute/spremnik. To je primjer ili fantastične efikasnosti ostvarive u mašti autora dokumenta ili je indicacija o (nedostatku) solidnosti i kvalitetu predviđenih provjera pri prijemu.
13. U dijelu koji govori o centralnom skladištu za IRAO (institucionalni radioaktivni otpad) i II (istrošeni izvori) se opet navodi da mogu biti neusklađeni sa kriterijumima prihvata i da se u centralnom skladištu može izvršiti prepakiranje ili privremeno skladištenje do preuzimanja od strane ovlaštene institucije. Nedostaju informacije o tome o kakvoj se sigurnosti skladišta radi i kako je moguće izvršiti transport ovakvog otpada

saobraćajnicom u neposrednoj blizini rijeke Une i neposrednoj blizini granice sa Bosnom i Hercegovinom što je neprihvatljivo. Takođe, nedostaju podaci o kakvoj vrsti skladišta se radi ako se u tekstu navodi da je to građevina bez stalno zaposlenih? Nadalje, navedeno je "ukoliko proračun pokaže da pasivnim mjerama nije moguće osigurati minimalne mikroklimatske uslove (misli se na ventilaciju), moguće je u sklopu daljne projektne dokumentacije planirati ugradnja ... umjetne ventilacije". Ovakav pristup bez detaljnog obrazloženja o tako krucijalnom dijelu projekta je neprihvatljiv i neprimjeren ovoj vrsti projekta te se zahtjeva detaljniji pristup definisanju navedenih sistema i detaljniji pristup izvorima i informacijama o tome na bazi koje stručne/projektne podloge je uopšte urađen tekst u dostavljenom dokumentu.

14. Na stranici 19 Zahtjeva se daje opis saobraćajne infrastrukture. Imajući u vidu da je granica sa Bosnom i Hercegovinom u neposrednoj blizini kao i vodotok rijeke Une, u dokumentu uopšte nema podataka o položaju saobraćajnice u odnosu na ova dva parametra. Podsjećamo da se sa teritorije BiH jasno vide vozila koja i sada saobraćaju prema opisanoj lokaciji. S tim u vezi, podaci koji su dati u opisu postojeće saobraćajnice, "nove prometnice", konfiguracije terena za koji se i u dokumentu navodi da je težak i da se mora osigurati znakovima upozorenja i sl., su neprihvatljivi i moraju biti detaljno opisani sa stručnim i svim podacima ove saobraćajnice u odnosu na rijeku Unu. Podsjećamo da se ova saobraćajnica planira za prevoz radioaktivnog otpada, da se eventualnim udesima radioaktivni otpad može prosuti na predmetnom terenu i završiti u rijeci Uni. Dokument ne sadrži, niti su opisani sigurnosni sistemi transporta ove vrste otpada od mjesta nastanka do lokacije Čerkezovac. U nastavku teksta o prometnicama se navode rigole i odvodnja sa saobraćajnica ka krajnjem recipijentu, koja već postoji ili će biti izgrađena na novim dionicama trase puta. Pretpostavka je da je u sadašnjim uslovima krajnji recipient obližnji površinski vodotok. Ovakav princip odvodnje može biti prihvatljiv za saobraćajnicu koja ne služi za transport radioaktivnog otpada, na kojoj se može desiti incidentna situacija ili havarija. Nadalje, na stranici 21 dokumenta se navodi: "zbog odvijanja teškog teretnog prometa na pristupnoj cesti ne preporuča se koristiti konkavni i konveksni radijus manji od $R=400m$ " i sa tim navodom se završava opis saobraćajnica prema lokaciji ili od lokacije, bez podataka o udaljenosti od granice sa BiH, rijeke Une i detaljne i jasne dispozicije otpadnih voda koje mogu biti opterećene veoma opasnim materijama u slučaju bilo kakve vrste incidenta u saobraćaju. Ovakav nepažljiv pristup je neprihvatljiv i mora se mnogo preciznije definisati.
15. U Poglavlju 2.1.5.6. na stranici 22, ponovo se navodi sistem za odvodnju kontaminirane tekućine, ali bez opisa porijekla tekućine i konačnom tretmanu kontaminirane tekućine iz sabirne jame.
16. U Poglavlju 2.1.5.8. na stranici 22, u dijelu: „Sustav radiološkog monitoringa“ navedeno je šta predviđa sistem radiološkog monitoringa. S tim u vezi, navedene su postaje za mjerenje brzine doze u širem okolišu namijenjenih zaštiti okolnog stanovništva (prsten od 8 uređaja). Na ovaj način se ipak pretpostavlja da uticaja na životnu sredinu i zdravlje ljudi može biti, ali u opisu uopšte nema podataka koji je intenzitet i učestalost takvih emisija, gdje se postavljaju uređaji, da li stanovništvo na teritoriji BiH bilo obaviješteno i na koji način i kakve bi uopšte mogle biti posljedice po zdravlje ljudi na teritoriji BiH. Ukoliko se radi monitoring za teritoriju Hrvatske, onda

se u istom obimu i sadržaju, tj. po istom principu treba provesti monitoring i za pogodena područja u BiH.

17. Na stranici 24 navedeno je šta čini sistem tehničke zaštite, ali bez bilo kakvog opisa o kakvom sistemu se radi i na koji obuhvat teritorije se odnosi.
18. Na stranici 24 dokumenta data je skica skladišta prema predloženom idejnom projektu. Iz te ilustracije je očigledno da projektant nije razumio da je skladište aktivna a ne pasivna operacija. Sasvim je jasno iz priložene skice da ne postoji pristup individualnim spremnicima, odnosno da redovna vizuelna inspekcija nije moguća. Način skladištenja bi bio više u skladu sa principom odlagališta u kome se spremnici tijesno pakuju pa potom izoluju od spoljašnjih uticaja, što daje degradaciju spremnika. U skladištu koje je otvoreno za promjene vlage, temperature, često i ulaz snijega kroz otvore aktivne ili pasivne ventilacije, samim time i za kondenzaciju degradacija spremnika se znatno ubrzava. Stoga se i vrše česte inspekcije pojedinačnih spremnika. U predloženom konceptu je gotovo nemoguće izvaditi betonski spremnik iz drugog reda (po visini) u sredini skladišta. Takav poduhvat bi zahtijevao pomjeranje i privremeno skladištenje niza drugih spremnika.
19. U poglavlju 2.1.5.6. se govori o opremi i sistemima za skladište NSRAO sa NE Krško, što je već komentarisano.
20. Na str. 26, tačka 2.2.1. je naveden je tabelarni prikaz vrsta NSRAO u NE Krško. Iz tabele je jasno da postoje i vrste NSRAO koje nisu u čvrstom stanju. S tim u vezi, na kraju stranice je navedeno da će se broj paketa svake vrste otpada definisati u reviziji studije o podjeli i preuzimanju NSRAO iz NE Krško u skladu sa predloženim praktičnim pristupu podjele. Navedeno podrazumjeva da se u vrijeme pripreme ovog Zahtjeva nije raspolagalo sa podacima i vrstama NSRAO koje će Hrvatska odlagati na lokaciji Čerkezovac, a s tim u vezi i količine koje su izražene u stručnim jedinicama Si – Sistema ne znače ništa široj javnosti. Jasno je da su u vrstama otpada (barem po opisu) ne nalazi samo čvrsti otpad jer isti sadrži i rezervoarske taloge, jonske smole i sl. što je zahtijevalo barem detaljniji opis na jeziku razumljivom za širu javnost koja ima opravdan strah od realizacije ovog projekta u neposrednoj blizini svoje imovine. Podatak da će za hrvatsku polovinu otpada nastalog do 2023. godine trebati 1025 – 1300 spremnika ne znači ništa ako nema preciznih podataka, jer se iz teksta vidi da će se za pojedine vrste otpada tek raditi karakterizacija i u zavisnosti od rezultata, odlučice se o optimalnom načinu obrade. Zaključuje se da je ovaj zahtjev rađen na bazi pretpostavki i bez tačnih i preciznih podataka, potrebnih radi upoznavanja stanovništva na teritoriji BiH o rizicima aktivnosti i posljedica po životnu sredinu i zdravlje stanovništva. Kada je riječ o inventaru IRAO i II to je bar potvrđeno da se radi o grubim i preliminarnim podacima (jedinica mjere m³), dok za NSRAO nema takve konstatacije. Imajući u vidu o kakvom se otpadu radi, ovi podaci su neprihvatljivi.
21. U poglavlju 2.2.1. se u tabeli 2.2-1. daje popis 6 vrsta NSRAO u NE Krško. Tu, međutim, nema potrebnog inventara radionuklida za pojedinu vrstu NSRAO, odnosno hemijsko-fizičkih osobina po obradi i kondicioniranju istih.

Bilo bi za očekivati da se u dokumentu da pregled raspona aktivnosti radiološki relevantnih radionuklida u svim pojedinim vrstama radioaktivnog otpada. Donja tabela daje primjer aktivnosti za iono-izmenjivačke smole i talog evaporatora, odnosno za vrste označene sa 1. EC i 2. SIR kao što su definisane u tabeli 2.2-1. To bi bile minimalna i maksimalne aktivnosti prije kondicionisanja i pakovanja u betonske spremnike.

Radionuclide	Half-life [a]	min. spec. act. [Bq/g]	geom. mean act. [Bq/g]	max. spec. act. [Bq/g]
Co-60	5.3	2	200	$1 \cdot 10^4$
Cs-137	30	40	7,000	$9 \cdot 10^4$
Ni-59	$7.6 \cdot 10^4$	0.02	4	90
Ni-63	100.6	2	200	6.000
Sr-90	28.8	0.2	10	$1 \cdot 10^4$
Nb-94	$2 \cdot 10^4$	0.007	0.3	60
Tc-99	$2.1 \cdot 10^5$	0.03	5	40
Pu-238	87.7	$3 \cdot 10^{-4}$	0.01	4
Pu-239/240	$2.4 \cdot 10^4$ / 6,600	$2 \cdot 10^{-4}$	0.01	2
Pu-241	14,3	$2 \cdot 10^{-3}$	0.1	5

Tek pošto su poznati podaci za svaku pojedinačnu vrstu otpada iz NE Krško, izveštaji o karakterizaciji i mjerenjima pojedinačnih radionuklida, direktnim mjerenjima, radiohemijskim analizama i uspostavljanjem vektora radionuklida se može pristupiti preliminarnim sigurnosnim analizama koje je potrebno imati prije nego što se završi rad na Studiji za zaštitu životne sredine. Svaki drugi pristup ne može rezultovati relevantnom studijom zaštite životne sredine.

22. Na stranici 31 se ponovo navodi da se kriterijumi za skladištenje IRAO i II tek trebaju odrediti i da ova vrsta otpada mora zadovoljiti uslove za transport, a preuzimanje i prihvrat u Centralno skladište je sadržano u dokumentu, koji nije uvršten u podloge na osnovu kojih je pripreman zahtjev i iz istog nisu uopšte navedeni bilo kakvi kriterijumi neophodni za preuzimanje i prihvrat. Sav ostali tekst do 35. stranice daje citate iz postojećih propisa bez adekvatno opisanih procedura za vrste otpada koje se planiraju skladištiti na lokalitetu Čerkezovac. Dakle, prepisani su samo literaturni podaci koji mogu biti izvor podataka, ali se isti nisu uporedili u odnosu na uslove za odlaganje NSRAO, IRAO i II.
23. Tabela 2.2-4. daje osnovne tehničke podatke betonskih spremnika a tabela 2.2-5. njihovu specifikaciju. Očito je da su dati zahtjevi za prikupljanje ponuda za betonske spremnike, jer se u dokumentu tvrdi da će detaljni podaci o istim biti poznati tek poslije sprovedenog postupka javne nabavke i odabira proizvođača. Očito je da ovi podaci nisu u potpunosti relevantni za studiju zaštite životne sredine. Takođe se navodi da konačan broj spremnika nije poznat jer nije poznato gdje će se vršiti kondicioniranje i da li će

biti maksimalno 2450 ili optimalno 1025-1300 betonskih spremnika. Postavlja se onda pitanje čemu služi ovaj dokument i kakav mu je značaj za studije zaštite životne sredine.

24. Unutar poglavlja 2.2.5 a na stranici 36 navodi se da će postojati paketi koji ne zadovoljavaju uslove skladištenja (odlaganja), a na više mjesta u dokumentu je navedeno da će se na lokaciju dovoziti otpad pripremljen za skladištenje. Ovi navodi su, prije svega površni i nisu temeljni niti približno zadovoljavajući, imajući u vidu značaj i potencijalne rizike koji su za njih vezani. Navodi se transport otpada nepripremljenog za skladištenje, a zatim zbrinjavanje takvog otpada od strane ovlaštene institucije. Nadalje, na stranici 36 se navodi da će se u studiji procijeniti količine vode za potrebe projekta. Ovo je neprihvatljivo. Unutar zahtjeva je nužno navesti osnovne i pomoćne sirovine, vodu, električnu energiju i sl., a ne prejudicirati izradu studije na bazi paušalnih podataka. Sljedeće značajno pitanje je odakle je planirano da se crpi voda za potrebe rada projekta i šta je krajnji recipijent. Napominjemo, da je predmetna lokacija izuzetno bogata vodotocima, a da je krajnji recipijent rijeka Una i dalje crnomorski sliv, što je neprihvatljivo i ugrožava i značajan broj stanovnika i nosi sa sobom velike rizike.
25. Što se tiče klimatskih promjena, nedostatak prethodnih studija je bio razlog da se nije vidio uticaj i mogući uticaj klimatskih promjena na područje Trgovske gore. Jasno je da područje Trgovske gore neće imati veliki uticaj na emisije GHG, međutim, područje jeste i biće mnogo više ranjivo na uticaje od klimatskih promjena. Ranjivost prostora od savremenih i mogućih uticaja klimatskih promjena treba da bude u fokusu u poglavlju koje se odnosi na klimatske promjene jer je Trgovske gora dosta ugroženo područje klimatskim promjenama. U Studiji treba naglasiti, između ostalog, da se trebaju očekivati rezultati oko modelovanih intenzivnih padavina koje mogu usloviti bujične poplave.
26. Na stranici 36 navedeno je da se "zaštita zraka od onečišćivanja uzrokovanih radioaktivnim tvarima uređuje posebnim propisom" i ne navodi da takav propis u Republici Hrvatskoj postoji. S tim u vezi, izrađivač zahtjeva (ovlašćenik) prelazi na odredbe Zakona o zaštiti zraka i podzakonske akte te navodi izvore onečišćenja koji nastaju radom ovakve vrste objekata. Paradoks je što se ovdje navode osnovni parametri kvaliteta vazduha od kojih se niti jedan ne odnosi na radioaktivne supstance. Ponovo se navodi da će se "radioaktivni otpad dopreмати sukladno WAC kriterijima, neće biti u tekućoj ili plinovitoj formi, biće kondicioniran..." što je kontradiktorno podacima u dokumentima na koje je i u ovom aktu ukazano. Upravo zadnji stav teksta na stranici 36 dokumenta ukazuje na kontradiktornosti podataka na kojoj je navedeno da: "U Centru nije predviđena obrada NSRAO, međutim, u prijemnoj građevini Središnjeg skladišta predviđen je prostor za rastavljanje i prepakivanje ...". Postavlja se pitanje, da li je rastavljanje fizički tretman? U daljem tekstu ponovo se pojavljuju navodi u vezi otpada koji ne zadovoljava kriterijume skladištenja, kao i prostor za skladištenje otpada koji ne zadovoljava kriterijume. Kako je moguće da se ovakav otpad (nepripremljen) doveze na lokaciju Čerkezovac i koji je krajnji način njegovog zbrinjavanja ili pripreme u skladu sa kriterijumima za skladištenje?
27. Na stranici 37 navedene su emisije otpadnih voda iz kojih jasno proizilazi sva manjkavost i nepotkrepljenost podataka dostavljenih u ovom zahtjevu odnosno

dokumentu. Navedeni tretman otpadnih voda (odvod u krajnji recipijent, kolektor javne odvodnje i zbrinjavanje od strane neke ovlaštene kompanije) bi bio primjenjiv za određene proizvodne pogone koje u svom proizvodnom procesu nemaju opasne supstance, ali ne i za ovaj projekat. Pored toga, ponovo se navodi izrada određenih dokumenata u budućem periodu (Sigurnosna studija), što znači da je ovaj zahtjev rađen na bazi pretpostavki o emisijama u životnu sredinu, bez pouzdanih podataka koje bi ta studija, bar po nazivu, trebala da sadrži. Nadalje, u dijelu koji se odnosi na "gospodarenje otpadom", uopšte se ne navode podaci o kategorijama otpada niti zbrinjavanju istog, koji može biti kontaminiran radionukleidima Kategorije navedene u tekstu mogu nastati u bilo kom postrojenju, što nije slučaj kada je u pitanju izgradnja skladišta radioaktivnog otpada.

28. Na str. 39 se ponovo nalaze navodi u vezi saobraćajnice za koju se kaže da rekonstrukcija nije dio ovog zahvata. Kako je moguće da se navede ova konstatacija, ako se zna da ista prolazi u neposrednoj blizini teritorije Bosne i Hercegovine i rijeke Une i ako se zna za koje namjene se planira ova saobraćajnica?
29. Na stranici 40 u najkraćim crtama je dat opis sanitarne i oborinske odvodnje pri čemu je ukazano da ne postoji sistem javne odvodnje, a trenutno se oborinska voda ispušta u "okoliš". Nadalje se govori da su u sklopu projektne dokumentacije analizirani tipovi nastanka oborinske odvodnje. Postavlja se pitanje, koja je to projektna dokumentacija, ako nije navedena u podlozi za izradu ovog zahtjeva, za koju se na početku dokumenta navodi da je korišćena kao idejno rješenje. Nadalje je navedeno da će ispuštanje vode u sistem javne odvodnje, koji trenutno ne postoji, biti regulisano u daljoj fazi izrade projektne dokumentacije. Ovo je nesumnjiv dokaz o paušalnosti i površnosti navoda za ovakav dokument i ovu vrstu projekta (zahvata). Na stranici 41 dokumenta, govori se o dokumentima koji će biti izrađeni u budućnosti (dalja faza izrade projektne dokumentacije, Sigurnosna studija). Ovi navodi su neprihvatljivi. Takođe, izuzetno neprihvatljiv i protivrječan je tekst koji opisuje sistem odvodnje sa zgrade dugoročnog skladišta NSRAO, za koji se kaže da se predviđa ispuštanje oborinske krovne odvodnje u lokalne brdske vodotoke. Takođe se predviđa "Ukoliko lokalne terenske prilike i okolišni uvjeti upućuju na drugačiji tip ispuštanja u okolni teren, projektom će biti predviđen sustav kontrolirane infiltracije koji će biti opremljen svom potrebnom opremom". Isti navod je dat i za oborinske vode pratećih prostorija skladišta. Nema sumnje da ovaj projekat ove vrste zahtijeva drugačiji tip ispuštanja, posebno ako se uzme u obzir da je krajnji recipijent rijeka Una ili neki drugi površinski vodotok visoke vrijednosti kvaliteta vode. Izgradnja separatora za lake tekućine se predviđa u daljoj fazi izrade projektne dokumentacije, nakon izrade Studije uticaja na okoliš, te sigurnosne studije. Imajući taj navod u vidu, postavlja se pitanje, čemu dostavljeni dokument služi i koji je značaj Studija uticaja ako se navodi da će se precizni podaci za odvodnju kao i za sve ostale parametre razraditi u budućnosti, nakon izrade Studije. Ovakvi nedostaci se moraju izmijeniti i pravilno i pažljivo obraditi jer predstavljaju značajne rizike. Povrh toga, protivno je pozitivnim zakonskim propisima planirano rješenje koje se navodi, a kojim se predviđa da će se nakon obrade u separatoru, otpadne vode sa parkinga odvoditi u okolni teren te se i to rješenje mora izmijeniti.

30. Na stranicama 42 i 43 je navedena krajnje neprihvatljiva mogućnost ispuštanja otpadne vode iz Sistema za odvodnju potencijalno kontaminirane tekućine, potencijalno kontaminirane vode sa manipulativnih površina dugoročnog skladišta NSRAO i centralnog skladišta, u recipijent odnosno okoliš, kada ista zadovolji uslove ispuštanja u recipijent. Naravno, ovdje se navodi da će se to znati u daljoj fazi izrade projektne dokumentacije, nakon izrade Studije uticaja na životnu sredinu, te izrade sigurnosne studije. Ovakvi paušalni i neutemeljeni navodi nisu prihvatljivi i predstavljaju veliku potencijalnu opasnost za površinske vodotokove iz kojih se vodom za piće snabdijeva više jedinica lokalnih samouprava na teritoriji BiH. Na str. 44/45 Zahtjeva daje se opis situacije ako sigurnosna studija ukaže na kontaminaciju istih površina, uz ponovljene navode o spremniku i ispuštanje u okoliš i opet će se podaci znati nakon izrade sigurnosnih analiza i u sklopu idejnog projekta. Neprihvatljiva je činjenica da će se stanovništvo na teritoriji BiH držati u neizvjesnosti u neodređenom vremenskom periodu, jer se vodotok rijeke Une i nizvodni vodotokovi rijeke Une koriste za vodosnabdijevanje stanovništva i druge potrebe za normalan život.
31. Generalna primjedba na poglavlje o uticajima na segmente životne sredine je da je kvalitet pruženih podataka nedovoljan, a samim tim i neprimjeren za ovakvu vrstu projekta i da se ne smije dozvoliti da nadležni organ prihvati ovaj dokument kao pravno valjan za izradu Studije uticaja na životnu sredinu.
32. Sa početkom na stranici 48, dat je prikaz smještaja zahvata na katastarskim česticama. Slike su potpuno nejasne, neprecizne i povrh toga prikazane u takvoj razmjeri da nije moguće izvršiti identifikaciju bilo kakvih značajnih orijentira ili objekata na lokaciji, a posebno identifikovati katastarske čestice prema kojima bi se nedvosmisleno utvrdila udaljenost lokacije od granice sa teritorijom BiH, kao i najbližim stambenim objektima na tom području. Ovo je neprihvatljivo i očigledan je primjer da izrađivač zahtjeva nije pristupio izradi dokumenta na stručan način te se ovo mora ispraviti.
33. Na stranici 52, dat je apsolutno netačan podatak o udaljenosti od granice sa BiH. Nema podatka od koje tačke je računata ova udaljenost. U prethodnim postupcima, od strane BiH je u više navrata ukazivano o kojoj se udaljenosti od granice sa BiH i rijeke Une radi, tako da je BiH imala očekivanje da će se ti podaci na neki način uvrstiti ili iskoristi u dokumentu, što bi podrazumijevalo da se u dokumentu naznače konkretne tačke i podaci iz kojeg mjesta je vršeno mjerenje razdaljine. Posebno se to odnosi na udaljenost od 5 km od opštine Novi Grad. Pored toga, posljedice izgradnje navedenog projekta ne trpi samo opština Novi Grad tako da je neosnovan navod o broju stanovnika u Novom Gradu. Kao što je već isticano u ranijim postupcima, posljedice realizacije ovog projekta mogu da pogode oko 250.000 stanovnika, jer je očigledno da se lokacija nalazi na prostoru gdje je najveća koncentracija stanovništva na teritoriji susjedne države (za razliku od opštine Dvor). Upravo ovo je ključna odrednica o neprihvatljivosti lokacije za odlaganje radioaktivnog otpada na lokaciji Čerkezovac.
34. Na stranici 56 je naveden podatak koji je očigledan dokaz paušalnosti odabira lokaliteta Čerkezovac za namjenu izgradnje odlagališta radioaktivnog otpada. U citatu iz Strategije prostornog razvoja Republike Hrvatske navode se podaci iz ranijeg perioda o odabiru lokaliteta te se tekst završava sa: "Programom je Trgovska gora, kao jedna od

lokacija, utvrđena prostorom za izgradnju odlagališta nisko i srednje radioaktivnog otpada, uz uvjet provođenja detaljnih istraživanja u skladu sa međunarodnim standardima i sudjelovanjem javnosti te utvrđivanja postupaka koji će osigurati partnersku ulogu lokalne zajednice s jasnim uvidom u sve aspekte izgradnje i korišćenja tog objekta. Istraživanje i postupci kojima bi se pokazala konačna potvrda prihvatljivosti te lokacije za smještaj odlagališta nisko i srednje radioaktivnog otpada nisu sprovedeni”.

U daljem tekstu se navodi citat iz Programa prostornog uređenja Republike Hrvatske, u kojem stoji: “Trgovska gora se, na temelju preliminarnih istraživanja, utvrđuje prostorom za izgradnju odlagališta. Na utvrđenom prostoru treba osigurati uvjete za daljnja istraživanja. Potrebna istraživanja treba nastaviti u skladu sa međunarodnim standardima i sudjelovanja javnosti. Isto tako treba utvrditi postupke koji će osigurati partnersku ulogu lokalne zajednice s jasnim uvidom u sve aspekte izgradnje i korišćenja tog objekta (nadzor nad sigurnošću, gospodarske koristi i ograničenja...)”.

35. Na stranici 58 je navedeno da je u Prostornom planu Sisačko–Moslavačke županije isključena mogućnost planiranja skladišta na Trgovskoj gori, kao ni u izmjenama i dopunama prostornog plana Sisačko–Moslavačke županije, u kojem je predmetni prostor rezervisan za objekte za potrebe odbrane te takvi objekti zasigurno nisu predviđeni za skladište radioaktivnog otpada. Pri tome je čak navedeno da će se prometni koridori na području Županije, naročito na području uz državnu granicu te razvoj plovnih puteva, vodoprivrede i infrastrukturnih koridora, uskladiti sa potrebama odbrane. U odredbama za provođenje prostornog plana se navodi “jedna od lokacija prostora od značaja za odbranu na području opštine Dvor je “Čerkezovac” skladište”. Do danas namjena prostora lokaliteta Čerkezovac nije promijenjena i kao takva ne može biti uopšte razmatrana kao skladište radioaktivnog otpada ni prema propisima kojima je uređena radijaciona sigurnost i bezbjednost, niti propisima kojima je uređena namjena površina, kao ni propisa kojima je uređena oblast zaštite životne sredine. Čak ni Prostorni plan uređenja opštine Dvor, prema citatima navedenim u ovom zahtjevu ne mogu dati jasnu odrednicu o promjeni namjene prostora kada je jasno da nije ispoštovana usklađenost prostorno – planske dokumentacije u hijerarhijskom smislu. U nastavku dokumenta, na stranicama 64 i 65, navodi se da je Fond za finansiranje razgradnje i zbrinjavanja radioaktivnog otpada i istrošenog nuklearnog goriva Nuklearne elektrane Krško, na osnovu poziva za dostavu zahtjeva za izradu Državnog plana prostornog razvoja, dostavio 2018. godine zahtjev da se na dijelu Trgovske gore umjesto označene zone posebne namjene na lokaciji Čerkezovac predvidi građevina za upravljanje otpadom NSRAO. U tekstu se navodi da je Elaborat, podnešen uz zahtjev, bio pripremljen na bazi tada dostupnih podataka o lokaciji i zahvatu, što samim tim znači je izrađen bez adekvatnih istraživanja koja su usklađena sa međunarodnim standardima. Navedeni zahtjev Fonda je u 2020. godini izmijenjen i dopunjen u odnosu na 2018. godinu, ali nema dokaza na osnovu čega su izvršene izmjene i dopune sa namjerom da se za lokalitet Čerkezovac i Trgovska gora promjeni namjena. U nastavku dokumenta je samo dat prikaz navoda iz propisa Republike Hrvatske iz područja radiološke i nuklearne sigurnosti i zbrinjavanja radioaktivnog otpada, pri čemu se jasno navodi da se prije provođenja postupka procjene uticaja zahvata na životnu sredinu, ovakvu namjenu područja potrebno planirati odgovarajućim prostornim planovima.

Koji su to prostorni planovi kojima je lokalitet Trgovske gore određen za odlagalište radioaktivnog otpada i sa kojima je tekst predmetnog zahtjeva usklađen?

Dakle radi se o kontradiktornim podacima o odabiru lokaliteta Trgovska gora od predviđene četiri lokacije, za koje je u ovom zahtjevu trebalo navesti koji su standardi i po kojim istraživanjima odredili lokalitet Trgovska gora, za ove namjene. S obzirom na navedeno, a imajući u vidu zainteresovanu javnost na teritoriji BiH u neposrednoj blizini lokaliteta Čerkezovac, promjena namjene ovog lokaliteta iz prostora od značaja za BiH i ona mora biti uključena da bi se zadovoljili navedeni međunarodni standardi, navedeni na 56. stranici dokumenta. Jasno je navedeno da prostorno-planska dokumentacija predmetnog područja nije usklađena po pitanju skladištenja RAO i da kao takva ne može biti podloga za izradu ovog zahtjeva niti Studije uticaja na životnu sredinu. Slijedom svega navedenog, zahtjev za određivanje obima studije je preuranjen jer je jasno navedeno da se postupak procjene uticaja sprovodi nakog planskog dokumenta što je istaknuto i na 67. stranici dokumenta.

36. Na stranici 84, navodi se netačan podatak da se na teritoriji Federacije BiH nalazi park prirode "Una". Nije tačan podatak koji se odnosi na kategoriju zaštićenog područja, a podataka o zaštićenom području, Park prirode "Una" na teritoriji opština Novi Grad, Kostajnica i Kozarska Dubica - uopšte nema. Ovo mora biti obrađeno, uključujući podatke o udaljenosti lokaliteta Čerkezovac od zaštićenih područja na teritoriji BiH.
37. Na stranici 87. navedeno je "Što se tiče područja posebne zaštite voda, zahvat se nalazi na slivu osjetljivog područja (Dunavski sliv)". Ovo bi trebao biti dobar indikator da se kod odabira lokacije nisu izvršila istraživanja prema međunarodnim standardima, a posebna je primjedba u vezi sadržaja ovog dokumenta u dijelu mjera za zaštitu voda. Mjere i uslovi navedeni u ovom dokumentu ne odgovaraju činjenici o osjetljivosti područja (Dunavski sliv).
38. Na stranici 88 je navedeno da postoji velika vjerovatnost plavljenja pristupnih cesta i parkirališta. Problematično je što ovaj rizik koji smatramo vrlo ozbiljnim nije detaljnije obrazložen i smatramo da se mora istražiti i iscrpno obrazložiti.
39. Na stranici 90. Zahtjeva daju se varijantna rješenja zahvata sa uporištem u Nacionalnom programu provođenja strategije zbrinjavanja radioaktivnog otpada, kojim je lokalitet Čerkezovac naveden kao preferentna lokacija za uspostavljanje centralnog skladišta IRAO i II i dugoročnog skladišta NSRAO. Ovdje se posebno ukazuje da varijante nisu ponuđene prema prostorno-planskoj dokumentaciji iako bi morale biti sa tom dokumentacijom usklađene. Posebno je problematično to što se na navedenoj stranici kao varijantna rješenja navode tri mikrolokacije na predmetnom lokalitetu. Izrađivač ovog Zahtjeva je na ovaj način pokazao da se radi o mikrovarijantama o izvedbama samog skladišta na lokaciji Čerkezovac, a ne o varijantama koje su razmatrane van lokaliteta Trgovska gora. Ovo je nedostatno i neprihvatljivo za ovakvu vrstu zahvata. Posebno je zabrinjavajuća konstatacija da je varijanta centralnog skladišta izabrana zbog potrebe za manjim tehničkim zahvatima i preinakama postojećih poluukopanih armiranih betonskih hangara. Na istoj stranici navodi se i to da se varijante razlikuju prema potencijalnom uticaju na okoliš. Pored svega navedenog ističemo i to da je izrazito neprimjereno dokumenta i zahvatu to što nedostaje obrazloženje koja

mikrovarijanta ima veći ili manji uticaj na životnu sredinu. Smatramo nužnim da se ovom problemu pristupi sa potpuno drugačijeg stanovišta i da je neophodno da se dokument dopuni.

40. Na stranici 93 su navedeni jako paušalni navodi o osnovnim emisijama u vazduh, da bi se na str. 94 ipak naveo digestor i tretman radioaktivnog otpada, bez podataka o emisijama. Povrh toga ponovo se napominje da će se taj uticaj razmotriti tek u daljem razvoju projekta. Ovakav pristup izrađivača ovog Zahtjeva pokazuje neiskustvo u pripremi dokumenata koji se cijene u postupku procjene uticaja na životnu sredinu jer se ne radi o nekom postrojenju koje za posljedicu nema emisije niti je potrebno utvrđivati mjere zaštite životne sredine, te se ovim putem zahtijeva dopuna u tom dijelu.
41. Na strani 97, dat je prikaz uticaja na vodna tijela, u kojem je navedeno da se radi o izrazito nepovoljnom lokalitetu sa stanovišta hidrologije, te se čak navodi da završni izvještaj nije finaliziran. Postavlja se pitanje na osnovu kojih podataka je pripremljen ovaj zahtjev i koja mu je svrha? Navodi se da je krajnji recipijent svih vodotokova na lokaciji rijeke Une (dakle teritorija Bosne i Hercegovine), da je sve vodotokove potrebno ispitati, da postoji velika mogućnost od erozije (nestabilnost padina) kao i to da su to važni parametri kada se budu utvrđivali geotehničke karakteristike terena. Ovo pokazuje potpunu neprimjenjivost ovog Zahtjeva za buduće korake u procjeni uticaja na životnu sredinu. Nedopustiva je tvrdnja da će se istraživanja koristiti za potrebe ocjene uticaja zahvata na vode, te ocjenu opasnosti od plavljenja, ako to već u ovom dokumentu nije izvršeno.
42. Na stranici 100 ponovo se govori o budućim dokumentima u kojima će se ponuditi rješenja i kojima će se nešto propisati (sigurnosna studija, izvještaj sigurnosne studije, procjena sigurnosti). Radi se o pretpostavkama da će određeni dokumeti dokazati pouzdanost i sigurnost realizacije zahvata, a u dostavljenom dokumentu i planiranom projektu su samo teoretske pretpostavke da će njegovo izvršenje biti bezbjedno. Ističemo zahtjev da se pruže pouzdani parametri i dokumenati na osnovu kojih je bezbjednost utvrđena i koje predstavljaju osnovu za dostavljeni dokument.
43. Na stranici 101 dokumenta nije dat odgovarajući prikaz otpada. Navedene su samo kategorije koje bi mogle nastati u bilo kojem postrojenju. Ovakav projekat zahtijeva potpuno utvrđivanje kategorija otpada, uključujući i konačno zbrinjavanje istog.
44. Na stranicama 106 i 107, navedeni su paušalni (literaturni) podaci o uticaju u slučaju vanrednih događaja. S tim mu vezi, navedeno je da se tek sada sprovode istraživanja u vezi seizmologije, da će se izvršiti određene sigurnosne studije koje bi trebale dokazati kakve su mjere potrebne za ovakav projekat da se ne bi desile posljedice po zdravlje ljudi i životnu sredinu u slučaju vanrednih događaja. Navedeno je da se studije poplavnog rizika neće napraviti, iako je navedeno da saobraćajnice i parking mogu biti pod visokim rizikom od poplava, navedena je učestalost erozije, veliki broj vodotoka i slični problemi, ali posebna studija rizika za vode nije predviđena.

Nadalje, navodi se da će biti izvršena ocjena prihvatljivosti za ekološku mrežu, bez navoda da se pri ovoj ocjeni u obzir moraju uzeti i zaštićena područja na teritoriji BiH, te direktne i indirektne posljedice realizacije skladišta radioaktivnog otpada na

navedena područja u BiH. Smatramo ovo neprihvatljivim i tražimo dopunu dokumenta kako bi se adekvatno odgovorilo na ova pitanja.

45. Na stranici 109 nema podataka o stanovništvu na teritoriji BiH, a poznato je da je koncentracija stanovništva na ovom području BiH značajna i da bi taj dio stanovništva mogao da se nađe pod direktnim ili indirektnim uticajima ovog zahvata i da bi zahvat imao uticaj na život i zdravlje tog dijela stanovništva. Stoga smatramo da se dokument mora dopuniti tim podacima.
46. Zdravstveni aspekti uticaja Skladišta, transporta i skladištenja RAO na Trgovskoj Gori i kasarni Čerkezovac obuhvaćeni su u manje od 5 % sadržaja ovog dokumenta, i svodi se u suštini na pet rečenica na 111. stranici. Smatramo naročito bitnim naglasiti da bi se u Studiji ovi aspekti morali vrlo detaljno obraditi.
47. Uvidom u spisak zaposlenih na izradi ovog dokumenta na prvoj stranici, te njihove stručne kvalifikacije i zvanja, kao i Rješenje od nadležnog Ministarstva u Vladi Republike Hrvatske sa spiskom u prilogu istog, počevši od voditelja postupka pa do niže rangiranih stručnih saradnika angažovanih kod *Ovlaštenika* - može se uočiti da nijedan stručni saradnik nema dovoljno veze, ni po svom zvanju ni po svojim kvalifikacijama, sa stručnom manipulacijom radioaktivnim materijama, radiološkim zračenjima i radiologijom u generalnom smislu. Nedostatak odgovarajućih saradnika je pogotovu primjetan u specifičnom smislu štetnih uticaja ovih aktivnosti na zdravlje ljudi, iznad i prije svega, pa tek onda na ostale jako bitne elemente životne sredine, životinjski i biljni svijet, vodu, vazduh i zemljište, u kontekstu Sadržaja.
48. U vezi sa prethodnom tačkom, primjetno je i da na spisku uposlenika *Ovlaštenika* nema nijednog stručnjaka iz oblasti medicinskih nauka što upućuje da ljudsko zdravlje stanovništva oko Čerkezovca i Trgovske Gore nije suštinski predmet interesovanja autora ovog dokumenta (jer je na nivou ispod statističke greške obuhvaćen ovaj aspekt <5% obima Sadržaja polazi se od uticaja buke pri gradnji i korištenju, teškog dokazivanja da je radioaktivno zračenje izazvalo zdravstvene promjene itd), teksta Sadržaja kao ni samog *Naručitelja* elaborata predodčenog javnosti u formi predmetnog Zahtjeva za izdavanje upute.
49. Između ostalog, trebalo bi pripremiti i izvještaj o zdravstvenom stanju pogođenog stanovništva, radi uvida u registrovane bolesti i izmjene zdravstvenog stanja prema starosnoj dobi, polu, obrazovanju, mjestu stanovanja i dužini života provedenog na navedenom području. Podaci iz zdravstvene statistike bi se pratili kontinuirano i komparirali na godišnjem nivou, jer jonizirajuće zračenje djeluje u funkciji vremena. Na stranici 114, nema niti jednog podatka o socio-ekonomskom uticaju zahvata na stanovništvo na teritoriji BiH (ne navode se ni mogući ekonomski gubici ili uticaji koji onemogućavaju normalan život na ovom području), ukoliko bi se izgradilo skladište radioaktivnog otpada na lokalitetu Čerkezovac. Navodi se samo primjer naknade za opštinu Dvor, te smatramo da se ovo mora dopuniti.
50. Na stanici 115, navedeno je da će se osigurati zaštita životne sredine na način da se primjene međunarodni standardi i hrvatski propisi. Međutim, nije navedeno koji su to standardi i koje mjere iz hrvatskih propisa su potrebne da se spriječe, ili svedu na

najmanju moguću mjeru, uticaji nastali usljed redovnih (a posebno vanrednih) aktivnosti ili situacija. Smatramo da je ovaj propust vrlo značajan i da nije dato nikakvo obrazloženje zašto takve mjere nisu navedene u ovom dokumentu, kako bi se nedvosmisleno utvrdilo da su iste adekvatne za zdravlja ljudi i životnu sredinu, te da se ovaj propust mora ispraviti.

51. Na stranici 119 su navedeni paušalni podaci o vjerovatnosti značajnih prekograničnih uticaja. Razlog tome je što je ovaj zahtjev pripreman na bazi propisa iz Republike Hrvatske, a ne na bazi ESPOO konvencije. Tekst naveden na ovoj stranici je neprihvatljiv i ne daje bilo kakve značajne podatke vezane za pogođenu stranu odnosno BiH. Informacije uključene u dokumentaciju procjene uticaja na životnu sredinu minimalno trebaju sadržavati sljedeće:

- (1) opis predložene aktivnosti i njene svrhe;
- (2) opis, po potrebi, razumnih alternativa (npr. lokacijskih ili tehnoloških) predloženoj aktivnosti kao i alternativu nepostupanja;
- (3) opis životne sredine koja će vjerovatno biti pogođena njenom aktivnošću i njene alternative;
- (4) opis mogućih uticaja na životnu sredinu predložene aktivnosti i njene alternative i procjene njenog značaja;
- (5) opis mjera za ublažavanje koje će održavati negativne efekte po životnu sredinu na minimumu;
- (6) precizno naglašene metode predviđanja i važne pretpostavke kao i relevantne podatke o životnoj sredini koji su korišteni;
- (7) prepoznavanje nedostataka u znanju i nesigurnosti do kojih se došlo prilikom sakupljanja traženih informacija;
- (8) gdje je pogodno, nacrt programa za praćenje i upravljanje i bilo koje planove za postprojektnu analizu; i
- (9) netehnički sažetak uključujući vizuelnu prezentaciju gdje je to potrebno (karte, grafikoni, itd.)

Navedeno je djelimično sadržano u različitim poglavljima. Referisati se na poglavlja gdje su sadržani ili dopuniti studiju po potrebi.

52. Studija treba navesti BiH aktere iz institucionalnog i neinstitucionalnog sektora i njihov način uključanja.
53. Pitanja koja se odnose na cijelu Studiju:
- (1) Na koji dio teritorije BiH se odnosi potencijalni prekogranični uticaj?
 - (2) Koji je izbor reprezentativnih vanrednih događaja? Da li uključuje slučaj potresa i požara?
 - (3) Da li su predviđeni scenariji za nekontrolisano oslobađanje radioaktivnih tvari u vazduh u slučaju teških vanrednih događaja, kolika je moguća koncentracija u vazduhu i procijenjena ekspozicija, odnosno doza za stanovništvo?
 - (4) Koja je planirana metodologija procjene u slučaju vanrednog događaja i procjena potencijalnog prekograničnog uticaja u slučaju vanrednih događaja?

- (5) Koji su radiološki kriterijumi procjene ekspozicije stanovništva pri redovnom radu, a koji za vanredne događaje?
- (6) Koji su kriterijumi ocjene utjecaja na stanovništvo i životnu sredinu?
- (7) Koji je predviđeni mehanizam komunikacije RH i BiH u slučaju vanrednog događaja?

54. Poglavlje 2. Podaci o zahvatu i opis obilježja zahvata

U skladu s Prilogom 1 Uredbe o procjeni uticaja zahvata na životnu sredinu (NN 61/14, 3/17), zahvat spada pod tačku 7. Postrojenja za: - za skladištenje (planirani rok skladištenja duži od 10 godina) istrošenog nuklearnog goriva ili radioaktivnog otpada na lokaciji izvan mjesta proizvodnje.

Komentar: Podebljano je da se zahvat odnosi na postrojenje za skladištenje (planirani rok skladištenja duži od 10 godina) istrošenog nuklearnog goriva ili radioaktivnog otpada na lokaciji van mjesta proizvodnje, čime se područje primjene studije ograničava na skladište, ali ne i odlagalište radioaktivnog otpada. S obzirom da skladište ne može automatski postati odlagalište radioaktivnog otpada u budućnosti, da li je za odlagalište predviđena druga lokacija?

55. Poglavlje 2.1.2. Uvod

Pri projektovanju i pogonu skladišta za radioaktivni otpad uz hrvatske propise koristeće se i međunarodno verifikovane te objedinjene smjernice izdane od strane Međunarodne agencije za atomsku energiju.

Komentar: Koje IAEA smjernice se namjeravaju koristiti i zahtjevi radijacione sigurnosti (*safety requirements*)?

56. Poglavlje 2.1.2 Uvod

„Pri projektiranju i pogonu skladišta za radioaktivni otpad osigurat će se zaštita radnika, javnosti i okoliša tako da su ispunjeni sljedeći uvjeti:

- Doze zračenja za radnike i javnost, kao posljedica aktivnosti skladištenja otpada, ne prelaze relevantne granične vrijednosti utvrđene u IAEA standardu i hrvatskim propisima,*
- Skladišta se projektiraju i rade na način da se optimizira zaštita od zračenja radnika i javnosti u skladu sa zahtjevima iz standarda IAEA i hrvatskim propisima,*
- Posljedice bilo kojeg predvidivog kvara ili nesreće bit će takve da se zaštitne mjere mogu optimirati kako je predviđeno u standardu IAEA i hrvatskim propisima. Zaštitne mjere, sukladno standardima IAEA-e i hrvatskim propisima, bit će takve da u slučaju bilo kojeg predvidivog kvara ili nesreće pri radu skladišta nema posljedica na ljude i okoliš.“*

Komentar: Koji kriterijumi uticaja na uposlenike Centra, stanovništvo, životnu sredinu (doza, rizik) će se koristiti?

57. 2.1.5.1. DUGOROČNO SKLADIŠTE

„NSRAO koji će se početi preuzimati 2050. godine neće ići u skladište nego u odlagalište, koje će do tada biti izgrađeno, zato za taj NSRAO nisu predviđeni skladišni kapaciteti.“

Komentar: U slučaju da odlagalište ne bude izgrađeno, koja je opcija (*uncertainty management*)?

58. 2.1.5.2.1. Prijemna građevina Središnjeg skladišta

„3 Prostor za rastavljanje i prepakiranje iskorištenih izvora zračenja

Za potrebe provođenja ove aktivnosti, u predviđenom dijelu prijemne građevine Središnjeg skladišta, nalazi se specijalizirani uređaj kao digestor. Digestor će biti opremljen zasebnim ventilacijskim sustavom, opremljen adekvatnim filterima, koji može biti spojen na ventilacijski sustav hot-cell-a ili neovisan.

4 Prostor za privremeni prihvata paketa koji ne zadovoljavaju uvjete za skladištenje

Prostor će sadržavati i dodatne mjere zaštite u vidu hot-cella, što će biti definirano u daljnjem razvoju projekta. Hot-cell će biti opremljen zasebnim ventilacijskim sustavom, opremljen adekvatnim filterima, koji može biti spojen na ventilacijski sustav digestora ili neovisan“

Komentar: Da li će obje navedene prostorije imati predviđen Hot cell? Koje kategorije II će biti procesirane u Hot cell-u?

59. 2.1.5.8. SUSTAV RADIOLOŠKOG MONITORINGA

„Predviđen je jedinstveni sustav radiološkog monitoringa koji bi se sastojao od:

(1) praćenja brzine doze unutar i u neposrednoj blizini objekata u svrhu dodatne zaštite zaposlenika,

(2) postaja za mjerenje brzine doze u širem okolišu namijenjenih zaštiti okolnog stanovništva“

Komentar: Da li je predviđen radiološki monitoring ventilacijskog sistema?

60. 2.2.1. INVENTAR NSRAO

„Postoji više vrsta radioaktivnog otpada (tab. 2.2-1) koji nastaje i od kojih nastaju različite forme

NSRAO-a (waste form). NSRAO-a (waste form) jest fizički i kemijski oblik kojega NSRAO poprima nakon obrade i kondicioniranja.“

Komentar: Koje radionuklide, aktivnosti sadrži NSRAO?

61. 2.2.3. INVENTAR IRAO I II

„U skladištu je predviđeno skladištenje svih količina IRAO i II.“

Komentar: Koje radionuklide, aktivnosti sadrži IRAO I II?

62. 2.2.4. PRELIMINARNI KRITERIJI ZA PRIHVAT PAKETA IRAO I II U SREDIŠNJE SKLADIŠTE

„Tab. 2.2-8: Preliminarni WAC kriteriji i pripadajuća ograničenja za skladištenje

$HP \leq 2 \text{ mSv/h};$

$2H1m \leq 0,1 \text{ mSv/h.}''$

Komentar: Da li su oznake u skladu sa nazivima parametara?

63. 5.1.10. UTJECAJ U SLUČAJU IZVANREDNOG DOGAĐAJA

Komentar: Koji su kriterijumi za ocjenu uticaja?

64. 5.1.15. UTJECAJ NA LJUDE I LJUDSKO ZDRAVLJE

„Sukladno Pravilniku o granicama ozračenja, preporučenom doznom ograničenju i procjenjivanju osobnog ozračenja (NN 38/18, 8/22), dozno ograničenje za maksimalno izloženog pojedinca iz stanovništva (reprezentativna osoba ili engl. MEI - Maximum Exposed Individual) od djelatnosti skladištenja RAO iznosi 0,3 mSv/god.“

Komentar: Da li je vrijednost 0,3 mSv/god kriterijum za procjenu ekspozicije stanovništva pri redovnom radu i vanrednom događaju? Da li će isti kriterijum biti korišćen za procjenu potencijalne ekspozicije BiH stanovništva?

65. 5.1.15.2. UTJECAJ TIJEKOM KORIŠTENJA ZAHVATA

„U godišnjem izvješću mjerenja radioaktivnosti za definiranje nultog (postojećeg) stanja navodi se sljedeće:

- *U svim uzorcima analiziranim u ovom istraživanju detektirani su isključivo prirodni radionuklidi dok su ostali antropogeni radionuklidi bili ispod granica detekcija.*

[...]

- *Vrijednosti koncentracija/masениh aktivnosti prirodnih radionuklida te ^{137}Cs i ^{90}Sr detektiranih u svim analiziranim uzorcima usporedive su i ne odskoču od vrijednosti koje se uobičajeno detektiraju u sličnim ili istim tipovima uzoraka tijekom redovitog praćenja stanja radioaktivnosti u okolišu u RH, praćenja stanja radioaktivnosti u rijekama Savi i Dunavu.“*

Komentar: Da li je druga tvrdnja u skladu sa prvom da nisu detektovani antropogeni radionuklidi?

„U godišnjem izvješću mjerenja radioaktivnosti za definiranje nultog (postojećeg) stanja navodi se sljedeće:

[...]

Razmatrajući radiološki rizik, iz provedenog istraživanja i analize rezultata, zaključuje se kako dominantni rizici izraženi efektivnom dozom stanovnika nisu blisko vezani uz sam okoliš i prisutnost radionuklida u okolišu.“

Komentar: Da li je očekivana povećana ekspozicija stanovništva ionizirajućem zračenju i zašto?

66. U poglavlju 5. – „Opis mogućih značajnijih utjecaja zahvata na okoliš i razmatranih mjera zaštite okoliša“, potpoglavlje 5.1. – „Opis i obilježja mogućih utjecaja“ prikazuju se različiti uticaji kroz 21 tačku (5.1.1 - 5.1.21), počev od uticaja na kvalitet vazduha, vodna tijela, tlo, biljni i životinjski svijet preko uticaja na ljude i ljudsko zdravlje, socio-ekonomski uticaj, poljoprivredu i brojni drugi uticaji. Poslije potpoglavlja 5.1. slijedi kratko potpoglavlje 5.2. – „Vjerojatnost značajnijih prekograničnih utjecaja“ (nešto više od pola stranice) u kome se zaključuje da „planirani zahvat (misli se na skladište radioaktivnog otpada na Čerkezovcu) pri svom normalnom radu neće imati prekograničnog utjecaja“, nakon čega slijedi zaključna rečenica „Eventualni utjecaji tokom izvanrednih događaja će se analizirati u studiji i utvrditi njihov mogući prekogranični utjecaj“.

Imajući u vidu navedeno, smatramo da se u predmetnoj Studiji o uticaju na životnu sredinu moraju obraditi svi mogući uticaji zahvata na životnu sredinu na teritoriji Bosne i Hercegovine, koji se obrađuju kroz 21 tačku u potpoglavlju 5.1. za teritoriju R. Hrvatske. To se naročito odnosi na vode i ljude, jer izvoriste pitkih voda Mlakve iz koga se vodosnabdijeva Novi Grad (BiH) pripada istom vodonosniku, odnosno vodnom tijelu kao i izvoriste Matijevići, koje se koristi za vodosnabdijevanje Dvora (HR) i pritom je izvoriste Mlakve bliže planiranom skladištu od izvorišta Matijevići, a po morfologiji i geologiji terena ranjivije sa aspekta ugroženosti skladištem. Povrh svega, sa Mlakvi se snabdijeva veći broj stanovništva nego sa Matijevića. Dakle, navedena dva izvorišta pripadaju istom prekograničnom vodnom tijelu i nedopustivo je da se za jedno izvorište sagledava uticaj (Matijeviće), a za drugo (Mlakve), da se paušalno, bez ikakve procjene, zaključi da ne može biti ugroženo. Isto tako ne može se razmatrati uticaj na ljude i ljudsko zdravlje u Hrvatskoj, a ne razmatrati isti uticaj na ljude u Bosni i Hercegovini, iako je Novi Grad najbliže naseljeno mjesto Čerkezovcu. Osim navedenih uticaja datih u 21. tački u okviru potpoglavlja 5.1. predlažemo da se dodaju i obrade, za teritoriju Bosne i Hercegovine i Hrvatske, sljedeće tačke:

- 5.1.22. Uticaj uspostavljanja skladišta na turizam;
- 5.1.23. Uticaj planiranja i uspostavljanja skladišta na migraciju stanovništva;
- 5.1.24. Uticaj planiranja i uspostavljanja skladišta na mentalno zdravlje stanovništva u donjem toku rijeke Une s posebnim osvrtom na različitost pristupa ohrabrivanja materijalnom dobiti (podsticajima od strane Republike Hrvatske), koja je predviđena za stanovništvo Dvora, ali ne i stanovništvo Novog Grada i drugih mjesta u BiH;
- 5.1.25. Uticaj zahvata na eksploataciju mineralnih sirovina, uključujući i eksploataciju termalnih voda (geotermalne energije) i mogući negativni uticaji na sigurnost skladišta usljed eksploatacije mineralnih sirovina i termalnih voda;
- 5.1.26. Uticaj na proizvodnju zdrave hrane (naročito meda);
- 5.1.27. Uticaj vjetrova, padavina, površinskih i podzemnih voda na prenos kontaminenata prisutnih na lokaciji skladišta u toku i nakon njegove uspostave.

67. Uticaji na životnu sredinu (5.1.11) u tekstu Zahtjeva za izdavanje uputstva o sadržaju studije o uticaju na životnu sredinu su iznenađujuće nepotpuni, tako da je nemoguće oteći se utisku da dokument koji treba obraditi uticaje na životnu sredinu, zanemaruje životnu sredinu. Rijeka Una je udaljena od ulaza u kompleks kasarne Čerkezovac cca 850 m, s tim u vezi **nedopustivo je izostavljati zaštićena područja** samo iz razloga jer se ne nalaze na teritoriji Republike Hrvatske. **Na rijeci Uni se prostiru Nacionalni park Una i Park prirode Una, te da je u toku procedura proglašenja još jednog zaštićenog područja na rijeci Uni** koje će biti poveznica u zaštiti na teritoriji koja se nalazi između Nacionalnog parka i Parka prirode. Oba zaštićena područja i treće u proceduri proglašenja su zanemareni sadržajem Zahtjeva te je riječ o neprihvatljivom propustu. Samo u Parku prirode Una, bazirano na posljednjim podacima, u rijeci je moguće identifikovati 325 životinjskih vrsta, od kojih se čak 92 nalaze na popisu **Dodatka Konvencije o zaštiti evropskih divljih vrsta i prirodnih staništa (1979, Bern) i Konvenciji o zaštiti migratornih vrsta divljih životinja (1979, Bon)**. Florističke vrijednosti Parka prirode Una nisu dovoljno istražene, međutim i na osnovu nepotpunih podataka evidentno je postojanje preko 252 taksona u jednom vegetacijskom periodu. Kada tom dodamo specifičnosti i daleko veće bogatstvo biodiverziteta Nacionalnog parka Una, te područje kanjona rijeke Une u kom je i dalje prisutan veliki broj endemskih i refugijalno-reliktnih ekosistema – dolazimo do predstave kolikih obima je navedeni propust. Uz to, vrijedi imati na umu da su gore navedena zaštićena područja u planu za uvrštavanje u okvire mreže Natura 2000. Uz to, izostavljen je Nacionalni park Kozara, koji je dom za 865 biljnih vrsta, od kojih je registrovano 19 rijetkih i ugroženih, kao što je područje i prostor na kom je moguće identifikovati značajan broj migratornih vrsta kao i vrsta koji spadaju na Crvenu listu zaštićenih vrsta.
68. Imajući u vidu decidno protivljenje građana primarno pogođenih lokalnih zajednica, potrebno je posebnu pažnju posvetiti detaljnim analizama koje tretiraju uticaje na Bosnu i Hercegovinu, odnosno **na kulturno-istorijsku baštinu, socio-ekonomske uticaje, uticaje na migracije, uticaje na privredu i poljoprivredu, posebno obraćajući pažnju na održivi razvoj i turizam. Pored toga, potrebno je analizirati dosadašnje negativne uticaje koje je najava projekta rezultovala na teritoriji sjeverozapadne Bosne i Hercegovine.** Od nemjerljive važnosti je uvrstiti i analizirati prethodno pobrojano, vodeći računa o odbijanju lokalnih zajednica u regiji da snose rizike realizacije projekta.
69. Plan upravljanja slivom rijeke Save i mapu opasnosti rizika od poplava i zagađenja nije uključena u Sadržaj studije, a po našem mišljenju je veoma bitna posebno za vrijeme transporta radioaktivnog otpada.
70. Studija uticaja na okolinu se radi prije bilo kakvog odobrenja za planirani zahvat, a u ovom slučaju po našem mišljenju predmetna lokacija nije obrazložena na bazi prethodnog dokumenta/elaborata u kome su analizirane i druge alternativne lokacije uz analizu više modela: fizikalni, naučnouticajni, statistički, model analogije, model na bazi ekspertne ocjene i javnog uvida. Lokacija koja se spominje kao konačna i njen uticaj na životnu sredinu nije obrazložena sa aspekta: meteoroloških, klimatskih (posebno globalnih promjena), hidroloških, hidrogeoloških, geotehničkih,

seizmoloških, pedoloških, bioloških, zdravstvenih, socioloških, prostornih (urbanih/ruralnih) i posebno prekograničnih u skladu sa EU direktivama i propisima. Jako su važni podaci iz Prostornog plana R. Hrvatske kao i informacije o odnosu sa javnošću bh. strane prije izrade Studije uticaja na životnu sredinu.

71. U Studiji je obavezno prikazati rezultate istraživanja koje će izvesti institucije sa područja Bosne i Hercegovine.
72. Imajući u vidu istorijski kontekst sukoba na posmatranom području, neslaganje lokalnih zajednica sa ovim projektom, prisutnost oružja i minsko-eksplozivnih sredstava iz proteklih ratova, najmanje devet minskih polja lociranih u šumskom pojasu oko lokaliteta Čerkezovac, radikalizam i terorističke prijetnje, migrantske rute te kontinuirane ocjene političkog vrha Republike Hrvatske gdje se na Bosnu i Hercegovinu gleda kao zemlju sa ozbiljnim sigurnosnim problemima, u skladu sa tim insistiramo da se u saradnji sa institucijama Bosne i Hercegovine, uvrste pobrojani rizici u sigurnosne analize projekta.
73. S obzirom na nedostatak bitnih informacija smatramo da je sadržaj Studije uticaja na životnu sredinu za Centar za upravljanje radioaktivnim otpadom Čerkezovac deklarativne prirode.

#OkolišjeZakon #MisliOPrirodi! #ŽivimoPrirodu

Broj: 02-123/23
Sarajevo 15.3.2023.**-Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja Republike Hrvatske**➤ *Uprava za procjenu utjecaja na okoliš
i održivo gospodarenje otpadom*

Ul. Radnička cesta 80, Zagreb, 10000, R. Hrvatska

- Ministarstvo vanjskih poslova Bosne i Hercegovine

Musala 2, Sarajevo 71000, Bosna i Hercegovina

-Federalno ministarstvo okoliša i turizma-

Hamdije Čemerlića br. 2, 71000 Sarajevo

- Ministarstvo za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju Republike Srpske-

Trg Republike Srpske 1, 78000 Banja Luka

-Delegacija Evropske Unije u Bosni i Hercegovini-

Skenderija 3a, 71000 Sarajevo

REPUBLIKA HRVATSKA MINGOR		
Primljeno	20.03.2023	
Klasifikacijska oznaka	Org. jed.	
351-03/23-10/1	05-1	
Uredžbeni broj	Pril.	Vrij.
366-23-7	0	0,00

P R E D M E T: **Primjedbe, komentari, mišljenja na započet postupak određivanja
sadržaja studije uticaja na životnu sredinu za zbrinjavanje
radioaktivnog otpada na lokaciji Čerkezovac na Trgovskoj gori**

Poštovani,

kao Udruga koje se aktivno bavi zaštitom okoliša/životne sredine u Bosni i Hercegovini, na osnovu čl. 2. stav (6) i čl. 3. stav (8) Konvencije o procjeni okolinskih uticaja u prekograničnom kontekstu - *Convention on Environmental Impact Assessment in a Transboundary Context* (Espoo Convention) ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine"- MU broj 08/09) dostavljamo sljedeće primjedbe, komentare i mišljenja na započet postupak određivanja sadržaja studije uticaja na životnu sredinu za zbrinjavanje radioaktivnog otpada na lokaciji Čerkezovac na Trgovskoj gori.

Udruga "Resursni Aarhus centar u BiH"

Projekat: **Eko Hub Sarajevo – "Misli o prirodi!"**
Behdžeta Mutevelića 39, 71 000 Sarajevo
koordinator@aarhus.ba, tel./fax: +387 33 66 05 88
www.aarhus.ba/sarajevo, ID: 4201845580006

Misli o prirodi!

S obzirom da se spomenuta lokacija nalazi u blizini granice sa Bosnom i Hercegovinom, ovom prilikom pozivamo se i na odredbe *Aarhuske konvencije* ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine"- MU broj 08/08) naročito člana 6. i člana 7. kao i odredbe *ESPOO konvencije o prekograničnom uticaju na životnu sredinu* a prema kojoj, između ostalog, u članu 3. stav (1) stoji da:

"[z]a predloženu aktivnostkoja bi mogla izazvati značajan negativan prekogranični utjecaj, zemlja porijekla će radi osiguravanja adekvatnih i djelotvornih konsultacija u skladu sa članom 5, obavijestiti bilo koju Stranu za koju smatra da može biti pogođena Strana što je prije moguće i **najkasnije** kada informiše svoju javnost o toj predloženoj aktivnosti."

U kontekstu gore citiranog člana ESPOO Konvencije, kao bitni akteri ispred nevladinog sektora za zaštitu okoliša/životne sredine, ne smatramo da je nevladin sektoru u BiH bio dovoljno obaviješten niti dovoljno uključen u proces odlučivanja o pomenutoj, "mogućoj" i "vjerovatnoj" lokaciji izgradnje nuklearnog odlagališta, **u ranim fazama**.

Nadalje, ovim prilikom, iskazujemo svoj protest i oštro osuđujemo samu pomisao, i smjelost da se ovakav životno, zdravstveno i ekološki veoma opasan otpad razmatra odlagati uz neposrednu granicu sa Bosnom Hercegovinom, naročito u blizini prelijepe rijeke Une. Ovim putem, podsjećamo i na *Protestno pismo* (u prilogu) a koje je dana 29. juli 2019. dostavljeno svim nadležnim institucijama u BiH, kao i Veleposlanstvu Republike Hrvatske u BiH, u vezi moguće izgradnje nuklearnog odlagališta za nisko i srednje radioaktivan nuklearni otpad na Trgovskoj gori, Republika Hrvatska.

Inače, prema pravilima opšteg međunarodnog prava i u skladu sa Poveljom Ujedinjenih nacija, države, u osnovi, imaju suvereno pravo da eksploatišu sopstvene resurse prema svojoj unutrašnjoj regulativi o zaštiti životne sredine. Međutim, uz ovo pravo, države **imaju i obavezu** da osiguraju da aktivnosti unutar njihove jursidikcije ili pod njihovom kontrolom **ne izazovu štetu životnoj sredini susjednih država**. Navedeni princip je prvi put formulisan 1972. godine u tzv. Stokholmskoj deklaraciji, a koji je zatim podržan nizom odluka Međunarodnog suda pravde, poput slučaja *Određene aktivnosti Nikaragve u graničnom području i Izgradanja puta u Kostariki uz reku San Juan*¹ iz 2015. godine, gdje je Međunarodni sud pravde **ovaj princip primjenio i u specifičnom prekograničnom kontekstu**. - Navedeno je istaknuto i u *Mišljenju povodom međunarodnopravnih aspekata postupanja Republike Hrvatske u vezi sa izgradnjom skladišta radioaktivnog otpada na Trgovskoj gori u odnosu na Bosnu i Hercegovinu i Republiku Srpsku* od strane advokatskog ureda Mikijelj Janković & Bogdanović, Vlajkovićeva 28, Beograd, Srbija od 29.03.2019., str.5. (u prilogu).

¹Certain Activates in the Border Area (Costa Rica v. Nicaragua) and Construction of a Road in Costa Rica along the San Juan River (Nicaragua v. Costa Rica), ICJ, Judgment, I.C.J. Reports 2015, p. 665.

Što se tiče same lokacije, važno je istaći da je izbor lokacije načinjen uz direktno kršenje *Pravilnika o uvjetima nuklearne sigurnosti i zaštite za smještaj, projektiranje, gradnju, uporabu i razgradnju objekata u kojem se obavlja nuklearna djelatnost*, ("Narodne novine" br. 71/08) Republike Hrvatske i to naročito u odnosu kršenja čl. 4., čl.5, čl.7. i čl. 8. gdje je preferirana lokacija **bila najlošije rangirana, sa čak osam od mogućih 10 isključujućih kriterijuma za odabir!**, a kako se i navodi na str. 13. *Pravnog osvrta na mogućnosti BiH povodom namjere Republike Hrvatske da izgradi odlagalište radioaktivnog otpada na lokaciji bivše kasarne "Čerkezovac" Opština Dvor*, izrađena od strane Aleksandra Jankovića, dip. pravnik, Novi Grad od marta 2021. (u prilogu). Bitno je istaći da se u navedenom Pravilniku na više mjesta ističe da je nužno, između ostalog, naročito obratiti pažnju na seizmotektoniku i seizmiku, gdje se u čl. 4. Pravilnika u pogledu općih eliminacijskih kriterija za odabir lokacije za smještaj objekta u kojem se obavlja nuklearna djelatnost, između ostalog navodi sljedeće:

- "d) podložnost lokacije geodinamičkim fenomenima ili fenomenima krša koji **prijete stabilnosti** mase stijena (pećine, **pomični i seizmički aktivni rasjedi**, fluktuacija tla, **tektonska aktivnost**) ili drugim fenomenima koji mogu mijenjati nagnutost površine u okolišu izvan utvrđenih tehnoloških uvjeta;
- e) **zaštićenost lokacije ili područja na lokaciji zbog prirodnih zdravstvenih izvora, podvodnih i površinskih izvora pitke vode...**"

Tokom 2020. godine Republiku Hrvatsku (zagrebačko područje, Petrinje, Sisačko-moslavačka županija) je pogodio niz potresa, od kojih je jedan i bio $M=6.2$ po Richteru i prilično razaran po Petrinje. Ovaj potres se osjetio i u BiH. To znači da je ova regija vrlo seizmički aktivna, **a upravo u Sisačko-moslavačkoj županiji se nalazi Trgovska gora**, te općina Dvor!

Dalje, lokacija planiranog odlagališta se nalazi u neposrednoj blizini Nacionalnog parka "Una"² (Federacija BiH) te Parka prirode "Una" (Republika Srpska),³ a ova područja su planirana u okviru mreže "Natura 2000", što je R. Hrvatska dužna poštovati prema odredbama EU direktiva, koje se tiču zaštite prirode i okoliša. Naime, u smaragdnoj Uni je identifikovano čak 39 različitih vrsta riba, što je svakako svrstava u red najbogatijih rijeka BiH. Predio karakterističnu mozaik prirodnih očuvanih staništa, djelimično izmjenjenih i onih nastalih antropogenim uticajima, te niz hidroloških, geomorfoloških i drugih fenomena među kojima se ističu mnogi sedreni oblici, brzaci, vodopadi, a i riječna jezera, kao i neraskidiva obalna vegetacija. Pored evidentiranih 325 životinjskih vrsta, čak 92⁴ nalaze na popisu Dodatka Konvencije o zaštiti evropskih divljih vrsta i prirodnih staništa (Bern 1979) i Konvenciji o zaštiti migratornih vrsta divljih životinja (Bon 1979), a koje je i R. Hrvatska potpisala te je naročito dužna poštovati kao članica EU. Inače, u samoj Uni prema podacima živi 28⁵ različitih vrsta riba koje znaju doseći i preko 30 kilograma težine, što je stvarno jedinstveno, kao i sama rijeka-"jedna"- Una!

² Zakon o Nacionalnom parku "Una" ("Službene novine Federacije BiH", broj 44/08).

³ Odluka o proglašenju parka prirode Una ("Sl. glasnik RS", br. 79/19), na: <https://cin.ba/wp-content/uploads/2020/09/ODLUKA-O-PROGLA%C5%A0ENJU-PARKA-PRIRODE-UNA.pdf>.

⁴ Park prirode "Una", preuzeto: <https://www.gt-centar.com/park-prirode-una>.

⁵ Rijeka Una, preuzeto: <https://www.bistrobih.ba/nova/rijeka-una/>.

Pored svega navedeno, dodatan, **veoma bitan argument** je činjenica da je stanovništvo koje živi u neposrednoj blizini planirane lokacije za odlagalište nuklearnog otpada već dugi niz godina **protiv ovog projekta**, a što uključuje i stanovnike uz rijeku Unu, čiji će ekonomski opstanak (pored očigledne životne i bezbednosne opasnosti) biti doveden u pitanje, jer ovo stanovništvo se bavi poljoprivredom, čije proizvodi se plasiraju i u EU, a koja je već sada iskazala suzdržanost od uvoza ovih poljoprivrednih dobara ako dođe do realizacije projekta izgradnje nuklearnog odlagališta.

U skladu sa svim gore navedenim, **oštro se protivimo** realizaciji zbrinjavanja radioaktivnog otpada na lokaciji Čerkezovac na Trgovskoj gori, te uz svoju argumentaciju, prilažemo pravna mišljenja u prilogu **sa kojima se slažemo**.

P r i l o z i:

-*Protestno pismo* od dana 29. juli 2019.;

- Mišljenje povodom međunarodnopravnih aspekata postupanja Republike Hrvatske u vezi sa izgradnjom skladišta radioaktivnog otpada na Trgovskoj gori u odnosu na Bosnu i Hercegovinu i Republiku Srpsku od 29.03.2019.;

- *Pravni osvrt* na mogućnosti BiH povodom namjere Republike Hrvatske da izgradi odlagalište radioaktivnog otpada na lokaciji bivše kasarne "Čerkezovac" Opština Dvor, izrađena od strane Aleksandra Jankovića, dip. pravnika, Novi Grad od marta 2021.

S poštovanjem,

Dostaviti:

-naslovima;

-a/a.

Izvršna direktorica Udruženja "Aarhus centar u BiH:"

Emina Veljović, LLB, M.A.

Trgovskoj gori. S obzirom da se pomenuta lokacija nalazi u blizini granice sa Bosnom i Hercegovinom, ovom prilikom pozivamo se na odredbe *Aarhuske konvencije*, naročito člana 6. i člana 7. kao i odredbe *ESPOO konvencije o prekograničnom uticaju na životnu sredinu* a prema kojoj, između ostalog, u članu 3. stav (1) stoji da:

“[z]a predloženu aktivnostkoja bi mogla izazvati značajan negativan prekogranični utjecaj, zemlja porijekla će radi osiguravanja adekvatnih i djelotvornih konsultacija u skladu sa članom 5, obavijestiti bilo koju Stranu za koju smatra da može biti pogođena Strana što je prije moguće i najkasnije kada informiše svoju javnost o toj predloženoj aktivnosti.”

U kontekstu gore citiranog člana ESPOO Konvencije, kao bitni akteri ispred nevladinog sektora za zaštitu okoliša/životne sredine, ne smatramo da smo dovoljno obaviješteni niti dovoljno uključeni u proces odlučivanja o pomenutoj, 'mogućoj' i 'vjerovatnoj' lokaciji izgradnje nuklearnog odlagališta. Stoga, ovim putem zahtjevamo od nadležnih institucija u ime, odnosno ispred Bosne i Hercegovine (naslovljene) kao i nadležnih institucija u ime, odnosno ispred entitetskih nivoa vlasti (naslovljene) da nam omogući da budemo dio Radnih grupa koji se bave ovom problematikom. Također, ovim putem zahtjevamo od svih nadležnih institucija (u naslovu) da u skladu sa svojim nadležnostima pravovremeno postupe, na način da preuzmu aktivniju ulogu tokom pregovora sa predstavnicima ispred Republike Hrvatske, naročito u vezi 'konačne' odluke Republike Hrvatske, sa naglaskom da se ispoštuju sve zakonske obaveze iz oblasti zaštite okoliša kako na lokalnom tako i na međunarodnom/regionalnom nivou, poput onih koje proizilaze iz člana 4. ESPOO Konvencije, a koje se odnose na način i rok pripreme Procjene uticaja na okoliš.

Nadalje, ovim prilikom, u ime nevladinih organizacija za zaštitu okoliša/životne sredine (u potpisu) iskazujemo svoj protest i oštro osuđujemo samu pomisao, i smjelost da se ovakav životno, zdravstveno i ekološki veoma opasan otpad 'razmatra' odlagati uz neposrednu granicu sa Bosnom Hercegovinom, naročito u blizini prelijepe rijeke Une, koja je nije samo nacionalno blago i hidrološki fenomen Bosne i Hercegovine, već i šire regije. Također, kao respektabilna članica Evropske Unije i prvi zapadni susjed Bosne Hercegovine, poraženi smo stavom Republike Hrvatske, koja je samim 'razmatranjem' da se ovaj opasan otpad odlaže uz granicu sa Bosnom i Hercegovinom poslala jasanu poruku na koji način želi graditi svoje prekogranične odnose sa svojim 'susjedima.' U tom kontekstu, smatramo da Republika Hrvatska ne odražava 'viziju zajedništva' Evropske Unije, pa ovim putem pozivamo Republiku Hrvatsku da svoje odnose sa Bosnom i Hercegovinom gradi na principima i vrijednostima partnerstva, suradnje i respekta, uvažavajući je kao 'susjeda' i kao potencijalog kandidata za članstvo u Evropsku Uniju.

Cijeneći sve gore navedeno, zahtjevamo da sve nadležne institucije (naslovljene) postupe u skladu sa istim, uz napomenu da ćemo se u slučaju negativnog odgovora ili administrativne šutnje koristiti svim raspoloživim pravnim sredstvima, kako bi spriječili nezakonit razvoj ovog veoma opasnog i nametnutog problema.

U Sarajevu, 29. juli, 2019.

S poštovanjem,

-'EVA'- Udruženje za prava životinja i okoliš:
Safeta Hadžića 100, 71000 Sarajevo

-Udruženje “Resursni Aarhus centar u BiH:”
Behdžeta Mutevelića br. 39, 71000 Sarajevo

- Udruženje “Green team” Novi Grad:
Karađorđa Petrovića 79220 Novi Grad, Republika Srpska, Bosna i Hercegovina

- Udruženje EKO CENTAR ČAJNIČE:
Kralja Petra I oslobodioca br. 74 73280 Čajniče,

-Udruženje LIR Evolucija:
Gavre Vučkovića 6, 78000 Banja Luka

-Crvena-Udruženje za kulturu i umjetnost:
Hamdije Čemerlića 11, 71000 Sarajevo

-Centar za ekologiju i energiju:
Filipa Kljajića 22, 75 000 Tuzla

-Centar za životnu sredinu:
Miše Stupara 5, 78 000 Banja Luka

**Centar za
životnu sredinu**

-Eko Forum Zenica:
Meokušnice 9, 72000 Zenica

-Udruženje/Udruga studenata biologije u Bosni i Hercegovini:
Zmaja od Bosne 33-35, 71000 Sarajevo

-Ekološko-humanitarna udruga Gotuša
Luke bb 71275 Gojevići, Fojnica

-Prijatelji Prirode "Eko Element" Bugojno
Regionalni resursni ekološki centar, 307. mbr 88 , 70230 Bugojno

-Udruženje Green Building Council

-Udruženje za zaštitu prirode i biodiverziteta "Via naturae"
Mujezinovići, 161, Šerići 75275, Živinice, Bosna i Hercegovina

- Embassy of the Republic of Croatia in Bosnia and Herzegovina-
Maršala Tita 28, 71000 Sarajevo

-Council of Ministers of Bosnia and Herzegovina-

Trg BiH 1, 71000 Sarajevo

-Parliamentary Assembly of Bosnia and Herzegovina-

Trg BiH 1, Sarajevo

-Ministry of Foreign Affairs of Bosnia and Herzegovina-

Musala 2, Sarajevo 71000, Bosnia and Herzegovina

-The Government of Federation of Bosnia and Herzegovina-

Hamdije Čemerlića 2, 71000 Sarajevo

-Federal Ministry of Environment and Tourism-

Hamdije Čemerlića br. 2, 71000 Sarajevo

-The Government of the Republic of Srpska-

Trg Republike Srpske 1, 78000 Banja Luka

- Ministry of Spatial Planning, Construction and Ecology of Republika Srpska -

Trg Republike Srpske 1, 78000 Banja Luka

-Delegation of the European Union to Bosnia and Herzegovina-

Skenderija 3a, 71000 Sarajevo

-OSCE Mission to Bosnia and Herzegovina-

Fra Andela Zvizdovića 1, UNITIC Tower A, 71000 Sarajevo

S U B J E C T:

PROTEST LETTER,

with

- a) Request for participation in decision-making; and
- b) Request for taking actions in accordance with jurisdiction

Respected,

On behalf of non-governmental organizations (in signatures) in the field of environmental protection, we hereby deliver this bilingual protest letter (in the language of the citizens of Bosnia and Herzegovina and in English language) in connection to the possibility of constructing a nuclear landfill for low and medium radioactive nuclear waste at Trgovska gora, Republic of Croatia, located near the border with Bosnia and Herzegovina.

According to information from the media, we are well acquainted with the possibility that the final decision on the construction of the above mentioned nuclear landfill for the disposal of nuclear waste from the Nuclear Power Plant 'Krsko' will be made during the month of September, of the current year. According to the indications of the Croatian and Slovenian delegations of the Intergovernmental Commission and the competent Coordination Committee, location on Trgovska gora is considered as a likely 'solution' for the disposal of this very hazardous waste. Considering that the mentioned location is located near the border with Bosnia and Herzegovina, on this occasion we refer to the provisions of the *Aarhus*

Convention, in particular to the Article 6. and the Article 7., as well as to the provisions of the *ESPOO Convention on Transboundary Environmental Impact*, and according to which, inter alia, Article 3. para. (1):

“[f]or a proposed activity listed in Appendix I that is likely to cause a significant adverse transboundary impact, the Party of origin shall, for the purposes of ensuring adequate and effective consultations under Article 5, notify any Party which it considers may be an affected Party as early as possible and no later than when informing its own public about that proposed activity.

In the context of the above-mentioned ESPOO Convention, as important actors on behalf of the non-governmental sector for environmental protection, we are not of an opinion that we have been sufficiently informed or sufficiently involved in the decision-making process regarding the 'likely' and 'probable' location of the construction of this nuclear landfill. Therefore, on this occasion we request from the competent institutions in front of Bosnia and Herzegovina (addressed) as well as from the competent institutions in name /in front of the entity levels of government (addressed) to enable us to be part of the Working Groups dealing with this problem. Moreover, on this occasion, we ask all competent institutions (in the title) to act in a timely manner in accordance with their respective competences by taking more active roles in negotiations with representatives on behalf of the Republic of Croatia, especially in regards to the "final" decision of the Republic of Croatia about this 'issue', with the emphasis on respecting all legal obligations in the area of environmental protection, at both the local and the international / regional level, such as those arising from the Article 4. of the ESPOO Convention, which relates to the manner and deadline for the preparation of the Environmental Impact Assessment.

Moreover, on this occasion, on behalf of non-governmental organizations for environmental protection, we express our protest by strongly condemning the very thought, and the audacity that this for life, health, and ecologically extremely dangerous waste is "considered" to be disposed in an immediate proximity with the border of Bosnia Herzegovina, especially in the vicinity of the beautiful Una River, which is not only the national treasure and hydrological phenomenon of Bosnia and Herzegovina, but of the entire region. Also, as a respectable Member State of the European Union, and the first western neighbor of Bosnia Herzegovina, we are appalled by the attitude of the Republic of Croatia, which by 'just considering' that this dangerous waste is 'likely' to be disposed along the border with Bosnia and Herzegovina, has sent a clear message of the manner how it wants to build its cross-border relations with its 'neighbors.' In this context, we believe that the Republic of Croatia does not reflect the "vision of unity" of the European Union, and we hereby invite the Republic of Croatia to build its relations with Bosnia and Herzegovina on the principles and values of partnership, co-operation and respect, by respecting Bosnia and Herzegovina as a "neighbor" and as a potential candidate for the membership to the European Union.

In the light of all the above, we demand that all competent institutions (addressed) act in accordance with the same, with the note that in the event of a negative response or administrative silence, we will be obliged to use all available legal remedies at our disposal to halt any 'illegal' developments of this extremely dangerous and imposed problem.

In Sarajevo, July 29th, 2019.

Respectfully,

-'EVA'- Udruženje za prava životinja i okoliš:
Safeta Hadžića 100, 71000 Sarajevo

-Udruženje “Resursni Aarhus centar u BiH:”
Behdžeta Mutevelića br. 39, 71000 Sarajevo

- Udruženje “Green team” Novi Grad:
Karađorđa Petrovića 79220 Novi Grad, Republika Srpska, Bosna i Hercegovina

- Udruženje EKO CENTAR ČAJNIČE:
Kralja Petra I oslobođioca br. 74 73280 Čajniče,

-Udruženje LIR Evolucija:
Gavre Vučkovića 6, 78000 Banja Luka

-Crvena-Udruženje za kulturu i umjetnost:
Hamdije Čemerlića 11, 71000 Sarajevo

-Centar za ekologiju i energiju:
Filipa Kljajića 22, 75 000 Tuzla

-Centar za životnu sredinu:
Miše Stupara 5, 78 000 Banja Luka

**Centar za
životnu sredinu**

-Eko Forum Zenica:
Meokušnice 9, 72000 Zenica

-Udruženje/Udruga studenata biologije u Bosni i Hercegovini:
Zmaja od Bosne 33-35, 71000 Sarajevo

-Ekološko-humanitarna udruga Gotuša:
Luke bb 71275 Gojevići, Fojnica

-Prijatelji Prirode "Eko Element" Bugojno
Regionalni resursni ekološki centar, 307. mbr 88 , 70230 Bugojno

-Udruženje Green Building Council

-Udruženje za zaštitu prirode i biodiverziteta "Via naturae"
Mujezinovići, 161, Šerići 75275, Živinice, Bosna i Hercegovina

Via naturae

MB

advokati

DEJAN P. BOGDANOVIĆ
KATARINA M. RADOVIĆ
DR VLADIMIR M. ĐERIĆ
MARA V. JANKOVIĆ
LENA M. PETROVIĆ
NEVENA S. DROBNJAKOVIĆ

Vaš znak:

Naš znak: 33962

Beograd, 29.03.2019.

MIKIJEJLJ JANKOVIĆ & BOGDANOVIĆ, Vlajkovićevo 28, Beograd, Srbija

OPŠTINA NOVI GRAD
Petra Kočića br. 2
79220 Novi Grad
Republika Srpska
Bosna i Hercegovina

Vlajkovićevo 28
11101 Beograd
Srbija

tel. (011) 32 31 970
32 46 185
fax (011) 32 45 065

office@mjb.rs
www.mjb.rs

radno vreme
ponedeljak – petak
od 8 do 15
prijem po dogovoru

KATARINA M. TRAVICA
dipl. hemičar

MARIJANA P. KOZAKIJEVIĆ
dipl. ing. geologije

BRIGITTE JOVANOVIĆ

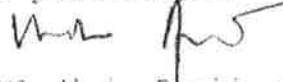
Predmet: Mišljenje povodom međunarodnopravnih aspekata postupanja Republike Hrvatske u vezi sa izgradnjom skladišta radiokativnog otpada na Trgovskoj gori u odnosu na Bosnu i Hercegovinu i Republiku Srpsku

Poštovani,

U odgovoru na Vaš dopis od 14.03.2019. godine, u prilogu ovog pisma Vam dostavljamo naše mišljenje povodom međunarodnopravnih aspekata postupanja Republike Hrvatske u vezi sa izgradnjom skladišta radiokativnog otpada na Trgovskoj gori, na mestu kasarne Čerkezovac, u odnosu na Bosnu i Hercegovinu i Republiku Srpsku.

Ukoliko imate bilo kakva dalja pitanja ili primedbe, stojimo Vam na raspolaganju.

S poštovanjem,

Vladimir Đerić, advokat
MIKIJEJLJ JANKOVIĆ & BOGDANOVIĆ

ADVOKAT
VLADIMIR M. ĐERIĆ
Vlajkovićevo 28, BEOGRAD
Tel. 3246-185, 3231-970
Fax 3245-065

PREDMET: Mišljenje povodom međunarodnopravnih aspekata postupanja Republike Hrvatske u vezi sa izgradnjom skladišta radioaktivnog otpada na Trgovskoj gori u odnosu na Bosnu i Hercegovinu i Republiku Srpsku

1 MANDAT

Dana 15.03.2019. godine dopisom nam se obratila Opština Novi Grad, Kabinet Načelnika Opštine sa zahtevom da izradimo pravno mišljenje o međunarodnopravnim aspektima postupanja Republike Hrvatske u vezi sa izborom Trgovske gore, kasarne Čerkezovac, kao preferirane lokacije za eventualno skladište radioaktivnog otpada i mogućim merama koje bi Bosna i Hercegovina preduzela kako bi sprečila smeštanje skladišta na pomenutom mestu. Mišljenje dajemo na osnovu dostavljenje dokumentacije i javno dostupnih dokumenata navedenih u sledećem odeljku.

2 REZIME

Usvajanjem „Strategije zbrinjavanja radioaktivnog otpada, iskorištenih izvora i istrošenog nuklearnog goriva“, 2014. godine od strane Hrvatskog sabora otpočeo zvanični je postupak izbora lokacije skladišta nisko i srednje radiokativnog otpada. Hrvatska je kao preferiranu lokaciju opredelila Trgovsku goru, kasarnu Čerkezovac, koja se nalazi u blizini granice sa Bosnom i Hercegovinom, odnosno Republikom Srpskom.

Relevantan **međunarodnopravni okvir** za procenu usaglašenosti aktivnosti Hrvatske sa njenim međunarodnim obavezama čine:

- pravila opšteg međunarodnog prava;
- Konvencija o proceni uticaja na životnu sredinu u prekograničnom kontekstu;
- Protokol o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu Konvencije o proceni uticaja na životnu sredinu u prekograničnom kontekstu;
- Zajednička konvencija o sigurnosti upravljanja istrošenim gorivom i o sigurnosti upravljanja radioaktivnim otpadom.

Prema opštim pravilima međunarodnog prava, ali i prema navedenim konvencijama, Hrvatska ima obavezu izrade procene uticaja na životnu sredinu za navedeni projekat, a u slučaju postojanja verovatnoće značajnog prekograničnog uticaja na životnu sredinu na teritoriji Bosne i Hercegovine, obavezu obaveštavanja i konsultovanja sa Bosnom i Hercegovinom. Pritom, bitno je napomenuti da obaveza konsultovanja po svojoj prirodi podrazumeva obavezu države koja preduzima aktivnost da uzime u obzir i razmotri primedbe u dobroj veri, ali ne daje mogućnost „pogođenoj“ državi da stavi veto na tu aktivnost.

Postupak rešavanja pitanja zbrinjavanja radioaktivnog otpada i opredeljenja lokacije skladišta u Hrvatskoj se odvija u tri faze, od čega je **prva faza** bilo usvajanje **Strategije**.

Druga faza podrazumevala je usvajanje Nacionalnog programa za sprovođenje pomenute strategije, koji je usvojen odlukom Vlade Republike Hrvatske od 09.11.2018. godine. U ovoj fazi Hrvatska je imala obavezu izrade strateške procene uticaja na životnu sredinu programa, propisanu Protokolom o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu. Prema našem mišljenju, Hrvatska je svoje obaveze prema Bosni i Hercegovini u tom pogledu ispunila. U ovoj fazi, kako i sam program navodi nije doneta konačna odluka o lokaciji skladišta već je kasarna Čerkezovac opredeljena kao preferirana lokacija.

Treća faza podrazumeva donošenje konačne odluke i opredeljivanje tačno određene lokacije za skladištenje radioaktivnog otpada. U ovoj fazi primenljive su odredbe ESPOO Konvencije o obavezama obaveštavanja i konsultovanja i obaveza procene sigurnosti objekta. Hrvatska ima obavezu obaveštavanja i konsultovanja sa Bosnom i Hercegovinom pre usvajanja konačne odluke o smeštanju skladišta na lokaciji kasarne Čerkezovac, ukoliko postoji verovatnoća značajnog prekograničnog uticaja na životnu sredinu. Međutim, samo postojanje ovog uticaja je sporno pitanje između dve države.

U takvim okolnostima, i s obzirom na to da nije primila nikakvo obaveštenje od Republike Hrvatske, **Bosna i Hercegovina se može obratiti Hrvatskoj sa zahtevom za konsultovanje o postojanju dovoljno značajnog prekograničnog uticaja.** Ukoliko strane ne mogu da postignu dogovor o ovom pitanju, Bosna i Hercegovina se, prateći proceduru iz Priloga IV uz ESPOO Konvenciju, može obratiti Istražnoj komisiji koja će ustanoviti da li relevantan prekogranični uticaj postoji ili ne.

Pokretanje spora pred Međunarodnim sudom pravde ili arbitražnog spora radi rešavanja ove situacije **nije moguće** jer nedostaju neophodne saglasnosti država. Međutim ono što ostaje na raspolaganju Bosni i Hercegovini jesu **različiti diplomatski putevi** koji bi potencijalno stvorili pritisak na Hrvatsku da razmotri svoju odluku o postavljanju skladišta na mestu kasarne Čerkezovac.

3 STRUKTURA I PREGLEDANA DOKUMENTA

Prvi deo ovog pravnog mišljenja određuje njegov mandat i obim. Drugi deo daje rezime Mišljenja. Treći deo objašnjava strukturu Mišljenja i navodi listu pregledanih dokumenata. Četvrti deo mišljenja objašnjava činjenično stanje, dok peti deo daje pregled relevantnih pravnih normi i postavlja pravni okvir. Šesti deo predstavlja analizu činjeničnog stanja u odnosu na postavljeni pravni okvir i daje odgovor na pitanje da li je Hrvatska svojim postupanjem dosad prekršila neke međunarodnopravne obaveze, a u sedmom delu su navedene mogućnosti za delovanje koje stoje na raspolaganju Bosni i Hercegovini i Republici Srpskoj.

Pregledana dokumenta:

- Protokol o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu Konvencije o proceni uticaja na životnu sredinu u prekograničnom kontekstu, Ekonomska komisije UN za Evorpu, 2003;

- Konvencija o proceni uticaja na životnu sredinu u prekograničnom kontekstu, Ekonomska komisije UN za Evropu, 1991 (u daljem tekstu: „ESPOO Konvencija“);
- Arhuska konvencija o dostupnosti informacija, učešću javnosti u donošenju odluka i pravu na pravnu zaštitu u pitanjima životne sredine, UNECE, 1998;
- Zajednička konvencija o sigurnosti upravljanja istrošenim gorivom i o sigurnosti upravljanja radioaktivnim otpadom, IAEA, 1997;
- Uredba o strateškoj procjeni utjecaja plana i programa na okoliš, Republika Hrvatska („Narodne novine“ br. 64/2008);
- Strategija zbrinjavanja radioaktivnog otpada, iskorištenih izvora i istrošenog nuklearnog goriva (program za razdoblje do 2025. godine s pogledom do 2060. godine), Republika Hrvatska („Narodne novine“ br. 125/2014);
- Izvješće o provedenom postupku strateške procjene utjecaja na okoliš Nacionalnog programa provedbe Strategije zbrinjavanja radioaktivnog otpada, iskorištenih izvora i istrošenog nuklearnog goriva (program za razdoblje do 2025. godine s pogledom do 2060. godine), Republika Hrvatska, 28.11.2018. godine, sa prilogima i prethodeće odluke;
- Stručno mišljenje - Nedostaci dokumenta Strateška studija za Nacionalni program provedbe Strategije zbrinjavanja radioaktivnog otpada, iskorištenih izvora i istrošenog nuklearnog goriva (program za razdoblje do 2025. godine s pogledom do 2060. godine), Univerzitet u Tuzli i dr., 2016, u prilogu dopisa;
- Nacionalni program provedbe strategije zbrinjavanja radioaktivnog otpada, Republika Hrvatska, 09.11.2018;
- Relevantna sudska praksa međunarodnih sudova.

4 ČINJENICE

Prema navodima dopisa dobijenog od strane opštine Novi Grad, tokom 2000. godine u javnost je dospela informacija da Hrvatska planira da na teritoriji Trgovske gore (opština Dvor) locira skladište nisko i srednje radioaktivnog otpada. Navodno je u to vreme u razmatranju bilo sedam različitih lokacija od kojih se, međutim, odustalo, da bi Hrvatska tokom poslednjih godina kao preferiranu lokaciju za navedeno skladište odredila kasarnu Čerkezovac na Trgovskoj gori.

Hrvatski sabor je 2014. godine usvojio „Strategiju zbrinjavanja radioaktivnog otpada, iskorištenih izvora i istrošenog nuklearnog goriva“.¹ Strategija se bavi pitanjem odlaganja, između ostalog, radioaktivnog otpada koji je posledica zatvaranja nuklearne elektrane Krško. Prvu obavezu preuzimanja ovog otpada Hrvatska ima u 2023. godini kada bi trebalo imati rešeno pitanje skladišta. U tom smislu, Strategija navodi da su tada Hrvatskoj bile na raspolaganju dve opcije

¹ „Narodne novine“ br. 125/2014, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_10_125_2382.html.

- zajedničko skladište sa Slovenijom, zašta su već tada bili slabi izgledi, i izgradnja sopstvenog skladišta, što podrazumeva ispitivanje i izbor lokacije, izradu procena uticaja na životnu sredinu, izradu sigurnosnih procena. Ovo skladište bi moralo početi sa radom 2023. godine.²

Direktor hrvatskog Državnog zavod za radiološku i nuklearnu sigurnost je 02.06.2015. godine doneo Odluku o otpočinjanju Strateške procene uticaja na životnu sredinu Nacionalnog programa kojim se treba sprovesti gore pomenuta strategija. Posle slanja niza dopisa državnim organima i postavljanja obaveštenja o sprovođenju postupka za određivanje sadržaja strateške procene na internet portalu Državnog zavoda kako bi time dala priliku javnosti da se izjasni o tome, Državni zavod je 24.07.2015. godine doneo odluku o sadržini strateške procene uticaja na životnu sredinu.

Nakon toga, prema svojim zvaničnim dokumentima, 08.02.2016. godine, 08.03.2016. godine i 01.04.2016. godine, Državni zavod je objavio javne rasprave.³ Takođe, 10.02.2016. godine preko Ministarstva životne sredine upućen je notifikacioni formular Bosni i Hercegovini zajedno sa nacrtom predloga Nacionalnog programa, strateškom studijom i ne-tehničkim sažetkom strateške studije.⁴

Prema dopisu opštine Novi Grad i primljenim priložima, Bosna i Hercegovina se protivila zaključcima strateške procene i niz institucija Bosne i Hercegovine uputio je svoje primedbe.

Hrvatska je 09.11.2018. godine usvojila Nacionalni program sprovođenja strategije za zbrinjavanje radioaktivnog otpada (za period do 2025. godine, sa pogledom do 2060. godine),⁵ a 28.11.2018. godine objavljen je Izveštaj o sprovedenoj strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu koji u priložima sadrži sve primljene primedbe, uključujući i one Bosne i Hercegovine, kao i razmatranja i odgovore Hrvatske na te primedbe.⁶

Nacionalni program kao preferiranu lokaciju za skladište radioaktivnog otpada koji će Hrvatska skladištiti od 2023. godine opredeljuje Trgovsku goru, i to kasarnu Čerkezovac.⁷ Međutim, Nacionalni program takođe napominje da se ova lokacija mora tek potvrditi i da to zahteva

² Strategija zbrinjavanja radioaktivnog otpada, iskorištenih izvora i istrošenog nuklearnog goriva, RH, 2014.

³ Sve odluke su dostupne na sledećem linku: <https://civilnazastita.gov.hr/podrucja-djelovanja/radioloska-i-nuklearna-sigurnost/sluzba-za-nuklearnu-sigurnost/odjel-za-okolis-i-radioaktivni-otpad/strateska-procjena-utjecaja-na-okolis/178>.

⁴ Izvešće o provedenom postupku strateške procjene utjecaja na okoliš Nacionalnog programa provedbe Strategije zbrinjavanja radioaktivnog otpada, iskorištenih izvora i istrošenog nuklearnog goriva (program za razdoblje do 2025. godine s pogledom do 2060. godine), Republika Hrvatska, 28.11.2018. godine, str. 4.

⁵ Odluka o usvajanju Nacionalnog programa („Narodne novine“ br. 100/2018), https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_11_100_1954.html.

⁶ Izveštaj dostavljamo kao prilog ovom Mišljenju.

⁷ Nacionalni program provedbe strategije zbrinjavanja radioaktivnog otpada, Republika Hrvatska, 09.11.2018.

planiranje u prostornim planovima i izradu procene uticaja na životnu sredinu projekta, kao i analize sigurnosti objekta.⁸ Ove aktivnosti predviđene su za period od 2019. godine do 2021. godine. Isti period predviđen je i za aktivnosti konsultovanja i edukovanja javnosti.⁹

Od usvajanja Nacionalnog programa u medijima se pojavljuju oprečne informacije o trenutnom statusu projekta i aktivnostima Hrvatske. Dok hrvatske vlasti tvrde da je tek potrebno izraditi odgovarajuću dokumentaciju vezanu za ovaj projekat, mediji navode da je Hrvatska već počela da preduzima radnje na pripremi lokacije za izgradnju skladišta.¹⁰

5 PRAVNI OKVIR

Prema pravilima opšteg međunarodnog prava i u skladu sa Poveljom Ujedinjenih nacija, države, u osnovi, imaju suvereno pravo da eksploatišu sopstvene resurse prema svojoj unutrašnjoj regulativi o zaštiti životne sredine. Međutim, uz ovo pravo, države imaju i obavezu da obezbede da aktivnosti unutar njihove jursidikcije ili pod njihovom kontrolom ne izazovu štetu životnoj sredini susednih država.

Ovaj princip prvi put je formulisan 1972. godine u tzv. Stokholmskoj deklaraciji.¹¹ Od tada je podržan nizom odluka Međunarodnog suda pravde, počev od savetodavnog mišljenja u slučaju *Legalnost pretnje i upotrebe nuklearnog oružja*.¹² U slučajevima *Pulp Mills*¹³ iz 2010. godine i *Određene aktivnosti Nikaragve u graničnom području i Izgradnja puta u Kostariki uz reku San Juan*¹⁴ iz 2015. godine, Međunarodni sud pravde je ovaj princip primenio i u specifičnom prekograničnom kontekstu. Ova zabrana prekogranične štete u stvari predstavlja tzv. „due diligence” obavezu, odnosno obavezu „dužne pažnje”, čija sadržina međutim nije jasno i univerzalno definisana.¹⁵ Postojanje obaveze vezuje se za određen stepen opasnosti od štete koji se uglavnom određuje kao „značajan”.¹⁶ Komisija za međunarodno pravo

⁸ Nacionalni program, str. 12.

⁹ Nacionalni program, Dodatak V.

¹⁰ <https://www.blic.rs/vesti/republika-srpska/pripreme-u-poodmakloj-fazi-hrvatska-ne-odustaje-od-plana-za-odlaganje-radioaktivnog/w7vd855>;
<https://net.hr/danas/hrvatska/dokument-procurio-u-medije-hrvatska-u-vojarni-cerkezovac-gradi-odlagaliste-za-radioaktivni-otpad/>;
<https://vijesti.rtl.hr/potruga/3348587/imamo-dokument-hrvatska-u-vojarni-cerkezovac-gradi-odlagaliste-za-radioaktivni-otpad/>.

¹¹ Stokholmska deklaracija o životnoj sredini, 16. jun 1972, UN Doc. A/CONF.48/14, ILM 11 (1972), 1416, Princip 21.

¹² *The Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons*, ICJ, Advisory Opinion, I.C.J. Reports 1986, 226, para. 29.

¹³ *Pulp Mills on the River Uruguay (Argentina v. Uruguay)*, ICJ, Judgment, I.C.J. Reports 2010, 14 (u daljem tekstu: „Pulp Mills”).

¹⁴ *Certain Activities in the Border Area (Costa Rica v. Nicaragua)* and *Construction of a Road in Costa Rica along the San Juan River (Nicaragua v. Costa Rica)*, ICJ, Judgment, I.C.J. Reports 2015, p. 665. (u daljem tekstu: „Costa Rica/Nicaragua”)

¹⁵ *Pulp Mills*, paras. 101 i 197.

¹⁶ E.g. 1991 ESPOO Konvencija i 2003 Protokol o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu; 1997 Zajednička konvencija o sigurnosti upravljanja istrošenim gorivom i o sigurnosti upravljanja radioaktivnim otpadom.

definiše pojam „značajan“ kao „nešto više od *primetnog*... ali ne nužno ozbiljno ili *bitno*“, uz napomenu da se pitanje dosezanja praga „značajne“ štete ipak određuje prema okolnostima konkretnog slučaja.¹⁷

Obaveza „dužne pažnje“ u kontekstu sprečavanja prekogranične štete je u stvari kompleksna obaveza koja u sebi sadrži niz proceduralnih zahteva: (1) obavezu obaveštavanja;¹⁸ (2) obavezu izrade procene uticaja na životnu sredinu;¹⁹ (3) obavezu konsultovanja i pregovaranja.²⁰

Ove obaveze nisu samo deo međunarodnog prava, nego je i obaveze Hrvatske propisana nizom konvencija, tačnije:

- Protokolom o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu uz ESPOO Konvenciju (u daljem tekstu: „Protokol“), koji je u odnosu na Hrvatsku stupio na snagu u julu 2010. godine, a u odnosu na Bosnu i Hercegovinu tek u julu 2017. godine;
- ESPOO Konvencijom;
- Zajedničkom konvencijom o sigurnosti upravljanja istrošenim gorivom i o sigurnosti upravljanja radioaktivnim otpadom (u daljem tekstu „Zajednička konvencija“), usvojenoj pod okriljem Međunarodne agencije za atomsku energiju (u daljem tekstu: „IAEA“).

U daljem tekstu ove obaveze Republike Hrvatske su detaljnije objašnjene.

5.1 OBAVEZA IZRADE PROCENE UTICAJA NA ŽIVOTNU SREDINU I SIGURNOSTI OBJEKTA

U okvirima opšteg međunarodnog prava, Međunarodni sud pravde je priznao i obavezu izrade procene uticaja na životnu sredinu kao deo opštih normi međunarodnog prava, u slučajevima kada postoji rizik od značajne prekogranične štete.²¹ Prema presudi Međunarodnog suda pravde u slučaju *Pulp Mills* sadržina ove procene zavisi od okolnosti konkretnog slučaja.²² Ova obaveza predviđena je i ESPOO Konvencijom, Protokolom uz ESPOO Konvenciju i Zajedničkom konvencijom.

Prema ESPOO Konvenciji i Protokolu uz nju Hrvatska ima obavezu izrade procene uticaja na životnu sredinu „[p]ostrojenja projektovan[og] isključivo za [...] skladištenje, odlaganje ili preradu radioaktivnog

¹⁷ 2001 Draft articles on Prevention of Transboundary Harm from Hazardous Activities, with commentaries, ILC, Article 2, paras. 4-7

¹⁸ *Lac Lanoux Arbitration (France v. Spain)*, Award, (1957) 24 ILR 101, 281, 307, XII UNRIAA (1957) (u daljem tekstu: „*Lac Lanoux*“); *Pulp Mills*, paras. 96, 121; *Costa Rica/Nicaragua* para. 106.

¹⁹ *Pulp Mills*, para. 204; *Costa Rica/Nicaragua*, para. 104.

²⁰ *Costa Rica/Nicaragua* para. 106; *Lac Lanoux*, pp. 15-16; *Pulp Mills*, para. 147; *MOX Plant case (Ireland v. UK)*, ITLOS, Request for provisional measures, Order of 3 Decemeber 2001, para. 89.

²¹ *Pulp Mills*, para. 204; *Costa Rica/Nicaragua*, para. 104.

²² *Pulp Mills*, para. 205.

otpada."²³ Obaveze predviđene ovim međunarodnim instrumentima **nastaju u različitim momentima.**

Naime, obaveza izrade procene uticaja po Protokolu postoji prilikom usvajanja planova i programa vezanih za pomenute aktivnosti. ESPOO Konvencija s druge strane, predviđa ovu obavezu u odnosu na sprovođenje konkretnog projekta, npr. izgradnje skladišta za radiokativni otpad na tačno određenoj lokaciji.²⁴ Obaveza procene uticaja na životnu sredinu predviđena članom 13. Zajedničke konvencije bi isto bila primenljiva na konkretan projekat, s tim što Zajednička konvencija propisuje i niz obaveza vezanih za sigurnosnu procenu objekta.

Imajući navedeno u vidu, Hrvatska je imala obavezu, predviđenu Protokolom, da sprovede tzv. stratešku procenu uticaja na životnu sredinu pre nego što je usvojila Nacionalni plan zbrinjavanja radioaktivnog otpada. Prema članu 6. Protokola Hrvatska ima određenu diskreciju u određivanju sadržine izveštaja o uticaju na životnu sredinu, ali ona mora biti u skladu sa članom 7. stav 2. protokola koji predviđa da se u izveštaju "...utvrđuju [], opisuju i ocenjuju verovatni značajni uticaji sprovođenja planova i programa i njihovih razumnih alternativa na životnu sredinu", u onoj meri u kojoj razumno zahtevati informacije o tome.

Hrvatska takođe ima obavezu izrade detaljne procene uticaja na životnu sredinu koja se nalazi u okolini kasarne Čerkezovac pre nego što usvoji konačnu odluku o izgradnji skladišta radioaktivnog otpada na toj lokaciji. Ova obaveza je predviđena ESPOO Konvencijom, ali i Zajedničkom konvencijom potpisanom pod okriljem IAEA²⁵. Prilog II ESPOO Konvencije daje detaljnu listu informacija koje procena uticaja na životnu sredinu treba da sadrži.²⁶

Zajednička konvencija predviđa i obavezu Hrvatske da izradi procenu sigurnosti objekta koja podrazumeva sistemsku analizu sigurnosti i procenu uticaja na životnu sredinu kako tokom radnog veka objekta tako i nakon zatvaranja.²⁷ Ova Konvencija takođe propisuje da država ima

²³ Član 2, stav. 3. u vezi sa Prilogom I ESPOO Konvencija; Član 4. u vezi sa Prilogom IV Protokola.

²⁴ Član 2, stav 7. ESPOO Konvencija.

²⁵ Član 13. Zajedničke Konvencije.

²⁶ Prilog II ESPOO Konvencije glasi: "Informacije koje će biti uključene u dokumentaciju procene uticaja na životnu sredinu će minimalno sadržati, u skladu sa članom 4., sledeće: (a) Opis predložene aktivnosti i njene svrhe; (b) Opis, gde je potrebno razumnih alternativa (na primer, u pogledu lokacije ili tehnologije) predloženoj aktivnosti i takođe alternative u slučaju odbijanja; (v) Opis životne sredine koja će verovatno biti pogođena predloženom aktivnošću i njene alternative; (g) Opis mogućih uticaja na životnu sredinu predložene aktivnosti i njene alternative i procena njenog značaja; (d) Opis mera za ublažavanje koje će održavati negativne efekte po životnu sredinu na minimumu; (d) Precizno naglašene metode predviđanja i važne pretpostavke, kao i relevantne podatke o životnoj sredini koji su korišćeni; (e) Prepoznavanje nedostataka u znanju i nesigurnosti do kojih se došlo prilikom sakupljanja traženih informacija; (ž) Gde je pogodno, nacrt programa za praćenje i upravljanje i bilo koje planove za post-projektnu analizu; i (z) Ne-tehnički sažetak uključujući vizuelnu prezentaciju gde je to potrebno (karte, grafikoni, itd.)."

²⁷ Član 15. Zajednička konvencija.

obavezu da preduzme odgovarajuće korake kako objekti u kojima se skladišti ili odlaže radiokativni otpad nemaju negativne posledice po susedne države članice Zajedničke konvencije, uključujući da (a) obezbedi delotvornu zaštitu pojedinaca, društva i životne sredine; (b) nastoji da izbegne aktivnosti koje bi mogle da na buduće generacije imaju razumno predvidive uticaje veće od onih dozvoljenih za sadašnju generaciju; (c) teži da izbegne nametanje neprimerenih tereta za buduće generacije.²⁸

5.2 OBAVEZA OBAVEŠTAVANJA I KONSULTOVANJA

Prema stavu Međunarodnog suda pravde, postoji veza između obaveze izrade procene uticaja na životnu sredinu i obaveze konsultovanja. Naime, ukoliko postoji rizik od značajne prekogranične štete koji za sobom povlači obavezu izrade procene, ujedno postoji i obaveza konsultovanja sa „pogođenom” državom.²⁹

Obaveza konsultovanja i pregovaranja pojašnjena je odlukom arbitražnog tribunala u slučaju *Lac Lanoux*, gde je ustanovljeno da se ova obaveza zasniva na dobroj veri.³⁰ Konsultovanje sa „pogođenom” državom mora biti više od puke formalnosti, država koja sporovodi aktivnost mora da pokaže da je uzela u obzir i zaista razmotrila primedbe koje je u vezi projekta stavila „pogođena” država, međutim, obaveza konsultovanja ne znači da između država mora biti postignut sporazum ili da „pogođena” država ima pravo veta.³¹

Obaveza obaveštavanja i konsultovanja predviđena je i ESPOO Konvencijom, Protokolom i Zajedničkom konvencijom.

Obavezu konsultovanja „pogođene” strane država članica ESPOO Konvencije i Protokola uz nju ima samo u slučaju kada je verovatno da će razmatrani program, odnosno projekat imati **značajan prekogranični uticaj na životnu sredinu**.³²

U takvom slučaju, član 10. Protokola predviđa da će država što je ranije moguće, čak i pre usvajanja plana ili programa obavestiti „pogođenu” Stranu, dostavljajući joj između ostalog nacrt plana ili programa i izveštaj o životnoj sredini koji obuhvata informacije o njegovim mogućim prekograničnim uticajima na životnu sredinu.

Prema odredbama ESPOO Konvencije Hrvatska ima obavezu konsultovanja „pogođenih” strana i prilikom donošenja konačne odluke o konkretnom projektu. U skladu s tim, Član 3. ESPOO Konvencije predviđa **obavezu obaveštavanja** svake članice konvencije za koju država smatra da može biti pogođena aktivnostima koje preduzima, koje se tiču „[p]ostrojenja projektovan[ih] isključivo za [...] skladištenje, odlaganje ili preradu radioaktivnog otpada,” **najkasnije kada o ovim aktivnostima obavesti i sopstvenu javnost**, kako bi se osigurao delotvoran postupak

²⁸ Član 13. u vezi sa članom 11. Zajedničke Konvencije.

²⁹ *Costa Rica/Nicaragua*, para. 104.

³⁰ *Lac Lanoux*, para. 22.

³¹ *Lac Lanoux*, pp. 15-16; 2001 Nacrt pravila o sprečavanju prekogranične štete usled opasnih delatnosti, Komentar, član 9, tačke 3 i 10.

³² Član 5. ESPOO Konvencija; Član 10. Protokol.

konsultacija predviđen članom 5. Konvencije. Obaveštenje podrazumeva davanje informacija o predloženim/planiranim aktivnostima, uključujući i dostupne informacije o mogućem prekograničnom uticaju, naznaku moguće odluke.

Ukoliko ne primi obaveštenje, država koja smatra da postoji verovatnoća značajnog negativnog prekograničnog uticaja može da zahteva od države koja sprovodi aktivnost da uđe u konsultovanje o tome da li relevantan prekogranični uticaj postoji i da u tu svrhu dostavi „pogođenoj” državi dokumentaciju dovoljnu za održavanje tih konsultacija. Ako strane ne mogu da postignu dogovor o postojanju mogućeg značajnog negativnog uticaja na životnu sredinu ovo pitanje može se postaviti Istražnoj komisiji u skladu sa Prilogom IV Konvencije.

Prema članu 5. Konvencije, strana koja sprovodi aktivnost će, **po završetku procene uticaja na životnu sredinu**, bez odlaganja otpočeti **proces konsultovanja** sa „pogođenom” stranom, između ostalog i o potencijalnim prekograničnim uticajima predložene aktivnosti i merama da se taj uticaj umani ili otkloni. Konsultovanje može da obuhvata moguće alternative predloženoj aktivnosti ili projektu, uključujući i mogućnost odustajanja od projekta, moguće mere kojima bi se izbegao značajan prekogranični uticaj. Slične obaveze predviđena su i članom 13. Zajedničke konvencije, mada ne jednako detaljno.

Ova obaveza obuhvata i obavezu informisanja i konsultovanja javnosti pri izradi plana ili programa, odnosno pri donošenju odluke o određenom projektu, koja obuhvata i zainteresovanu javnost u susednoj državi ukoliko postoji verovatnoća značajnog prekograničnog uticaja na životnu sredinu.³³

Zajednička konvencija u član 13. propisuje o da podaci o sigurnosti objekta treba da budu stavljeni na uvid javnosti.

5.3 ODLUKA

U skladu sa Protokolom i ESPOO Konvencijom, usvojeni plan ili program, odnosno odluka o projektu treba da uzme u obzir rezultat procene uticaja na životnu sredinu, uključujući i dokumentaciju u vezi s tim, kao i komentare iznete tokom konsultovanja. Usvojeni plan ili program, odnosno odluku, treba staviti na raspolaganje „pogođenoj” strani. Prema Protokolu, odluka će biti praćena izjavom u kojoj se ukratko obrazlaže kako su primljeni komentari uzeti u obzir i razlozi za njeno usvajanje u svetlu razumnih alternativa koje su razmatrane, dok ESPOO konvencija predviđa samo da odluka treba da bude obrazložena i sadrži razmatranja na kojima je zasnovana.³⁴

³³ Član 8. Protokola (ovaj član ne pominje izričito zainteresovanu javnost „pogođene” države, ali ovakva obaveza proizilazi iz člana 2. i člana 3. stav 9. Arhuske Konvencije); Član 3. stav 8. ESPOO Konvencije.

³⁴ Član 11. Protokol; Član 6. ESPOO Konvencija.

5.4 NAČINI REŠAVANJA SPORA PREDVIĐENI KONVENCIJAMA

I ESPOO Konvencija i Protokol predviđaju da će se svi sporovi u vezi sa tumačenjem i primenom Konvencije, odnosno Protokola rešavati pregovorima ili na drugi način prihvatljiv stranama.³⁵ Ostavljena je mogućnost upućivanja spora Međunarodnom sudu pravde ili arbitražnom tribunalu, međutim ovo zahteva davanje pismene izjave depozitaru koju ni Hrvatska ni Bosna i Hercegovina nisu dale, tako da ova opcija **nije moguća**.

Posebno telo ustanovljeno pod okriljem ESPOO Konvencije je Komitet za implementaciju.³⁶ Postupak pred Komitetom ne predstavlja vid rešavanja spora, već je uloga komiteta da asistira državama članicama u implementaciji obaveza koje su preuzele pristupanjem Konvenciji. Međutim, svaka država članica može podneti pismenu pritužbu na postupanje druge članice Konvencije za koju smatra da se ne ponaša u skladu sa svojim obavezama. Pritužba se podnosi Sekretarijatu koji će o njoj obavestiti državu članicu protiv koje je podneta a po prijemu odgovora, proslediće pritužbu, odgovor i svu drugu prateću dokumentaciju Komitetu na razmatranje. Komitet svoj izveštaj podnosi Sastanku država članica koje odlučuju o merama koje treba preduzeti.

U pogledu Zajedničke konvencije, član 38. predviđa da će se sporovi rešavati pre svega pregovorima u okviru Sastanka država članica, a ukoliko to ne uspe, član navodi različite načine alternativnog rešavanja sporova, uključujući arbitražu, za šta bi opet trebalo imati izričitu saglasnost druge strane.

6 ANALIZA

U trenutnim okolnostima nije očigledno da je Republika Hrvatska prekršila neku od svojih međunarodnih obaveza u pogledu usvajanja strategije i nacionalnog programa zbrinjavanja radioaktivnog otpada. Naime, odabir lokacije za skladištenje radioaktivnog otpada u Republici Hrvatskoj ima više faza:

- u prvoj fazi kao opšti dokument usvojena je Strategija o zbrinjavanju radioaktivnog otpada;
- druga faza podrazumevala je usvajanje Nacionalog programa za sporovođenje pomenute strategije i u ovoj fazi Hrvatska je imala obavezu izrade strateške procene uticaja na životnu sredinu programa. U ovoj fazi, kako i sam program navodi nije doneta konačna odluka o lokaciji skladišta već je kasarna Čerkeovac opredeljena kao preferirana lokacija;
- treća faza podrazumeva donošenje konačne odluke i opredeljivanje tačno određene lokacije za skladištenje radioaktivnog otpada. U ovoj fazi primenljive su odredbe ESPOO Konvencije o obavezama obaveštavanja i konsultovanja i obaveza procene sigurnosti objekta.

³⁵ Član 15. ESPOO Konvencije; Član 15. Protokola.

³⁶ ECE/MP.EIA/4, Prilog 4. i ECE/MP.EIA/6, Prilog.

U ovom momentu završene su prve dve gore navedene faze. U dosadašnjem postupku Republika Hrvatska je konsultovala Bosnu i Hercegovinu i stavila joj na raspolaganje odluku i izveštaj o sprovedenoj strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu. Izveštaj obuhvata i kratak opšti pregled mera za smanjenje uticaja, obrazloženje zašto nisu razmatrane alternative, kao i odgovore Hrvatske na primedbe koje je Bosna i Hercegovina postavila.³⁷ Ovo odgovara obavezama propisanim Protokolom koje je Republika Hrvatska imala u pogledu usvajanja Nacionalnog programa.

Međutim, dalji razvoj projekta i aktivnosti Hrvatske nisu u potpunosti jasni. Usvojen Nacionalni program pominje sprovođenje procene uticaja na životnu sredinu samog projekta, što je i obaveza Hrvatske prema ESPOO Konvenciji kako je gore navedeno. Činjenica je da se radi o projektu za koji je moguće da ima značajan prekogranični uticaj na životnu sredinu. Međutim očigledno je da Bosna i Hercegovina i Hrvatska različito procenjuju stepen eventualnog prekograničnog uticaja, što potencijalno proizilazi iz odgovora Hrvatske na primedbe Bosne i Hercegovine tokom izrade strateške studije.³⁸ Ukoliko pak smatra da bi izgradnja skladišta radioaktivnog otpada na mestu kasarne Čerkezovac imala značajan prekogranični uticaj, Hrvatska bi morala da konsultuje Bosnu i Hercegovinu i pri izradi ove procene uticaja, koja je Nacionalnim planom predviđena za period od 2019. do 2021. godine. U istom slučaju, pravo da bude konsultovana bi imala i javnost zahvaćenog područja u Bosni i Hercegovini.

Hrvatska i prema gore navedenoj Zajedničkoj konvenciji ima obavezu izrade procene uticaja na životnu sredinu i procene sigurnosti objekta, kao i da se postara da je objekat lociran u skladu sa kriterijumima iz člana 11. Zajedničke konvencije. I u tom smislu, Hrvatska ima određenu obavezu konsultovanja Bosne i Hercegovine.

7 MOGUĆI DALJI KORACI ZA BOSNU I HERCEGOVINU I REPUBLIKU SRPSKU

Iz raspoloživih činjenica proizilazi da Bosna i Hercegovina do sada nije primila notifikaciju u skladu sa članom 3. ESPOO Konvencije. Ovde treba imati u vidu i da prema trenutnim informacijama nema naznaka ni da je Hrvatska pokrenula konsultacije sa, odnosno obavestila sopstvenu javnost o projektu, što ESPOO Konvencija predviđa kao poslednji prihvatljiv rok da se obavesti „pogođena” strana.

Ipak, s obzirom na nedostatak obaveštenja, **Bosna i Hercegovina se može obratiti Hrvatskoj sa zahtevom za konsultovanje o postojanju dovoljno značajnog prekograničnog uticaja**, koji bi bio osnov za obavezu Hrvatske da se konsultuje sa Bosnom i Hercegovinom pri donošenju konačne odluke o lokaciji skladišta.³⁹ **Ukoliko strane ne mogu da postignu dogovor o ovom pitanju, Bosna i Hercegovina se, prateći**

³⁷ Videti Prilog 6 uz Izveštaj koji se dostavlja kao prilog ovom Mišeljnu.

³⁸ Videti Prilog 6 uz Izveštaj koji se dostavlja kao prilog ovom Mišeljnu.

³⁹ Napominjemo da ne treba mešati konsultovanje o tome da li postoji „značajan negativan prekogranični uticaj na životnu sredinu” iz člana 3. stav 7. ESPOO Konvencije i konsultovanje o samom projektu, tj. izgradnji skladišta radioaktivnog otpada, iz člana 5. Konvencije.

proceduru iz Priloga IV uz ESPOO Konvenciju može obratiti Istražnoj komisiji koja će ustanoviti da li relevantan prekogranični uticaj postoji ili ne.⁴⁰ Ukoliko Bosna i Hercegovina smatra da Hrvatska krši svoje obaveze iz ove Konvencije može se obratiti i Sekretarijatu Ekonomske komisije UN za Evropu sa pritužbom Komitetu za implementaciju. U svakom slučaju, preporučljivo je da Bosna i Hercegovina ima pripremljene komentare koje bi uputila Hrvatskoj u pogledu adekvatnosti kasarne Čerkezovac kao lokacije skladišta i eventualnog prekoračnog uticaja.

Međutim, ne treba izgubiti iz vida da **obaveza konsultovanja po svojoj prirodi podrazumeva uzimanje u obzir i razmatranje primedbi u dobroj veri, ali ne daje mogućnost „pogođenoj“ državi da stavi veto na aktivnost.** S obzirom na to, i na činjenicu da ne postoji saglasnost Hrvatske za vođenje bilo kakvog spora po gore navedenim Konvencijama, Bosni i Hercegovini su na raspolaganju uglavnom različiti diplomatski putevi koji bi potencijalno stvorili pritisak na Hrvatsku da razmotri svoju odluku o postavljanju skladišta na mestu kasarne Čerkezovac.

Bosna i Hercegovina se u okvirima Zajedničke konvencije može obratiti diplomatskim kanalima IAEA, ili čak tražiti održavanje vanrednog sastanka država članica. IAEA i njena tela su takođe adekvatniji forum u slučajevima neslaganja o primerenosti i bezbednosti izabaranog lokaliteta.⁴¹

Kako je jedan od značajnih aspekata Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju koji je Bosna i Hercegovina potpisala sa Evropskom Unijom razvoj političkog dijaloga i bliskih veza solidarnosti⁴² kao i politika saradnje u gotovo svim oblastima,⁴³ uključujući i životnu sredinu, čije očuvanje očigledno predstavlja važan deo sporazuma,⁴⁴ i kako se ova saradnja smatra naročito značajnom u regionalnom kontekstu, **jedan od puteva Bosne i Hercegovine može biti i obraćanje telima u okviru kojih se ovaj politički dijalog vodi, pre svega, Veću za stabilizaciju i pridruživanje.**⁴⁵

Na kraju, Bosna i Hercegovina može uputiti Republici Hrvatskoj zahtev za arbitražu ili rešavanje spora pred Međunarodnim sudom pravde, međutim, u diskreciji Republike Hrvatske je da to prihvati ili ne, jer ne postoji već dat pristanak države na ovakav način rešavanja spora koji je neophodan uslov za njegovo pokretanje. S druge strane, i samo

⁴⁰ Tekst Priloga IV uz ESPOO Konvenciju dostavlja se kao prilog uz ovo Mišljenje.

⁴¹ Pod okriljem IAEA usvojen je i niz standarda koji se odnose na izbor lokacije skladišta radioaktivnog materijala i sigurnosti ovakvih objekata. Ovi standardi sami posebi nisu obavezujući ukoliko nisu usvojeni u nacionalnu regulativu, međutim, Hrvatska navodi da je većina njenih propisa u tom smislu usklađena sa tim standardima, te IAEA i njena tela mogu biti relevantan forum za tumačenje ovih standarda.

⁴² Član 10. Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Evropske Unije i njenih država članica s jedne strane, i Bosne i Hercegovine, s druge strane, L 164/6, 30.06.2015. (u daljem tekstu: „Sporazum“).

⁴³ Član 86. Sporazuma.

⁴⁴ Članovi 108. i 86. Sporazuma.

⁴⁵ Član 11. Sporazuma.

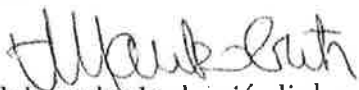
upućivanje poziva za ovakav način rešavanja spora može predstavljati svojevrstan vid političkog pritiska.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Vladić' followed by a stylized flourish.

Vladimir Đerić, advokat
MIKIJELO JANKOVIĆ & BOGDANOVIĆ

**PRAVNI OSVRT NA
MOGUĆNOSTI BOSNE I HERCEGOVINE POVODOM NAMJERE REPUBLIKE HRVATSKE
DA IZGRADI ODLAGALIŠTE RADIOAKTIVNOG OTPADA NA LOKACIJI BIVŠE KASARNE
"ČERKEZOVAC" OPŠTINA DVOR**

IZRADIO:

Aleksandar Janković, dipl. pravnik
Novi Grad

Novi Grad, mart 2021. godine

1. UVOD

Nuklearna elektrana Krško (skr. NEK) je nuklearna elektrana s Westinghouseovim tlakovodnim reaktorom snage 696 MW. Nuklearna elektrana se nalazi u Republici Sloveniji, na lijevoj obali rijeke Save, tri kilometra nizvodno od grada Krško. Republika Hrvatska i Republika Slovenija suvlasnice su nuklearne elektrane, svaka s udjelom od 50% te svaka dobija 50% proizvedene električne energije. Radi se o prvoj nuklearnoj elektrani zapadnog tipa izgrađenoj u nekoj od tadašnjih socijalističkih zemalja.

Hrvatska i Slovenija su 1970. godine sklopile sporazum o izgradnji nuklearne elektrane kod mjesta Krško u Sloveniji. U avgustu 1974. godine, investitori su sklopili ugovor o nabavci opreme i gradnji nuklearne elektrane snage 632 MWe sa američkim preduzećem Westinghouse Electric Corporation, projektant je bilo preduzeće Gilbert Associates Inc., izvođači radovi bila su domaća preduzeća Gradis i Hidroelektra, a montažu su obavili Hidromontaža, Rusimir Vojinović i Đuro Đaković. Kamen temeljac za izgradnju Nuklearne elektrane Krško položen je 1. decembra 1974. godine a u januaru 1984. godine Nuklearna elektrana Krško je dobila dozvolu za redovan rad.¹

2. ČINJENICE

Članom 11. Ugovora između Vlade Republike Hrvatske i Vlade Republike Slovenije o uređenju statusnih i drugih pravnih odnosa vezanih uz ulaganje, iskorištavanje i razgradnju Nuklearne elektrane Krško ("Narodne novine" broj 9/2002) ugovorne stranke obavezale su se u jednakim dijelovima osigurati finansiranje troškova izrade Programa razgradnje, troškova njegove provedbe te troškova izrade Programa odlaganja RAO i ING. U stavu 2. tog člana ostavljena je mogućnost da ugovorne stranke postignu dogovor o zajedničkom rješavanju odlaganja radioaktivnog otpada i istrošenog nuklearnog goriva kada bi te troškove finansirale u jednakim djelovima. Ako takav dogovor ne bi bio postignut gne ugovorne stranke snosiće samostalno troškove svih onih aktivnosti provedbe Programa odlaganja RAO i ING koje nisu od zajedničkog značaja.

Hrvatski sabor je 2014. godine usvojio „Strategiju zbrinjavanja radioaktivnog otpada, iskorištenih izvora i istrošenog nuklearnog goriva“. ² Strategija se bavi pitanjem odlaganja, između ostalog, radioaktivnog otpada koji je posledica zatvaranja nuklearne elektrane Krško. Prvu obavezu preuzimanja ovog otpada Hrvatska ima u 2023. godini kada bi trebalo imati riješeno pitanje skladišta. U tom smislu, Strategija navodi da su tada Hrvatskoj bile na raspolaganju dve opcije zajedničko skladište sa Slovenijom, zašta su već tada bili slabi izgledi, i izgradnja sopstvenog skladišta, što podrazumijeva ispitivanje i izbor lokacije, izradu procjena uticaja na životnu sredinu, izradu sigurnosnih procjena. Ovo skladište bi moralo početi sa radom 2023. godine.³

(1) https://hr.wikipedia.org/wiki/Nuklearna_elektrana_Kr%C5%A1ko

(2) Narodne novine" br. 125/2014,

https://narodnenovine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_10_125_2382.html.

(3) Strategija zbrinjavanja radioaktivnog otpada, iskorištenih izvora i istrošenog nuklearnog goriva, RH, 2014

Krajem septembra 2019. godine propali su pregovori Republike Hrvatske i Republike Slovenije oko zajedničke lokacije za odlaganje nuklearnog otpada iz Nuklearne elektrane "Krško" te je postalo sasvim jasno da će svaka od strana da zbrinjava svoj dio otpada na svojoj teritoriji.

Direktor hrvatskog Državnog zavoda za radiološku i nuklearnu sigurnost je 02.06.2015. godine donio Odluku o otpočinjanju Strateške procjene uticaja na životnu sredinu Nacionalnog programa kojim se treba sprovesti gore pomenuta strategija. Posle slanja niza dopisa državnim organima i postavljanja obavještenja o sprovođenju postupka za određivanje sadržaja strateške procjene na internet portalu Državnog zavoda kako bi time dala priliku javnosti da se izjasni o tome, Državni zavod je 24.07.2015. godine donio odluku o sadržini strateške procjene uticaja na životnu sredinu. Nakon toga, prema svojim zvaničnim dokumentima, 08.02.2016. godine, 08.03.2016. godine i 01.04.2016. godine, Državni zavod je objavio javne rasprave.⁴ Takođe, 10.02.2016. godine preko Ministarstva životne sredine upućen je notifikacioni formular Bosni i Hercegovini zajedno sa nacrtom prijedloga Nacionalnog programa, strateškom studijom i netehničkim sažetkom strateške studije.⁵ Hrvatska je 09.11.2018. godine usvojila Nacionalni program sprovođenja strategije za zbrinjavanje radioaktivnog otpada (za period do 2025. godine, sa pogledom do 2060. godine),⁶ a 28.11.2018. godine objavljen je Izvještaj o sprovedenoj strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu koji u prilogima sadrži sve primljene primjedbe, uključujući i one Bosne i Hercegovine, kao i razmatranja i odgovore Republike Hrvatske na te primjedbe.⁷ Nacionalni program kao preferiranu lokaciju za skladište radioaktivnog otpada koji će Republika Hrvatska skladištiti od 2023. godine opredjeljuje Trgovsku goru, i to kasarnu Čerkezovac.⁸ Međutim, Nacionalni program takođe napominje da se ova lokacija mora tek potvrditi i da to zahtjeva planiranje u prostornim planovima i izradu procjene uticaja na životnu sredinu projekta, kao i analize sigurnosti objekta.⁹ Ove aktivnosti predviđene su za period od 2019. godine do 2021. godine. Isti period predviđen je i za aktivnosti konsultovanja i edukovanja javnosti.¹⁰

(4) Sve odluke su dostupne na linku: <https://civilnazastita.gov.hr/podrucja-djelovanja/radioloska-i-nuklearna-sigurnost/sluzbaza-nuklearnu-sigurnost/odjel-za-okolis-i-radioaktivni-otpad/strateskaprocjena-utjecaja-na-okolis/178>.

(5) Izvješće o provedenom postupku strateške procjene utjecaja na okoliš Nacionalnog programa provedbe Strategije zbrinjavanja radioaktivnog otpada, iskorištenih izvora i istrošenog nuklearnog goriva (Program za razdoblje do 2025. godine s pogledom do 2060. godine), Republika Hrvatska, 28.11.2018. godine, str. 4.

(6) Odluka o usvajanju Nacionalnog programa („Narodne novine“ br. 100/2018), https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_11_100_1954.html.

(7) <https://civilnazastita.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Radioloska%20i%20nuklearna%20sigurnost/Procjene%20istrazivanja%20i%20analize/SPUO//PRILOG%206.pdf>.

(8) Nacionalni program provedbe strategije zbrinjavanja radioaktivnog otpada, Republika Hrvatska, 09.11.2018.

(9) Nacionalni program, str. 12

(10) Nacionalni program, Dodatak V

3. PRAVNI OKVIR

Prema Povelji Ujedinjenih nacija i prema opštim pravilima međunarodnog prava, države imaju suvereno pravo da koriste sopstvene resurse u skladu sa sopstvenim propisima o zaštiti životne sredine.

Međutim, uz ovo pravo, države imaju i obavezu da obezbjede da aktivnosti unutar njihove nadležnosti ili pod njihovom kontrolom ne izazovu štetu životnoj sredini susjednih država. Ovaj princip formulisan je u Stokholmskoj deklaraciji¹¹ iz 1972. godine, a nakon toga podržan u više odluka Međunarodnog suda pravde, počev od savjetodavnog mišljenja u slučaju *Legalnost prijetnje i upotrebe nuklearnog oružja*¹², pa preko slučaja *Pulp Mills*¹³ iz 2010. godine i slučaja *Određene aktivnosti Nikaragve u graničnom području i Izgradnja puta u Kostariki uz rijeku San Juan*¹⁴ iz 2015. godine. Dakle, Međunarodni sud pravde je ovaj princip primjenio i u prekograničnom kontekstu.

Sud je zaključio da po međunarodnom običajnom pravu postoji obaveza provođenja procjene uticaja na okolinu kod prekograničnih investicija. Spomenute dvije presude Međunarodnog suda pravde smjernice su za sve buduće slične sporove i uvele su novine u međunarodno običajno pravo.

Međutim, moramo zaključiti da ova zabrana štete predstavlja samo obavezu **dužne pažnje** čija sadržina nije precizno definisana.¹⁵ Postojanje obaveze vezuje se za određen stepen opasnosti od štete koji se uglavnom određuje kao **“značajan”**. Komisija za međunarodno pravo definiše pojam “značajan” kao **“nešto više od primjetnog.... ali ne nužno ozbiljno ili bitno”** uz napomenu da se pitanje doseganja praga “značajne štete” ipak određuje prema okolnostima konkretnog slučaja”.

Obaveza „dužne pažnje“ u kontekstu sprečavanja prekogranične štete je u stvari kompleksna obaveza koja u sebi sadrži niz proceduralnih zahtjeva:

- (1) obavezu obavješćavanja;
- (2) obavezu izrade procjene uticaja na životnu sredinu;
- (3) obavezu konsultovanja i pregovaranja.

(11) Stokholmska deklaracija o životnoj sredini, 16. jun 1972, UN Doc. A/CONF.48/14, ILM 11 (1972), 1416, Princip 21.

(12) The Legality of the Treaty or Use of Nuclear Weapons, ICJ, Advisory Opinion, I.C.J. Reports 1986, 226, para. 29.

(13) Pulp Mills on the River Uruguay (Argentina v. Uruguay), ICJ, Judgment, I.C.J. Reports 2010, 14 (u daljem tekstu: „Pulp Mills”).

(14) Certain Activities in the Border Area (Costa Rica v. Nicaragua) and Construction of a Road in Costa Rica along the San Juan River (Nicaragua v. Costa Rica), ICJ, Judgment, I.C.J. Reports 2015, p. 665. (u daljem tekstu: “Costa Rica/Nicaragua”)

(15) Pulp Mills, paras. 101 i 197.

Ove obaveze nisu samo dio međunarodnog prava, nego su i obaveze Republike Hrvatske propisane nizom konvencija, tačnije:

- Protokolom o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu uz ESPOO Konvenciju (u daljem tekstu: „Protokol“), koji je u odnosu na Hrvatsku stupio na snagu u julu 2010. godine, a u odnosu na Bosnu i Hercegovinu tek u julu 2017. godine;
- ESPOO Konvencijom;
- Zajedničkom konvencijom o sigurnosti upravljanja istrošenim gorivom i o sigurnosti upravljanja radioaktivnim otpadom (u daljem tekstu „Zajednička konvencija“), usvojenoj pod okriljem Međunarodne agencije za atomsku energiju (u daljem tekstu: „IAEA“).

Tvrdnja koju iznosimo u ovom osvrtu je da je Republika Hrvatska prekršila sva tri segmenta obaveze „dužne pažnje“ u kontekstu sprečavanja prekogranične štete prema Bosni i Hercegovini.

a) Obaveza obavještanja

Prema članu 2. stav 4. Konvencije o procjeni uticaja na okolinu preko državnih granica (ESPOO konvencija) propisano je da „Zemlja porijekla treba da u skladu sa odredbama ove Konvencije obezbjedi da pogođene zemlje budu obaviještene o planiranoj aktivnosti iz Priloga 1. koji bi mogli izazvati negativne posljedice preko granice države“.

U članu 3. stav 1. Konvencije stoji „Planirane aktivnosti navedene u Prilogu 1. koja može izazvati negativne posljedice preko granica države, zemlja porijekla će što je moguće prije, a najkasnije istovremeno sa informisanjem vlastite javnosti, obavijestiti o planiranoj aktivnosti svaku potpisnicu zakonu smatra da bi mogla biti pogođena zemlja, kako bi obezbjedila odgovorajuće konsultacije prema članu 5.“

Republika Hrvatska jeste obavijestila svoju javnost i najavila preduzimanje određenih aktivnosti po ovom pitanju, ali je Bosna i Hercegovina, kao pogođena zemlja i zainteresovana strana obaviještena naknadno, i to nakon reakcije šire javnosti i inicijative sa njene strane.

Republika Hrvatska izgleda nije smatrala potrebnim da službeno, u skladu sa Konvencijom, obavijesti Bosnu i Hercegovinu, nego je to uradila nevoljko, naknadno, tek nakon snažne reakcije javnosti u BiH i zahtjeva institucija BiH i njenih entiteta da budu uključene u donošenje i bez poštovanja propisane procedure.

b) Obaveza konsultovanja i pregovaranja

Obaveza konsultovanja i pregovaranja pojašnjena je odlukom arbitražnog tribunala u slučaju *Lac Lanoux*, gde je ustanovljeno da se ova obaveza zasniva na dobroj vjeri. Konsultovanje sa „pogođenom“ državom mora biti više od puke formalnosti, država koja sprovodi aktivnost mora da pokaže da je uzela u obzir i zaista razmotrila primjedbe koje je u vezi projekta stavila „pogođena“ država, međutim, obaveza konsultovanja ne znači da između država mora biti postignut sporazum ili da „pogođena“ država ima pravo veta.

Obaveza obavještanja i konsultovanja predviđena je i ESPOO Konvencijom, Protokolom i Zajedničkom konvencijom. Jasno je da obavezu konsultovanja „pogođene“ strane država članica ESPOO Konvencije i Protokola uz nju ima **samo** u slučaju kada je vjerovatno da će razmatrani program, odnosno projekat imati značajan prekogranični uticaj na životnu sredinu. Ali, izgradnja odlagališta za radioaktivni otpad uz samu granicu sa drugom državom to svakako jeste.

U takvom slučaju, član 10. Protokola predviđa da će država što je ranije moguće, čak i prije usvajanja plana ili programa obavestiti „pogođenu“ stranu, dostavljajući joj između ostalog nacrt plana ili programa i izveštaj o životnoj sredini koji obuhvata informacije o njegovim mogućim prekograničnim uticajima na životnu sredinu. Ništa od toga Republika Hrvatska nije uradila, pravdajući se da su svi dokumenti objavljeni na internet stranicama relevantnih institucija, da mogu svi da ih preuzmu i vide i sl.

I prema Arhuškoj konvenciji¹⁶ preporučuje se da se zainteresovane strane uključe u ranim fazama donošenja odluka. U tom smislu izrada dokumenata kakav je prije svega bila „Strateška studija za nacionalni program provedbe strategije zbrinjavanja radioaktivnog otpada, iskorištenih izvora i iskorištenog nuklearnog goriva“ iz 2016. godine, a zatim i svi naredni dokumenti, zahtijevala je uključenje BiH strane u ranoj fazi. Ponavljamo još jednom BiH strana se „sama“ uključila u proces donošenja ovog dokumenta nakon što se saznalo o namjeri Republike Hrvatske za donošenje ovakvog akta.

U svim dokumentima koje je donosila Vlada Republike Hrvatske, teritorija i stanovništvo BiH gotovo se i ne spominju a kamoli tretiraju. Dakle, iako je predložena lokacija manje od kilometar do državne granice, BiH niti stanovništvo BiH sa ove strane granice uopšte nisu tretirani kao „zainteresovana strana“. Čak se u dokumentima Republike Hrvatske ne može zaključiti niti je na kartama predstavljeno da sa ove strane Une uopšte živi bilo kakvo stanovništvo.

c) Obaveza izrade procjene uticaja na životnu sredinu;

Vrat ćemo se na dokument nazvan „Strateška studija za nacionalni program provedbe strategije zbrinjavanja radioaktivnog otpada, iskorištenih izvora i iskorištenog nuklearnog goriva“. Ovaj dokument, koji ima brojne sadržinske mane, čak ni formalno, prema relevantnim hrvatskim propisima – tada važećoj Uredbi o strateškoj procjeni utjecaja plana i programa na okoliš (»Narodne novine«, broj 64/08) nije smio nositi takav naziv jer u svom nazivu ne sadrži riječi „Strateška procjena utjecaja na okoliš“.

Dakle, nekakav dokument Republika Hrvatska je ipak izradila.

U skladu sa Protokolom i ESPOO Konvencijom, usvojeni plan ili program, odnosno odluka o projektu treba da uzme u obzir rezultat procjene uticaja na životnu sredinu, uključujući i dokumentaciju u vezi s tim, kao i komentare iznijete tokom konsultovanja. Usvojeni plan ili program, odnosno odluku, treba staviti na raspolaganje „pogođenoj“ strani.

(16) Konvencija o pristupu informacijama, sudjelovanju javnosti u odlučivanju i pristupu pravosuđu u pitanjima okoliša (Aarhuška konvencija)

Prema Protokolu, odluka će biti praćena izjavom u kojoj se ukratko obrazlaže kako su primljeni komentari uzeti u obzir i razlozi za njeno usvajanje u svjetlu razumnih alternativa koje su razmatrane, dok ESPOO konvencija predviđa samo da odluka treba da bude obrazložena i sadrži razmatranja na kojima je zasnovana.

Bosna i Hercegovina se, kako smo naveli, sama pozvala i dala je određene primjedbe, mišljenja i prijedloge, na vrlo stručan i argumentovan način. Niti jedna primjedba koja je stigla sa strane BiH nije uvažena uz vrlo nestručna i paušalna obrazloženja.

Vlada Republike Hrvatske je na sjednici održanoj 9. novembra 2018. godine donijela Nacionalni program provedbe Strategije zbrinjavanja radioaktivnog otpada, iskorištenih izvora i istrošenog nuklearnog goriva ("Narodne novine" br. 100/18).

Krajem septembra mjeseca 2019. godine objavljeno je da su propali pregovori Republike Hrvatske i Republike Slovenije oko zajedničke lokacije za odlaganje nuklearnog otpada iz Nuklearne elektrane "Krško" te je postalo sasvim jasno da će svaka od strana zbrinjavati svoj dio otpada na svojoj teritoriji¹⁷.

Hrvatski sabor je na svojoj sjednici od 28. februara 2020. godine dao prethodnu saglasnost na potvrđivanje Treće revizije Programa razgradnje Nuklearne elektrane Krško (NEK) i Treće revizije Programa odlaganja radioaktivnog otpada (RAO) i istrošenoga nuklearnog goriva (ING) NEK u kojoj je i dalje preferentna lokacija za odlaganje radioaktivnog otpada kasarna Čerkezovac, opština Dvor.

4. RJEŠAVANJE SPORA PREMA MEĐUNARODNIM KONVENCIJAMA

ESPOO Konvencija i Protokol predviđaju da će se svi sporovi u vezi sa tumačenjem i primenom Konvencije, odnosno Protokola rješavati pregovorima ili na drugi način prihvatljiv stranama. Član 15. stav 1. ESPOO Konvencije u cjelini glasi:

(1) Ukoliko se između dvije ili više Strana javi spor oko tumačenja ili primene ove Konvencije, one će rješenje tražiti pregovorima ili bilo kojim drugim metodom rješavanja sporova koji je prihvatljiv stranama u sporu.

Ovo znači da je ostavljena **mogućnost** upućivanja spora Međunarodnom sudu pravde ili arbitražnom tribunalu.

Međutim, iako su i Bosna i Hercegovina i Hrvatska potpisnice ove konvencije, niti jedna od njih nije deponovala izjavu da u slučaju sporova prihvata nadležnost Međunarodnog suda pravde (ICJ) i/ili Arbitraže¹⁸

I po Arhus konvenciji je stanje isto!

Član 16. Konvencije o pristupu informacijama, učešću javnosti u odlučivanju i pristupu pravdi u pitanjima zaštite životne sredine u cjelini glasi:

1. Ako dođe do spora između dvije ili više Potpisnica oko tumačenja ili primjene ove Konvencije, one će potražiti rješenje dogovorom ili nekim drugim sredstvom za rješavanje sporova prihvatljivim stranama u sporu.

(17) <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/međudržavno-povjerenstvo-za-krsko-za-sada-nema-suglasnosti-o-zajedničkom-skladistu-u-vrbini-9424709>

(18) <https://treaties.un.org>

2. Kod potpisivanja, ratificiranja, prihvatanja, odobravanja ili pristupanja ovoj Konvenciji, ili u bilo koje vrijeme nakon toga, Potpisnica može izjaviti pismenim putem Depozitaru da u smislu spora koji nije riješen u skladu s paragrafom 1. u gornjem tekstu, ona prihvata jedan ili oba naredna sredstva za rješavanje spora koja su obavezna u odnosu na svaku Potpisnicu koja prihvati istu obavezu:

(a) Podnošenje spora Međunarodnom sudu pravde;

(b) Arbitraža u skladu s procedurom uspostavljenom u Aneksu II.3. Ako su strane u sporu prihvatile oba sredstva za rješavanje spora iz paragrafa 2. u gornjem tekstu, spor se može podnijeti samo Međunarodnom sudu pravde, osim ako se strane ne dogovore drugačije.

Iako potpisnice, niti BiH niti Hrvatska nisu deponovale izjavu da prihvataju nadležnost Međunarodnog suda pravde i arbitraže ni po ovoj Konvenciji.¹⁹

U pogledu Zajedničke konvencije, član 38. predviđa da će se sporovi rješavati pre svega pregovorima u okviru Sastanka država članica, a ukoliko to ne uspije, član navodi različite načine alternativnog rješavanja sporova, uključujući arbitražu, za šta bi opet trebalo imati izričitu saglasnost druge strane.

5. ŠTA I KAKO DALJE

Vidimo da ni po ESPOO ni po Arhus konvenciji tužba BiH protiv Republike Hrvatske nije moguća, kao ni arbitraža, jer je za nju potrebna saglasnost obje strane. Šta bi se **moglo** uraditi?

Posebno tijelo ustanovljeno pod okriljem ESPOO Konvencije je Komitet za implementaciju. Postupak pred Komitetom ne predstavlja vid rješavanja spora, već je uloga komiteta da asistira državama članicama u implementaciji obaveza koje su preuzele pristupanjem Konvenciji. Takođe, svaka država članica može podneti pismenu pritužbu na postupanje druge članice Konvencije za koju smatra da se ne ponaša u skladu sa svojim obavezama. Pritužba se podnosi Sekretarijatu koji će o njoj obavijestiti državu članicu protiv koje je podneta a po prijemu odgovora, proslijediće pritužbu, odgovor i svu drugu prateću dokumentaciju Komitetu na razmatranje. Komitet svoj izveštaj podnosi Sastanku država članica koje odlučuju o merama koje treba preduzeti.

6. PERSPEKTIVE

Republika Hrvatska je u prethodnih 15 godina uradila gotovo sve korake kako bi na lokaciji Trgovske gore, u krugu bivše kasarne Čerkezovac izgradila odlagalište radioaktivnog otpada.

(19) <https://treaties.un.org>

U svrhu osiguranja sredstava za finansiranje troškova izrade Programa razgradnje, troškova njegove provedbe te troškova izrade Programa odlaganja RAO-a i ING-a iz člana 11. Međudržavnog ugovora, Republika Hrvatska je Zakonom o Fondu za financiranje razgradnje i zbrinjavanja radioaktivnog otpada i istrošenoga nuklearnog goriva Nuklearne elektrane Krško 2007. godine osnovala namjenski fond a zatim i donijela Uredbu o iznosu, roku i načinu uplate sredstava za financiranje razgradnje i zbrinjavanja radioaktivnog otpada i istrošenoga nuklearnog goriva NE Krško ("Narodne novine", broj 155/08). Hrvatski sabor je 2014. godine usvojio „Strategiju zbrinjavanja radioaktivnog otpada, iskorištenih izvora i istrošenog nuklearnog goriva“. Strategija se bavi pitanjem odlaganja, između ostalog, radioaktivnog otpada koji je posljedica zatvaranja nuklearne elektrane Krško. Prvu obavezu preuzimanja ovog otpada Hrvatska ima u 2023. godini do kada bi trebalo imati riješeno pitanje skladišta. U tom smislu, Strategija navodi da su tada Hrvatskoj bile na raspolaganju dve opcije. Jedna je zajedničko skladište sa Slovenijom, za šta već nema izgleda jer su u septembru 2019. godine konačno propali pregovori Hrvatske i Slovenije o zajedničkom odlagalištu. Druga je izgradnja sopstvenog skladišta, što podrazumijeva ispitivanje i izbor lokacije, izradu procjena uticaja na životnu sredinu, izradu sigurnosnih procjena.

Svjedoci smo da je, kako stvari sada stoje, iako formalno takvu odluku Republika Hrvatska još uvijek nije donijela, izbor lokacije gotova stvar. Sa procjenom uticaja na životnu sredinu i sigurnostim procjenama – procjenama sigurnosti objekta, Republika Hrvatska, bar ne zvanično, još nije otpočela. Smatramo da je potrebna dokumentacija već spremna i čeka povoljan momenat za prezentaciju. Poslije toga se prelazi na izradu tehničke dokumentacije, pribavljanje građevinske dozvole u skladu sa propisima koji regulišu građenje. Bosna i Hercegovina je i dalje inertna i spora po pitanju preduzimanja nedvosmislenih i oštih mjera u pravcu sprečavanja Republike Hrvatske da realizuje namjeru o lociranju odlagališta radioaktivnog otpada na Trgovskoj gori. Umjesto u Predsjedništvu BiH koje je nadležno za pitanja vođenja spoljne politike BiH problem je delegiran Savjetu ministara gdje je nakon brojnih blokada formiran Ekspertski i Pravni tim. To je dobro. Nije dobro što ti timovi tek analiziraju brojnu dokumentaciju i još nisu predložili konkretne korake koje bi BiH mogla preduzeti. A već se mnogo kasni.

Iz raspoloživih činjenica proizilazi da Bosna i Hercegovina do sada nije primila **službenu** notifikaciju u skladu sa članom 3. ESPOO Konvencije oko Studije uticaja na okolinu samog odlagališta. Ipak, s obzirom na nedostatak tog formalnog obaveštenja, Bosna i Hercegovina se može obratiti Hrvatskoj sa zahtjevom za konsultovanje o postojanju dovoljno značajnog prekograničnog uticaja, koji bi bio osnov za obavezu Hrvatske da se konsultuje sa Bosnom i Hercegovinom pri donošenju konačne odluke o lokaciji odlagališta.

Ukoliko strane dalje ne postignu dogovor o ovom pitanju, Bosna i Hercegovina se, prateći proceduru iz Priloga IV uz ESPOO Konvenciju može obratiti Istražnoj komisiji koja će ustanoviti da li relevantan prekogranični uticaj postoji ili ne. Dalje, s obzirom da Bosna i Hercegovina smatra da Hrvatska krši svoje obaveze iz ove Konvencije, može se obratiti i Sekretarijatu Ekonomske komisije UN za Evropu sa pritužbom Komitetu za implementaciju. U svakom slučaju, Bosna i Hercegovina mora imati pripremljene

argumente, komentare, mišljenja i prijedloge sa dokazima koje bi uputila Hrvatskoj u pogledu adekvatnosti Trgovske gore - kasarne Čerkezovac kao lokacije odlagališta i eventualnog prekoračnog uticaja.

Bosni i Hercegovini su dalje na raspolaganju različiti diplomatski putevi koji bi potencijalno stvorili pritisak na Republiku Hrvatsku da razmotri svoju odluku o postavljanju skladišta na lokaciju bivše kasarne Čerkezovac.

Bosna i Hercegovina se u okvirima Zajedničke konvencije može obratiti diplomatskim kanalima IAEA, ili čak tražiti održavanje vanrednog sastanka država članica. IAEA i njena tijela su takođe adekvatniji forum u slučajevima neslaganja o primjerenosti i bezbjednosti izabaranog lokaliteta. Kako je jedan od značajnih aspekata Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju koji je Bosna i Hercegovina potpisala sa Evropskom Unijom razvoj političkog dijaloga i bliskih veza solidarnosti kao i politika saradnje u gotovo svim oblastima uključujući i životnu sredinu, čije očuvanje očigledno predstavlja važan deo sporazuma i kako se ova saradnja smatra naročito značajnom u regionalnom kontekstu, jedan od puteva Bosne i Hercegovine može biti i obraćanje tijelima u okviru kojih se ovaj politički dijalog vodi, prije svega, Savjetu za stabilizaciju i pridruživanje.

Na kraju, Bosna i Hercegovina može uputiti Republici Hrvatskoj zahtjev za arbitražu ili rješavanje spora pred Međunarodnim sudom pravde, međutim, na Republici Hrvatskoj je da to prihvati ili ne, jer ne postoji ranije dati pristanak države na ovakav način rješavanja spora, koji je neophodan uslov za njegovo pokretanje. S druge strane, i samo upućivanje poziva za ovakav način rješavanja spora može predstavljati svojevrstan vid političkog pritiska na Republiku Hrvatsku.

Potrebno je, dalje, upoznati Evropski parlament o nedobronamjernom ponašanju Republike Hrvatske kao članice Evropske unije. Kako smo saznali, evroparlamentarci nisu obaviješteni o postojanju ovog problema i u nekoliko ličnih inicijativa su poslanici EP obavještavani o događanjima i tražili su dodatne informacije.

Skupština Opštine Novi Grad je još 2007. godine usvojila Rezoluciju o protivljenju usvojenom Prostornom planu Opštine Dvor – Republika Hrvatska, u dijelu koji se odnosi na lokaciju Trgovska gora na kojoj je predviđena izgradnja odlagališta otpada niske i srednje radioaktivnosti i naselja Vanići u kojem je predviđena izgradnja odlagališta opasnog otpada.²⁰ Još jednu Rezoluciju kojom se protivi aktivnostima izgradnje odlagališta otpada niske i srednje radioaktivnosti u Opštini Dvor - Republika Hrvatska na lokaciji Trgovska gora, Skupština Opštine Novi Grad usvojila je 15.04.2015. godine.²¹ Rezolucije su usvojile i sve opštine u slivu rijeke Une kako u Republici Srpskoj tako i u Federaciji BiH, zatim Skupština Unsko – sanskog kantona, Narodna skupština Republike Srpske, a iste zaključke je usvojila i Parlamentarna skupština BiH.

Volja stanovništva sa ove i one strane Une je jasna, međutim vlasti u BiH na svim nivoima, ali ipak najprije na državnom nivou moraju da se aktivnije uključe u ovaj problem.

(20) "Službeni glasnik Opštine Novi Grad" broj 9/07.

(21) "Službeni glasnik Opštine Novi Grad" broj 7/15

Na stranici Fonda za financiranje razgradnje i zbrinjavanja radioaktivnog otpada i istrošenoga nuklearnog goriva Nuklearne elektrane Krško ranije je stajao ovaj tekst:

U Strategiji se predviđa rješenje zbrinjavanja institucionalnog RAO i II te razvoj vlastitih rješenja za zbrinjavanje hrvatske polovice operativnog i dekomisijskog RAO i ING iz NE Krško. Strategijom su definirana polazišta, načela, inventar, ciljevi i strateške smjernice.

Kratkoročnim ciljevima (do 2 godine) Strategije predviđa se:

- 1) izrada nacionalnog programa provedbe strategije,*
- 2) uspostava središnjeg skladišta za institucionalni RAO i II,*
- 3) izrada programa sanacije lokacija na kojima se nalaze prirodni radioaktivni materijali (sa svojstvima promijenjenim korištenjem tehnoloških postupaka),*
- 4) izrada programa istraživanja, razvoja i uspostave za dugoročno skladište za RAO iz NEK,*
- 5) izrada programa istraživanja, razvoja i uspostave za suho skladište za ING iz NEK,*
- 6) uspostava centra za informiranje i edukaciju javnosti o zbrinjavanju RAO, II i ING,*

Srednjoročnim ciljevima (do 10 godina) Strategije predviđa se:

- 1) provedba programa sanacije lokacija na kojima se nalaze prirodni radioaktivni materijali,*
- 2) provedba programa istraživanja, razvoja i uspostave dugoročnog skladišta RAO iz NEK,*
- 3) provedba programa istraživanja, razvoja i uspostave suhog skladišta ING iz NEK,*
- 4) izrada odvojenog programa istraživanja, razvoja i uspostave odlagališta za institucionalni RAO i II,*
- 5) izrada programa za buduće zbrinjavanje ING iz NEK.*

Dugoročnim ciljevima Strategije predviđa se:

- 1) provedba dugoročnog kontinuiranog radiološkog nadzora saniranih lokacija,*
- 2) provedba programa uspostave odlagališta za institucionalni RAO, II i RAO iz NEK,*
- 3) provedba programa zbrinjavanja ING iz NEK.*

Strategija predviđa osnivanje Centra za zbrinjavanje RAO (u danjem tekstu Centar) čime bi se omogućilo da se postrojenja neophodna za zbrinjavanje radioaktivnog otpada u Hrvatskoj uspostave na jedinstvenoj lokaciji. Postupak odabira pogodne lokacije za smještaj Centra provest će se uz transparentno i cjelovito informiranje javnosti i uz njezino aktivno sudjelovanje u procesima odlučivanja. Vlada Republike Hrvatske aktivno će podupirati razvoj lokalne zajednice na čijem se teritoriju nalazi Centar.

Centar bi uključivao objekte za obradu, kondicioniranje, manipuliranje, dugoročno skladištenje i odlaganje RAO i II podrijetlom s teritorija RH, uključivo i središnje skladište, te RAO koji nije nastao na teritoriju RH, a čija obveza zbrinjavanja proizlazi iz prethodnih bilateralnih ugovora.

Razvoj Centra planiran je fazno. Prva je faza uspostava središnjeg skladišta institucionalnog RAO i iskorištenih izvora. Druga je faza uspostava dugoročnog skladišta hrvatske polovice NSRAO iz NEK. Treća faza (uspostava odlagališta) ovisi o rezultatima programa istraživanja, razvoja i uspostave odlagališta institucionalnog RAO, II i NSRAO iz NEK.

Dakle, iako je javnost sa hrvatske strane ranije obmanjivana korišćenjem termina "skladište" sada je jasno da je u bivškoj kasarni Čerkezovac, na Trgovskoj gori planirano uspostavljanje Centra za zbrinjavanje RAO što podrazumijeva **obrađu, kondicioniranje, manipuliranje, dugoročno skladištenje i odlaganje RAO i II podrijetlom s teritorija RH, uključivo i središnje skladište, te RAO koji nije nastao na teritoriju RH, a čija obveza zbrinjavanja proizlazi iz prethodnih bilateralnih ugovora.**

Čini se da je Republika Hrvatska blizu okončanja prve faze, a da bi i druga faza mogla da bude realizovanja veoma brzo. Postoje čak nagovještaji, s obzirom na snažan pokret u Republici Hrvatskoj koji promovise nuklearnu energiju kao čistu, jeftinu i ekološku, da bi Republika Hrvatska mogla da na ovom području, obzirom da već planira odlagalište, izgradi i sopstvenu nuklearnu elektranu, što je, iako za sada ne izgleda realno, posebna tema za razmatranje.

1) PONAŠANJE LOKALNIH VLASTI

Lokalne vlasti sa obe strane rijeke Une nisu se ponašale istovjetno u pogledu mogućnosti gradnje odlagališta RAO na lokaciji bivše kasarne Čerkezovac, Trgovska gora.

Dok su sve opštine sa bosanskohercegovačke strane rijeke Une izričito protiv takve mogućnosti, što su, kako smo već naveli iskazivale kroz rezolucije, protestna okupljanja stanovništva, dopise i urgencije višim nivoima vlasti, u Hrvatskoj je stanje nešto drugačije. U Općini Dvor, u kojoj je i planirana izgradnja odlagališta RAO, stanovništvo je snažno protiv ove mogućnosti što je iskazivao na skupovima po mjesnim odborima. Interesantno je, da budem sasvim iskren, dvolično ponašanje načelnika i općinskog vijeća u Dvoru. Iako formalno protiv toga, počev od 2007. godine pa sve do 2017. godine oni se suštinski ponašaju i postupaju tako da se ovakva aktivnost omogućava, tačnije ne spriječava. Načelnik općine Dvor Nikola Arbutina je u više navrata rekao da nigdje u dokumentima prostornog planiranja općine Dvor ne postoji mjesto na kojem bi e mogao graditi takav objekat, što je činjenično tačno. Međutim, 2017. godine, Općinsko vijeće Dvora je donijelo izmjene Prostornog plana općine Dvor²² gde zaista nema predviđenih lokacija za odlagalište RAO, ali se tim dokumentom općina Dvor izuzela od nadležnosti na pojedinim dijelovima svog teritorija odnosno delegirala je svoju nadležnost županijskom i državnom nivou! To je suština: Nismo mi ništa uradili... Ali smo omogućili državi da to sama uradi! To je zaista nekorektna igra od strane načelnika općine Dvor i općinskog vijeća, a koja je pozadina svega toga ne možemo znati u ovom momentu.

Gradonačelnik Petrinje, kao i građani ove lokalne zajednice su iskazali svoje protivljenje i formalno kao i učešćem javnim raspravama i na protestima koji su bili organizovani.

U Gradu Hrvatska Kostajnica, gradonačelnik je za izgradnju odlagališta na predloženoj lokaciji, predsjednik gradskog vijeća protiv....

(22) <https://www.dvor.hr/dokumenti-objave/dokumenti-po-skupinama/prostorni-plan-ure%C4%91enja-op%C4%87ine-dvor.html>

2) ZAKLJUČAK

Lokacija koja se preferira u dokumentima Republike Hrvatske za izgradnju odlagališta RAO se nalazi na oko 850 metara vazdušne linije od rijeke Une, koja je državna granica između Bosne i Hercegovine i Hrvatske. Ono što posebno ljuti i zabrinjava je činjenica, koju iznose stručnjaci i iz Bosne i Hercegovine i iz Hrvatske da je izbor same lokacije načinjen uz direktno kršenje Pravilnika o uvjetima nuklearne sigurnosti i zaštite za smještaj, projektiranje, gradnju, uporabu i razgradnju objekta u kojem se obavlja nuklearna djelatnost i to čl. 4, čl. 7, čl. 8, gdje je preferirana lokacija bila najlošije rangirana, sa čak 8 od mogućih 10 isključujućih kriterijuma za odabir.²³ Da ne govorimo o kršenju međunarodnih konvencija. Prilikom sačinjavanja strateških dokumenata koji se odnose na zbrinjavanje radioaktivnog otpada, iskorištenih izvora i istrošenog nuklearnog goriva, Republika Hrvatska nije uopšte uzimala u obzir ni minimalna prava i interese stanovništva koje živi preko granice, ovdje u Bosni i Hercegovini. Javnost, kako ona u Hrvatskoj, a pogotovo javnost u Bosni i Hercegovini nije konsultovana na adekvatan način, utvrđen hrvatskim i međunarodnim propisima i konvencijama, ali je i bez toga stanovništvo svih lokalnih zajednica iz Bosne i Hercegovine, koje se nalaze uz rijeku Unu, na nesumnjiv način izražavalo protivljenje namjerama Hrvatske da svoj radioaktivni otpad odlaže na predloženom lokalitetu bivše vojne kasarne "Čerkezovac". Zvanični organi Bosne i Hercegovine i njenih entiteta, kao i lokalnih zajednica takođe su kroz parlamentarne rezolucije izrazili svoje protivljenje predloženoj lokaciji, te su upućene brojne primjedbe na strateške dokumente Republike Hrvatske koji ukazuju na lokaciju bivše vojne kasarne "Čerkezovac" kao najbolje za smještaj radioaktivnog otpada.

Na području koje pripada Federaciji BiH, kroz koji protiče rijeka Una proglašen je Nacionalni park "Una" a na području Republike Srpske kroz koji protiče rijeka Una proglašen je Park prirode "Una". Predloženi lokalitet nalazi se na samo 850 m od zaštićenog područja u okviru mreže "Natura 2000".²⁴ Stručnjaci iz Bosne i Hercegovine kažu da predložena lokacija nije odgovarajuća iz više aspekata: geološkog, hidrološkog (opasnost od poplava), seizmičkog (jer je ovo veoma trusno područje). Zanemarena je opasnost od šumskih požara bilo prirodnog ili ljudskog porijekla. Predloženi lokalitet se nalazi unutar velikog šumskog pojasa koji je sklon požarima, a sušni periodi i visoke temperature zabilježene proteklih proteklih godina potencijalni su uzročnik požara.

Tu su još i minska polja oko lokaliteta bivše vojne kasarne "Čerkezovac" zaostala iz rata 1991 - 1995. godine, kojim se ograničava pristup i mogućnost gašenja požara sa zemlje.²⁵

Na kraju, ali svakako ne manje bitno. Potpuno se zanemaruje pitanje opstanka stanovništva u području ugroženom izgradnjom odlagališta radioaktivnog otpada. Ovdje se narod bavi pretežno poljoprivredom, proizvodnjom zdrave hrane, meda i drugih pčelinjih proizvoda, što će biti potpuno isključeno kao mogućnost, pa čak i ako nikad ne dođe do bilo kakve havarije ili curenja radioaktivnih materija.

(23) "Narodne novine" broj 71/2008.

(24) Uredba o ekološkoj mreži i nadležnostima javnih ustanova za upravljanje područjima ekološke mreže, "Narodne novine" broj 80/2019

(25) https://hr.wikipedia.org/wiki/Popis_minskih_polja_u_Hrvatskoj

Već je zabilježen slučaj da inostrani partneri otkazuju saradnju i kupovinu proizvoda od lokalnih proizvođača, jer su čuli za potencijalnu izgradnju odlagališta za radioaktivni otpad i ne žele da rizikuju. Dakle, potpuno je zanemaren uticaj odlagališta na stanovništvo u Bosni i Hercegovini, iako se najveći dio površine koji bi bio zahvaćen štetnim uticajima nalazi upravo na području Bosne i Hercegovine.

U jutarnjim časovima 22. marta 2020. godine (06.24h) Zagreb i šire zagrebačko područje pogodio je potres magnitude $M=5.5$ po Richteru, nakon kojeg su uslijedili brojni naknadni potresi, što je dovelo do brojnih oštećenja objekata u Zagrebu i okolini.²⁶ Ovaj potres se osjetio i u Bosni i Hercegovini. Potres od 5 Richtera pogodio je, u ponedjeljak 28. decembra 2020. godine u 6:28 časova centralnu Hrvatsku. Epicentar je bio 12 kilometara jugozapadno od Siska prema Petrinji. U 7:50 bio je još jedan potres od 4,7 Richtera, a potom i još jedan od 4,1 Richtera.²⁷ I ovaj potres se snažno osjetio u Bosni i Hercegovini i zabilježena su oštećenja na objektima, posebno u opštini Kostajnica. Dana 29. decembra 2020. godine u 12.19 časova grad i okolinu Petrinje pogodio je razoran potres magnitude 6,2 po Richteru a zatim i najmanje 16 naknadnih podrhtavanja tla jačine iznad tri stepena po Richteru koja su uslijedila nakon njega. Grad Petrinja je razrušen a potres se osjetio i u čitavoj regiji. Poginulo je 7 lica.²⁸ Ovaj potres se snažno osjetio u Bosni i Hercegovini sa mnoštvom oštećenih objekata u opštinama Novi Grad, Kozarska Dubica a posebno u opštini Kostajnica.

Ovo jesu novi momenti u pravcu argumenata stručne javnosti da je ovo seizmički veoma aktivno područje te da izbor lokacije nije adekvatan. Iako su iz Fonda NEK odmah naveli da je lokacija Čerkezovac sigurnija po tom pitanju od Zagreba, ti argumenti izgledaju blijedo pred ogromnim oštećenjima objekata koja su zabilježena i brojem žrtava ovog potresa.

Organi BiH se smijemo nastaviti ponašati kao i do sada, odnosno zabijati glavu u pijesak. Zvaničnici Bosne i Hercegovine, na svakom mjestu i u svakoj prilici kada se susreću sa stranim državljanima, pogotovo onima iz Evropske Unije, moraju da kandiduju ovaj problem i da insistiraju na iznalažanju druge lokacije. Lica koja je Savjet ministara imenovao u Ekspertske i Pravni tim, kao i sva druga lica zaposlena u državnim i entitetskim organima moraju shvatiti ozbiljnost situacije i potrebu hitnosti u postupanju. **Smatram da bi trebalo razmotriti mogućnost slanja zvanične ponude pomoći Republici Hrvatskoj u iznosu od 50-100 miliona evra** radi izgradnje odlagališta na drugoj lokaciji ili radi reaktiviranja pregovora sa Republikom Slovenijom o smještaju hrvatskog dijela RAO iz Nuklearne elektrane Krško u mjestu Vrbine, u odlagalištu koje je Republika Slovenija već izgradila po svim standardima i nudila Republici Hrvatskoj smještaj njenog dijela otpada..... Ovu i sve navedene opcije koje su navedene o ovom osvrtu treba iskoristiti inače će 250.000 stanovnika BiH sa ovog njenog najljepšeg dijela – postepeno nestati.

Aleksandar Janković, dipl. pravnik

(26) <http://www.casopis-gradjevinar.hr/assets/Uploads/JGE-72-2020-10-1-2966.pdf>

(27) http://www.pmf.unizg.hr/geof/seizmoloska_sluzba/izvjesca_o_potresima?%40=1m6af&fbclid=IwAR3hDDla8OsDKRQiljqpnsfDFBWwULRN3y9cQzcAyVjKVtMeIW4r6KFGlvw

(28) <https://www.slobodnaevropa.org/a/31024626.html>

ID: 44 007 5429 0008 • TELEFON: +387 66 262 610 • E-MAIL: greenteamcentar@gmail.com

Datum: 15.03.2023. godine

REPUBLIKA HRVATSKA
MINGOR

Primljeno	24.03.2023
Klasifikacijska oznaka	Org. jed.
351-03/23-10/1	05-1
Urudžbeni broj	Pril. Vrij.
378-23-9	0 0,00

**Ministarstvo gospodarstva i održivog
razvoja**

Uprava za procjenu utjecaja na okoliš i
održivo gospodarenje otpadom,
Radnička cesta 80,
10000 Zagreb

**Ministarstvo prostornog uređenja,
građevinarstva i ekologije**

Trg Republike Srpske 1,
78000 Banja Luka, Bosna i Hercegovina

Predmet: Određivanje sadržaja i obima „Studije o uticaju na okoliš zbrinjavanja radioaktivnog otpada na lokaciji Čerkezovac na Trgovskoj gori“, klasa 351-03/23-10/1

Poštovani,

Kao Udruženje koje se aktivno bavi zaštitom životne sredine u Bosni i Hercegovini, na osnovu čl. 2. stav (6) i čl. 3. stav (8) Konvencije o procjeni okolinskih uticaja u prekograničnom kontekstu - *Convention on Environmental Impact Assessment in a Transboundary Context* (Espoo Convention) ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine"- MU broj 08/09) dostavljamo sljedeće primjedbe, komentare i mišljenja na započet postupak određivanja sadržaja studije uticaja na životnu sredinu za zbrinjavanje radioaktivnog otpada na lokaciji Čerkezovac na Trgovskoj gori.

U startu moramo istaknuti da smo razočarani nastavkom procesa koji traje preko 20 godina, procesa koji tokom kog građani pogođenih lokalnih zajednica konstantno i nedvosmisleno odbacuju ideje odlaganja, kao i dugoročnog skladištenja NS RAO i IRAO na području Trgovske gore. Riječ je o opšte poznatom stavu, te je nejasno iz kog razloga se toliko uporno pokušavaju zanemariti glasovi protivljenja koji su dolazili i dolaze primarno iz Dvora (HR) i Novog Grada (BIH).

Građani Novog Grada, kao ni Bosne i Hercegovine nisu koristili električnu energiju iz nuklearne elektrane Krško, Bosna i Hercegovina nije imala ekonomske, energetske niti druge dobiti od pomenute, tako da u skladu s tim, neprihvatljivo je da Bosna i Hercegovina snosi nametnute rizike koje decidno ne želi da prihvati, a zarad benefita koje su imale Republika Hrvatska i Republika Slovenija. Novi Grad već sada trpi gubitke ekonomske i socijalne prirode, te se na izuzetno ozbiljan način ugrožava perspektiva ne samo održivog razvoja već o opstanka uopšte, od strane projekta čija se realizacija najavljuje od 1999. godine – koliko traje i protivljenje građana. Odabrana lokacija koja se nalazi u pograničnoj oblasti, uz zaštićena područja, u lokalnoj zajednici koja to ne prihvata, uz lokalne zajednice koje to ne prihvataju, uklinjena u teritoriju Bosne i Hercegovine, na lokaciji gdje bi se u okviru akcidenta većina negativnih uticaja odnosila na Bosnu i Herceoginu, predstavlja neprihvatljivu prijetnju.

Pored toga, važno je istaknuti da ukoliko posmatramo udaljenost kasarne Čerkezovac do centra opštine Dvor, dolazmo da frapantnog podatka da je centar Novog Grada bliži predmetnoj lokaciji iako je riječ o Bosni i Hercegovini. S tim u vezi ističemo da je kontinuirano kršenje volje građana i neuključivanje javnosti u procese donošenja odluka nedopustivo, te da je svaki novi dokument koji kao lokaciju za NS RAO i/ili IRAO označava Trgovsku goru, neprihvatljiv.

Poznato je da je Skupština opštine Novi Grad još 30. marta 2007. godine usvojila rezoluciju kojom se protivi odlaganju radioaktivnih otpada na Trgovskoj gori. Suštinski isto je urađeno i 15. aprila 2015. godine, međutim ni 2007.godine ni 2015. godine nisu uzimani u obzir stavovi Novog Grada kao pogođene lokalne zajednice od strane Hrvatske koja je kontinuirano vodila jednosmjernan proces. U decembru 2015. godine Republika Srpska je donijela Rezoluciju o protivljenju predmetnoj namjeri, a u januaru 2016. godine je to uradila i Federacija Bosne i Hercegovine. Ni to nije bilo dovoljno da se čuje glas protivljenja nametanju prijetnje, odnosno izgradnji nuklearnog objekta u graničnom pojasu. Dio razloga možemo identifikovati u tom što javne rasprave 2016. godine na temu strateške studije uticaja na okoliš predmetnog projekta, koja je isključivo tretirala lokaciju Trgovske gore, nisu pružile primjerenu mogućnost učešća javnosti iz Bosne i Hercegovine, odnosno Novog Grada kao primarno pogođene lokalne zajednice – obzirom da su organizovane isključivo u Hrvatskoj. Važno je dodati, da su u opštini Dvor (Hrvatska) i opštini Novi Grad (BIH), više puta organizovani građanski protesti, pa čak i zajednički protesti građana iz obe države, međutim i dalje se nastavlja ignorisati volju građana.

U maju 2016. godine, Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine je donijela Rezoluciju o neprihvatanju izgradnje skladišta i odlagališta radioaktivnog otpada, iskorištenih izvora i istrošenog nuklearnog goriva i protivljanju aktivnostima u vezi sa izgradnjom skladišta i odlagališta na Trgovskoj gori, Općina dvor, Republika Hrvatska. Uprkos praktičnom isključivanju javnosti u procesu donošenja odluke, tokom jula 2018. godine, programom prostornog uređenja Republike Hrvatske - „Trgovska gora se, na temelju preliminarne istraživanja, utvrđuje prostorom za izgradnju odlagališta”.

Važno je dodati da je Vlada Republike Srpske 12. septembra 2019. godine donijela odluku o trajnom proglašenju Parka prirode Una na teritoriji opština Novi Grad, Kozarska Dubica, Krupa na Uni i Kostajnica. Uz to, rijeka Una u svom gornjem toku je Nacionalni park Bosne i Hercegovine, dok je srednji tok na području Bošanske krupe u proceduri proglašenja zaštićenog područja.

U oktobru 2019 Opštinsko vijeće Dvora (HR) je jednoglasno usvojilo zaključak kojim se potvrđuje protivljenje odlaganju radioaktivnog otpada na području ove opštine. Tim su još jednom potvrđeni stavovi građana deklarirani kroz javne zborove u Dvoru tokom 2015. godine.

U skladu sa gore pobrojanim i čitavim nizom dešavanja u prethodnim godinama koje nisu predmet ovog obraćanja, još jednom **nedvosmisleno deklariramo stav građana pogođenog područja o protivljenju namjeri da se na poziciju Trgovske gore** (u literaturi poznata i kao Bužimska gora) **uklinjenu u teritoriju Bosne i Hercegovine, u graničnom pojasu, uz zaštićeno područje i vodocrpilište, na neadekvatnoj i za građane neprihvatljivoj lokaciji, gradi nuklearni objekat.**

Zahtjevamo hitnu promjenu lokacije za odlaganje odnosno dugoročno skladištenje NS RAO i/ili IRAO, što posljedično znači i temeljnu izmjenu sadržaja „studije o uticaju na okoliš zbrinjavanja radioaktivnog otpada na lokaciji Čerkezovac na Trgovskoj gori“, koji podrazumjeva prilagođavanje novoj, odnosno drugoj lokaciji.

S poštovanjem,

Dostavlja se:

- naslovu
- a/a

Predsjednik udruženja

Mario Crnković

Mario Crnković

Udruženje za zaštitu i unapređenje okoliša,
prirode i zdravlja

Ekotim

Grbavička 50

71000 Sarajevo

Bosna i Hercegovina

Phone: +387 61 554 302

e-mail: Ekotim@bih.net.ba

rijad@ekotim.net

www.ekotim.net

Datum: 16.03.2023. god.

Broj: 18/23

REPUBLIKA HRVATSKA
MINGOR

Primljeno	20.03.2023	
Klasifikacijska oznaka	Org. jed.	
351-03/23-10/1	05-1	
Urudžbeni broj	Pril.	Vrij.
378-23-6	0	0,00

Federalno ministarstvo okoliša i turizma
Hamdije Čemerlića br. 2
71000 Sarajevo
Bosna i Hercegovina

Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine
Sektor za vodne resurse, turizam i zaštitu okoline
Mirza Hujić, pomoćnik ministra
Senad Oprašić, šef odjela za zaštitu okoliša
Musala 9
71000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina

Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja
Uprava za procjenu utjecaja na okoliš i održivo gospodarenje otpadom,
Radnička cesta 80,
10000 Zagreb

Predmet: **Primjedbe i komentari na Sadržaj studije o utjecaju na okoliš prije njezine izrade, koja se odnosi na Centar za zbrinjavanje radioaktivnog otpada na lokaciji Čerkezovac na Trgovskoj gori, Općina Dvor, Sisačko-moslavačka županija, klasa 351-03/23-10/1**

Poštovani,

Udruženje "EKOTIM", koje se aktivno bavi zaštitom okoliša u Bosni i Hercegovini i regionu već 20 godina, a na osnovu čl. 2. stav (6) i čl. 3. stav (8) Konvencije o procjeni okolinskih uticaja u prekograničnom kontekstu - **Convention on Environmental Impact Assessment in a Transboundary Context (Espoo Convention)** ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine"- MU broj 08/09) dostavljamo sljedeće primjedbe, komentare i mišljenja na započeti postupak određivanja sadržaja studije uticaja na životnu sredinu za zbrinjavanje radioaktivnog otpada na lokaciji Čerkezovac na Trgovskoj gori.

Općina Dvor ima na mnogo načina specifičan položaj, koji između ostalog predstavlja teritoriju Republike Hrvatske koja je sa tri strane okružena sa Bosnom i Hercegovinom. Preciznije govoreći, riječ je o općinama i gradovima Velika Kladuša, Bužim, Bosanska Krupa, Novi Grad i Kostajnica. Uz to, lokacija Trgovska gora (u literaturi poznata i kao Bužimska gora), koja se nalazi u općini Dvor, predstavlja masiv lociran u graničnom pojasu sa Bosnom i Hercegovinom, koji je dio geomorfološke cjeline koja u kontekstu struke, sve

ID: 4200817590008

Transakcijski račun kod ASA Banka d.d. Sarajevo: **1340011130011373**

1/3

i da nije u pograničnom području, ne može i ne smije biti posmatrana izolovano, samo iz razloga kao što je prethodno navedeno, a to je postojanje administrativne granice dvije države na tom području. Preciznije govoreći, bivša kasarana (vojarna) Čerkezovac, čije područje je označeno kao preferentna lokacija, se takođe nalazi u pograničnom području sa Bosnom i Hercegovinom. U skladu sa tim, kada je posmatrani sadržaj studije o uticaju na okoliš u pitanju, izostalo je identifikovanje čitavog niza značajnih aspekata, na čijem uvrštavanju insistiramo. Neki od njih su:

- Nisu identifikovana zaštićena područja prirode u Bosni i Hercegovini. Obzirom da je to urađeno za zaštićeno područje NATURA 2000, isto je potrebno uraditi za obuhvat sjeverozapadne Bosne i Hercegovine u čiju teritoriju je "uklinjena" općina Dvor. U skladu sa tim, insistiramo da se u obzir uzmu Nacionalni park Una, Park prirode Una, zahvat rijeke Une (FBiH) koji je u proceduri zaštite, kao i druga zaštićena područja.
- Nije uvršten uticaj na biljni i životinjski svijet kada je u pitanju Bosna i Hercegovina. U skladu sa tim, insistiramo da se uzme obzir bogatstvo biodiverziteta sjeverozapadne Bosne i Hercegovine.
- Nije uvršten uticaj na kulturno-historijsku baštinu Bosne i Hercegovine. Konkretnije govoreći, samo na području Novog Grada postoji najmanje 15 kulturno-historijskih dobara Republike Srpske, najmanje 5 nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine, kao i kulturološka obilježja koja su dio UNESCO-ove reprezentativne liste nematerijalnog kulturnog naslijeđa čovječanstva. U skladu sa tim, insistiramo da se uvrste uticaji na kulturno-historijsku baštinu sjeverozapadne Bosne i Hercegovine.
- Nisu identifikovani drugi uticaji na ljudsko zdravlje, na koje je potrebno obratiti posebnu pažnju. Općepoznato je (ukoliko nemate tih saznanja, rado ćemo ih je dodatno dokumentovati) da se stanovništvo Novog Grada i drugih općina sjeverozapadne Bosne i Hercegovine oštro protivi predmetnom projektu. Obzirom da je tema javno prisutna preko 20 godina (moguće dodatno dokumentovati), još od prvog pominjanja lokacije Trgovska gora, te da se općina Novi Grad zajedno sa stanovništvom formalno protivi još od 2007. godine, a da su im se nakon 2015. godine formalno pridružili i stanovnici Unsko-sanskog kantona (neformalno značajno ranije), potrebno je uzeti u analizu psiho-socijalne, demografske i druge uticaje, koje može proizvesti život u strahu i pod prijetnjom, obzirom da građani sa područja sjeverozapadne Bosne i Hercegovine ne žele prihvatiti rizike predmetnog projekta. U skladu sa tim insistiramo, da se uvrste pomenuti uticaji na ljudsko zdravlje.
- Takođe, nisu uvršteni socio-ekonomski uticaji na Bosnu i Hercegovinu. Obzirom da su dostupne dokumentovane tvrdnje od strane općine Novi Grad (imajući u vidu da je centar Novog Grada je bliži kasarni Čerkezovac nego centar općine Dvor), da tokom najave projekta, koja traje duži niz godina, imaju socio-ekonomske gubitke/posljedice, nedostaju nastali gubici/posljedice kao i gubici/posljedice koji bi mogli nastati. U skladu sa tim, insistiramo da se uvrste socio-ekonomski uticaji na Bosnu i Hercegovinu.
- Nisu razmatrani uticaji na poljoprivredu i privredu u Bosni i Hercegovini. Ova oblast je u potpunosti zanemarena, kao i posljedice koja je između ostalog dio stigmatizacijskog odnosa prema Bosni i Hercegovini, jer poljoprivreda i privreda sjeverozapadne Bosne i Hercegovine nije imala direktne ili indirektne benefite od rada nuklearne elektrane Krško, a kao posljedicu rada ovog energetskog objekta, namjerava se da snosi dio rizika usljed nastalih otpada i dekomisije samog objekta. U skladu sa tim, insistiramo da se uvrste uticaji na poljoprivredu i privredu u kompletnoj pogođenoj regiji.
- Nisu razmatrani uticaji na uopšteno govoreći održivi razvoj i turizam u sjeverozapadnoj Bosni i Hercegovini, obzirom da Novi Grad i regija nemaju šire gledano značajne industrijske kapacitete, a imajući u vidu strategije razvoja općina sjeverozapadne Bosne i Hercegovine, te opredjeljenost ka održivom razvoju, održivi razvoj je izuzetno važna oblast. Uz to, važno je dodati da u Strategiji razvoja općine Dvor stoji jasno navedeno da je da je jedna od "kočnica razvoja" namjera da se na makro-lokaciji Trgovske gore zbrinjavaju predmetni otpadi. Vrijedi dodati da i Strategija razvoja općine Novi Grad, ovo pitanje tretira kao opasnost po svoju teritoriju. U skladu sa tim, insistiramo da se uvrste uticaji na održivi razvoj u kompletnoj pogođenoj regiji kada je u pitanju Bosna i Hercegovina.
- Iako se objekat kasarne Čerkezovac nalazi u graničnom pojasu, primjetno je da ne postoje podaci iz istraživanja realizovanih na teritoriji Bosne i Hercegovine. U skladu sa tim, moguće je to identifikovati kao propust tehničke prirode, jer bez kompletiranih istraživanja, identičnih sa identičnom metodologijom, nije moguće utvrditi sve relevantne činjenice. U skladu sa tim,

insistiramo da se uvrsti isti set podataka dobijen istraživanjima i za područje Bosne i Hercegovine.

- Imajući u vidu historijski kontekst sukoba na posmatranom području, neslaganje lokalnih zajednica sa ovim projektom, prisutnost oružja i minsko-eksplozivnih sredstava iz proteklih ratova, radikalizam i terorističke prijetnje, migrantske rute te kontinuirane ocjene političkog vrha Republike Hrvatske gdje se na Bosnu i Hercegovinu gleda kao zemlju sa ozbiljnim sigurnosnim problemima, u skladu sa tim insistiramo da se u saradnji sa institucijama Bosne i Hercegovine, uvrste pobrojani rizici u sigurnosne analize projekta.

Pobrojano smatramo za izuzetno važnim kao što je iznad rečeno, međutim smatramo važnim naglasiti da insistiramo na uvažavanju pobrojanih aspekata da bi Studija uticaja na okoliš bila sveobuhvatan dokument, koji na ozbiljan način tretira prekogranične uticaje - koje nije moguće ni analizirati, ukoliko se ne uzimaju u obzir svi relevantni podaci.

S poštovanjem,

Rijad Tikveša
predsjednik
UDRUŽENJE ZA ZAŠTITU I UNAPREĐIVANJE
OKOLIŠA
EKO-FIM
SARAJEVO

Fondacija Atelje za društvene promjene - ACT
Mošćanica 19
71 000 Sarajevo
Bosna i Hercegovina
tel.: +38762 761 833

www.actbih.org
facebook.com/jaBIHdatecem
info@actbih.org
ID: 4202801660009
ASA Bank: 1340011130048621

Broj: 22/03-142

Sarajevo, 27.3.2023.

Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH

Musala 9

71000 Sarajevo

REPUBLIKA HRVATSKA
MINGOR

Primljeno	28.03.2023	
Klasifikacijska oznaka	Org. jed.	
351-03/23-10/1	05-1	
Urudžbeni broj	Pril.	Vrij.
363-23-11	0	0,00

Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja

Uprava za procjenu utjecaja na okoliš i održivo gospodarenje otpadom

Radnička cesta 80

10000 Zagreb

Ministarstvo prostornog uređenja, građevinarstva i ekologije

Trg Republike Srpske 1

78000 Banja Luka

PREDMET: Određivanje sadržaja i obima „Studije o uticaju na okoliš zbrinjavanja radioaktivnog otpada na lokaciji Čerkezovac na Trgovskoj gori“, klasa 351-03/23-10/1

Poštovani,

Kao Fondacija registrovana za područje djelovanja u oblasti zaštite okoliša i prirode, u nastavku dostavljamo komentare pripremljene i upućene od strane partnerske ekološke organizacije Green Team Novi Grad kojima se u potpunosti pridružujemo. **Prekratak rok** ostavljen za dostavljanje mišljenja i sugestija **onemogućio** je mnoge organizacije i građane da dostave svoje mišljenje, a ujedno je i razlog zašto ga naša organizacija šalje i nakon proteka roka navedenog u obavještenju o započinjanju postupka određivanja sadržaja studije uticaja na životnu sredinu.

Kao Fondacija koje se aktivno bavi zaštitom životne sredine u Bosni i Hercegovini, na osnovu čl. 2. stav (6) i čl. 3. stav (8) Konvencije o procjeni okolinskih uticaja u prekograničnom kontekstu - Convention on Environmental Impact Assessment in a Transboundary Context (Espoo Convention) ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine"- MU broj 08/09) dostavljamo sljedeće primjedbe, komentare i mišljenja na započet postupak određivanja sadržaja studije uticaja na životnu sredinu za zbrinjavanje radioaktivnog otpada na lokaciji Čerkezovac na Trgovskoj gori.

U startu moramo istaknuti da smo razočarani nastavkom procesa koji traje preko 20 godina, procesa koji tokom kog građani pogođenih lokalnih zajednica konstantno i nedvosmisleno odbacuju ideje odlaganja, kao i dugoročnog skladištenja NS RAO i IRAO na području Trgovske gore. Riječ je o opšte

Fondacija Atelje za društvene promjene - ACT
Mošćanica 19
71 000 Sarajevo
Bosna i Hercegovina
tel.: +38762 761 833

www.actbih.org
facebook.com/jaBIHdatecem
info@actbih.org
ID: 4202801660009
ASA Bank: 1340011130048621

poznatom stavu, te je nejasno iz kog razloga se toliko uporno pokušavaju zanemariti glasovi protivljenja koji su dolazili i dolaze primarno iz Dvora (HR) i Novog Grada (BIH).

Građani Novog Grada, kao ni Bosne i Hercegovine nisu koristili električnu energiju iz nuklearne elektrane Krško, Bosna i Hercegovina nije imala ekonomske, energetske niti druge dobiti od pomenute, tako da u skladu s tim, neprihvatljivo je da Bosna i Hercegovina snosi nametnute rizike koje decidno ne želi da prihvati, a zarad benefita koje su imale Republika Hrvatska i Republika Slovenija. Novi Grad već sada trpi gubitke ekonomske i socijalne prirode, te se na izuzetno ozbiljan način ugrožava perspektiva ne samo održivog razvoja već o opstanka uopšte, od strane projekta čija se realizacija najavljuje od 1999. godine – koliko traje i protivljenje građana. Odabrana lokacija koja se nalazi u pograničnoj oblasti, uz zaštićena područja, u lokalnoj zajednici koja to ne prihvata, uz lokalne zajednice koje to ne prihvataju, uklinjena u teritoriju Bosne i Hercegovine, na lokaciji gdje bi se u okviru akcidenta većina negativnih uticaja odnosila na Bosnu i Herceoginu, predstavlja neprihvatljivu prijetnju.

Pored toga, važno je istaknuti da ukoliko posmatramo udaljenost kasarne Čerkezovac do centra opštine Dvor, dolazmo da frapantnog podatka da je centar Novog Grada bliži predmetnoj lokaciji iako je riječ o Bosni i Hercegovini. S tim u vezi ističemo da je kontinuirano kršenje volje građana i neuključivanje javnosti u procese donošenja odluka nedopustivo, te da je svaki novi dokument koji kao lokaciju za NS RAO i/ili IRAO označava Trgovsku goru, neprihvatljiv.

Poznato je da je Skupština opštine Novi Grad još 30. marta 2007. godine usvojila rezoluciju kojom se protivi odlaganju radioaktivnih otpada na Trgovskoj gori. Suštinski isto je urađeno i 15. aprila 2015. godine, međutim ni 2007.godine ni 2015. godine nisu uzimani u obzir stavovi Novog Grada kao pogođene lokalne zajednice od strane Hrvatske koja je kontinuirano vodila jednosmjernan proces. U decembru 2015. godine Republika Srpska je donijela Rezoluciju o protivljenju predmetnoj namjeri, a u januaru 2016. godine je to uradila i Federacija Bosne i Hercegovine. Ni to nije bilo dovoljno da se čuje glas protivljenja nametanju prijetnje, odnosno izgradnji nuklearnog objekta u graničnom pojasu. Dio razloga možemo identifikovati u tom što javne rasprave 2016. godine na temu strateške studije uticaja na okoliš predmetnog projekta, koja je isključivo tretirala lokaciju Trgovske gore, nisu pružile primjerenu mogućnost učešća javnosti iz Bosne i Hercegovine, odnosno Novog Grada kao primarno pogođene lokalne zajednice – obzirom da su organizovane isključivo u Hrvatskoj. Važno je dodati, da su u opštini Dvor (Hrvatska) i opštini Novi Grad (BIH), više puta organizovani građaniski protesti, pa čak i zajednički protesti građana iz obe države, međutim i dalje se nastavlja ignorisati volju građana.

U maju 2016. godine, Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine je donijela Rezoluciju o neprihvatanju izgradnje skladišta i odlagališta radioaktivnog otpada, iskorištenih izvora i istrošenog

Fondacija Atelje za društvene promjene - ACT
Mošćanica 19
71 000 Sarajevo
Bosna i Hercegovina
tel.: +38762 761 833

www.actbih.org
facebook.com/jaBIHdatecem
info@actbih.org
ID: 4202801660009
ASA Bank: 1340011130048621

nuklearnog goriva i protivljenju aktivnostima u vezi sa izgradnjom skladišta i odlagališta na Trgovskoj gori, Općina dvor, Republika Hrvatska. Uprkos praktičnom isključivanju javnosti u procesu donošenja odluke, tokom jula 2018. godine, programom prostornog uređenja Republike Hrvatske - „Trgovska gora se, na temelju preliminarne istraživanja, utvrđuje prostorom za izgradnju odlagališta”.

Važno je dodati da je Vlada Republike Srpske 12. septembra 2019. godine donijela odluku o trajnom proglašenju Parka prirode Una na teritoriji opština Novi Grad, Kozarska Dubica, Krupa na Uni i Kostajnica. Uz to, rijeka Una u svom gornjem toku je Nacionalni park Bosne i Hercegovine, dok je srednji tok na području Bosanske krupe u proceduri proglašenja zaštićenog područja.

U oktobru 2019. Opštinsko vijeće Dvora (HR) je jednoglasno usvojilo zaključak kojim se potvrđuje protivljenje odlaganju radioaktivnog otpada na području ove opštine. Tim su još jednom potvrđeni stavovi građana deklarirani kroz javne zborove u Dvoru tokom 2015. godine.

U skladu sa gore pobrojanim i čitavim nizom dešavanja u prethodnim godinama koje nisu predmet ovog obraćanja, još jednom **nedvosmisleno deklariramo stav građana pogođenog područja o protivljenju namjeri da se na poziciju Trgovske gore (u literaturi poznata i kao Bužimska gora) uklinjenu u teritoriju Bosne i Hercegovine, u graničnom pojasu, uz zaštićeno područje i vodocrpilište, na neadekvatnoj i za građane neprihvatljivoj lokaciji, gradi nuklearni objekat.**

Zahtjevamo hitnu promjenu lokacije za odlaganje odnosno dugoročno skladištenje NS RAO i/ili IRAO, što posljedično znači i temeljnu izmjenu sadržaja „studije o uticaju na okoliš zbrinjavanja radioaktivnog otpada na lokaciji Čerkezovac na Trgovskoj gori”, koji podrazumjeva prilagođavanje novoj, odnosno drugoj lokaciji.

M.P.

Direktorica:

džela Kurtunica